

บทที่ 4

บทบาทของเสาหาบียาดในด้านสังคมและวัฒนธรรม

ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอบทบาทของเสาหาบียาดในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ ในด้านสังคมและวัฒนธรรม ก่อนที่จะเข้าสู่ประเด็นเนื้อหาอย่างละเอียด ผู้วิจัยเห็นควรนำเสนอสถานภาพและบทบาทของสตรีอาหรับในยุคญาอิลียะฮ์หรือยุคก่อนอิสลามอย่างสังเขปเพื่อเป็นการปูพื้นฐานในการเข้าใจบทบาทของเสาหาบียาดในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ ได้ดีมากขึ้น หลังจากนั้นผู้วิจัยจะนำเสนอบทบาทต่างๆ ในด้านสังคมและวัฒนธรรมของบรรดาเสาหาบียาดในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ ตามที่ค้นพบในแหล่งข้อมูลต่างๆ ซึ่งได้แบ่งเป็นหัวข้อย่อยดังต่อไปนี้

4.1 สถานภาพและบทบาทของสตรีอาหรับในยุคญาอิลียะฮ์

คำว่ายุค “ญาอิลียะฮ์ (Jāhiliyah)” โดยทั่วไปมักหมายถึงยุคก่อนการกำเนิดศาสนาอิสลาม แต่อย่างไรก็ตามนักประวัติศาสตร์มีทัศนะที่แตกต่างกันในการกำหนดกรอบเวลาของคำว่า “ยุคญาอิลียะฮ์” บางทัศนะเห็นว่ายุคญาอิลียะฮ์หมายถึง ช่วงเวลาที่เป็นรอยต่อระหว่างการอุบัติขึ้นของสองศาสนทูต เช่น ระหว่างนบีมุซา (Moses) กับนบีอีซา (Jesus) และระหว่างนบีอีซากับนบีมุหัมมัด ﷺ เป็นต้น บางทัศนะเห็นว่า เป็นช่วงเวลาระหว่างการกำเนิดของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ จนถึงการได้รับแต่งตั้งเป็นรَسُول (ศาสนทูต) ของพระเจ้า (Al-Alūsī, n.d.: 1/15) ในขณะที่นักวิชาการบางท่านเห็นว่ายุคญาอิลียะฮ์ในความหมายเฉพาะหมายถึงช่วงเวลาหนึ่งศตวรรษก่อนการกำเนิดศาสนาอิสลาม กล่าวคือประมาณ ค.ศ. 525-622 (Hitti, 1970: 87, 91) และนักวิชาการส่วนใหญ่เห็นว่าการอุบัติขึ้นของศาสนาทูตหรือการที่วะหฺยู (วิวรณ์จากพระเจ้า) ถูกประทานลงมาถือว่าการสิ้นสุดยุคญาอิลียะฮ์ แต่ก็มีนักวิชาการกลุ่มหนึ่งได้ยึดถือเหตุการณ์พิชิตนครมักกะฮ์ (فتح مكة) ในปี ฮ.ศ. ที่ 8 เป็นการสิ้นสุดยุคญาอิลียะฮ์ (Alī, 1993: 1/41) การศึกษาอย่างละเอียดเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของสตรีอาหรับในยุคญาอิลียะฮ์นั้นค่อนข้างมีข้อจำกัดมาก ทั้งนี้เพราะว่าเรื่องราวที่เกี่ยวสตรีในยุคก่อนอิสลามนั้นไม่ได้รับการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรที่สามารถเป็นแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ได้ไม่มากนัก อีกทั้งผู้วิจัยไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาสตรีในยุคญาอิลียะฮ์ในทุกมิติอย่างละเอียด แต่เป็นเพียงการปูพื้นฐานที่จะเข้าใจเกี่ยวกับเสาหาบียาดในยุคสมัยของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ได้ดีมากขึ้นเท่านั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลในบางประเด็นที่เกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของสตรีอาหรับในยุคญาอิลียะฮ์โดยแบ่งเป็นสองประเด็นหลักคือ ด้านครอบครัวและด้านสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 สถานภาพและบทบาทในด้านครอบครัวของสตรีอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์

สำหรับสถานภาพและบทบาทในด้านครอบครัวของสตรีอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์นั้นผู้วิจัยเลือกนำเสนอเพียงบางประเด็นที่คิดว่าสามารถสะท้อนถึงลักษณะสำคัญที่เป็นองค์รวมของสถานภาพและบทบาทของสตรีอาหรับในด้านครอบครัวในยุคญาฮิลียะฮ์ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อที่จะเข้าใจสถานภาพและบทบาททางด้านครอบครัวของเสาหาบียาตในยุคอิสลามได้ดีมากขึ้น ผู้วิจัยได้เลือกนำเสนอเพียง 4 ประเด็นย่อย ดังนี้ คือ 1) การแต่งงานในยุคญาฮิลียะฮ์ 2) การหย่าร้าง 3) การผิดประเวณีและการค้าประเวณี และ 4) สิทธิการรับมรดกของสตรีในยุคญาฮิลียะฮ์

1) การแต่งงาน

การแต่งงานเป็นบันไดขั้นแรกของการสร้างครอบครัว นอกจากมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบทอดเผ่าพันธุ์แล้ว การแต่งงานยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นสื่อกระชับไมตรีระหว่างเผ่าพันธุ์อีกด้วย อันเนื่องมาจากว่าความเป็นเผ่าพันธุ์มีอิทธิพลสูงต่อวิถีชีวิตของชาวอาหรับยุคญาฮิลียะฮ์ การแต่งงานในหลายกรณีสามารถทำลายกำแพงความเป็นศัตรูคู่ริต่อกัน และสามารถทำให้การสงครามระหว่างเผ่าพันธุ์ยุติลงได้ (Al-Alūsī, n.d.: 2/6-7)

โดยทั่วไปในสังคมอาหรับยุคญาฮิลียะฮ์หญิงสาวไม่มีสิทธิ์ในการเลือกคู่ครองของพวกนางเองหากไม่ได้รับความเห็นชอบจากผู้ปกครอง ฝ่ายบิดาในฐานะที่เป็นผู้ปกครองมีสิทธิ์เด็ดขาดในตัวบุตรสาวที่จะยกให้ใครหรือแต่งให้กับใครก็ได้ มีรายงานว่ามีชายหนุ่มจากเผ่าบักร์ อิบน์ วาอิลคนหนึ่ง ได้ขอแต่งงานกับบุตรสาวของตัวเองที่มีความชอบพอกัน ซึ่งลุงของเขาได้วางเงื่อนไขให้หลานชายคนนั้นแสดงความกล้าหาญและความแข็งแรงให้เป็นที่ประจักษ์ก่อน จึงจะยกลูกสาวให้ แต่แล้วเขากลับไปขายลูกสาวของเขาให้กับชายคนอื่นด้วยอูฐจำนวน 100 ตัว (Savaş, 1991: 34) ส่วนอีกกรณีหนึ่ง อับดุลฮุสัยบิ อิบน์ อะนีส จากเผ่าอัลเคดาสียะฮ์ได้ให้ลูกสาวของเขาคนหนึ่งแต่งงานกับอัลวะลีด อิบน์ อัลมุญีเราะฮ์ หลังจากทำพิธีแต่งงานเรียบร้อยแล้ว เขาไม่ยอมยกลูกสาวให้แก่เจ้าบ่าวและได้รับเอาค่าสินสอดไว้ พร้อมกับกักขังลูกสาวไว้ในบ้านจนกระทั่งอัลวะลีด อิบน์ อัลมุญีเราะฮ์เสียชีวิต (Ibn Habib, 1985: 199-200) แม้ว่าทั้งสองเหตุการณ์นี้เราไม่สามารถรับรู้ถึงความรู้สึกนึกคิดที่แท้จริงของฝ่ายเจ้าสาวได้ แต่เห็นได้ชัดว่าฝ่ายหญิงไม่สามารถตัดสินใจเลือกคู่ครองเองได้หากไม่ได้รับความเห็นชอบจากบิดา การแต่งงานจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อฝ่ายชายได้เข้าไปสู่ขอจากญาติที่ใกล้ชิดของฝ่ายเจ้าสาวไม่ว่าจะเป็นบิดา พี่ชาย หรือลุง (Ibn Habib, n.d.: 310) ซึ่งเมื่อเห็นชอบก็จะเป็นผู้จัดแต่งงานให้ แต่ไม่ได้หมายความว่าไม่ได้ถามความเห็นของฝ่ายหญิงเลย อาจถามความเห็นของเจ้าสาวก่อนตอบรับก็เป็นไปได้

ในบางกรณีฝ่ายแม่ก็มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเลือกคู่ครองให้แก่ลูกสาว ตัวอย่างเช่น ก่อนเข้าสู่ยุคอิสลาม ท่านหญิงคอดีญะฮ์ ต้องการให้ลูกสาวชัยนับ แต่งงานกับอับดุลอาศ อิบน์ อัล

รอบีอ์ ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลานชายของตนเอง (บุตรของนางฮาละฮ์ บินต์ กุวัยลิด) และท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ก็แต่งงานให้ตามความประสงค์ของนาง (Ibn al-Athir, 1987: 2/29) และในบางกรณีพบว่าเผ่าก็มีอิทธิพลในการเลือกคู่ครองให้แก่เจ้าสาว (Ibn Habīb, n.d.: 168) โดยทั่วไปการแต่งงานจะเกิดขึ้นต่อเมื่อคู่บ่าวสาวจะต้องมีความเหมาะสมกัน คนที่อยู่ในตระกูลชนชั้นสูงจะแต่งงานกับคนในชนชั้นสูง ในขณะที่เดียวกันคนที่อยู่ในตระกูลชนชั้นต่ำก็จะแต่งงานกับคนในชนชั้นระดับเดียวกันและฝ่ายชายจะต้องให้คำสินสอดให้แก่ฝ่ายหญิงตามจำนวนที่ตกลงไว้ (Ibn Habīb, n.d.: 168)

คนอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์จะไม่แต่งงานกับญาติใกล้ชิดทางสายเลือด เช่น ลูกสาว มารดา พี่สาวหรือน้องสาว ป้าหรือน้าสาว แต่สามารถจะแต่งงานกับแม่เลี้ยงซึ่งเป็นอดีตภรรยาของบิดาได้ หากบิดาเสียชีวิตแม่เลี้ยงจะตกเป็นมรดกของลูกเลี้ยงคนโตและสามารถสืบทอดความเป็นสามีต่อไปได้โดยไม่ต้องมีคำสินสอดใหม่ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความปรารถนาของลูกเลี้ยงว่าจะรับมาเป็นภรรยาหรือไม่ อิบน์ หะบิบ เล่าว่าเมื่อเข้ายุคอิสลามมีเศาะหาบะฮ์หลายท่านที่ครอบครองภรรยาซึ่งเป็นอดีตภรรยาของบิดา เช่น มัน โฆร อิบน์ ซับบาน อัลฟะซารีฮ์ ซึ่งมีภรรยาชื่อว่า นางมะลิกะฮ์ บินต์ คอริญะฮ์, มุหุสีน อิบน์ อบี ก็อยส์ ซึ่งมีภรรยาชื่อว่า นางกุบัยชะฮ์ บินต์ มะอูน, ตะมิม อิบน์ อบี อิบน์ มักบัล ซึ่งมีภรรยาชื่อว่า นางอะฮ์มาฮ์ เป็นต้น (Ibn Habīb, n.d.: 325-327) จนกระทั่งอัลกุรอานถูกประทานลงมาห้ามในเรื่องนี้ไว้ว่า

﴿وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ فَحِشَةً

وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا﴾

ความว่า “และจงอย่าแต่งงานกับบรรดาหญิงที่บิดาของพวกเจ้าได้แต่งงานมาแล้ว นอกจากที่ได้ผ่านพ้นในอดีตมาแล้วเท่านั้น แท้จริงมันเป็นสิ่งที่ลามกและน่าเกลียดยิ่ง และเป็นวิถีทางที่ชั่ว” (Al-Nisā’ 4: 22)

หลังจากโองการอัลกุรอานข้างต้นถูกประทานลงมาท่านนบี ﷺ ได้สั่งห้ามการแต่งงานประเภทนี้ นอกจากนี้ การแต่งงานที่รวมระหว่างพี่สาวและน้องสาวในสามีคนเดียวกันในเวลาเดียวกันเป็นที่ยอมรับในสังคมยุคญาฮิลียะฮ์ ซึ่งต่อมาอัลกุรอานได้ทรงห้ามในเรื่องนี้ไว้¹ ในรายงานประวัติศาสตร์ได้บันทึกรายชื่อผู้ที่มีภรรยาที่เป็นสองพี่น้องในเวลาเดียวกันหลายท่าน เช่น สะอิด อิบน์ อัลอาศ มีภรรยาชื่อว่านางศอฟียะฮ์และนางฮินด์ซึ่งทั้งสองเป็นบุตรของอัลมุหัมมะเราะฮ์ อิบน์ อับดุลลอฮ์, ษะกีฟ อิบน์ มุแนบบิส ซึ่งมีภรรยาชื่อว่านางอามินะฮ์และนางซัยนับ ซึ่งทั้งสองเป็นบุตรของอามिर อิบน์ อัลศอริบ (Ibn Habīb, n.d.: 327) เป็นต้น อิบน์ ก็อยยิม เล่าว่าพ็ยรุษ อัลไคละมียะฮ์ ในขณะที่

¹ ดูอัลกุรอานสุเราะฮ์ที่ 4 อัลนิสาอ์ โองการที่ 22

ที่เข้ารับอิสลามเขามีภรรยาที่เป็นสองพี่น้องคนหนึ่ง ท่านนบี ﷺ ได้สั่งให้เขาเลือกคนใดคนหนึ่งและหย่าอีกคนหนึ่ง (Ibn Qayyim, 1998: 5/106)

ผู้ชายชาวอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์นิยมมีภรรยามากกว่าหนึ่งคนในเวลาเดียวกัน และสามารถมีภรรยาได้โดยไม่จำกัดจำนวน (‘Ali, 1993: 5/547) ในตำราหะดีษสุนันดิมิซีย์รายงานจากอิบนุ อุมร์เล่าว่า ฆัยลาน อิบนุ สะละมะฮ์ จากเผ่าชะกอฟีฮ์ในขณะที่เข้ารับอิสลามมีภรรยาที่ได้แต่งมาตั้งแต่ในยุคก่อนอิสลามทั้งหมดสิบคน พวกนางทั้งหมดเข้ารับอิสลามพร้อมกับฆัยลาน ท่านนบี ﷺ ได้สั่งให้ฆัยลานเลือกเป็นภรรยาแก่สี่คนเท่านั้น (Al-Tirmidhi: 1128)¹ อิบนุ หะบิบ ได้นำเสนอรายชื่อชายจากชนเผ่าชะกอฟีฮ์จำนวนหกคนที่มีภรรยาในคราวเดียวกันถึงสิบคน ในจำนวนนั้นมีฆัยลาน อิบนุ สะละมะฮ์, สุฟยาน อิบนุ อับดุลลอฮ์ และอบู อะกิล อิบนุ อามिर ซึ่งเมื่อเข้ารับอิสลามพวกเขาได้หย่าภรรยาของตนเองจำนวนหกคนและคงไว้เหลือแก่สี่คนตามที่ศาสนาอิสลามอนุมัติ (Ibn Habib, n.d.: 357) ก็อยส์ อิบนุ อัลฮาริษ ในขณะที่เข้ารับอิสลามมีภรรยาถึงแปดคน (Ibn Qayyim, 1998: 5/106)

การแต่งงานในยุคญาฮิลียะฮ์มีหลายชนิด ในศอฮีหฺบุคอรีฮฺได้บันทึกถึงความพิลึกในการแต่งงานในยุคญาฮิลียะฮ์ซึ่งเล่าโดยท่านหญิงอาอิชะฮ์ ว่ารูปแบบการแต่งงานในยุคญาฮิลียะฮ์มี 4 รูปแบบดังนี้ คือ

1) การแต่งงานเหมือนกับคนปัจจุบันทั่วไป กล่าวคือชายคนหนึ่งไปขู่ขอหญิงสาวจากผู้ปกครองของนางโดยกำหนดค่าสินสอดและแต่งงานกัน

2) การแต่งงานอิสติบฎอ์ (الاستبضاع) กล่าวคือ ผู้ชายคนหนึ่งจะกล่าวแก่ภรรยาของตนเองหลังจากนางสะอาดจากการมีรอบเดือนว่าให้นางไปอาศัยอยู่กับผู้ชายอีกคนหนึ่ง ในระหว่างนั้นสามีจะไม่แตะต้องภรรยาของตนเอง จนกว่านางจะตั้งครรภ์กับผู้ชายคนนั้น เมื่อนางตั้งครรภ์สามีก็จะรับนางกลับคืนมา การกระทำเช่นนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ลูกชายจากเชื้อสายที่ดี

3) การแต่งงานที่ผู้หญิงคนหนึ่งร่วมหลับนอนกับผู้ชายในคราวเดียวกันไม่น้อยกว่าสามถึงสิบคน เมื่อนางตั้งครรภ์และคลอดบุตรออกมา นางจะเรียกผู้ชายที่เคยร่วมหลับนอนกับนางมาทั้งหมดพร้อมกับแจ้งให้ทราบว่าบุตรที่คลอดมานั้นเป็นบุตรของใคร และชายผู้นั้นจะต้องรับเลี้ยงบุตรนั้นทันทีโดยไม่มีสิทธิที่จะปฏิเสธ

4) การแต่งงานที่สตรีได้ปักธงไว้หน้าบ้านเพื่อบริการทางเพศให้กับชายใดๆ ก็ได้ที่มีความต้องการโดยไม่จำกัดจำนวน เมื่อนางตั้งครรภ์และคลอดบุตรออกมา ก็จะเรียกชายทั้งหมดที่เคยรับ

¹ อัลอัลบานียืนยันอีกว่าเป็นหะดีษศอฮีหฺ (Al-Albānī, 2000b: 1/574)

บริการทางเพศจากนาง พร้อมกับเรียกผู้ทำนายเกี่ยวกับสายตระกูลมาคว่าใครเป็นบิดาของบุตรนั้น เมื่อผู้ทำนายชี้ว่าเป็นบุตรของใคร ชายผู้นั้นจะต้องรับลูกไปโดยไม่มีสิทธิจะปฏิเสธ (Bukhārī: 4732)

นอกจากชนิดการแต่งงานที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ในยุคญาฮิลียะฮ์ยังมีการแต่งงานประเภทอื่นๆ อีกดังนี้ คือ

1) การแต่งงานประเภทอัลบะคัล (نكاح البدل) หมายถึงการแต่งงานที่มีการแลกเปลี่ยนลูกสาวให้เป็นภรรยาซึ่งกันและกัน โดยไม่มีการตั้งค่าสินสอด กล่าวคือชายคนหนึ่งจะยกลูกสาวของตนเองให้เป็นภรรยาของชายอีกฝ่ายหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันชายอีกฝ่ายหนึ่งก็จะยกลูกสาวของตนให้เป็นภรรยาของชายคนนั้นเป็นการแลกกัน โดยไม่มีการตั้งค่าสินสอด (‘Alī, 1993: 5/537)

2) การแต่งงานประเภทอัลซิมอร์ (نكاح الشغار) หมายถึงการแต่งงานที่แลกเปลี่ยนลูกสาวกับลูกชายซึ่งกันและกัน โดยไม่มีการตั้งค่าสินสอด กล่าวคือชายคนหนึ่งจะยกลูกสาวให้เป็นสะใภ้ของชายอีกฝ่ายหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันชายอีกฝ่ายหนึ่งก็จะยกลูกสาวให้เป็นสะใภ้ของชายคนนั้นเป็นการแลกกัน โดยไม่มีการตั้งค่าสินสอดต่อกัน การแต่งงานประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในหมู่เครือญาติกัน (‘Alī, 1993: 5/537-538)

3) การแต่งงานประเภทมุตะฮ์ (نكاح المتعة) หมายถึงการแต่งงานชั่วคราวโดยตกลงกำหนดเวลาอย่างชัดเจน เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาที่กำหนด ความเป็นสามีภรรยาก็จะสิ้นสุดลง (Al-Alūsī, n.d.: 2/5)

4) การแต่งงานประเภทคิณ (نكاح الحِندن) หมายถึงชายหรือหญิงแอมมีเพื่อนสนิทที่เป็นเพศตรงข้ามกัน โดยทั้งสองฝ่ายยินยอมสมสู่ซึ่งกันและกันอย่างลับๆ โดยไม่แต่งงานและไม่มีค่าสินสอดหรือในภาษาปัจจุบันเรียกว่าเป็นกิ๊กกัน¹

5) การแต่งงานประเภทซอฮินะฮ์ (نكاح الظهينة) หมายถึงการแต่งงานที่ชายคนหนึ่งได้เอาเชลยศึกหญิงมาเป็นภรรยาของตน โดยไม่มีการสู่ขอและไม่มีการตั้งค่าสินสอด และฝ่ายเจ้าสาวไม่มีสิทธิที่จะปฏิเสธ (‘Alī, 1993: 5/546)

6) การแต่งงานประเภทฎ็อยซัน (نكاح الضيَّان) หรือประเภทอัลมัจด์ (نكاح المقت) หมายถึงการแต่งงานที่เกิดขึ้นระหว่างชายคนหนึ่งกับอดีตภรรยาของบิดาตนเองอันเนื่องมาจากบิดาเสียชีวิตหรือนางถูกหย่า บุตรที่เกิดจากการแต่งงานประเภทนี้เรียกว่า อัลมัจดีฮ์ (المقتية) (Al-Zabīdī, 1969: 5/95-96) ในยุคญาฮิลียะฮ์สตรีคนหนึ่งเมื่อสามีเสียชีวิตหรือถูกสามีหย่า บุตรชายคนโตของอดีตสามีมีสิทธิในตัวนางในอันที่จะเอานางมาเป็นภรรยาสืบทอดจากบิดาต่อไป หากเขาปรารถนา

¹ อัลกุรอานได้ทรงห้ามเรื่องนี้ไว้ในซูเราะฮ์ที่ 4 อัลนีส้าฮ์ โองการที่ 25

ในตัวนางก็โยนเสื้อผ้าของเขาให้แก่นางอันเป็นสัญลักษณ์ว่าเขาปรารถนาจะรับนางเป็นภรรยาต่อไปโดยไม่ต้องมีค่าสินสอดใหม่ แต่ถ้าหากเขาไม่ประสงค์ในตัวนางก็จะมอบนางให้แต่งงานกับคนอื่นหนึ่งในบรรดาพี่น้องของเขาโดยการตั้งค่าสินสอดใหม่ (Al-A'ūsī, n.d.: 2/52) และค่าสินสอดใหม่นั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของบุตรชายคนโตของอดีตสามีของนางในฐานะที่เป็นผู้สละสิทธิ์ในตัวนาง อิมามฏอบรีร์รายงานจากอิบนุ ญุร็อยญ์ ซึ่งรับมาจากอิกริมะฮ์เล่าว่านางกُبัยชะฮ์ บินต์ มะอฺนั อิบน์ อาศิม เข้าไปฟ้องท่านนบี ﷺ ว่าสามีของนางคืออับนุ ก็อยส์ อิบน์ อัลอัศลัด ได้เสียชีวิตไปแล้ว และลูกชายของเขาปรารถนาจะเอานางมาเป็นภรรยาต่อไป นางได้กล่าวต่อท่านนบี ﷺ ว่า “โอ้นบีของอัลลอฮ์ ดิฉันไม่ใช่เป็นผู้รับมรดกจากสามีของดิฉัน และดิฉันก็ไม่ใช่มรดกที่จะยกให้แต่งงานกับใครก็ได้” จนกระทั่งอัลกุรอานถูกประทานลงมาห้ามการสืบทอดมรดกความเป็นภรรยาไว้ว่า

﴿يَتَّيِّهُنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا...﴾

ความว่า “ ผู้ศรัทธาทั้งหลาย ไม่อนุญาติแก่พวกเจ้าการที่พวกเจ้าจะเอาบรรดาหญิงเป็นมรดกด้วยการบังคับ...” (Al-Nisā’ 4: 19) (Al-Ṭabarī, 2001: 6/523)

สำหรับสินสอดหรือมะฮัร (مهر) นั้นเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการแต่งงานในยุคญาฮิลียะฮ์ แต่อย่างไรก็ตามประเพณีปฏิบัติเกี่ยวกับสินสอดนั้นมีความแตกต่างกันในแต่ละเผ่าพันธุ์ บางเผ่าพันธุ์สินสอดเป็นกรรมสิทธิ์ของเจ้าสาว ในขณะที่บางเผ่าพันธุ์เป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ปกครองของเจ้าสาว (‘Alī, 1993: 5/530-532) ทรัพย์สินที่เป็นสินสอดที่ผู้ปกครองของเจ้าสาวรับจากเจ้าบ่าวนั้นเรียกว่า อัลนาฟิฏะฮ์ (النافحة) ด้วยเหตุนี้มีการกล่าวกันว่าเมื่อครอบครัวใดให้กำเนิดลูกสาว เพื่อนบ้านจะมาแสดงความยินดีโดยกล่าวว่า “بارك الله لك في النافحة” หรือ “هنينا لك النافحة” หมายถึงขอให้พระองค์อัลลอฮ์ทรงให้ความจำเริญในทรัพย์สินที่เพิ่มทวีมากขึ้นอันเนื่องจากสินสอดของลูกสาว (Al-Zabīdī, 1969: 6/246)

งานแต่งงานจะจัดขึ้นที่บ้านของเจ้าสาวและเป็นประเพณีของชาวอาหรับญาฮิลียะฮ์หลังจากเจ้าพิธีแต่งงานแล้วเจ้าบ่าวจะต้องอยู่บ้านของเจ้าสาวเป็นเวลาสามวัน (Ibn Sa‘d, 1990: 1/76) ในงานแต่งงานจะมีบรรดานักร้องมาบรรเลงเพลงและบรรดาทาสหญิงออกมารำรำตีกลองให้ความบันเทิงรื่นเริงในงานด้วย (Savaṣ, 1991: 37)

2) การหย่าร้าง

การหย่าในความหมายของชาวอาหรับยุคญาฮิลียะฮ์หมายถึง การสละสิทธิ์ทั้งหมดของชายคนหนึ่งที่มีต่อภรรยาของตนเองพร้อมกับแยกนางออกไป (‘Alī, 1993: 5/549) โดยปกติแล้วการหย่าในยุคญาฮิลียะฮ์เป็นสิทธิอันเด็ดขาดของฝ่ายชายซึ่งสามารถที่จะหย่าภรรยาเมื่อไรก็ได้ แต่อย่างไรก็ตาม

ตามในรายงานทางประวัติศาสตร์พบว่า มีสตรีบางคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีในตระกูลชั้นสูงได้วางเงื่อนไขการหย่าร้างให้เป็นสิทธิของฝ่ายหญิง (Ibn Ḥabīb, n.d.: 398-399)

การหย่าในยุคญาฮิลียะฮ์มีหลายชนิดสรุปได้ดังนี้ คือ

1- การหย่าแบบแนวทางของนบีอิสมอาอีล عليه السلام (Al- Alūsī, n.d.: 2/49) กล่าวคือการหย่าที่ชายคนหนึ่งได้กล่าวคำหย่าต่อภรรยาของเขา ซึ่งอาจเป็นคำศัพท์ที่มีความหมายหย่าโดยตรงหรือเป็นคำอุปมาก็ได้ การหย่าประเภทนี้มีสามครั้ง ในแต่ละครั้งสามารถคืนดีได้อีกหากฝ่ายชายประสงค์จะคืนดี ยกเว้นหลังจากหย่าเป็นครั้งที่สามซึ่งเรียกว่าหย่าบาอิน (الطلاق البائن) และฝ่ายชายไม่สามารถคืนดีอีกต่อไปได้ ยกเว้นฝ่ายหญิงจะต้องแต่งงานกับชายอื่นก่อนแล้วหย่ากับชายคนนั้นจึงสามารถที่กลับมาแต่งงานใหม่กับสามีคนเดิมได้ แม้ว่าการกระทำเช่นนี้เป็นสิ่งที่กระทำได้ในยุคญาฮิลียะฮ์แต่ก็เป็นที่รังเกียจของสังคม และส่วนใหญ่มีการปฏิบัติกันในตระกูลชั้นต่ำเท่านั้น (‘Alī, 1993: 5/549-550)

2- การหย่าแบบชิฮาร์ (الظهار) กล่าวคือฝ่ายชายกล่าวเปรียบเทียบกับส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายของภรรยาตนเองกับร่างกายของสตรีที่เป็นมะหฺรอม (ญาติใกล้ชิดทางสายเลือดที่ไม่สามารถแต่งงานได้) ของตนเอง เช่น ชายคนหนึ่งกล่าวแก่ภรรยาของตนเองว่าข่าอ่อนของนางเหมือนกับข่าอ่อนของแม่ของฉัน มือของนางเหมือนกับมือของน้องสาวของฉัน เป็นต้น ซึ่งทำให้ฝ่ายหญิงถูกหย่าทันที การหย่าประเภทนี้เป็นที่นิยมกันในสมัยญาฮิลียะฮ์ (‘Alī, 1993: 5/550-551)¹

3- การหย่าแบบอิลาอ์ (الإلأء) หมายถึงชายคนหนึ่งได้สาบานที่จะไม่ร่วมหลับนอนกับภรรยาเป็นระยะเวลาช่วงหนึ่งตามที่กำหนด (Ibn Kathīr, 1999b: 1/ 604) เช่น ฝ่ายชายได้หย่าภรรยาของตนเองเป็นระยะเวลาหนึ่งเดือน หนึ่งปี หรือสองปี เป็นต้น เมื่อเสร็จสิ้นระยะเวลาที่กำหนดก็จะกลับคืนดีกับภรรยาอีกครั้งหนึ่ง หะดีษจากอิบนุ อับบาซซึ่งรายงานโดยอัลฏ็อบรอนีย์เล่าว่า การหย่าแบบอิลาอ์ในสมัยญาฮิลียะฮ์มีระยะเวลาหนึ่งปี หรือสองปี ต่อมาพระองค์อัลลอฮฺทรงกำหนดให้เหลือแค่สี่เดือนเท่านั้น ผู้ใดทำการอิลาอ์ภรรยาน้อยกว่าสี่เดือนถือว่าไม่ใช่เป็นการอิลาอ์ (Al-Alūsī, n.d.: 2/50)²

4- การหย่าแบบคูลอ์ (الخلع) หมายถึงการแยกความเป็นสามีภรรยาออกจากกันโดยแลกกับทรัพย์สิน (Al-Alūsī, n.d.: 2/49) กล่าวคือ ฝ่ายหญิงผู้เป็นภรรยาหรือญาติของฝ่ายหญิงได้ยื่นให้ทรัพย์สินจำนวนหนึ่งให้แก่ฝ่ายชายเพื่อแลกกับการให้เขาหย่าภรรยาของเขา มีการกล่าวว่าผู้ที่กระทำการหย่าแบบคูลอ์ครั้งแรกของชาวอาหรับคือ อามิร อิบนุ อัลศอริบ ซึ่งได้แต่งงานของเขา

¹ อัลกุรอานได้กล่าวถึงในเรื่องนี้ในซูเราะฮ์ที่ 58 อัลมุนาอะละฮ์ โองการที่ 2

² อัลกุรอานได้กล่าวถึงในเรื่องนี้ในซูเราะฮ์ที่ 2 อัลบะเกาะเราะฮ์ โองการที่ 226

ให้กับหลานชายของเขาที่มีชื่อว่า อามิร อิบну อัลฮาริษ อิบну อัลศอริบ แต่ลูกสาวของเขาไม่ยอมรับร่วมหลับนอนกับสามีของนาง สามีของนางจึงไปฟ้องต่อบิดาของนาง อามิร อิบну อัลศอริบจึงขอให้ลูกเขยของเขาหย่าลูกสาวของเขาโดยให้เงินจำนวนหนึ่งเป็นการตอบแทน (Al-AIūsī, n.d.: 2/49-50) และการหย่าแบบคุดอ์นี้เกิดขึ้นเดียวกันกับกรณีหญิงที่สามีเสียชีวิตและนางไม่ต้องการที่จะตกเป็นภรรยาของลูกเลี้ยงโดยมอบเงินจำนวนหนึ่งแก่ลูกเลี้ยงเพื่อแลกกับการให้หย่านาง (‘Alī, 1993: 5/552)

5- การหย่าแบบอฎูล์ (العزل) หมายถึง การที่ชายคนหนึ่งได้หย่าและแยกกันกับภรรยาของตนเองแต่ยังคิดกันไม่ให้นางแต่งงานใหม่กับคนอื่นทั้งนี้เพราะหึงหวงและหลงใหลในตัวนางอยู่พร้อมกับข่มขู่นางหรือผู้ปกครองของนางไม่ให้แต่งงานกับคนอื่น หรือในกรณีที่ชายคนหนึ่งเพิกเฉยต่อภรรยาของตนเองโดยที่ไม่ได้หย่านางและไม่ได้อยู่กับนางอย่างฉันทสามีภรรยา แต่ขัดขวางนางไว้ไม่ให้แต่งงานใหม่กับคนอื่นจนกว่าจะเสนอให้บางสิ่งบางอย่างเป็นที่พอใจแก่เขา เขาจึงจะหย่านางและอนุญาตให้นางแต่งงานใหม่กับคนอื่นได้ (‘Alī, 1993: 5/552)

นอกจากนี้ ในยุคญาฮิลียะฮ์หญิงที่สามีเสียชีวิตและลูกเลี้ยงหรือพี่น้องฝ่ายอดีตสามีไม่ประสงค์ที่จะรับนางเป็นภรรยาสืบทอดต่อไป และในขณะที่เดียวกันก็ไม่อนุญาตให้นางแต่งงานกับคนอื่นจนกระทั่งนางเสียชีวิต ถือว่าเป็นการหย่าแบบอฎูล์เช่นกัน¹

6- การหย่าแบบไม่จำกัดครั้ง อัลฏอบารี (Al-Ṭabarī, 2001: 4/125) รายงานจากอิซฮาม อิบну อูรวะฮ์ จากบิดาของเขาเล่าว่า สมัยญาฮิลียะฮ์ชายสามารถหย่าภรรยาของเขาก็ครั้งก็ได้ตามที่เขาต้องการโดยไม่จำกัดครั้ง และเขาจะกลับคืนดีกับภรรยา ก่อนที่ภรรยาจะหมดระยะฮิดดะฮ์² มีชายชาวมะดีนะฮ์คนหนึ่ง โกรธเคืองภรรยาของเขาโดยกล่าวต่อนางว่า “ฉันขอหย่าเธอ และฉันจะไม่ปล่อยให้เธอหลุดไปจากฉัน” นางถามว่า “คุณจะทำแบบไหน ?” ชายคนนั้นตอบว่า “ฉันจะหย่าเธอ พอใกล้จะหมดระยะฮิดดะฮ์ ฉันก็จะกลับคืนดีกับเธอ แล้วก็หย่าเธอต่อ พอใกล้จะหมดระยะฮิดดะฮ์ ก็จะกลับคืนดีอีก ทำอย่างนี้เรื่อยๆ” เมื่อได้ยินดังนั้นนางจึงไปฟ้องต่อท่านบี ﷺ จนกระทั่งอัลกุรอานถูกประทานลงมาห้ามในเรื่องนี้³

นอกจากนี้ มีรายงานจากสะอิดซึ่งรับจากกอตาดะฮ์เล่าว่า ในยุคญาฮิลียะฮ์ผู้ชายสามารถหย่าภรรยาได้สามครั้ง สิบครั้ง หรือมากกว่านั้น และสามารถกลับคืนดีได้ตราบใดที่ภร่ายังอยู่ในระยะ

¹ อัลกุรอานได้ทรงห้ามในเรื่องการหย่าแบบอฎูล์นี้ไว้ในสูเราะฮ์ที่ 2 อัลบะเกาะเราะฮ์ โองการที่ 232

² ระยะเวลาที่ผู้หญิงจะต้องรอคอยที่สามารถจะแต่งงานใหม่ได้หลังจากถูกหย่าหรือสามีเสียชีวิต

³ อัลกุรอานได้ทรงห้ามในเรื่องนี้ไว้ในสูเราะฮ์ที่ 2 อัลบะเกาะเราะฮ์ โองการที่ 229

อิดค๊ะฮ์ และต่อมาพระองค์อัลลอฮ์ทรงกำหนดจำนวนครั้งการหย่าเหลือไว้แค่สามครั้งเท่านั้น (Al-Tabarī, 2001: 4/126)

สตรีที่ถูกสามีหย่าหรือสามีเสียชีวิตจะต้องอยู่ในอิดค๊ะฮ์ให้ครบก่อนที่จะมีแต่งงานกับสามีคนใหม่ได้ สำหรับอิดค๊ะฮ์ของสตรีที่สามีเสียชีวิตในยุคญาฮิลียะฮ์นางจะต้องไว้ทุกข์และรออิดค๊ะฮ์นานถึงหนึ่งปี รายงานจากซัยนับบ์เล่าว่า สตรีที่สามีเสียชีวิตนางจะต้องขังตัวเองอยู่ในกระท่อมเล็กๆ สวมใส่เสื้อผ้าเก่าๆ ไม่ใส่เครื่องน้ำหอมไว้ทุกข์อยู่นั้นนานถึงหนึ่งปี (Al-Alūsī, n.d.: 2/50) สำหรับอิดค๊ะฮ์สตรีที่ถูกสามีหย่าในบางรายงานกล่าวว่ายังไม่เป็นที่รู้จักในยุคญาฮิลียะฮ์ รายงานจากอิบนุ อับี หาดิม ซึ่งอ้างรายงานจากอัมร์ อิบน์ มุฮาญิร จากบิดาของเขาเล่าว่า นางฮัสมาฮ์ บินต์ ยะซีด อิบน์ อัลสะกัน ซึ่งเป็นชาวอันศอร်กล่าวว่า นางถูกสามีหย่าในสมัยของท่านนบี ﷺ ซึ่งในช่วงนั้นยังไม่มีกำหนดอิดค๊ะฮ์ จนกระทั่งอัลกุรอานถูกประทานลงมากำหนดอิดค๊ะฮ์สตรีที่ถูกหย่า¹ และนางฮัสมาฮ์เป็นหญิงคนแรกที่ถูกหย่าโดยที่อัลกุรอานได้กำหนดอิดค๊ะฮ์ไว้ (Abū Dāwūd :2281)² อย่างไรก็ตามในทัศนะของอิบนุ กะษีรถือว่าหะดีษนี้เป็นหะดีษที่ฆอริบ (غريب) (Ibn Kathīr, 1999b: 1/604)

ผู้วิจัยเห็นว่าอิดค๊ะฮ์สำหรับสตรีที่ถูกหย่าร้างในยุคญาฮิลียะฮ์นั้นน่าจะถูกกำหนดเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เพราะมีหะดีษหลายบทแสดงถึงในเรื่องนี้³ สำหรับกรณีของนางฮัสมาฮ์ บินต์ ยะซีด ในหะดีษข้างต้นนั้นน่าเป็นการกำหนดอิดค๊ะฮ์ครั้งแรกในยุคอิสลาม ไม่ได้หมายความว่าก่อนยุคอิสลามนั้นไม่มีการกำหนดอิดค๊ะฮ์ แต่อย่างไรก็ตามมีสตรีบางกลุ่มในสมัยญาฮิลียะฮ์ละเลยและหลีกเลี่ยงไม่ยอมอยู่ในอิดค๊ะฮ์ ในรายงานทางประวัติศาสตร์พบว่ามีหลายกรณีที่สตรีที่ถูกสามีหย่าในขณะที่ตั้งครรภ์ซึ่งอิดค๊ะฮ์ของนางจะต้องคลอดบุตรก่อนจึงสามารถแต่งงานกับสามีคนใหม่ได้ แต่นางไม่ยอมรออิดค๊ะฮ์และรีบแต่งงานกับสามีคนใหม่ จนเกิดข้อพิพาทระหว่างบุตรด้วยกันในเวลาต่อมา ตัวอย่างเช่น สะอูด อิบน์ ซัยด์ ได้แต่งงานกับนางอัลนากอมียะฮ์ (الناقمية) ในขณะที่นางตั้งครรภ์จากสามีคนเก่าที่มีชื่อว่า มุอาวียะฮ์ อิบน์ บักร์ และได้กำเนิดบุตรชื่อว่า สะอ์สะอะฮ์

¹ โองการอัลกุรอานที่ถูกประทานลงมากำหนดอิดค๊ะฮ์คือ

﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ... الخ﴾

ความว่า “และบรรดาหญิงที่ถูกหย่าร้าง พวกนางจะต้องรอคอยตัวของเธอเองสามกูรอฮ์...” (Al-Baqarah 2: 228)

² อัลอัลบานียืนยันจริงๆว่าเป็นหะดีษหะสัน (Al-Albānī, 1998b: 2/34)

³ นอกจากหะดีษที่ปรากฏในตำราอรรถาธิบายอัลกุรอานของอัลฎออบารีย์ เกี่ยวกับมูลเหตุการณั้ประทานโองการอัลกุรอานสูเราะฮ์อัลบะกอเราะฮ์ โองการที่ 229 แล้ว ยังมีหะดีษในสุนันอัลติรมิซีย์ หะดีษเลขที่ 1113 ซึ่งรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์มีความหมายในลักษณะนี้ด้วย

(صعصعة) ออกมา เมื่อสะอูด อิบน์ ซัยด์เสียชีวิตบรรดาทายาทของสะอูดปฏิเสธที่จะแบ่งมรดกให้แก่ สะอูดสะออส นอกจากนี้อาซิม อิบน์ ญุซอ์ จากตระกูลอุกัยลี ได้แต่งงานกับแม่มายคนหนึ่งจาก ตระกูลอัลญุฟี (الجفني) ในขณะที่นางกำลังตั้งครรภ์จากสามีคนเดิมที่มีชื่อว่าสุบัยร์ อิบน์ อัลนุอ์มาน หลังจากแต่งงานได้สามเดือนนางก็ให้กำเนิดบุตรชื่อว่า รอปีอะฮ์ ออกมา (Ibn Habīb, n.d.: 338) และยังมีกรณีเดียวกันนี้กล่าวไว้เป็นการเฉพาะในตำราหะดีษสุนันอบู ดาอูดว่าด้วยเรื่อง “الولد للفراش” ในบทที่ว่าด้วยการหย่าร้าง (باب الطلاق)

สำหรับการหย่าร้างในยุคญาฮิลียะฮ์เกิดขึ้นด้วยหลายสาเหตุ เช่น ภรรยาไม่สามารถให้ลูกได้ แม้ว่าฝ่ายชายยังรักและยังมีเยื่อใยต่อภรรยาอยู่ก็ตาม แต่ด้วยความกดดันจากแวดล้อมของครอบครัว จึงต้องหย่าภรรยาไป (Al-Balādhuri, 1959: 1/460) การทำร้ายร่างกายภรรยาก็เป็นสาเหตุหนึ่งของการหย่าร้าง ในรายงานของอิบน์ หะบิบเล่าว่า อนุ อุซัยฮิร อิบน์ อะนีส ได้แต่งลูกสาวให้กับอัลวะลีด อิบน์ อัลมุฆีเราะฮ์ อิบน์ อับดุลลอฮ์ แต่เมื่อทราบว่าอัลวะลีดเป็นคนก้าวร้าวชอบทำร้ายภรรยา จึงไม่ยอมมอบลูกสาวให้แก่อัลวะลีดพร้อมกับยึดค่าสินสอดไว้ และมีบางรายงานกล่าวว่า อัลวะลีดได้ทำร้ายร่างกายภรรยาของเขาซึ่งเป็นลูกสาวของอนุ อุซัยฮิร อิบน์ อะนีส นางจึงหนีกลับบ้าน และอนุ อุซัยฮิร ไม่ยอมส่งลูกสาวคืนให้อัลวะลีด จนกระทั่งอัลวะลีดเสียชีวิต และในที่สุดกลายเป็นความบาดหมางกันระหว่างสองตระกูลนี้ (Ibn Hishām, 1990: 2/59-60; Ibn Habīb 1985, 199-200) นอกจากนี้ยังมีรายงานกล่าวว่าภรรยาที่ให้กำเนิดลูกสาวก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ภรรยาถูกสามีทิ้งไป (Al-Alūsī, n.d.:3/51)

3) การผิดประเวณีและการค้าประเวณี

ในรายงานทางประวัติศาสตร์พบว่าในสังคมอาหรับยุคญาฮิลียะฮ์มีสตรีที่ประกอบอาชีพหารายได้โดยการขายบริการทางเพศ (Savaş, 1991: 39) ในบางรายงานพบว่าชายบางคนได้บังคับทาสหญิงที่อยู่ภายใต้การครอบครองของตนให้ขายบริการทางเพศเพื่อหารายได้ อัลญอบารีย์ (Al-Tabarī, 2001: 17/290-291) ได้รายงานจากสายรายงานของอนุ สุฟยานซึ่งรายงานจากญาบิรเล่าว่า อับดุลลอฮ์ อิบน์ อุบัยฮ์ อิบน์ สะลูลมีทาสีคนหนึ่งซึ่งว่านางมุสสัยกะฮ์ นางถูกอับดุลลอฮ์บังคับให้ค้าประเวณี นางจึงมาฟ้องต่อท่านนบี ﷺ จนกระทั่งอัลกุรอานถูกประทานลงมาห้ามในเรื่องนี้¹

ในหะดีษศอฮิห์มุสลิมเล่าว่า อับดุลลอฮ์ อิบน์ อุบัยฮ์ อิบน์ สะลูลมีทาสหญิงสองคนคือ นางมุสสัยกะฮ์ และนางอุมัยมะฮ์ ซึ่งทั้งสองถูกอับดุลลอฮ์บังคับให้ค้าประเวณี ทั้งสองจึงมาฟ้องต่อท่าน

¹ คู่อัลกุรอานสุเราะฮ์ที่ 24 อัลนุร โองการที่ 33

นบี ﷺ จนกระทั่งพระองค์อัลลอฮ์ทรงประทานอัลกุรอานว่า “...وَلَا تُكْرَهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَىٰ الْبِعَا...”
จนสุดโองการ (Muslim 54/27)

มีรายงานว่าในช่วงที่นครมะดีนะฮ์อยู่ภายใต้การปกครองของอัลฟิฏยาน์ (الفِطْيَانُ) ซึ่งเป็นชาวิวจากวงศ์วานอิสรออีลได้ออกกฎประเพณีว่า ในคืนแรกของการแต่งงานเจ้าสาวทุกคนจะต้องถูกส่งตัวมาร่วมหลับนอนกับเขาก่อนที่จะอยู่ร่วมกับสามีของนาง ซึ่งรวมถึงเจ้าสาวชาวอาหรับเผ่าเอาส์และเผ่าค็อซร้อจญ์ด้วย (Al-Samhūdī, 1955: 1/178-179) ประเพณีเช่นนี้ยังทำให้การผิดประเวณีทวีเพิ่มมากขึ้นในสังคมอาหรับยุคญาฮิลียะฮ์

จากการศึกษาจากบทกวีในยุคญาฮิลียะฮ์พบว่ามีบทกวีมากมายยกย่องพฤติกรรมการผิดประเวณีอย่างเปิดเผย (Ibn Qutaybah, 1987: 260) อีกทั้งไม่พบการต่อต้านจากสังคมแต่อย่างใด ซึ่งเข้าใจว่าการผิดประเวณีเป็นเรื่องปกติวิสัยของชาวอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์ ในตลาดบางแห่งของชาวอาหรับเปิดให้บริการค้าประเวณีอย่างเปิดเผย อิบน์ หะบีบรายงานว่ามีคนในเผ่ากัลบ์ได้บังคับทาสหญิงของพวกตนออกมาขายบริการทางเพศในตลาดดุมะตุลญุนคัล (سوق دومة الجندل) (Ibn Ḥabīb, n.d.: 264) ในศอฮ์หับุคอรีร์ายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ เล่าถึงหญิงโสเภณีในยุคญาฮิลียะฮ์ที่ปักธงไว้หน้าบ้านอย่างเปิดเผยเป็นสัญลักษณ์ต้อนรับชายทุกคนที่ต้องการรับบริการทางเพศจากพวกนาง (Bukhārī: 4732) ในรายงานของอัลวาเก็ดีย์ เล่าว่า มีชายชาวฏออิฟกลุ่มหนึ่งเข้าไปพบท่านนบี ﷺ เพื่อเข้ารับศาสนาอิสลามโดยมีเงื่อนไขขอให้ท่านนบี ﷺ อนุญาตให้พวกเขาสามารถทำการผิดประเวณีได้ (Al-Waqidi, n.d.: 3/966) นอกจากนี้อะหมัด อิบน์ หันบัล ได้รายงานจากสายรายงานของออบู อูมามะฮ์ เล่าว่า มีชายหนุ่มคนหนึ่งเข้ามาหาท่านนบี ﷺ เพื่อขอให้ท่านนบี ﷺ อนุญาตให้เขาทำผิดประเวณีได้ แต่ถูกท่านนบี ﷺ สั่งสอนโดยการจุกจิกคิดความรู้สึกของเขาหากเหตุการณ์ผิดประเวณีนั้นเกิดขึ้นกับมารดาของเขาเองหรือกับผู้หญิงที่เป็นญาติสนิทของเขา จนทำให้ชายหนุ่มคนนั้นล้มเลิกความคิดที่จะทำผิดประเวณี (Ibn Ḥanbal: 22211; Ibn Kathīr, 1999b: 5/72) จากรายงานทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการผิดประเวณีเป็นเรื่องปกติวิสัยของชาวอาหรับในยุคก่อนอิสลาม

4) สิทธิในการรับมรดก

ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏทั่วไปส่วนใหญ่พบว่าสตรีอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์ไม่มีสิทธิทั้งในกองมรดกและทรัพย์สงคราม อย่างไรก็ตามเมื่อมีการตรวจสอบหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างละเอียดพบว่าในบางกรณีได้กล่าวถึงการรับมรดกของสตรี ตัวอย่างเช่น ในรายงานของอิบน์ สะอูด์เล่าว่านางฎุบาอะฮ์ บินด์ อามิร อิบน์ กุรอฎุ ได้รับมรดกเป็นจำนวนมากจากการเสียชีวิตของสามีที่มีชื่อว่าเฮาะฮ์ อิบน์ อัลหะนะฟีฮ์ (Ibn Sa‘d, 1990: 8/121; Al-Balādhurī,

1959: 1/460) นอกจากนี้ในรายงานของอิบนุ หะบิบได้บันทึกว่า อามिर อิบนุ ญะซัม อิบนุ หุบบิบ ได้เขียนพินัยกรรมให้แบ่งกองมรดกให้แก่ลูกๆ ของเขาโดยแบ่งให้แก่ลูกชายสองส่วนและลูกสาวหนึ่งส่วน (Ibn Ḥabīb, n.d.: 236)

อิบนุ หะบิบได้บันทึกไว้ว่า มีเศาะหาบะฮ์ชาวมะดีนะฮ์คนหนึ่งชื่อว่า เอาส์ อิบนุ ยาบิต จากเผ่าคือญะฮัลมีย์ เสียชีวิตลงโดยมีลูกสาวสี่คน เมื่อทราบการเสียชีวิตของเอาส์ อิบนุ ยาบิต ฝ่ายลูกชายของลุงของเขาคือ กอตาอะฮ์และอูรฟาญะฮ์ ซึ่งทั้งสองมีศักดิ์เป็นลูกพี่ลูกน้องของเอาส์ อิบนุ ยาบิตมารับเอามรดกทั้งหมดไปโดยไม่ได้แบ่งให้แก่ภรรยาและลูกๆ ของเอาส์เลย ภรรยาของเอาส์ จึงไปฟ้องต่อท่านนบี ﷺ จนกระทั่งโองการอัลกุรอานซูเราะฮ์ที่ 4 อัลนิสาอ์โองการที่ 7 และ 11 ถูกประทานลงมา หลังจากนั้นท่านนบี ﷺ ได้แบ่งกองมรดกใหม่โดยให้สองในสามส่วนจากกองมรดกให้แก่บรรดาลูกสาวของเอาส์ และหนึ่งในแปดส่วนจากกองมรดกให้แก่ภรรยาของเอาส์ (Ibn Ḥabīb, n.d.: 324-325)

จากรายงานข้างต้นไม่อาจสรุปได้ว่าสตรีทุกคนในยุคญาฮิลียะฮ์ไม่มีสิทธิในกองมรดก การคิดกันไม่ให้สตรีรับมรดกนั้นอาจเกิดขึ้นในบางเผ่าเท่านั้น ในขณะที่บางเผ่าอนุญาตให้สตรีรับมรดกได้ และเข้าใจว่าการตัดสิทธิ์สตรีในกองมรดกนั้นไม่ได้หมายความว่าพวกนางไม่มีสิทธิในกองมรดกแต่อย่างใด หากแต่ว่าสิทธิของพวกนางถูกละเมิดอันเนื่องมาจากความอ่อนแอของพวกนาง

4.1.2 สถานภาพและบทบาททางสังคมของสตรีอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์

สำหรับในเรื่องสถานภาพและบทบาททางสังคมของสตรีอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์นั้น เพื่อให้เข้าใจได้มากขึ้นผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 หัวข้อย่อยดังนี้ คือ 1) พื้นที่ทางสังคมของสตรีอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์ 2) นักกวีและศิลปินนักร้องหญิงในยุคญาฮิลียะฮ์ 3) การค้าขายและการประกอบอาชีพของสตรีอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์ 4) เชลยศึกหญิงในยุคญาฮิลียะฮ์ 5) ประเพณีป่าเถื่อนต่อสตรีเพศในยุคญาฮิลียะฮ์

1) พื้นที่ทางสังคมของสตรีอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์

เป็นที่ทราบกันดีโดยทั่วไปว่าสถานภาพทางสังคมของสตรีอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์นั้นค่อนข้างด้อยกว่าบุรุษเป็นอย่างมาก บุตรสาวไม่ค่อยเป็นที่พึงปรารถนาของครอบครัวมากนัก¹ แต่อย่างไรก็ตามมีผู้หญิงบางคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อยู่ในชนชั้นสูงมีสถานภาพและบทบาททางสังคมที่โดดเด่นเหนือกว่าผู้ชายบางกลุ่มในหลายด้าน มีรายงานของอิบนุ สะอูดเล่าว่าในนครมักกะฮ์ก็มีสตรีที่รู้หนังสืออ่านออกเขียนได้ (Ibn Sa'ūd, 2001: 1/76) พวกนางมีความเชี่ยวชาญในการ

¹ ดูอัลกุรอานซูเราะฮ์ที่ 16 อัลนะหัล โองการที่ 58

อ่านหนังสือจนสามารถออกมาแข่งขันประชันฝีปากกับผู้ชายในตลาดอุกาซได้¹ (Ibn Qutaybah, 1996: 2/214)

สตรีในยุคญาฮิลียะฮ์มีบทบาทสำคัญในด้านการแพทย์และสาธารณสุข มีรายงานในอิบนุอิสหาก เล่าว่านบีมุฮัมมัด ﷺ ก่อนการเป็นรَسُولเมื่อมีอาการปวดดวงตาก็จะไปหาหญิงชราคนหนึ่ง เพื่อให้รักษาอาการการปวดดวงตาของท่าน (Ibn Ishāq, 1976: 104)

ชาวอาหรับในบางเผ่าใช้ชื่อสตรีในการตั้งชื่อเผ่าพันธุ์ของตนเอง เช่น เผ่าอัลอะดะดะวียะฮ์ (بنو العدوة) เผ่าบาฮิละฮ์ (بنو باهلة) เผ่าอัลชะกีกะฮ์ (بنو الشقيقة) เผ่าบะญิละฮ์ (بنو بجيلة) เป็นต้น (Ibn Qutaybah, 1981: 77, 80, 101, 103) และบางเผ่าได้ตั้งชื่อแหล่งน้ำของพวกเขาด้วยชื่อสตรี เช่น บ่อน้ำกูริยะฮ์ (ماء ضريّة) ซึ่งเป็นชื่อของนางกูริยะฮ์ บินต์ รอบีอะฮ์ อิบนุ นะซาร์ (Ibn Sa'd, 2001: 1/47) บ่อน้ำอามินะฮ์ ซึ่งเป็นชื่อของนางอามินะฮ์ บินต์ อัลอัรกออม (Ibn al-Athir, 1994: 7/3) ซึ่งสิ่งเหล่านี้บ่งบอกถึงสถานภาพทางสังคมในระดับหนึ่งของสตรีอาหรับกลุ่มหนึ่งในยุคญาฮิลียะฮ์

สังคมอาหรับเป็นสังคมแบบเผ่าพันธุ์ซึ่งสมาชิกในสังคมมีความผูกพันรู้กับเผ่าพันธุ์ของตนเองเป็นอย่างมาก แต่ละเผ่าจะปกป้องดูแลและให้การคุ้มครองสมาชิกในเผ่าตนเอง มีหลายกรณีที่สตรีจากเผ่าหนึ่งถูกคนในอีกเผ่าหนึ่งทำร้าย จนนำไปสู่ศึกสงครามระหว่างเผ่าพันธุ์ ซึ่งหากได้ศึกษามูลเหตุการเกิดสงครามอัลฟิญา (حرب الفجار) ครั้งที่ 2² อย่างละเอียดจะเป็นตัวอย่างในเรื่องนี้เป็นอย่างดี (Ibn Hişam, 1985: 1/246) นอกจากนี้มีรายงานพบว่ากลุ่มสมาชิกหิลฟุลฟุฎ (حلف الفضول)³ ได้เคยให้ความช่วยเหลือหญิงสาวคนหนึ่งส่งคืนให้แก่ครอบครัวของนางหลังจากถูก

¹ อุกาซเป็นตลาดสินค้าที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในคาบสมุทรอาระเบีย ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ๆ กับเขตอะรอฟะฮ์ ในช่วงกลางเดือนซุลกะฮ์จนถึงปลายเดือนของทุกปีจะมีการจัดมหกรรมสินค้าขึ้นที่อุกาซ ซึ่งมีผู้คนจากทั่วอาระเบียเข้ามาร่วมค้าขายและแลกเปลี่ยนสินค้า (ดูเพิ่มเติมใน Hamidullah, 1993: 2/1002-1003)

² สงครามฟิญาที่มีทั้งหมด 4 ครั้ง ครั้งแรกระหว่างเผ่ากินานะฮ์กับเผ่าสะวาฮิน (هوازن) ครั้งที่สองระหว่างเผ่ากูร์อัยฮ์กับเผ่าสะวาฮิน ซึ่งมีชายหนุ่มกูร์อัยฮ์กลุ่มหนึ่งเข้าไปทำร้ายผู้หญิงตระกูลอามิร อิบนุ สอซออะฮ์ (عامر بن صعصعة) จากเผ่าสะวาฮิน ครั้งที่สามระหว่างเผ่ากินานะฮ์กับเผ่าสะวาฮิน และครั้งสุดท้ายระหว่างอัลบิรรอฎ อิบนุ กือยส์ (البراء بن قيس) จากเผ่ากินานะฮ์กับอูรวะฮ์ อิบนุ อุบะฮ์ (عروة بن عتبة) จากเผ่าสะวาฮิน (Ibn Hişam, 1985: 1/246)

³ เป็นการร่วมตัวกลุ่มหนึ่งของชาวอาหรับมักกะฮ์ ซึ่งมีการให้การสัตยาบันร่วมกันที่จะพิทักษ์คุณธรรม ช่วยเหลือผู้ที่ถูกรังแกและถูกละเมิดในสิทธิ กลุ่มนี้เกิดขึ้นประมาณ 20 ปีก่อนการได้รับแต่งตั้งให้เป็นรَسُولของนบีมุฮัมมัด ﷺ (Ibn Hişam, 1985: 1/183)

วัยรุ่นชวามักกะฮ์คนหนึ่งที่ชื่อว่า นะบีฮ์ อิบนุ อัลหุญญาญู ซึ่งตัวนางไปจากบิดาของนางซึ่งเป็นพ่อค้ามาค้าขายในนครมักกะฮ์ (Ibn Ḥabīb, 1985: 55)

ในบางครั้งสตรีอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์กล้าที่จะออกมาดำเนินคดีกับผู้ปกครอง ดังมีรายงานว่ามีผู้หญิงคนหนึ่งในวันยะมามะฮ์ซึ่งมีชื่อว่า สุซัยละฮ์ นางได้หย่ากับสามีของนางและได้ฟ้องร้องต่อผู้ปกครองยะมามะฮ์ซึ่งมีนามว่า อิมลิก (عمليق) ทั้งนี้เพื่อขอสิทธิในการดูแลเลี้ยงดูลูกผู้ปกครองยะมามะฮ์ได้เรียกทั้งสองฝ่ายมาสอบสวน หลังจากได้รับฟังเหตุผลและข้อโต้แย้งของทั้งสองฝ่ายแล้ว ผู้ปกครองยะมามะฮ์ได้พิพากษารับเอาเด็กน้อยเป็นของพระองค์โดยไม่ให้ทั้งสองเป็นผู้เลี้ยงดู นางสุซัยละฮ์รู้สึกผิดหวังกับการตัดสินของผู้ปกครองยะมามะฮ์ นางจึงได้ขับล่านำกวีบทหนึ่งดำเนินการตัดสินคดีของผู้ปกครองยะมามะฮ์ (Al-Isbahānī, 2008: 11/113)¹ และเข้าใจว่าสตรีจำนวนไม่น้อยที่ออกมาดำเนินคดีพิพากษาอันเนื่องมาจากผลการพิพากษาที่เป็นไปในเชิงลบแก่พวกนาง (Savaş, 1991: 24) นอกจากนี้สตรีในยุคญาฮิลียะฮ์บางคนสามารถให้การคุ้มครองหรือให้ความปลอดภัยแก่บุคคลที่นางพึงประสงค์ได้ และเผ่าพันธุ์ของพวกนางก็ยอมรับในการคุ้มครองของพวกนาง (Ibn Ḥabīb, 1985: 203-204)

โดยทั่วไปแล้วชาวอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์ส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญหรือเชื่อมั่นในความคิดเห็นของสตรี ดังที่มีคำพูดว่า “พวกท่านจงปรึกษาหารือกับพวกนาง แต่จงปฏิบัติตรงกันข้ามกับพวกนาง” (‘Alī, 1993: 4/618) แต่อย่างไรก็ตามมีสตรีบางคนเป็นที่พึ่งทางความคิดของสังคม ความคิดเห็นของพวกนางได้รับการยอมรับและสังคมให้ความสำคัญ

ในบางครั้งสตรีได้รับเกียรติจากบุรุษ โดยที่บุรุษได้ขอความเห็นจากนางในการตัดสินคดีข้อพิพาทระหว่างบุรุษด้วยกัน ดังมีรายงานว่ามีผู้นำเผ่าบนิตะมิมคนหนึ่งชื่อว่าละกิฏ อิบนุ ซุรอเราะฮ์ ได้ขอความเห็นจากลูกสาวที่มีชื่อว่าคัคตะนุส (ختنوس ; Dakhtanos) เพื่อแก้ปัญหาข้อพิพาทระหว่างชายสองคน (Al-Asfahānī, 2008: 11/101-102)

มีรายงานว่าการแต่งงานของกลุ่มสมรสบางคู่ในสมัยญาฮิลียะฮ์ ฝ่ายเจ้าสาวบางคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าสาวที่มาจากตระกูลชั้นสูงได้วางเงื่อนไขสิทธิการหย่าให้เป็นสิทธิเด็ดขาดของฝ่ายหญิงซึ่งฝ่ายหญิงสามารถที่จะหย่าสามีของตนเมื่อไรก็ได้ ตัวอย่างรายชื่อเจ้าสาวที่ได้วางเงื่อนไขการ

¹ บทกวีมีดังนี้

فأنفذ حكما في هزيمة ظلما	أتينا أحاطسم ليحكم بيننا
ولا كنت فيما ترم الحكم علما	لعمري لقد حكمت لا متورعا
صبح بعلي في الحكومة نادما	ندمت ولم أندم وأنى بعثرتي

แต่งงานในลักษณะดังกล่าวนี้ เช่น นางสลมา บินต์ อัมร์ อิบน์ ซัยด์¹ นางฟาฏิมะฮ์ บินต์ อัลค็อรซับ อัลอะฆอริยะฮ์ นางอุม്മ์ คอริญะฮ์ บินต์ สะอูด์ อิบน์ อับดุลลอฮ์ นางมาริยะฮ์ บินต์ อัลญุฮัยดี อิบน์ กุ๊อบเราะฮ์ นางอาติกะฮ์ บินต์ มุรเราะฮ์ อิบน์ ฮิลาล นางอัลสะวะวา บินต์ อัลอะฮ์ยัยฮ์ (Ibn Habib, n.d.: 398-399)

ชาวอาหรับญาฮิลียะฮ์มักนิยมปรึกษาหมอดูหรือโหราจารย์เพื่อทำนายทายทักดวงชะตาและให้คำแนะนำในกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตของพวกเขา โหราจารย์หญิงก็มีบทบาทในเรื่องนี้ ในรายงานของอิบน์ อิศฮากเล่าว่า อับดุลมุฏฏอิลิบปูของท่านนบี ﷺ ในช่วงการบุกหาน้ำของน้ำพุซัมซัมได้บนบานว่าหากพระเจ้าได้ประทานบุตรชายจำนวน 10 คน จะเชือดบูชายัญบุตรชายคนหนึ่ง เมื่อพระเจ้าได้ประทานบุตรชายครบ 10 คนจริง อับดุลมุฏฏอิลิบจึงได้ทำการเสี่ยงทายคัดเลือกบุตรชายที่จะบูชายัญซึ่งปรากฏออกมาว่าเป็นชื่อของอับดุลลอฮ์ ซึ่งเป็นบุตรที่เขารักมากที่สุด ในขณะที่อับดุลมุฏฏอิลิบเตรียมการที่จะทำเชือดบูชายัญบุตรชายอับดุลลอฮ์นั้น บรรดาคนในตระกูลกร็อยซ์พากันอ้อนวอน หักห้ามไว้ไม่ให้กระทำการดังกล่าวพร้อมกับเสนอแนะให้ไปปรึกษากับหญิงผู้เฒ่าผู้รอบรู้แห่งหิญาซท่านหนึ่งซึ่งมีชื่อว่านางสะญาห์ (حاح)² อับดุลมุฏฏอิลิบจึงเดินทางไปพบนางที่นครมะดีนะฮ์ บางรายงานว่านางอยู่ที่ตำบลค็อยบ์ร หลังจากอับดุลมุฏฏอิลิบได้ปรึกษาหารือกับนางแล้วสุดท้ายนางได้เสนอแนะทางออกโดยการเชือดอูฐมาใช้ชีวิตของอับดุลลอฮ์ ซึ่งใช้วิธีการเสี่ยงทายชื่ออับดุลลอฮ์กับจำนวนอูฐที่จะต้องเชือด จนกระทั่งอับดุลมุฏฏอิลิบจะต้องเชือดอูฐทั้งหมดถึง 100 ตัวชดเชยชีวิตบุตรชายอับดุลลอฮ์ (Ibn Ishāq, 2004: 85-92)

นอกจากนี้ในเรื่องการพิพากษาตัดสินความบางครั้งก็มีสตรีเข้ามามีบทบาทในการไกล่เกลี่ยและตัดสินข้อพิพาท ดังที่มีรายงานจากอิบน์ ฮิซาม เล่าว่าในช่วงที่อับดุลมุฏฏอิลิบมีข้อพิพาทกับชาวกร็อยซ์ในเรื่องกรรมสิทธิ์บ่อน้ำพุซัมซัม ก็มีการเสนอแนะให้ไปหาโหราจารย์หญิงจากเผ่าบะนี สะอูด์ อุซัยม (بنو سعد هذيم) ให้เป็นผู้พิพากษา (Ibn Hishām, 1990: 1/166) ในกรณีการพิพาทที่เกี่ยวกับวงศ์วานสายตระกูลชาวอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์มักจะไปหาผู้รู้หรือปราชญ์อาหรับหญิง (حكيمات العرب) เป็นผู้ชี้ขาด ซึ่งในยุคญาฮิลียะฮ์มีปราชญ์หญิงผู้รอบรู้ที่มีชื่อเสียงโด่งดังหลายท่าน เช่น นางฮินด์ บินต์ อัลคุนส์ อัลอัชญาดิยะฮ์ นางญัมอะฮ์ บินต์ ฮาบิสา อัลอัชญาดีฮ์ นางศุหุร บินต์ ลุกมาน นางคุศัยละฮ์ บินต์ อามิร นางญะซาม บินต์ อัลริยาน (Al-Alūsī, n.d.: 1/339, 342-343) ในรายงานของอิบน์ ฮิซามเล่าอีกว่า มีผู้ปกครองชาวอาหรับท่านหนึ่งชื่อว่าอามิร อิบน์ อัลศอ

¹ เป็นมารดาของอับดุลมุฏฏอิลิบ อิบน์ ฮาซิมซึ่งเป็นปู่ของท่านนบี ﷺ (Al-Balādhuri, 1959: 1/64)

² บางรายงานบอกว่านางชื่อสะญาห์ (سحاح) และบางรายงานบอกว่าชื่อกิฏบะฮ์ (قطبة) ดูเพิ่มเติมใน Ibn Ishāq, 2004: 89.

ริบ ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวอาหรับ เมื่อชาวอาหรับมีข้อพิพาทหรือขัดแย้งกันหรือมีปัญหาเรื่องใดก็ตามก็มักจะมาหาอามिर อิบну อัลศอริบเพื่อให้เขาเป็นผู้ตัดสินชี้ขาด และพวกเขาจะฟังพอใจในคำพิพากษาของอามिर ครั้งหนึ่งมีคนเข้าไปพบอามिर อิบну อัลศอริบให้พิจารณาตัดสินกรณีการรับมรดกของคนที่มีสองเพศในคนเดียวกัน (ภาษาอาหรับเรียกว่าคุนซา “*خُنْثَى*”) ว่าควรรับมรดกในฐานะเป็นชายหรือเป็นหญิง ซึ่งสร้างความกลุ่มใจแก่อามिर อิบну อัลศอริบเป็นอย่างมากจนนอนไม่หลับเพราะเป็นคำถามที่ยากและไม่เคยมีกรณีเช่นนี้มาก่อน จนในที่สุดอามिर อิบну อัลศอริบได้บอกความกลุ่มใจของเขาให้แก่ทาสหญิงของเขาคนหนึ่งซึ่งว่านางสุหัยละฮ์ (*سُحَيْلَةَ*) ทราบ นางสุหัยละฮ์ได้ชี้แนะทางออกแก่นายของนางว่า ให้ถือช่งการปัสสาวะเป็นหลัก หากใช้อวัยวะเพศชายในการปัสสาวะก็ถือว่าเป็นเพศชาย แต่ถ้าหากว่าใช้อวัยวะเพศหญิงในการปัสสาวะก็ถือว่าเป็นเพศหญิง และอามिर อิบну อัลศอริบก็เอาข้อเสนอแนะของนางสุหัยละฮ์นี้มาเป็นข้อชี้ขาดในกรณีนี้ (Ibn Hishām, 1990: 1/142-143)

จากรายงานที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่า แม้ว่าโดยรวมสตรีอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์มีสถานภาพทางสังคมด้อยกว่าเพศชาย แต่อย่างไรก็ตามมีสตรีกลุ่มหนึ่งได้แสดงบทบาทของตนเองและเข้ามามีส่วนในพื้นที่ทางสังคมไม่น้อยกว่าเพศชาย เช่น บทบาทในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท บทบาทในการเสนอความเห็นและหาทางออกทางกฎหมาย บทบาทในการชี้แนะในทางโหราศาสตร์ บทบาทในการปกป้องสิทธิในการหย่าร้าง ตลอดจนบทบาททางการศึกษาที่มีสตรีอาหรับจำนวนหนึ่งสามารถอ่านออกเขียนได้ ทั้งๆ ที่ในยุคญาฮิลียะฮ์คนอาหรับส่วนใหญ่ไม่รู้หนังสือ

2) นักกวีและศิลปินนักร้องหญิงในยุคญาฮิลียะฮ์

ชาวอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์ได้ผลิตนักกวีหญิงและศิลปินนักร้องหญิงจำนวนมาก มีรายงานว่าในตลาดอุกาซมีบรรดานักกวีหญิงออกมาแข่งขันประชันกันอ่านบทกวีและขับลำนำกับบรรดานักกวีชายอย่างคับคั่ง (Al-Asfahānī, 2008: 11/ 6-7) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าสตรีในยุคญาฮิลียะฮ์มีบทบาทในด้านกวีนิพนธ์เป็นอย่างมาก อิบну กุตัยบะฮ์ เล่าว่า ครั้งหนึ่งมีนักกวีผู้โด่งดังคนหนึ่งชื่อว่าอัมริอุลก็อยส์ ได้แข่งขันประชันขับลำนำบทกวีกับสหายของเขาคนหนึ่ง ชื่อว่า อัลกอมะฮ์ อิบну อะบะดะฮ์ โดยทั้งสองแต่ตั้งให้นางอุม്മ์ ญุนคุบ ซึ่งเป็นภรรยาของอัมริอุลก็อยส์เป็นกรรมการตัดสิน หลังจากได้ฟังบทกวีของทั้งสองฝ่ายแล้วนางอุม്മ์ ญุนคุบได้ตัดสินให้สามีของนางเป็นผู้ได้รับชัยชนะ (Ibn Qutaybah, 1987: 131) ซึ่งแสดงว่านางมีความรู้ในเรื่องกวีเป็นอย่างดี จึงสามารถเป็นกรรมการตัดสินการแข่งขันอ่านบทกวีได้

บทกวีเป็นชีวิตจิตใจของชาวอาหรับซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคมเป็นอย่างมาก การขับลำนำบทกวี นอกจากเพื่อวัตถุประสงค์ในทางบันเทิงแล้ว ยังสามารถเป็นอาวุธในการโจมตีและทำลายล้าง คู่ปรปักษ์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสตรีในยุคญาฮิลียะฮ์ก็มีบทบาทในเรื่องนี้อย่างเห็นได้ชัด ตัวอย่างเช่น นางฮัสมาฮ์ บินต์ มัรวาน นางได้ใช้ความสามารถทางกวีร้อยเรียงบทกวีใส่ร้ายป้ายสีและก่อความ ทำนบนบี ﷺ และศาสนาอิสลามอย่างรุนแรงต่อเนื่องตลอดมา จนกระทั่งท่านนบี ﷺ ได้อนุญาตให้ เสาะหาบะฮ์ท่านหนึ่งชื่อ อุมัยรฺ อิบну อะดียฺ¹ ซึ่งมาจากตระกูลคือฎุมะฮ์ (خطمة) ลอบสังหารนางเสียบ (Ibn Hishām, 1990: 4/283)

ในยามศึกสงครามสตรีมีบทบาทสำคัญในการร้องเพลงปลุกใจให้แก่เหล่าทหารหาญออก ศึกสงครามอย่างกล้าหาญ ในการออกศึกสงครามของชาวอาหรับทุกครั้งมักจะมีสตรีกลุ่มหนึ่งเข้า ร่วมศึกด้วยเพื่อทำหน้าที่เป็นแนวหลังคอยร้องรำทำเพลงปลุกใจและเร้าร้อนให้แก่เหล่าทหารอีกทีม ในสนามรบ อีกทั้งทำหน้าที่เป็นแพทย์สนามช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ ซึ่งตัวอย่างเหล่านี้ปรากฏอย่าง ชัดเจนในเหตุการณ์สงครามบักด์ และสงครามอุฮุดซึ่งมีสตรีมุชริกมักกะฮ์เข้าร่วมศึกด้วย สำหรับใน ยามสงบนั้นจะพบว่าสตรีทำหน้าที่ร้องรำทำเพลงให้ความบันเทิงแก่แขกในสถานที่รื่นเริง สถานที่ ดื่มเหล้าหรือสถานที่พบปะสังสรรค์ต่างๆ และพวกนางหลายคนที่มีชื่อเสียงด้วยอาชีพเป็นศิลปิน นักร้อง (Savaş, 1991: 26)

ในพิธีงานศพหรืองานไว้อาลัยต่างๆ ก็พบว่ามีนักกวีหญิงทำหน้าที่ขับลำนำบทกวีไว้อาลัย แก่ผู้ที่จากไปและให้กำลังใจแก่ญาติผู้สูญเสีย ดังที่นางฮินด์ บินต์ อุดบะฮ์ได้เชิญนางอัลคันสาฮ์ มา ขับลำนำบทกวีไว้อาลัยแก่บิดาและเครือญาติใกล้ชิดของนางที่สูญเสียในศึกสงครามบักด์ (Al-Asfahānī, 2008: 9/150-151) นอกจากงานศพแล้ว งานที่มีการรวมตัวพบปะสังสรรค์กัน เช่น งาน แต่งงาน งานมหรสพและงานวันตรุษก็จะพบเห็นสตรีทำหน้าที่ให้ความบันเทิงรื่นเริงให้แก่แขก ผู้เข้าร่วมงาน ในรายงานของอิบนุ สะอูด (Ibn Sa'ūd, 1990: 8/12) กล่าวว่าสตรีอาหรับมักกะฮ์ในยุค ก่อนอิสลามมีการเฉลิมฉลองวันตรุษกันอย่างร่าเริงในเดือนรอฎบ (เดือนที่ 7 ของจันทรคติอาหรับ)

กล่าวโดยสรุป บทกวีมีการแพร่หลายอย่างกว้างขวางในหมู่สตรีชาวอาหรับยุคญาฮิลียะฮ์ นักกวีหญิงมีบทบาทสำคัญในการขับลำนำบทกวีให้แก่สังคมทั้งในยามสงบและยามสงคราม จะพบ เห็นสตรีทำหน้าที่ขับลำนำบทกวีในงานต่างๆ เช่น งานศพ งานแต่งงาน งานมหรสพ และงานรื่นเริง

¹ มีชื่อเต็มว่า อุมัยรฺ อิบну อะดียฺ อิบну ค็อระฮะฮ์ อิบну อุมัยยะฮ์ อิบну อามิร อิบну ค็อฎุมะฮ์ (عمير بن عدی بن حرسنة) ซึ่งเป็นคนแรกที่เข้ารับอิสลามในตระกูลคือฎุมะฮ์ บิดาของเขาคิดเป็นนักกวีที่ลือ ชื่อคนหนึ่ง (Ibn Hishām, 1990: 4/283 foot note 2)

ต่างๆ นอกจากนี้สตรียังใช้บทกวีในการรุกร้าปลุกใจทหารหาญในสมรภูมिरบ อีกทั้งพวกนางยังใช้บทกวีในการโหมตีและทำลายล้างความน่าเชื่อถือของกลุ่มปรปักษ์

3) การค้าขายและการประกอบอาชีพของสตรีในยุคญาฮิลียะฮ์

โดยภาพรวมแล้วภูมิประเทศของคาบสมุทรอาระเบียเป็นทะเลทรายแห้งแล้งไม่เหมาะกับการเกษตร ยกเว้นในบางพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำ ด้วยเหตุนี้การค้าขายจึงมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของภูมิภาคอาระเบีย จะเห็นได้ว่ามีตลาดการค้าเกิดขึ้นในเมืองใหญ่ๆ ในคาบสมุทรอาระเบีย เช่น เมืองมักกะฮ์ เมืองฏอฮิฟ เมืองมะดีนะฮ์ เมืองค็อยบ์ร เมืองฟะดัก เมืองวาดีลกูรอ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีตลาดแสดงมหรรมสินค้าประจำปีเกิดขึ้นอีกหลายแห่ง เช่น ตลาดอูกาซ (عكاظ) ตลาดอัลมุซกักร์ (المشقر) ตลาดคูบา (بؤ) ตลาดศุฮาร์ (صهار) เป็นต้น ในแต่ละตลาดมีการกำหนดวันเดือนการค้าในงานในรอบปีอย่างชัดเจน (Hamidullah, 1993: 2/940-947) มีรายงานพบว่าในยุคก่อนอิสลามในตลาดเหล่านี้ก็มีสตรีเข้ามาซื้อขายและดำเนินธุรกิจด้วย (Ibn Habib, 1985: 271) ท่านหญิงคอดีญะฮ์ ซึ่งเป็นสตรีผู้หนึ่งคนหนึ่งในนครมักกะฮ์ก่อนการแต่งงานกับท่านนบี ﷺ ก็เป็นพ่อค้าวาณิชย์หญิงคนหนึ่งโดยว่าจ้างคนนำกองคาราวานสินค้าไปค้าขายในเมืองชาม (Ibn Sa'd, 1990: 8/12) การดำเนินธุรกิจการค้าของท่านหญิงคอดีญะฮ์เป็นตัวอย่างบทบาทของสตรีในด้านเศรษฐกิจในยุคญาฮิลียะฮ์ได้เป็นอย่างดี

ในรายงานทางประวัติศาสตร์พบว่าสตรีอาหรับในยุคก่อนอิสลามมีสิทธิเสรีภาพในการซื้อขายและดำเนินธุรกิจการค้าได้ พวกนางมีสิทธิในการทำธุรกรรมทางการเงินในทรัพย์สินของตนเองหรือในทรัพย์สินที่เป็นมรดกของพวกนาง อีกทั้งสามารถครอบครองทาสหรือทาสีได้ ดังตัวอย่างเช่นนางอะมีนะฮ์ มารดาของท่านนบี ﷺ มีทาสหญิงชื่อว่า อุมม์ อัยมัน ซึ่งเป็นมรดกที่สืบทอดจากสามีของนาง (Ibn Sa'd, 1990: 1/80) และท่านหญิงคอดีญะฮ์มีทาสชื่อว่า ซัยด์ อิบน์ หาริษะฮ์ (Ibn Sa'd, 2001: 3/39)

มีรายงานว่าในการซ่อมแซมวิหารกะอ์บะฮ์ครั้งสุดท้ายก่อนเข้าสู่ยุคอิสลามบรรดาสตรีชาวกูร็อยช์ก็มีส่วนร่วมในการซ่อมแซมกะอ์บะฮ์ครั้งนี้ด้วย โดยที่พวกนางช่วยกันลงแรงแบกปูนและก้อนอิฐเคียงบ่าเคียงไหล่กับบุรุษ (Ibn Ishāq, 1976: 58) และมีสตรีบางคนทำหน้าที่ขัดเงาวิหารกะอ์บะฮ์ให้แวววาวสวยงาม ('Abd al-Razzāq, 1983: 5/318-319)

บทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสตรีในยุคญาฮิลียะฮ์ก็คือการเป็นหมอดำแย การรับจ้างเป็นแม่นม (Ibn Ishāq, 2004: 100-101) และรับจ้างเข้าพิธีสุนัตทารก (Al-Wāqidī, n.d.: 1/285) สำหรับสตรีอาหรับเบดูอินที่ร่อนนในทะเลทรายมีชีวิตการทำงานที่ค่อนข้างยากลำบากกว่าสตรีในเมือง พวกนางนอกจากจะต้องทำภารกิจงานบ้าน เช่น การเตรียมอาหาร เลี้ยงดูลูกๆ ซักเสื้อผ้าและ

อื่นๆ แล้ว พวกนางยังต้องทำหน้าที่ต้อนฝูงสัตว์เลี้ยงและรีดนมสัตว์อีกด้วย (‘Alī, 1993: 4/616) สรุปได้ว่าในยุคญาฮิลียะฮ์สตรีส่วนหนึ่งมีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจในสังคมไม่น้อยกว่าบุรุษ พวกนางมีสิทธิในการครอบครองทรัพย์สินและสามารถทำธุรกรรมในทรัพย์สินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของนางได้อย่างเสรี

4) เชลยศึกหญิงในยุคญาฮิลียะฮ์

สังคมชาวอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์มีความเป็นเผ่านิยมสูง ความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์หรือศึกสงครามระหว่างเผ่าจึงเกิดขึ้นอย่างเป็นเรื่องปกติวิสัยของชาวอาหรับในคาบสมุทรอาระเบีย บรรดาสตรีของเผ่าพันธุ์ที่ปราศจะถูกเผ่าพันธุ์ที่เหนือกว่ากวาดต้อนเป็นเชลยศึก (Al-Asfahānī, 2008: 9/134) สตรีบางคนไม่สามารถที่ทนอยู่กับสภาพที่เป็นเชลยศึกได้ จึงหาทางออกโดยการฆ่าตัวตาย (Savaş, 1991: 28) และสตรีอีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นส่วนใหญ่จำทนอยู่ในสภาพดังกล่าวในสังคมอย่างไม่มีทางเลือก เชลยศึกเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิงบางคนที่มีโชคมีญาติที่ใกล้ชิดมาได้ถอนตัวคืน ในขณะที่บางคนต้องดิ้นรนช่วยเหลือตนเองเพื่อที่จะปลดปล่อยตัวเองออกจากสภาพความเป็นเชลยศึก สถานภาพเชลยศึกเหมือนกับสถานภาพความเป็นทาส ในยุคญาฮิลียะฮ์ทาสและเชลยศึกถือเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งซึ่งมีการซื้อขายกันอย่างกว้างขวางในตลาดต่างๆ เหมือนกับสินค้าทั่วไป (Al-Siba‘ī, 1999: 1/53) และมีพ่อค้าทำธุรกิจค้าขายเชลยศึกหญิงเป็นการเฉพาะ ลูกที่คลอดออกมาจากมารดาที่เป็นเชลยศึกก็จะมีสถานภาพเป็นเชลยศึกด้วย (Savaş, 1991: 29) บรรดาชาวอาหรับมักกะฮ์ที่ค่อนข้างมีฐานะจะเลี้ยงทาสและทาสีไว้ในบ้านหลายคน ทาสเหล่านี้จะต้องทำงานทุกอย่างทั้งงานหนักและงานเบาให้แก่เจ้านาย ตั้งแต่การเลี้ยงดู งานจิปะละภายในบ้าน ตลอดจนต้องร้องรำทำเพลงให้ความบันเทิงแก่เจ้านายอีกด้วย (Al-Siba‘ī, 1999: 1/61-62)

5) ประเพณีป่าเถื่อนต่อสตรีเพศในยุคญาฮิลียะฮ์

เป็นที่ทราบกันดีว่าประเพณีที่โหดร้ายอันน่าสลดใจยิ่งของชาวอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์ที่มีต่อสตรีเพศนั่นคือ การฆ่าลูกสาวหรือฝังกลบทารกหญิงทั้งเป็นอย่างป่าเถื่อน¹ มโนทัศน์ทั่วไปของสังคมชาวอาหรับในยุคก่อนอิสลามมองว่าสตรีมีประโยชน์ต่อสังคมน้อยกว่าบุรุษ อีกทั้งพวกนางอาจตกเป็นเชลยศึกได้ง่าย ซึ่งสร้างปัญหาและเป็นภาระแก่ครอบครัวเป็นอย่างมาก (Hāshim, 1996: 14) ด้วยเหตุนี้บุตรชายเป็นที่พึงปรารถนาของครอบครัวมากกว่าบุตรสาว ประเพณีฆ่าลูกทั้งเป็นของชาวอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์นี้เกิดขึ้นส่วนหนึ่งมาจากเหตุผลทางเศรษฐกิจที่กลัวว่าจะประสบกับ

¹ ดูเพิ่มเติมในอัลกุรานซูเราะฮ์ที่ 6 อัลอันอาม โองการที่ 137, 140, 151 ซูเราะฮ์ที่ 16 อัลนะหฺล โองการที่ 58-59; ซูเราะฮ์ที่ 60 อัลมุตตะหิเนฮ์ โองการที่ 12; และซูเราะฮ์ที่ 81 อัลดักวีร โองการที่ 8-9.

ความขัดสนและยากจนในครอบครัว บางครอบครัวกลัวว่าลูกสาวโตขึ้นจะกลายเป็นหญิงโสเภณี หรือกลัวว่าไม่มีผู้ชายมาสู่ขอ ซึ่งนำความอับอายต่อครอบครัวอย่างใหญ่หลวง จึงลงมือฆ่าลูกสาว ตั้งแต่ยังเป็นทารก อัลอะลุสียฺ (Al-Alūsī, n.d.: 3/42-53) ได้รวบรวมเหตุการณ์ฆ่าทารกหญิงทั้งเป็น ของชาวอาหรับยุคก่อนอิสลามไว้ดังนี้ คือ

1. ฆ่าบุตรสาวเพราะสาเหตุมาจากหึงหวง และเกลียดชังต่อสตรีเพศ มีเรื่องเล่าจากอัลมิดานียฺ (الميداني) ในเรื่องนี้ว่า อัลนุอ์มาน อิบน์ อัลมุญซิรได้นำกองกำลังเข้าไปโจมตีเผ่าตะมิมอัน เนื่องจากไม่ยอมจ่ายเครื่องบรรณาการตามที่กำหนดไว้ ผลจากการโจมตีทำให้ชายชนเผ่าตะมิมถูกฆ่าจำนวนหนึ่งและหญิงเผ่าตะมิมถูกจับเป็นเชลยอีกจำนวนหนึ่ง ก็อยส์ อิบน์ อาศิมซึ่งเป็นหัวหน้าเผ่าตะมิมในขณะนั้นได้ไปเจรจากับอัลนุอ์มาน อิบน์ อัลมุญซิร เพื่อขอเชลยศึกคืน ในบรรดาเชลยศึกนั้นก็มียุวกสาวของก็อยส์ อิบน์ อาศิมอยู่ด้วย จากผลการเจรจาอัลนุอ์มาน อิบน์ อัลมุญซิร ได้เปิดโอกาสให้เชลยศึกหญิงเหล่านั้นเลือกที่จะอยู่กับนายของพวกนางที่นี้หรือกลับไปอยู่กับสามีของพวกนางในเผ่าตะมิม ปรากฏว่าลูกสาวของก็อยส์ อิบน์ อาศิม ตัดสินใจเลือกที่จะอยู่กับอัลนุอ์มาน อิบน์ อัลมุญซิร และปฏิเสธที่จะกลับไปยังเผ่าตะมิม ทำให้ก็อยส์ อิบน์ อาศิมอับอายขายหน้าเป็นอย่างมาก เพราะลูกสาวได้ทำลายเกียรติและศักดิ์ศรีเผ่าตนเอง จึงได้บนบานว่าหากกำเนิดลูกสาวจะฝังกลบดินให้หมด และเขาได้ฆ่าฝังกลบดินบุตรสาวทั้งเป็นกว่าสิบคน การฝังกลบดินทารกหญิงทั้งเป็นจึงเป็นประเพณีสืบทอดกันมาในอาหรับเผ่าตะมิม เผ่ากินดะฮ์ และเผ่าอื่นๆ

2. ฆ่าบุตรสาวเพราะสาเหตุที่บุตรสาวคลอดออกมามีสีผิวเขียวช้ำ หรือเป็นจุดสีดำคล้ายโรคเรื้อน ซึ่งชาวอาหรับถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของความอับมงคล ดังที่เหตุการณ์เกิดขึ้นแก่เศาะดะฮ์ บินต์ชะฮ์เราะฮ์ อิบน์ กิลาบ ซึ่งมีศักดิ์เป็นพี่น้องของปู่ของอะมีนะฮ์มารดาของท่านนบี ﷺ กรณีเช่นนี้เป็นการปฏิบัติของอาหรับบางเผ่าเท่านั้น ซึ่งไม่ใช่เป็นประเพณีปฏิบัติของชาวอาหรับส่วนใหญ่

3. ฆ่าบุตรสาวเพราะสาเหตุกลัวว่าจะประสบกับความขัดสนและยากจนในครอบครัว การกระทำเช่นนี้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในกลุ่มเผ่าพันธุ์อาหรับที่ค่อนข้างยากจน¹

4. ฆ่าบุตรเพราะสาเหตุมาจากการบนบาน เช่น บนบานว่าหากพระเจ้าประทานบุตรชายให้ครบ 10 คนจะเชือดบุตรชายัญญูหนึ่งคน ดังปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างอับดุลมุฏฏอลิบกับบุตรชายอับดุลลอฮ์บิคาของท่านนบี ﷺ ด้วยเหตุนี้ท่านนบี ﷺ จึงได้รับขนานนามว่า “ابن ذبيحين”² หมายถึง บุตรที่มาจากผู้ที่ถูกเชือดสองท่าน นั่นคืออับดุลลอฮ์ บิคาของท่านนบี ﷺ และนบีอิสมาอิล عليه السلام ซึ่งเป็นต้นตระกูลของท่านนบี ﷺ

¹ อัลกุรอานได้ทรงห้ามในเรื่องซึ่งปรากฏในสุเราะฮ์ที่ 17 อัลฮิสรอฮ์ โองการที่ 31

² ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Ibn Kathir, 1999b: 7/34-35.

5. ฆ่าบุตรสาวเพราะสาเหตุมาจากความเชื่อที่ว่ามะลาอิกะฮ์เป็นบุตรสาวของพระเจ้า จึงควรที่จะถวายบุตรสาวให้แก่พระเจ้า ความเชื่อดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในกลุ่มชนชาวอาหรับเผ่าคอซอะฮ์ และเผ่ากินานะฮ์¹

ประเพณีการฆ่าลูกนี้มีการแพร่หลายในอาหรับเผ่าต่างๆ เช่น เผ่าตะมิม เผ่ากัยลีย์ เผ่าอะฮัด เผ่าซุฮัยล์ (هذيل) เผ่าบักร์ อิบน์ วาฮิล (بكر بن وائل) (Hāshim, 1996: 15) อาหรับชาวกินะฮ์ บางเผ่าในแคว้นเยเมน และบางส่วนของเผ่ากูร็อยซ์ (Savaṣ, 1991: 30) มีรายงานว่ากัยลีย์ อิบน์ อาศิม อัลมิน กอริย์ จากเผ่าตะมิมเคยฝังกลบดินลูกสาวทั้งเป็นจำนวนมากถึง 12-13 คน (Ibn Athīr, 1994: 4/412; Al-Ṭabarānī, n.d.: 18/338) และนางกะบิเราะฮ์ บินต์ อิบิสุฟยานเคยฝังกลบดินลูกสาวทั้งเป็นจำนวน 4 คน (Ibn Ḥajar, 1853: 8/176) เหตุของประเพณีอันโหดร้ายนี้ไม่จำกัดแค่ทารกหญิงที่เพิ่งคลอดเท่านั้น ในบางกรณีเด็กหญิงในวัยที่สามารถพูดจาโต้ตอบได้ก็ยังคงถูกเป็นเหยื่อของประเพณีด้วย (Al-Alūsī, n.d.: 3/52)

ท่ามกลางประเพณีฟิสิกพิศดารนี้ก็มีชาวอาหรับที่มีสติปัญญาหลักแหลมบางคนไม่เห็นด้วยและต่อต้านประเพณีอันโหดร้ายดังกล่าวนี้ เช่น ซัยด์ อิบน์ อัมร์ อิบน์ นุฟัยล์ ที่ได้เข้าไปห้ามปรามบรรดาผู้คนที่ฆ่าลูกสาวตนเองพร้อมกับกวาดรับเป็นผู้อุปถัมภ์ทารกหญิงจำนวนหนึ่งที่กำลังจะถูกบุพการีของพวกนางฝังกลบดินทั้งเป็น ดังปรากฏในหะดีษศอฮีหฺบุคอริย์รายงานจากนางอัสมาฮ์ บินต์ ออบุ บักร์เล่าว่า ฉันเห็นซัยด์ อิบน์ อัมร์ อิบน์ นุฟัยล์ ยืนอยู่พิงหลังให้กะอ์บะฮ์ พร้อมตะโกนออกมาว่า “โอ้บรรดาชาวกูร็อยซ์ทั้งหลาย... ข้าขอสาบานต่อพระองค์อัลลอฮ์ว่านอกจากข้าแล้ว ไม่มีใครในหมู่พวกท่านที่ยังยึดมั่นในศาสนาของนบีอิบรอฮีม” เขาเป็นผู้ช่วยชีวิตทารกหญิงที่จะถูกฝังกลบดินทั้งเป็น เขาได้กล่าวแก่บรรดาบิดาที่กำลังจะฆ่าทารกหญิงผู้นั้นว่า “พวกท่านอย่าได้ฆ่าลูกสาวของท่านเลย ฉันจะเป็นผู้อุปถัมภ์เลี้ยงดูพวกนางเอง” เขาก็เอาทารกนั้นไป เมื่อทารกโตขึ้นเป็นเด็ก เขาจะกล่าวแก่บิดาของพวกนางว่า “หากท่านต้องการจะรับเด็กน้อยเหล่านี้คืนฉันก็จะส่งคืนให้แก่พวกท่าน แต่ถ้าหากพวกท่านไม่ต้องการเด็กหญิงเหล่านี้ ฉันก็จะอุปถัมภ์เลี้ยงดูพวกนางต่อไป” (Bukhārī: 3828) นอกจากนี้ยังมีรายงานจากอัลกูบรอนีย์กล่าวว่าสะอ์ซะฮ์ อิบน์ นาญิยะฮ์ อัลมุนญาซียีย์ ได้ช่วยชีวิตทารกหญิงโดยการกวาดซื้อจากบุพการีที่กำลังจะฝังกลบดินพวกนางมากถึง 360 คน (Al-Alūsī, n.d.: 3/45-46)

เป็นที่น่าสังเกตว่าประเพณีการฝังกลบดินทารกหญิงทั้งเป็นของชาวอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์นั้นมีความแตกต่างกับประเพณีการบวงสรวงหรือการบูชาชัฎูที่เกิขึ้นในชนชาติอื่นๆ ตัวอย่างเช่นการบวงสรวงแม่น้ำไนล์ของชาวอียิปต์โบราณซึ่งมีการทำพิธีทุกปีโดยการคัดเลือกหญิงสาวที่

¹ อัลกูรอานได้กล่าวถึงเรื่องนี้ในสุเราะฮ์ที่ 16 อัลนะหฺลฺ โองการที่ 57-59

สวยงามที่สุดและทำการเชือดบูชาญญวายแก่แม่น้ำไนล์เพื่อลดการเอ่อล้นฝั่ง (Hāshim, 1996: 15) การบวงสรวงหรือการบูชาญญมนุษย์ในชนชาติใดก็ตามจะต้องมีพิธีกรรมเฉพาะและมักเกี่ยวกับเลือดของมนุษย์ แต่การฝังกลบดินทารกหญิงของชาวอาหรับนั้นไม่มีรายงานกล่าวถึงพิธีกรรมเฉพาะในเรื่องนี้ บางครั้งพิธีนี้แอบกระทำกันอย่างลับๆ ในครอบครัวเท่านั้น และในบางกรณีสามีเป็นผู้แอบลงมือทำโดยที่ภรรยาไม่รู้ ด้วยเหตุนี้เข้าใจว่าประเพณีการฆ่าบุตรสาวของชาวอาหรับนั้นไม่ได้เกี่ยวกับพิธีการบวงสรวงหรือการบูชาญญแต่อย่างใด หากแต่เป็นประเพณีที่เกิดจากฐานความคิดที่ไม่เห็นคุณค่าของสตรีเพศและถือว่าสตรีเป็นภาระของครอบครัว

นอกจากนี้ชาวอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์มีทัศนคติต่อสตรีที่กำลังมีระดูเหมือนกับชาวยิวซึ่งถือว่าสตรีที่กำลังมีระดูนั้นเป็นเรื่องอัปมงคล (Yazir, n.d.: 1/99) พวกเขาจะไม่ร่วมอยู่ในเรือนเดียวกัน ไม่นอนห้องเดียวกัน ไม่ทานอาหารร่วมสำรับและไม่ดื่มน้ำร่วมแก้วเดียวกันกับหญิงที่กำลังมีระดู (Abū Dāwud: 258)¹ ในบางรายงานกล่าวว่าสตรีบางคนถูกสามีกักขังอย่างทารุณ (Al-Asfahānī, 2008: 3/52-53) ถูกสามีลงโทษอย่างรุนแรงถึงกับเสียชีวิต ในบางกรณีถูกสามีทอดทิ้งไปเพราะให้กำเนิดลูกสาว (‘Alī, 1993: 5/94) และในบางกรณีภรรยาจะต้องไว้ทุกข์เพราะการเสียชีวิตของสามีนานถึงแรมปี (Al-Alūsī, n.d.: 2/50) ซึ่งจากปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้สามารถสรุปได้ว่าประเพณีบางอย่างของสังคมอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์มีการละเมิดต่อสิทธิสตรีอย่างรุนแรง

4.2 บทบาทของเตาะหาบียาตในด้านสังคม

ในฐานะที่สตรีเป็นประชากรครึ่งหนึ่งของสังคม พวกนางจึงมีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างยิ่งไม่ว่าในฐานะที่เป็นมารดา ภรรยา น้ำสาว น้องสาวหรือลูกสาว สังคมไม่อาจจะเจริญรุ่งโรจน์และผาสุกได้หากประชากรครึ่งหนึ่งของสังคมถูกกดขี่อย่างไม่เป็นธรรมและถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างรุนแรงตามที่เกิดขึ้นกับสตรีในยุคญาฮิลียะฮ์ ศาสนาอิสลามได้ตระหนักในเรื่องนี้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้เมื่อเข้าสู่ยุคอิสลาม ศาสนาอิสลามจึงได้ปฏิบัติประเพณีความเชื่อและการปฏิบัติต่อสตรีในยุคญาฮิลียะฮ์อย่างขนานใหญ่ ศาสนาอิสลามได้ปลดปล่อยพวกนางจากโซ่ตรวนแห่งประเพณีญาฮิลียะฮ์สู่แสงสว่างแห่งอิสลามที่มอบเกียรติยศและศักดิ์ศรีของผู้หญิงอย่างเท่าเทียมกับผู้ชาย พร้อมกับเปิดพื้นที่ทางสังคมแก่พวกนางได้แสดงบทบาทตามศักยภาพและความพร้อมของพวกนาง ศาสนาอิสลามได้บัญญัติอย่างชัดเจนห้ามฆ่าลูกสาวหรือฝังกลบทารกหญิงทั้งเป็นอย่างเด็ดขาด² พร้อมกับให้ยอมรับว่าทั้งบุตรชายและบุตรสาวล้วนแต่เป็น

¹ อัลอัลบานีวินิจฉัยว่าเป็นหะดีษที่ศอฮีห์ (Al-Albānī, 1998b: 1/77)

² โองการอัลกุรอานที่ห้ามในเรื่องนี้ เช่น สุเราะฮ์ที่ 6 อัลอันอาม โองการที่ 151 สุเราะฮ์ที่ 17 อัลอิสรอฮ์ โองการที่ 31 และสุเราะฮ์ที่ 81 อัลตักวีร โองการที่ 8-9.

ของขวัญที่ถูกประทานจากพระองค์อัลลอฮ์¹ และพระองค์อัลลอฮ์ทรงประกันถึงผลการตอบแทนใน การงานของเพศชายและเพศหญิงอย่างยุติธรรมและเท่าเทียมกัน² นอกจากนี้ศาสนาอิสลามได้ กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเพศหญิงกับเพศชายที่จะต้องดูแล ห่วงใยและเอาใจใส่ซึ่งกันเสมือนที่ นื่องร่วมสายเลือดเดียวกัน ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้มีวจนะไว้ความว่า

“แท้จริงสตรีนั้นเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกับบุรุษ” (Al-Tirmidhi: 113)³

ท่านนบี ﷺ ได้แสดงแบบอย่างในการเอ็นดูบุตรสาว ทุกครั้งที่กลับจากการเดินทางท่านนบี ﷺ จะเข้าไปจูมพิตนางฟาฏิมะฮ์ (‘Uthmān, 2000: 88) นอกจากนี้ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวถึงนางฟาฏิมะฮ์ไว้ว่า

((فَاطِمَةُ بَضْعَةٌ مِنِّي فَمَنْ أَغْضَبَهَا أَغْضَبَنِي))

ความว่า “ฟาฏิมะฮ์มาจากเลือดเนื้อเชื้อไขของฉัน ผู้ใดทำให้นางโกรธเคืองก็เท่ากับทำให้ฉันโกรธเคือง” (Bukhārī: 3767)

การที่ท่านนบี ﷺ ได้แสดงความรักและความเอ็นดูบุตรสาวเช่นนี้เป็นการลบล้างทัศนคติเชิงลบของชาวอาหรับญาฮิลียะฮ์ที่มีต่อบุตรสาวอย่างสิ้นเชิง นอกจากนี้ศาสนาอิสลามได้ยกย่องเกียรติยศสตรีเท่าเทียมกับบุรุษแล้ว ศาสนาอิสลามยังเปิดพื้นที่ให้สตรีมีส่วนร่วมในบทบาททางสังคมเคียงคู่กับบุรุษด้วย จากการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า บรรดาสะาะหะบียาตในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มีส่วนร่วมในบทบาทด้านสังคมอย่างชัดเจน ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญ 3 ประเด็นดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2.1 ส่งเสริมในเรื่องความดีและห้ามปรามในเรื่องความชั่ว

การส่งเสริมในเรื่องความดีและห้ามปรามในเรื่องความชั่วเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งในศาสนาอิสลาม⁴ อิมามอัลฆอซาลียกกล่าวว่า “การใช้ให้ปฏิบัติความดีและห้ามปรามความชั่วเป็นแกนที่สำคัญที่สุดของศาสนา” (Al-Ghazālī, n.d.: 2/302) อิบน์ ตัยมียะฮ์กล่าวว่า “การใช้ให้ปฏิบัติในความดีและห้ามปรามในความชั่วเป็นสิ่งที่วาญิบสำหรับมุสลิมทุกคน ซึ่งเป็นฟิรฎุกิฟายะฮ์และกลายเป็นฟิรฎุกินแก่ผู้ที่มีความสามารถหากไม่มีผู้ใดดำเนินการ” (Ibn Taymiyah, 2005: 28/ 41) อัลกุรอานได้เปิดพื้นที่ให้สตรีมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความดีและห้ามปรามความชั่วโดยตรัสไว้ว่า

¹ ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ตรัสไว้ในอัลกุรอานซูเราะฮ์ที่ 42 อัลซุรอ โอองการที่ 49-50

² ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ตรัสไว้ในอัลกุรอานซูเราะฮ์ที่ 4 อัลนิสาฮ์ โอองการที่ 124

³ อัลอัลบานียืนยันจรรยาว่าเป็นหะดีษศอฮีห์ (Al-Albānī, 2000b: 1/80)

⁴ ดูอัลกุรอานซูเราะฮ์ที่ 3 อาละอิมรอน โอองการที่ 104, 114 ซูเราะฮ์ที่ 9 อัลเตาบะฮ์ โอองการที่ 71, 112 ซูเราะฮ์ที่ 22 อัลฮัจญ์ โอองการที่ 41 และคูอัลหะดีษที่บันทึกโดย Muslim: 49; Al-Tirmidhi: 2172; Abū Dāwūd: 1140 เป็นต้น

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

ความว่า “และบรรดาศรัทธาชนชายและบรรดาศรัทธาชนหญิงนั้น บางส่วนของพวกเขาต่างก็เป็นผู้ช่วยเหลืออีกบางส่วน (เกื้อหนุน ส่งเสริมระหว่างกันและกัน) ซึ่งพวกเขาจะใช้ให้ปฏิบัติในความดีและห้ามปรามในความชั่ว และพวกเขาจะดำรงไว้ซึ่งการละหมาดและจ่ายซะกาต และภักดีต่ออัลลอฮ์ และรสูลของพระองค์ ชนเหล่านี้แหละ อัลลอฮ์จะทรงเอ็นดูเมตตาแก่พวกเขา แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงเดชานุภาพ ผู้ทรงปรีชาญาณ” (Al-Tawbah 9: 71)

และท่านนบี ﷺ ได้กล่าวความว่า

“ผู้ใดในหมู่ของพวกท่านที่เห็นความชั่ว จงแก้ไขด้วยมือของท่าน หากไม่สามารถทำได้ให้แก้ไขด้วยลิ้นของท่าน และหากไม่สามารถทำได้ก็จงแก้ไขด้วยใจของท่าน ดังกล่าวนั้นถือเป็นการศรัทธาที่อ่อนแอที่สุด” (Muslim: 49)

ซึ่งคำว่า “ผู้ใด” ในหะดีษนี้ครอบคลุมทั้งชายและหญิง (Zaydān, 1993: 4/358)

จากโครงการอัลกุรอานและอัลหะดีษที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าสตรีมุสลิมจะต้องมีส่วนร่วมในชีวิตสาธารณะและมีบทบาททางสังคมเคียงคู่กับบุรุษมุสลิมโดยการช่วยเหลือส่งเสริมซึ่งกันและกันในเรื่องความดีและห้ามปรามกันในเรื่องความชั่ว ซึ่งบรรดาเศาะหาบียาตในยุคนั้นของท่านนบี ﷺ ได้แสดงบทบาทในเรื่องส่งเสริมความดีและห้ามปรามความชั่วในบริบทต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ให้การช่วยเหลือและปกป้องท่านนบี ﷺ

การให้การช่วยเหลือและปกป้องท่านนบี ﷺ เป็นภาระหน้าที่ของมุสลิมทุกคนทั้งชายและหญิง มุสลิมทุกคนจะต้องรักและพร้อมที่จะปกป้องท่านนบี ﷺ เหนือกว่าสิ่งใดแม้กระทั่งจะต้องแลกกับชีวิตก็ตาม¹ ในรายงานประวัติศาสตร์พบว่าไม่เพียงแต่เศาะหาบะฮ์ชายเท่านั้นที่มีบทบาทใน

¹ ดังมีหลักฐานจากหะดีษของท่านนบี ﷺ ความว่า “เจ้าทั้งหลายจะ ไม่เป็นผู้ศรัทธาจนกว่าตัวฉันจะเป็นที่รักยิ่งของพวกเจ้ามากกว่าบุพการีของพวกเขา มากกว่าบรรดาญาติของพวกเขา และมากกว่ามนุษย์ทั้งมวล” (Bukhārī: 15) นอกจากนี้มีหะดีษในความหมายเดียวกันนี้ซึ่งรายงานจากอับดุลลอฮ์ อิบน์ อิชาม เล่าว่า พวกเรากำลังนั่งอยู่ร่วมกับท่านรสูลุลลอฮ์ ﷺ โดยที่อุมร์ อิบน์ อัลค็อฏฏอบเข้าไปจับมือของท่านรสูลพร้อมกับพูดว่า “โอ้ท่านรสูลุลลอฮ์ ท่านเป็นที่รักยิ่งของข้าเหนือกว่าสิ่งใดทุกอย่าง ยกเว้นตัวของข้าเอง” ท่านนบี ﷺ ได้ตอบว่า “ไม่... ฉัน

การให้ความช่วยเหลือและปกป้องท่านนบี ﷺ หากแต่เสาะหาบิฮาดบางท่านก็มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งยวดในการให้ความช่วยเหลือและปกป้องท่านนบี ﷺ ตามศักยภาพและความสามารถของพวกนาง เพื่ออำนวยความสะดวกการเข้าโจมตีของพวกนางในการปกป้องและช่วยเหลือท่านนบี ﷺ ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็นสองยุคดังต่อไปนี้

ก. ยุคมักกะฮ์

ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ กำเนิดเมื่อปี ค.ศ. 571¹ ณ นครมักกะฮ์ บิดาของท่านมีชื่อว่า अबดุลลอฮ์ อิบนุ अबดุลมุฏฏอลิบ ส่วนมารดาของท่านมีชื่อว่า นางอะมีนะฮ์ บินต์ วะฮับ ซึ่งทั้งฝ่ายบิดาและมารดาต่างก็เป็นอาหรับเผ่ากุร็อยซ มุหัมมัดกำพร้าบิดาตั้งแต่ขณะที่อยู่ในครรภ์มารดา² เมื่ออายุได้ 6 ขวบมารดาก็เสียชีวิต अबดุลมุฏฏอลิบผู้เป็นปู่จึงรับเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูมุหัมมัดต่อไป แต่อย่างไรก็ตามมุหัมมัดอยู่กับคุณปู่ได้แค่เพียงสองปีเท่านั้นผู้เป็นปู่ก็ถึงแก่กรรมลง (Ibn Hishām, 1990: 1/181, 193-194) ฉะนั้นมุหัมมัดจึงเป็นเด็กกำพร้าทั้งพ่อแม่และปู่ตั้งแต่อายุยังน้อย หลังจากนั้นหน้าที่เลี้ยงดูมุหัมมัดก็ตกเป็นของอับดุลมุฏฏอลิบผู้เป็นลุง จนกระทั่งมุหัมมัดเติบโตใหญ่ เนื่องจากลุงของท่านไม่ใช่คนร่ำรวยมากนัก มุหัมมัดจึงต้องทำงานหาเลี้ยงชีพช่วยเหลือลุงด้วย โดยรับจ้างเลี้ยงฝูงแพะ แกะและอูฐไปตามเนินเขาในนครมักกะฮ์ อีกทั้งเคยติดตามลุงเดินทางไปค้าขายที่เมืองซาม³ ต่อมามุหัมมัดได้รับว่าจ้างให้คุมกองคาราวานพาณิชย์ของเศรญูนิเคาะดีญะฮ์ บินต์ กุวัยลิดไปค้าขายที่เมืองซาม ซึ่งประสบความสำเร็จทางธุรกิจอย่างงดงามและทำกำไรให้แก่นางเคาะดีญะฮ์เป็นจำนวนมาก ด้วยกิตติศัพท์แห่งความซื่อสัตย์และมารยาทที่งดงามของมุหัมมัดสร้างความประทับใจแก่นางเป็นอย่างมาก ยิ่ง จนกระทั่งนางตัดสินใจต้องการร่วมชีวิตกับมุหัมมัด การแต่งงานระหว่างมุหัมมัดกับนางคอดีญะฮ์จึงเกิดขึ้น

ขอสาบานต่อพระเจ้าผู้ซึ่งชีวิตของฉันอยู่ในพระหัตถ์ของพระองค์ว่า เจ้ายังไม่เป็นผู้ศรัทธาจนกว่าตัวฉันเป็นที่รักยิ่งของเจ้าเหนือกว่าตัวของตัวเอง” เมื่อได้ยินเช่นนั้นอุมร์ จึงกล่าวแก่ท่านนบี ﷺ ว่า “ ณ บัดนี้เป็นต้นไป ข้าขอสาบานต่อพระองค์อัลลอฮ์ว่า ข้าจะรักท่านมากกว่าตัวข้าเอง” ท่านนบี ﷺ จึงกล่าวว่า “ใช่แล้วต้องเป็นอย่างนั้น ไอ้อุมร์” (Al-Bukhārī: 6632)

¹ ตามการคำนวณของมะหฺมูด บานา อัลพะละกีเย้ แต่ชาวตะวันตกส่วนใหญ่เห็นว่าตรงกับปี ค.ศ. 570 (Rizqullāh Aḥmad, 1992: 109-110)

² เป็นรายงานที่ปรากฏในอิบนุ ฮิซาม โดยอ้างจากอิบนุ อิศฮาก และได้อินฮัน โดยอิบนุ สะอูดซึ่งเป็นรายงานที่แพร่หลาย และสอดคล้องกับความเห็นของอัลชะฮาบีย์และอิบนุ กะษีร์ (Rizqullāh Aḥmad, 1992: 109) แต่อย่างไรก็ตามมีนักประวัติศาสตร์กลุ่มหนึ่งเห็นว่าบิดาของท่านนบี ﷺ เสียชีวิตในขณะที่ท่านนบี ﷺ วยอยู่เปลหรือมีอายุ 18 เดือน (ดูเพิ่มเติมใน Al-Suhaylī, 2000: 2/99)

³ เมืองซาม ปัจจุบันนี้ประกอบด้วยประเทศซีเรีย เลบานอน จอร์แดน ปาเลสไตน์ และอิสราเอล

เสาะหาบิฮาดที่มีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือและปกป้องท่านนบี ﷺ ที่จะควรแก่การยกย่องและกล่าวขานเป็นบุคคลแรก ณ ที่นี้ก็คือท่านหญิงคอดีญะฮ์ บินต์ คุวัยลิด ซึ่งนางเป็นทั้งศรีภรรยาผู้ประเสริฐสุดของท่านนบี ﷺ และเป็นผู้ที่เข้ารับศาสนาอิสลามเป็นคนแรกหลังจากท่านนบี ﷺ (Ibn Sa'd, 1990: 8/13) สายตระกูลของนางมีดังนี้คือ คอดีญะฮ์ บุตรีคุวัยลิด บุตรอะฮัด บุตรอับดุลอุซซา บุตรกุศ็อย บุตรกิลาบ บุตรมูเราะฮ์ บุตรกะอับ บุตรลูอัย บุตรฆอลิบ บุตรฟัยศ์ บุตรมาลิก บุตรอัลนะฎิร บุตรกินานะฮ์ (Ibn Ishāq, 2004: 129) นางมีเชื้อสายร่วมกับท่านนบี ﷺ ที่กุศ็อย บุตรของกิลาบ ซึ่งเป็นสายตระกูลลำดับที่ห้าของท่านนบี ﷺ ท่านนบี ﷺ ได้สมรสกับนางในขณะที่นางเป็นแม่ม่ายที่ผ่านการแต่งงานมาแล้วสองครั้ง¹ ซึ่งในขณะนั้นนางมีอายุประมาณ 40 ปี² ส่วนท่านนบี ﷺ นั้นมีอายุประมาณ 25 ปีเท่านั้น (Ibn Hishām, 1990: 1/212) นางเป็นเศรษฐินีที่มีสายตระกูลสูงส่งคนหนึ่งและเป็นทีเกรงขามของคนในนครมักกะฮ์ การที่ท่านนบี ﷺ ได้สมรสกับท่านหญิงคอดีญะฮ์ นอกจากได้ปลดเปลื้องจากปัญหาทางเศรษฐกิจแล้ว ยังเป็นการยกระดับฐานะทางสังคมของท่านนบี ﷺ อีกด้วย ชีวิตครอบครัวของท่านนบี ﷺ กับนางคอดีญะฮ์มีความสุขและอบอุ่นมาก หลังจากแต่งงานท่านนบี ﷺ ได้ย้ายมาอาศัยอยู่ที่บ้านของนางจนกระทั่งได้อพยพไปยังนครมะดีนะฮ์ ท่านนบี ﷺ มีลูกด้วยกันกับนางจำนวน 6 คน³ ซึ่งตามรายงานของอิบนุ อับบาสมิ่ลำดับดังต่อไปนี้ คือ กอลิม, ชัยนับ, รุก็อยยะฮ์, ฟาฏิมะฮ์, อุมม์ กัลซุม และอับดุลลอฮ์ (Ibn Sa'd, 1990: 1/106)⁴ ท่านนบี ﷺ ได้ครองเรือนอยู่กับนางโดยไม่ได้แต่งงานกับหญิงอื่นเลยจนกว่านางเสียชีวิต เข้าใจว่าในช่วงที่มี

¹ สามิคนแรกของนางคอดีญะฮ์มีชื่อว่า อะติค อิบนุ อาบิค อิบนุ อับดุลลอฮ์ อัลมัคซุมีย์ (عتيق بن عابد بن عبد الله) ซึ่งมีลูกด้วยกันหนึ่งคน ชื่อว่า อับดุลลอฮ์ ส่วนสามิคนที่สองมีชื่อว่า อูบู ฮาละฮ์ อินด์ อิบนุ อัลนะบาช อิบนุ ซุรอเราะฮ์ (أبو هالة هند بن النباش بن زارة) ซึ่งมีลูกด้วยกัน 3 คน เป็นชาย 2 คนคือ อินด์ และอัลฮาริษ และหญิงหนึ่งคน คือ ไชนับ (Ibn Hazm, n.d.: 31-32)

² ซึ่งเป็นทัศนะของนักวิชาการส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามมีนักวิชาการบางท่าน เช่น ฮิซาม อัลกัลบีย์ เห็นว่าในช่วงการแต่งงานกับท่านนบี ﷺ นั้นนางมีอายุเพียง 28 ปีเท่านั้น (ดูเพิ่มเติมใน Ibn Sa'd, 1990: 8/13)

³ บรรดาลูกๆ ของท่านนบี ﷺ ทั้งหมดล้วนได้กับท่านหญิงคอดีญะฮ์ ยกเว้นอิบรอฮีมเท่านั้นที่มาจากแม่นางมาริยะฮ์ กิบบุญยะฮ์ (Ibn Hishām, 1990: 1/216)

⁴ แต่อย่างไรก็ตามมีบางรายงานที่เห็นแตกต่างกันกล่าวคือ เห็นว่าชัยนับเกิดก่อนกอลิม และอุมม์ กัลซุมเป็นที่ของฟาฏิมะฮ์ สำหรับอีกสองชื่อ คือ อัลญอยยิบ (الطيب) และอัลญอฮิร (الطاهر) ซึ่งปรากฏในตำราสี่เราะฮ์ว่าเป็นชื่อบุตรของท่านนบี ﷺ เช่นกันนั้น ในเรื่องนี้นักประวัติศาสตร์มีสองทัศนะ กล่าวคือ ทัศนะแรกเห็นว่าเป็นบุตรของท่านนบี ﷺ จริง ซึ่งนอกเหนือจากบุตร 6 คนที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ส่วนทัศนะที่สองเห็นว่าเป็นอัลญอยยิบและอัลญอฮิรนั้นเป็นเพียงชื่อยานามของอับดุลลอฮ์ และทัศนะที่สองนี้น่าจะเป็นทัศนะที่ถูกต้องที่สุด (ดูเพิ่มเติมใน Ibn Qayyim, 1998: 1/100-101)

ชีวิตอยู่ร่วมกับนางนั้น ด้วยความเห็นชอบของนางท่านนบี ﷺ ในฐานะที่เป็นสามีได้เข้าไปควบคุมดูแลและจัดการทรัพย์สินสมบัติของนางตามประเพณีของชาวอาหรับในสมัยนั้น ซึ่งสอดคล้องกับอัลญะฮิซ ได้บันทึกไว้ว่า ท่านนบี ﷺ ได้เข้าไปควบคุมดูแลกิจการปศุสัตว์ของนางคอดีญะฮ์ (Al-Jāhiz, 1969: 5/509)¹

เมื่อท่านนบี ﷺ มีอายุย่างเข้า 40 ปีบริบูรณ์ ในวันที่ 21 เดือนรอมฎอน ตรงกับวันที่ 10 สิงหาคม ค.ศ. 610² ท่านนบี ﷺ ได้รับการประทานปฐมวะหฺยูจากพระเจ้าในถ้ำเขาหิรอฮ์ พร้อมกับได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรَسُول ท่านนบี ﷺ รู้สึกตกใจและหวาดกลัวต่อเหตุการณ์นี้มากจึงรีบกลับบ้านไปหาทางคอดีญะฮ์ผู้เป็นภรรยาสุดประเสริฐของท่านทันที ท่านหญิงคอดีญะฮ์มีบทบาทอย่างมากในการปลอบใจเพื่อลดระดับความกังวลของท่านนบี ﷺ ลง พร้อมกับเสริมแรงให้ท่านนบี ﷺ มีความเข้มแข็งมากขึ้น นางได้กล่าวยืนยันถึงความดีและให้กำลังใจแก่ท่านนบี ﷺ ไว้ความว่า

“ ท่านอย่าได้วิตกกังวลเลย จงเชื่อเถิดว่าพระองค์อัลลอฮ์จะไม่ทรงทำให้ท่านตกต่ำอย่างแน่นอน ท่านเป็นผู้สานต่อความสัมพันธ์กับเครือญาติ ท่านเป็นผู้แบกภาระคนยากไร้ ให้การช่วยเหลือแก่ผู้ขาดสน ให้การต้อนรับแขกผู้มาเยือน และท่านเป็นผู้สร้างความเป็นธรรมในหมู่มนุษย์...” (Bukhārī: 3)

หลังจากนั้นนางคอดีญะฮ์ ได้นำพาท่านนบี ﷺ ไปหาอะรอเกาะฮ์ อิบน์ เนอัฟล ผู้มีศักดิ์เป็นลูกพี่ลูกน้องของนาง ซึ่งนับถือศาสนาคริสต์และมีความรู้เกี่ยวกับคัมภีร์ไบเบิล เมื่อท่านนบี ﷺ ได้เล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดให้แก่อะรอเกาะฮ์ฟัง อะรอเกาะฮ์จึงกล่าวว่า “นั่นคือนามูส (หมายถึงมะลาอิกะฮ์ญิบรีล) ที่เคยลงมาเยี่ยมนบีมุซอ ﷺ ” พร้อมกันนั้นอะรอเกาะฮ์ได้ทำนายว่าท่านนบี ﷺ จะถูกประชาชาติของตนเองทำร้ายและขับไล่ออกจากถิ่นฐานบ้านเกิด สำหรับตัวเขาเองซึ่งในขณะนั้น มีอายุมากแล้วและยืนหยัดที่จะอยู่เคียงข้างกับท่านนบี ﷺ โดยกล่าวว่า

((وَإِنْ يُذْرِكُنِي يَوْمَكَ أَنْصُرَكَ نَصْرًا مُؤَزَّرًا))

¹ มีรายงานว่าในช่วงก่อนที่ท่านนบี ﷺ ได้รับการแต่งตั้งเป็นรَسُول นางหะลิมาฮ์ผู้เป็นแม่นมของท่านนบี ﷺ เกิดความขัดสนในปัจจัยยังชีพจึงเดินทางเข้าไปหาท่านนบี ﷺ ที่นครมักกะฮ์ นางคอดีญะฮ์ได้มอบแกะจำนวนกว่า 40 ตัวและอูฐอีกจำนวนหนึ่งให้แก่นางหะลิมาฮ์ (Ibn Sa‘d, 1990: 1/92)

² บรรดานักวิชาการมีทัศนะที่หลากหลายในเรื่องวันที่และเดือนของการประทานวะหฺยูครั้งแรก บางทัศนะเห็นว่าปฐมวะหฺยูเกิดขึ้นในเดือนรอบีอุลเอาวัต ในขณะที่บางทัศนะเห็นว่าเกิดขึ้นในเดือนรอมฎอนและอีกบางทัศนะเห็นว่าเกิดขึ้นในเดือนรอญับ สำหรับทัศนะที่เห็นว่าเกิดขึ้นในเดือนรอมฎอนก็มีทัศนะที่หลากหลายในเรื่องวันที่ที่เกิดขึ้น ซึ่งมีตั้งแต่ทัศนะที่เห็นว่าเกิดขึ้นในวันที่ 7, 17, 18 และ 21 (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Al-Mubārakfūrī, 1998: 66)

ความว่า “หากฉันยังมีชีวิตอยู่ในวันนี้ ฉันจะต้องปกป้องท่านอย่างสุดความสามารถ”
(Bukhārī: 3; Muslim: 160)

นอกจากการปรึกษาหารือกับท่านวะรอเกาะฮ์ อิบน์ นู เนาะฟัล แล้ว ท่านหญิงคอดีญะฮ์ได้ใช้ความเฉลียวฉลาดของนางพยายามพิสูจน์ถึงความเป็นนบีของท่านนบี ﷺ ในรายงานของอิบนุ อีสหากเล่าจากอิสมาอิล อิบน์ อิบิ หะกิมซึ่งเป็นคนรับใช้ของซุบัยรฺ เล่าว่า ท่านหญิงคอดีญะฮ์ขอให้ท่านนบี ﷺ บอกให้นางทราบเมื่อท่านนบี ﷺ เห็นมะลาอิกะฮ์ญิบรีล วันหนึ่งในขณะที่ท่านนบี ﷺ กำลังอยู่กับนางก็เห็นมะลาอิกะฮ์ญิบรีลกำลังเข้าหาท่าน ท่านนบี ﷺ จึงรีบบอกแก่นาง นางจึงให้ท่านนบี ﷺ มานั่งอยู่ข้างซ้ายของนาง พร้อมกับถามว่า “ยังเห็นมะลาอิกะฮ์ญิบรีลอีกไหม?” ท่านนบี ﷺ ตอบว่า “ยังเห็นอยู่” นางจึงบอกให้ท่านนบี ﷺ ย้ายมานั่งอยู่ข้างขวาของนาง พร้อมกับถามว่า “ตอนนี้ยังเห็นเขาอีกไหม?” ท่านนบี ﷺ ตอบว่า “ก็ยังไม่เห็นอยู่” เมื่อได้ยินดังนั้นนางขอให้ท่านนบี ﷺ ทับอยู่บนหน้าอกของนาง พลังถามว่า “ตอนนี้ยังเห็นเขาอีกไหม?” เมื่อท่านนบี ﷺ ตอบว่ายังไม่เห็นอยู่อีก นางจึงถอดผ้าคลุมของนางออกในขณะที่ท่านนบี ﷺ กำลังทับอยู่บนหน้าอกของนาง พร้อมกับถามท่านนบี ﷺ ซ้ำอีกว่า “ตอนนี้ยังเห็นเขาอีกไหม?” เมื่อท่านนบี ﷺ ตอบว่าไม่เห็นแล้ว นางจึงกล่าวสรุปว่า “แท้จริงแล้วนั่นคือมะลาอิกะฮ์และมันไม่ใช่ไขฏอนอย่างแน่นอน โอ้ลูกพี่ลูกน้องของฉัน (หมายถึงท่านนบี ﷺ) จงมั่นคงไว้และเป็นข่าวดีสำหรับท่าน” (Ibn Ishāq, 2004: 177-178)

ในช่วงแรกของการเผยแผ่ศาสนา ท่านนบี ﷺ ประสบกับความยากลำบากและเผชิญกับปัญหาการต่อต้านจากชาวมุชริกมักกะฮ์นานปีการ และทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ท่านหญิงคอดีญะฮ์ไม่เคยทอดทิ้งและอยู่เคียงข้างท่านนบี ﷺ ตลอดเวลา นางให้การสนับสนุนและปกป้องท่านนบี ﷺ อย่างเต็มที่ทั้งด้วยวาจา พละกำลังและทรัพย์สินเงินทองของนางและพร้อมอุทิศตนเคียงบ่าเคียงไหล่กับท่านนบี ﷺ เพื่อศาสนาอิสลาม (Ibn Qayyim, 1998: 1/102)

มีรายงานจากอิบนุ อับบาส จากอะลี อิบน์ อิบิ ฎอลิบ رضي الله عنه เล่าว่า เมื่อโองการอัลกุรอานที่ว่า

﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ ۖ وَاحْفَظْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ۚ﴾

ความว่า “จงตักเตือนวงศ์สาแหรกญาติของเจ้าที่ใกล้ชิด และจงลดปีก (หมายถึงเงินนอบ น้อมอ่อน โยน) ของเจ้าแก่บรรดาผู้ศรัทธาที่ปฏิบัติตามเจ้า” (Al-Shu‘arā’ 26: 214-215)

ถูกประทานลงมา ท่านนบี ﷺ ได้สั่งให้อะลิตระเตรียมอาหารและเครื่องดื่ม ท่านนบี ﷺ ได้เชิญบรรดาเครือญาติของท่านในตระกูลอับดุลมุฏฏอลิบมาร่วมรับประทานอาหารที่บ้านของท่าน เพื่อที่จะเผยแผ่ศาสนาอิสลามและแจ้งข่าวความเป็นรسلของท่าน (Ibn Ishāq, 2004: 188-189) ท่านนบี ﷺ ได้จัดเลี้ยงอาหารในลักษณะนี้หลายครั้ง ซึ่งเข้าใจว่าท่านหญิงคอดีญะฮ์เป็นผู้สนับสนุน

งบประมาณ เพราะว่าท่านนบี ﷺ เองหลังจากเป็นรَسُولแล้วก็ไม่มีความที่จะไปประกอบอาชีพหารายได้ อีกทั้งพบว่าทรัพย์สินสมบัติของท่านหญิงคอดีญะฮ์ซึ่งอดีตก่อนการแต่งงานกับท่านนบี ﷺ เคยเป็นเศรษฐินีคนหนึ่งในนครมักกะฮ์ แต่ปรากฏว่าในช่วงนางเสียชีวิตไม่มีมรดกเหลืออะไรเลย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในช่วงที่นางมีชีวิตอยู่กับท่านนบี ﷺ ได้ใช้ทรัพย์สินและความร่ำรวยของนางทั้งหมดในการสนับสนุนภารกิจการเผยแผ่ศาสนาของท่านนบี ﷺ อย่างแน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับคำพูดที่ว่า “ ما قام الإسلام إلا بسيف عليٍّ ومال خديجة ” ความว่า “ศาสนาอิสลามสถาปนาขึ้นด้วยคมดาบของท่านอะลีและด้วยทุนทรัพย์ของท่านหญิงคอดีญะฮ์” (Hāshim, 1996: 57)

ในปีที่ 7 ของความเป็นนบี การต่อต้านของชาวมุขริกมักกะฮ์ต่อท่านนบี ﷺ ทวีความรุนแรงมากขึ้น พวกเขาพร้อมกันกดดันท่านนบี ﷺ โดยการคว่ำบาตรทางสังคม ไม่ซื้อ ไม่ขาย และไม่ปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในสายตระกูลของท่านนบี ﷺ ทั้งที่มาจากตระกูลบิฮาซิมและตระกูลบิอัดมุฏฏอลิบ จนกว่าจะส่งมอบตัวท่านนบี ﷺ ให้แก่พวกเขา พวกมุขริกมักกะฮ์ได้ประชุมกันและมีฉันทมติร่วมกันให้ร่างประกาศคว่ำบาตรนี้เป็นลายลักษณ์อักษรและแขวนไว้ที่วิหารกะอ์บะฮ์ ผลของมาตรการคว่ำบาตรนี้ทำให้ท่านนบี ﷺ และผู้คนในตระกูลบิฮาซิมและตระกูลบิอัดมุฏฏอลิบตกอยู่ในภาวะที่ลำบากมาก เกิดวิกฤตขาดแคลนอาหารและปัจจัยยังชีพอย่างรุนแรงจนถึงต้องเก็บใบไม้และหนังสัตว์มากัดกินประทังชีวิต จนกระทั่งผู้คนได้ยื่นเสียงร้องของเด็กๆ และสตรีเพราะความหิวโหย (Al-Mubārakfūrī, 1997: 109-110) หะกิม อิบน์ หิซาม ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลานของท่านหญิงคอดีญะฮ์ได้เอนนำอาหารไปให้แก่คนในตระกูลของท่านนบี ﷺ ที่ถูกอธรรมเหล่านี้และอบู บักตะรียะฮ์ อิบน์ ฮาซิม¹ ซึ่งมีศักดิ์เป็นลูกของลูกพี่ลูกน้องท่านหญิงคอดีญะฮ์ก็มีส่วนช่วยในเรื่องนี้ด้วย (Ibn Ishāq, 2004: 203) นอกจากนี้อบู บักตะรียะฮ์ อิบน์ ฮาซิม มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวให้ยกเลิกประกาศคว่ำบาตรที่อธรรมนี้ (Ibn Ishāq, 2004: 207-208) ซึ่งดำเนินมาเกือบสามปี และเชื่อได้ว่าการที่หะกิม อิบน์ หิซาม และอบู บักตะรียะฮ์ อิบน์ ฮาซิม ให้ความช่วยเหลือต่อท่านนบี ﷺ มาจากอิทธิพลของท่านหญิงคอดีญะฮ์

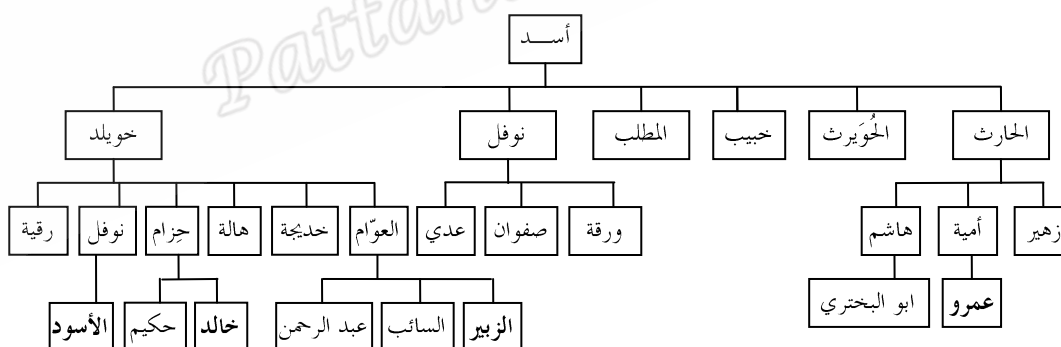
นอกจากการปกป้องช่วยเหลือท่านนบี ﷺ แล้วท่านหญิงคอดีญะฮ์มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ศาสนาอิสลามเคียงคู่กับท่านนบี ﷺ และนางเป็นสื่อกลางที่สำคัญที่ทำให้เครือญาติของนางเข้ารับอิสลาม ซึ่งจะเห็นได้ว่าในรายชื่อบรรดาผู้เข้ารับอิสลามในกลุ่มแรกๆ ปรากฏชื่อของเครือ

¹ ท่านนบี ﷺ ไม่เคยลืมในคุณงามความดีของอบู บักตะรียะฮ์ แม้ว่าในศึกสงครามบัคร์ อบู บักตะรียะฮ์ร่วมอยู่ในกองกำลังของชาวมุขริกมักกะฮ์ก็ตาม แต่ท่านนบี ﷺ ได้ส่งแก่บรรดานายทหารมุสลิมว่า “หากผู้ใดพบเห็นอบู บักตะรียะฮ์ จงอย่าได้ฆ่าเขา” แต่อย่างไรก็ตามอาจเป็นเพราะความผิดพลาดหรือความต้อติงของเขาเองทำให้เขาถูกสังหารเสียชีวิตในสงครามบัคร์ (al-Zubayrī, 1982: 213)

ญาติที่ใกล้ชิดของท่านหญิงคอดีญะฮ์หลายคน เช่น อัลอัศวัต อิบน์ เนาฟัล อิบน์ กุวัยลิด, คอลิด อิบน์ ฮิซาม อิบน์ กุวัยลิด ซึ่งทั้งสองมีศักดิ์เป็นหลานของท่านหญิงคอดีญะฮ์ และอยู่ในกลุ่มบรรดาผู้ที่อพยพไปยังอบิสลิเนีย อัมร์ อิบน์ อุมัยยะฮ์ อิบน์ อัลฮาริษ ซึ่งมีศักดิ์เป็นบุตรของลูกพี่ลูกน้องของท่านหญิงคอดีญะฮ์ และเป็นหนึ่งในบรรดาผู้อพยพไปยังอบิสลิเนียเช่นกัน (Ibn Sa'd, 2001: 4/112-113) และซุบัยร์ อิบน์ อัลอ้ววม อิบน์ กุวัยลิดซึ่งเป็นเสาะหาบะฮ์หนึ่งในสิบคนที่ท่านนบี ﷺ รับรองเข้าสวรรค์ก็มีศักดิ์เป็นหลานของท่านหญิงคอดีญะฮ์¹ นอกจากนี้ซัยด์ อิบน์ ฮาริษะฮ์ ซึ่งเป็นเสาะหาบะฮ์รายแรกๆ ที่เข้ารับอิสลามก็เป็นอดีตทาสมของท่านหญิงคอดีญะฮ์ ซึ่งหะกิม อิบน์ ฮิซาม ซื่อมาจากตลาดอูกาซในราคา 400 ดิรฮัม แล้วยกให้ท่านหญิงคอดีญะฮ์ เมื่อนางแต่งงานกับท่านนบี ﷺ จึงยกซัยด์ให้เป็นของขวัญให้แก่ท่านนบี ﷺ และท่านนบี ﷺ ได้ปล่อยเขาให้เป็นไทพร้อมรับเขามาเป็นบุตรบุญธรรม (Ibn Sa'd, 2001: 3/39)

ความเสียสละอันสูงส่งของท่านหญิงคอดีญะฮ์ต่อท่านนบี ﷺ และศาสนาอิสลามทำให้ท่านนบี ﷺ คิดถึงนางและรำลึกถึงคุณงามความดีของนางตลอดเวลา แม้ว่านางกลับไปสู่ความเมตตาของพระองค์อัลลอฮ์ไปแล้วก็ตาม² ท่านหญิงคอดีญะฮ์ถือว่าเป็นสุดยอดวีรสตรีที่อุทิศทั้ง

¹ ความสัมพันธ์ทางสายตระกูลของท่านหญิงคอดีญะฮ์กับบุคคลที่กล่าวมาข้างต้นดังนี้ (Ibn Hazm, 1982: 117-122)

² ในหะดีษบทหนึ่งที่รายงานโดยท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าว่า ครั้งหนึ่งท่านหญิงอาอิชะฮ์รู้สึกไม่สบายใจที่ท่านนบี ﷺ คิดถึงท่านหญิงคอดีญะฮ์และยกย่องนางตลอดเวลาทั้งๆ ที่นางเสียชีวิตไปนานแล้ว ท่านหญิงอาอิชะฮ์จึงได้พูดต่อหน้าท่านนบี ﷺ ในทำนองอิจาต่อนางออกมาว่า ทำไมถึงได้คิดถึงนางมากนัก ทั้งๆ ที่พระองค์อัลลอฮ์ได้ทรงทดแทนแก่ท่านนบี ﷺ ในสิ่งที่ดิกว่านางแล้ว เมื่อได้ยินท่านหญิงอาอิชะฮ์พูดอย่างนั้นท่านนบี ﷺ ได้ตอบปฏิเสธความว่า “พระองค์อัลลอฮ์ไม่ได้ทดแทนใครให้แก่ฉันคนที่ประเสริฐกว่านางเลย นางได้ศรัทธาต่อฉันในขณะที่ผู้คนปฏิเสธต่อฉัน นางเชื่อมั่นในขณะที่ผู้คนกล่าวหาว่าฉันโกหก นางได้อุทิศทรัพย์สมบัติของนางให้แก่ฉันในขณะที่ผู้คนกีดกันฉัน และด้วยกับนางพระองค์อัลลอฮ์ทรงประทานบุตรให้แก่ฉัน ในขณะที่กับสตรีอื่นๆ นั้นพระองค์ไม่ทรงประทานบุตรแก่ฉันเลย” (Ibn Hanbal: 24864)

ตนเองและทรัพย์สินเงินทองเพื่อช่วยเหลือ ปกป้องท่านนบี ﷺ และศาสนาอิสลาม ไม่มีใครสามารถเทียบเคียงคุณงามความดีของนางได้ ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวยกย่องนางในหะดีษบทหนึ่งความว่า

“สตรีที่ประเสริฐที่สุด (ในยุคบิอฺศรอฮฺ) คือนางมรรยัม บุตรีของอิมรอน และสตรีที่ประเสริฐที่สุด (ในยุคของฉันทัน) คือนางคอดีญะฮฺ บุตรีของคุวัยลิด” (Muslim: 2430)

ท่านหญิงคอดีญะฮฺเสียชีวิตในปีที่ 10 แห่งการเป็นนบี ซึ่งเป็นปีเดียวกันกับอบู ฏอลิบเสียชีวิต¹ นักประวัติศาสตร์เรียกปีนี้ว่า “ปีแห่งการโศกเศร้า” เพราะท่านนบี ﷺ ได้สูญเสียคนรักและผู้ช่วยเหลือถึงสองคนในเวลาไล่เลี่ยกัน (Al-Mubārakfūrī, 1997: 116-117) นักประวัติศาสตร์เห็นพ้องต้องกันว่าการเสียชีวิตของท่านหญิงคอดีญะฮฺและอบู ฏอลิบเป็นเหตุให้ชาวมุชริกมักกะฮฺเพิ่มการต่อต้านและปองร้ายต่อท่านนบี ﷺ มากขึ้น (Ibn Hishām, 1990: 2/64-65)

การที่ท่านหญิงคอดีญะฮฺได้อุทิศตนช่วยเหลือและปกป้องท่านนบี ﷺ ไม่ใช่เป็นเพียงเพราะว่ามีฐานะเป็นสามีภรรยาเท่านั้น หากแต่เป็นเพราะว่านางมีความเชื่อมั่นและมั่นใจในความเป็นรสูลของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ซึ่งเห็นได้จากรายงานประวัติศาสตร์ได้บันทึกว่า หลังจากนางได้พิสูจน์ถึงความเป็นนบีของท่านนบี ﷺ แล้ว นางจึงศรัทธาต่อท่านนบี ﷺ ทันที พร้อมกับเป็นพยานยืนยันว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ท่านนบี ﷺ นำมาเผยแผ่นั้นเป็นความจริง (Ibn Ishāq, 2004: 178)

บรรดาลูกสาวของท่านนบี ﷺ แม้ว่าในยุคมักกะฮฺพวกนางยังมีอายุน้อยอยู่ แต่เมื่อในยามที่จำเป็นพวกนางก็ไม่ได้นิ่งนอนใจที่จะช่วยเหลือและปกป้องท่านนบี ﷺ มีบันทึกทั้งในศอฮิฮ์บุคอรีฮ์ (Bukhārī: 3854) และในศอฮิฮ์มุสลิม (Muslim 32/108) รายงานว่า วันหนึ่งในขณะที่ท่านนบี ﷺ กำลังสวด (ก้มกราบลงพื้น) ละหมาดอยู่ต่อหน้ากะอับะฮ์ มีชาวมุชริกมักกะฮ์คนหนึ่งชื่อว่าอุกบะฮ์ อิบนู อับิ มุอัยฎ์ ได้นำใ้ธนูวางบนหลังท่านนบี ﷺ จนท่านนบี ﷺ ไม่สามารถเงยศีรษะขึ้นมาได้ เมื่อท่านหญิงฟาฏิมะฮ์ทราบข่าว จึงรีบมายังท่านนบี ﷺ และเอาใ้ธนูออกจากหลังของท่านนบี ﷺ พร้อมกับเรียกหาและตำหนิคนที่ทำเช่นนี้กับท่านนบี ﷺ อย่างกล้าหาญ

นอกจากท่านหญิงคอดีญะฮฺและบรรดาลูกสาวแล้วบรรดาป้าและอาหญิงของท่านนบี ﷺ หรือบรรดาบุตรของอับดุลมุฏฏอลิบก็มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือและปกป้องท่านนบี ﷺ

¹ ท่านหญิงคอดีญะฮฺเสียชีวิตในปีที่ 10 หลังจากความเป็นนบี หรือ 3 ปีก่อนการอิจราฮ์ไปยังมะดีนะฮ์ อิบนุ กุฏัยบะฮ์ และอัลบัยฮะกีฮ์เห็นว่า ท่านหญิงคอดีญะฮฺเสียชีวิตหลังจากอบู ฏอลิบเสียชีวิต 3 วัน ส่วนอัลวาเกียดีฮ์มีความเห็นว่า ท่านหญิงคอดีญะฮฺเสียชีวิตก่อนอบู ฏอลิบ 35 คืน (Ibn Sayyid al-Nās, n.d.: 1/226)

ในช่วงที่ท่านนบี ﷺ ถูกสังคมนุชริกมักกะฮ์คว่ำบาตรนั้นนางศอไฟยะฮ์ บินต์ अबดุลมุฏฏอลิบ¹ ได้ใช้ความสามารถของตนเองร้อยเรียงบทกวีโจมตีการกระทำของชาวมุชริกมักกะฮ์พร้อมกับยกย่องชมเชยตระกูลบনীฮาซิม (Ibn Ishāq, 2004: 199) ซึ่งในสมัยนั้นบทกวีถือว่าเป็นอาวุธที่สำคัญชนิดหนึ่งในการโจมตีฝ่ายตรงกันข้าม (Savaş, 1991: 65)

ป่าของท่านนบี ﷺ อีกคนหนึ่งชื่อวานางฮ์รวา บินต์ अबดุลมุฏฏอลิบ เมื่อทราบว่าคุณศอไฟยะฮ์ของนางที่มีชื่อภูถึบ์ อิบนู อุมัยร์ เข้ารับอิสลามแล้ว นางดีใจมาก แม้ว่าในขณะนั้นนางยังไม่ได้เป็นมุสลิมก็ตาม และต่อมาไม่นานนางก็เข้ารับอิสลามพร้อมกับสนับสนุนให้ภูถึบ์บุตรชายของนางช่วยเหลือปกป้องท่านนบี ﷺ ส่วนนางเองก็ใช้วาจาปกป้องท่านนบี ﷺ มาตลอด (Ibn Sa'd, 1990: 8/35) วันหนึ่งอุกบะฮ์ อิบนู อบี มุฮัยญ์ ซึ่งเป็นศัตรูด้วยคนหนึ่งของท่านนบี ﷺ ได้นำเอาสิ่งปฏิกูลใส่ถุงใบหนึ่งไปเข้าไปในประตูบ้านของท่านนบี ﷺ เมื่อภูถึบ์ อิบนู อุมัยร์เห็นเหตุการณ์นี้เขาจึงรีบเข้าไปเอาถุงสิ่งปฏิกูลนั้นออกจากบ้านท่านนบี ﷺ แล้วขว้างใส่หน้าของอุกบะฮ์ จนทั้งสองเกิดวิวาทะกันอย่างรุนแรง อุกบะฮ์ อิบนู อบี มุฮัยญ์ ได้นำเรื่องนี้ไปฟ้องแก่นางฮ์รวา ผู้เป็นแม่ของภูถึบ์ นางฮ์รวาแทนที่จะตักเตือนหรือว่ากล่าวต่อภูถึบ์ แต่นางกลับสนับสนุนการกระทำของบุตรของนางพร้อมกล่าวแก่อุกบะฮ์ว่า “ถ้าไม่ใช่เขาแล้วใครล่ะที่ควรปกป้องมุหัมมัด ? มุหัมมัดเป็นลูกของลุงของเขา พวกเราได้ขออุทิศทั้งชีวิตและทรัพย์สินให้แก่มุหัมมัดแล้ว” พร้อมกันนั้นนางได้จับดำเนินบทหนึ่งกล่าวยกย่องการกระทำของบุตรของนางว่า

إن طليبا نصر ابن خاله آسأه في ذى دمه وماله

(Balādhuri, 1959: 1/147)

ภูถึบ์ อิบนู อุมัยร์ ทำหน้าที่เสมือนองครักษ์ช่วยพิทักษ์ท่านนบี ﷺ ไม่ให้ถูกพวกมุชริกมักกะฮ์เข้าทำร้าย ครั้งหนึ่งภูถึบ์เห็นอนุญะฮ์ซึ่งเป็นศัตรูตัวฉกาจของท่านนบี ﷺ ร่วมกับพรรคพวกของเขาจำนวนหนึ่งกำลังจะเข้าไปริ่งควาญทำร้ายท่านนบี ﷺ ภูถึบ์จึงเข้าไปชกต่อยอนุญะฮ์อย่างแรงจนหัวแตก พรรคพวกของอนุญะฮ์ช่วยกันจับตัวภูถึบ์และพาไปขังไว้ ต่อมาน้องสาวอนุญะฮ์ ซึ่งมีศักดิ์เป็นน้ำสาวของภูถึบ์ได้แอบปล่อยภูถึบ์ออกจากที่ขัง เมื่อมีคนมาฟ้องนางฮ์รวาถึง

¹ นางเป็นพี่น้องร่วมมารดา กับหัมซะฮ์ อิบนู अबดุลมุฏฏอลิบ มารดาของนางชื่อว่า ฮาละฮ์ บินต์ วุฮัยบ์ (هالة بنت وهيب) ในยุคญาฮิลียะฮ์นางเคยเป็นภรรยาของอัลหาริษ อิบนู หัรบ์ อิบนู อุมัยยะฮ์ และได้ถูกชายคนหนึ่งชื่อว่าศอไฟยะฮ์ และต่อมานางได้แต่งงานกับอัลฮาวาม อิบนู กุวัยลิดซึ่งเป็นพี่ชายของท่านหญิงคอดีญะฮ์ บินต์ กุวัยลิด และได้ถูกชายสามคน คือ อัลซุบัยร์ (الزبير), อัลสาอับ (السائب) และ अबดุลกะอับะฮ์ นางเสียชีวิตในสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อุมัยร์ อิบนู อัลค็อฏฏอบ และศพของนางถูกฝังไว้ที่สุสานบะกัอิ์ที่นครมะดีนะฮ์ (Ibn Sa'd, 1990: 8/34)

การกระทำของบุตรชายของเขาต่ออับดุลญะฮ์ นางกลับชื่นชมการกระทำของบุตรของนางโดยกล่าวว่า “วันที่ประเสริฐที่สุดสำหรับบุตรชายของฉันก็คือ วันที่เขาสามารถปกป้องลูกของลูกของเขาได้ (หมายถึงท่านนบี) ซึ่งเขาผู้นั้นเป็นผู้นำกิจกรรมมาจากพระองค์อัลลอฮ์” พร้อมกันนั้นนางได้เปิดเผยตนเองว่าเข้ารับอิสลามแล้ว เมื่ออับดุลญะฮ์ซึ่งมีศักดิ์เป็นพี่ของนางทราบถึงเรื่องนี้จึงรีบไปหานางพร้อมกับกล่าวต่อว่านางว่า “เธอนี่แปลกจริง ปฏิบัติตามมุหัมมัด ทอดทิ้งศาสนาบรรพบุรุษของอับดุลมุฏฏอลิบ” นางอรรวพายามโน้มน้าวอับดุลญะฮ์ซึ่งเป็นพี่ชายของนางให้เข้ารับอิสลามพร้อมกับอธิบายถึงความจำเป็นที่จะต้องเข้ามาเป็นฝ่ายของท่านนบี ﷺ และช่วยเหลือท่านนบี ﷺ แต่อย่างไรก็ตามอับดุลญะฮ์ไม่ยอมรับฟังและลุกขึ้นหนีไป (Ibn Sa‘d, 1990: 8/35-36)

นางรุก็อยเกาะฮ์ บุตรีของศ็อยฟีฮ์ อิบนุ ฮาซิม¹ ก็เป็นสตรีอีกท่านหนึ่งที่ประวัติศาสตร์ได้บันทึกถึงคุณงามความดีของนางในการช่วยเหลือปกป้องท่านนบี ﷺ นางมีอายุมากกว่าอับดุลมุฏฏอลิบผู้เป็นปู่ของท่านนบี ﷺ นางมีชีวิตทนกับการประกาศเผยแผ่ศาสนาอิสลามของท่านนบี ﷺ และนางก็เข้ารับอิสลาม แม้ว่าในเวลานั้นนางมีอายุค่อนข้างมากแล้วก็ตาม แต่นางก็ไม่ละความพยายามที่จะช่วยเหลือปกป้องท่านนบี ﷺ ตามความสามารถของนาง ในรายงานของอิบนุ สะอูดเล่าว่า นางเป็นสายลับที่คอยส่งข่าวการเคลื่อนไหวของพวกกัร็อยซ์ต่อท่านนบี ﷺ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่แก่นำกัร็อยซ์ได้มีการประชุมลับที่สภาที่ประชุมคารุนันควะฮ์และมีมติที่จะลอบสังหารท่านนบี ﷺ ในคำคืนวันหนึ่ง นางเป็นผู้ส่งข่าวเตือนให้ท่านนบี ﷺ ทราบในเรื่องนี้ จนท่านนบี ﷺ ได้เปลี่ยนที่นอนโดยให้ท่านอะลีนอนแทนในที่นอนของท่านนบี ﷺ (Ibn Sa‘d, 1990: 8/41)²

ในช่วงที่ท่านนบี ﷺ พร้อมกับอับดุลญะฮ์ อัสคิติกหลบอยู่ในถ้ำมูรเพื่อซ่อนตัวจากการไล่ล่าของพวกกัร็อยซ์ในระหว่างการอพยพสู่นครมะดีนะฮ์นั้น นางฮัสมาฮ์ บินด์ อับดุลญะฮ์ มีบทบาทสำคัญยิ่งในการกุมความลับสถานที่หลบซ่อนของท่านนบี ﷺ และอับดุลญะฮ์ แม้ว่าแก่นนำชาวกัร็อยซ์กลุ่มหนึ่งซึ่งนำโดยอับดุลญะฮ์ ผู้เป็นศัตรูตัวฉกาจของท่านนบี ﷺ เข้าไปบีบบังคับและทำร้ายนางโดยการตบหน้านางจนต่างหูของนางกระเด็นหลุดออกไปก็ตาม (Ibn Hishām, 1990: 2/129) นางก็ไม่ยอมปริปากบอกสถานที่หลบซ่อนของท่านนบี ﷺ และบิดาของนาง ทั้งๆ ที่นางรู้ว่าทั้ง

¹ นางมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า อุม്മ มักรอมะฮ์ อิบนุ เนาฟัล (أمّ مخرمة بن نوفل) นางเป็นบุตรของพี่ชายของอับดุลมุฏฏอลิบผู้ซึ่งเป็นปู่ของท่านนบี ﷺ ในตำราเล่มอื่นๆ บันทึกว่าชื่อของนางคือ รุกัยยะฮ์ (رُقَيْيَة) บิดาของนางมีชื่อว่าอับดุลญะฮ์ (أبو صيفي) (ดูเพิ่มเติมใน Al-Zubayri, 1982: 16, 262; Ibn Hāzīm, 1982: 14)

² ในรายงานของอิบนุ ฮิซามเล่าว่ามะลาอิกะฮ์ญิบรีลเป็นผู้มาบอกแก่ท่านนบี ﷺ ถึงแผนการร้ายของพวกกัร็อยซ์นี้พร้อมกับบอกให้ท่านนบี ﷺ เปลี่ยนสถานที่นอน (Ibn Hishām, 1990: 2/124) ทั้งสองรายงานนี้ไม่ได้ขัดแย้งกันซึ่งเป็นไปได้ที่ท่านนบี ﷺ อาจได้รับข้อมูลจากทั้งสองทาง

สองกำลังหลบซ่อนตัวอยู่ที่ไหน นอกจากนี้ในตอนพลบค่ำนางยังทำหน้าที่แอบส่งอาหารแก่ท่านนบี ﷺ และบิดาของนางในถ้ำฮุรอีกด้วย (Ibn Hishām, 1990: 2/127) การกิจดังกล่าวนี้มีความเสี่ยงต่ออันตรายเป็นอย่างมาก เพราะท่านนบี ﷺ และบิดาของนางกำลังถูกไล่ล่าโดยพวกกุร็อยช์ หลังจากหลบซ่อนอยู่ในถ้ำนานถึง 3 คืน ทั้งสองก็ออกมาจากถ้ำเพื่อเดินทางไปยังนครมะดีนะฮ์ (Ibn Hishām, 1990: 2/128) นางอัสมาอ์ ได้นำเสบียงอาหารให้แก่ทั้งสองเพื่อใช้ในระหว่างการเดินทาง แต่นางลืมนำเชือกที่จะผูกเสบียงอาหารไว้กับหลังอูฐ นางจึงนึกเข็มขัดของนางออกเป็นสองเส้น ซึ่งเส้นหนึ่งใช้ผูกเสบียงอาหาร และอีกเส้นหนึ่งใช้สำหรับผูกถุงหนังสำหรับใส่น้ำ¹ ด้วยเหตุนี้ นางจึงได้รับฉายานามว่า “เจ้าของแห่งเข็มขัดสองเส้น (إتات النطاقين)” (Bukhārī: 2979)

นางอุบะฮะฮ์ บินต์ อามिर ก็เป็นวีรสตรีอีกท่านหนึ่งที่มีส่วนช่วยเหลือและปกป้องท่านนบี ﷺ นางเป็นสตรีจากเผ่าบ努 อามिर หลังจากนางได้หย่ากับสามีที่มีชื่อว่า อับดุลลอฮ์ อิบนุ ญัตอาน อัลดัยมียะแล้ว นางได้แต่งงานใหม่กับอิซฮาม อิบนุ มุฆิเราะฮ์ ซึ่งเป็นบิดาของอบู ญะฮ์ล จากการจัดงานนี้ได้ให้กำเนิดบุตรชายคนหนึ่งชื่อว่า สะละมะฮ์ อิบนุ อิซฮาม (Ibn Sa‘d, 1990: 8/121) ซึ่งสะละมะฮ์นี้มีศักดิ์เป็นน้องชายต่างมารดาของอบู ญะฮ์ล และสะละมะฮ์เป็นหนึ่งในบรรดาราชาชื่อมุสลิมที่อพยพไปยังอภิสลิเนีย (Ibn Ishāq, 2004: 216) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสะละมะฮ์ และนางอุบะฮะฮ์ ทั้งสองแม่ลูกนี้เข้ารับอิสลามตั้งแต่ช่วงแรกๆ ของการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม หลังจากสะละมะฮ์กลับมาจากอภิสลิเนียมายังนครมักกะฮ์ก็ถูก อบู ญะฮ์ลจับตัวกักขังไว้ พร้อมกับทุบตีทำร้ายร่างกาย อีกทั้งทรมานโดยการให้อดอาหารและน้ำดื่ม มีรายงานว่าท่านนบี ﷺ ได้ขอคูอาฮ์ในขณะที่ละหมาดให้พระองค์อัลลอฮ์ทรงคุ้มครองแก่สะละมะฮ์ และในที่สุดสะละมะฮ์สามารถหนีออกจากที่ขังและอพยพไปยังนครมะดีนะฮ์ได้หลังจากเหตุการณ์สังครามค็อนดักแล้ว² (Ibn Sa‘d, 2001: 4/121-122) ในรายงานของอิบนุ อัลอะษีร เล่าว่า วันหนึ่งในขณะที่นางอุบะฮะฮ์กำลังเยี่ยมญาติอยู่ในตลาดอูกาซในนครมักกะฮ์ ระหว่างนั้นนางเห็นบัยหะเราะฮ์ อิบนุ ฟิรอส อัลกุซัยรีย์ กำลังจะทำร้ายท่านนบี ﷺ และท่านนบี ﷺ เองกำลังมองหาคนช่วยอยู่ นางจึงตะโกนเรียกญาติพี่น้องของนางออกมาช่วยเหลือปกป้องท่านนบี ﷺ ในที่สุดมีชายฉกรรจ์จากลูกพี่ลูกน้องของนางจำนวนสามคน รุกออกไปช่วยท่านนบี ﷺ และช่วยกันรุมสะก่าบัยหะเราะฮ์จนล้มลงกับพื้น ท่านนบี ﷺ ได้ขอคูอาฮ์ให้พระเจ้าทรงประทานความจำเริญแก่ชายทั้งสาม ซึ่งต่อมาชายทั้งสามก็เข้ารับอิสลามและเป็นชะฮีด (พลีชีพ) ในสนามรบ (Ibn al-Athīr, 1994: 7/176-177)

¹ ในรายงานของอิบนุ อิซฮามเล่าว่า นางอัสมาอ์ได้นึกเข็มขัดออกมาเป็นสองเส้น เส้นหนึ่งใช้ในการผูกเสบียงอาหารไว้กับหลังอูฐ ส่วนอีกเส้นหนึ่งนางใช้เป็นเข็มขัดของนางเอง (Ibn Hishām, 1990: 2/128)

² สงครามนี้เกิดขึ้นในเดือนชัวาลปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 5 (Ibn Hishām, 1990: 3/166)

ในยุคมีกาะฮ์สตรีมุสลิมมีบทบาทสำคัญในการรักษาความลับการเคลื่อนไหวของท่านนบี ﷺ และเป็นสื่อกลางในการส่งข้อมูลข่าวสารระหว่างมุสลิมด้วยกัน ในรายงานของอัลหะละบีย์เล่าว่า วันหนึ่งในยุคของการเผยแผ่ศาสนาอิสลามอย่างลับๆ ซึ่งในช่วงนั้นมีผู้เข้ารับอิสลามเพียง 38 คนเท่านั้น ท่านนบี ﷺ กำลังทำอิบาดะฮ์ (ศาสนกิจ) อย่างลับๆพร้อมกับบรรดาเศาะหาบะฮ์จำนวนหนึ่งที่บ้านของอัลอัครอม อิบนู อบี อัลอัครอม¹ โดยมีอนุ บักร์ ร่วมอยู่ด้วย อนุ บักร์ ได้กระซิบกระซาบชวนท่านนบี ﷺ ออกไปทำอิบาดะฮ์ข้างนอกที่วิหารกะอ์บะฮ์ แม้ว่าในช่วงแรกท่านนบี ﷺ ค่อนข้างไม่เห็นด้วยที่จะออกไปทำอิบาดะฮ์อย่างเปิดเผยที่วิหารกะอ์บะฮ์ด้วยเหตุผลว่ามุสลิมมีจำนวนน้อยอยู่ แต่สุดท้ายท่านนบี ﷺ ก็ตัดสินใจทำตามที่อนุ บักร์ชักชวน โดยที่ท่านนบี ﷺ พร้อมกับเศาะหาบะฮ์จำนวนหนึ่งออกไปทำอิบาดะฮ์ที่วิหารกะอ์บะฮ์อย่างเปิดเผย ในระหว่างนั้นอนุ บักร์ได้ลุกขึ้นมาปราศรัยเชิญชวนผู้คนที่อยู่ในบริเวณวิหารกะอ์บะฮ์ให้เข้ามาสู่ศาสนาอิสลาม ผู้การภักดีคืออัลลอฮ์และรสูลของพระองค์ ซึ่งนับว่าเป็นการปราศรัยเชิญชวนผู้ศานาของอัลลอฮ์อย่างเปิดเผยเป็นครั้งแรก แต่ผลปรากฏว่าถูกชาวมุชริกมีกาะฮ์ต่อต้านอย่างรุนแรง พวกเขาเข้าไปรุมทำร้ายและทุบตีฝ่ายมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอนุ บักร์ซึ่งถูกอุตบะฮ์ อิบนู รอบีอะฮ์เข้าไปทุบตีล้มลงและถูกระที่บนจนหมดสติ คนในตระกูลตะมีมีซึ่งเป็นเครือญาติของอนุ บักร์เข้าไปช่วยเหลืออนุ บักร์พร้อมกับแบกหามอนุ บักร์กลับไปปฐมพยาบาลที่บ้านของเขา

เมื่ออนุ บักร์รู้สึกตัวในตอนเย็น คำแรกที่อนุ บักร์เอ่ยปากออกมาก็คือ “*รสูลลลอฮ์ ปลอดภัยหรือไม่ ?*” อนุ บักร์ได้ถามคำถามนี้ซ้ำอยู่หลายครั้ง แต่ก็ไม่มีใครสามารถให้คำตอบได้ อนุ บักร์ จึงขอร้องให้มารดาของเขาไปหานางอุม്മ์ ญะมิล บินต์ อัลค็อฏฏอบซึ่งเป็นน้องสาวของอุม്മ์ อิบนู อัลค็อฏฏอบ นางเข้ารับอิสลามแล้วแต่ยังไม่เปิดเผยความเป็นมุสลิมของนาง เมื่อมารดาของอนุ บักร์ไปถามนางอุม്മ์ ญะมิลตามที่อนุ บักร์ร้องขอ ด้วยความไม่ไว้วางใจต่อมารดาของอนุ บักร์ นางจึงตอบว่า นางไม่รู้เรื่องใดๆ ทั้งสิ้นเกี่ยวกับท่านนบี ﷺ แต่นางขอตามมารดาของอนุ บักร์มาเยี่ยมอนุ บักร์ด้วยตัวของนางเอง เมื่ออนุ บักร์เห็นนาง จึงถามถึงท่านนบี ﷺ แต่ด้วยความกังวลต่อความปลอดภัยของท่านนบี ﷺ นางจึงตอบว่า “*จะบอกได้อย่างไร ในเมื่อคุณแม่ของคุณกำลังฟังอยู่ ?*” ซึ่ง

¹ ชื่อจริงคือ อับดุล มะนาฟ อิบนู อะสัด อิบนู อับดิลลาฮ์ (عبد مناف بن أسد بن عبد الله) จากตระกูลอัลมัทซุมีฮ์ (المخزومي) เป็นหนึ่งในบรรดาผู้เข้ารับอิสลามในช่วงต้นๆ ในบางรายงานกล่าวว่าท่านเข้ารับอิสลามเป็นคนที่สิบสอง อัลนุคอรีย์ซึ่งอ้างจากอิบนู อีสหากและมุซา อิบนู อุทบะฮ์เล่าว่า อัลอัครอมเป็นหนึ่งในบรรดาเศาะหาบะฮ์ที่เข้าร่วมสงครามบัตร์ ท่านเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. ที่ 53 หรือ 55 และศพของท่านฝังไว้ที่สุสานอัลบะกัอิ์สำหรับบ้านของอัลอัครอมนั้นตั้งอยู่ที่ภูเขาเศาะฟา (الصفا) และท่านได้อุทิศบ้านให้เป็นศูนย์กลางการเผยแผ่อิสลามอย่างลับๆ และเป็นที่พักผ่อนของชาวมุสลิมในยุคแรก (Ibn al-Athir, 1994: 1/187-188; Ibn Hajar, 1853: 1/26)

ในเวลานั้นมารดาของอับนุ บักร์ยังไม่เข้ารับอิสลาม เมื่ออับนุ บักร์ได้รับรองว่ามารดาของเขาจะไม่เปิดเผยความลับนี้ นางจึงกระซิบบอกอับนุ บักร์ว่า ท่านนบี ﷺ ปลอดภัยแล้ว และบอกอีกว่าท่านนบี ﷺ กำลังพักอยู่ที่บ้านของอัครอม อิบนุ อัครอม (Al-Halabi, 1964: 1/475-476)

นอกจากนี้ในตำราของอิบนุ อัลอะษีร ได้บันทึกว่า มีผู้หญิงคนหนึ่งทำหน้าที่ส่งข่าวคราวสารทุกข์สุขดิบของบรรดามุสลิมที่อพยพไปยังอียิปต์ให้แก่ท่านนบี ﷺ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวคราวของนางรูกัยยะฮ์ ซึ่งเป็นบุตรของท่านนบี ﷺ และเป็นภรรยาของท่านอูษมาน อิบนุ อ์ฟฟาน (Ibn al-Athir, 1994: 7/115)

หลังจากท่านหญิงคอดีญะฮ์เสียชีวิต ท่านนบี ﷺ ตกอยู่ในสภาพที่เศร้าโศกและค่อนข้างยากลำบากพอสมควร เพราะขาดผู้ช่วยเหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการงานในครัวเรือน ท่านนบี ﷺ นอกจากจะต้องทำหน้าที่ความเป็นรศูลแล้ว ยังต้องดูแลครอบครัวและลูกๆ อีกด้วย นางเคาะลัฮ์ บินด์ หะกิมซึ่งเป็นภรรยาของอูษมาน อิบนุ มัศอูนรับรู้ถึงความยากลำบากของท่านนบี ﷺ ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี นางจึงเสนอตัวที่จะช่วยเป็นแม่สื่อหาภรรยาใหม่ให้แก่ท่านนบี ﷺ นางเคาะลัฮ์มีส่วนสำคัญมากที่ทำให้ท่านนบี ﷺ ได้แต่งงานกับท่านหญิงเสาะฮ์ บินด์ ชัมอะฮ์ และท่านหญิงอาอิชะฮ์ บินด์ อับนุ บักร์ (Al-Tabari, 1969: 3/162-163) การแต่งงานในครั้งนี้นอกจากสามารถบรรเทาความโศกเศร้าของท่านนบี ﷺ แล้วยังสามารถแบ่งเบาภาระงานในครัวเรือนของท่านนบี ﷺ อีกด้วย

ในช่วงปลายของยุคมักกะฮ์ ชาวมุสลิมถูกจ้องล้างผลาญโดยชาวมุชริกมักกะฮ์อย่างรุนแรง ท่านนบี ﷺ คิดที่จะหาที่พักพิงใหม่ให้แก่มุสลิม จึงได้เดินทางไปยังเมืองฏออิฟ (طائف) เพื่อหวังที่จะพึ่งความช่วยเหลือจากชนเผ่าสะกิฟ (بنو سفيان) ในฏออิฟ อีกทั้งเพื่อเผยแผ่ศาสนาอิสลามเข้าสู่เมืองฏออิฟอีกด้วย แต่ด้วยไม่คาดคิดชาวฏออิฟไม่เพียงแต่ปฏิเสธท่านนบี ﷺ แต่พวกเขากลับจับไล่ไสส่งท่านนบี ﷺ อย่างคนถ่อย พร้อมกับสั่งให้เด็กๆ ขว้างปาก้อนหินเข้าใส่ท่านนบี ﷺ จนเท้าของท่านเกิดบาดแผลมีเลือดออก (Ibn Sayyid al-Nās, n.d.: 1/ 231-232) ในภาวะที่คนส่วนใหญ่ในฏออิฟเกลียดชังและไม่ต้อนรับท่านนบี ﷺ นั้น ปราภพว่ามีผู้หญิงคนหนึ่งกลับให้การต้อนรับท่านนบี ﷺ เป็นอย่างดี ในรายงานของอิบนุ สะอูด บันทึกว่า ในช่วงที่ท่านนบี ﷺ อยู่ในเมืองฏออิฟนั้น ได้แะบ้านของสตรีผู้หนึ่งชื่อว่า รูกัยยะฮ์ (رقيّة) นางให้การต้อนรับและยกน้ำดื่มชนิดหนึ่งให้แก่ท่านนบี ﷺ และท่านนบี ﷺ ก็เชิญชวนนางสู่การภักดีต่อพระองค์อัลลอฮ์และหยุดการกราบไหว้บูชาเจวีด อิบนุ สะอูดได้บันทึกอีกว่า หลังจากที่ท่านนบี ﷺ ได้อพยพไปพำนักอยู่ที่นครมะดีนะฮ์แล้วมีชนเผ่าสะกิฟกลุ่มหนึ่งเข้าไปหาท่านนบี ﷺ และในกลุ่มนั้นก็มิบุตรชายของนางรูกัยยะฮ์จำนวน 2 คน คือ สุฟยาน และวะฮบอยู่ด้วย ท่านนบี ﷺ ได้สอบถามถึงมารดาของทั้งสอง และได้รับคำตอบว่า นางได้เสียชีวิตไปแล้ว ก่อนที่จะเสียชีวิตนางได้ยึดมั่นตามที่ท่านนบี ﷺ

เคยสอนให้แก่นางไว้ เมื่อได้ยินเช่นนั้น ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “ถ้าเป็นเช่นนั้น มารดาของท่านทั้งสอง ก็เข้ารับอิสลามแล้ว” (Ibn Sa‘d, 1990: 8/356-357)

ในรายงานประวัติศาสตร์ได้บันทึกว่า ในขณะที่ท่านนบี ﷺ พร้อมกับอบู บักร์ถูกไล่ล่าโดยชาวมุชริกมักกะฮ์ในระหว่างที่อพยพไปยังนครมะดีนะฮ์นั้น ระหว่างทางท่านนบี ﷺ ได้แวะสถานที่แห่งหนึ่งชื่อว่า กุศัยด์ (كُصَيْدٌ) และ ณ ที่นั่นท่านนบี ﷺ ได้รับอาหารและน้ำนมจากผู้หญิงคนหนึ่งชื่อว่านางอุมม์ มะอ์บัด¹ (Ibn Sa‘d, 1990: 8/224-225; Al-Suhayli, n.d.: 2/ 325-326) อัลสุฮัยลีย์ได้อ้างรายงานจากยูนุส เล่าเพิ่มเติมอีกว่า เมื่อชาวกุร็อยช์มักกะฮ์ทราบว่าท่านนบี ﷺ ได้แวะที่กระโจมหรือที่พักของนางอุมม์ มะอ์บัด พวกเขารีบส่งคนมาอยู่ที่พักของนางอุมม์ มะอ์บัด และถามนางอุมม์ มะอ์บัดว่า “มุหัมมัด ได้แวะผ่านมาทางนี้หรือไม่?” พร้อมกับอธิบายรูปพรรณสัณฐานของท่านนบี ﷺ แต่นางอุมม์ มะอ์บัดพยายามปกปิดเรื่องนี้พร้อมกับตอบว่า “ฉันไม่รู้จักบุคคลที่พวกคุณกำลังไล่ล่าอยู่ แยกที่ได้มาแวะบ้านของฉันเป็นเพียงผู้ริคนมแพะที่ชำนาญคนหนึ่งเท่านั้นเอง” (Al-Suhayli, n.d.: 2/ 325) หลังจากนั้นท่านนบี ﷺ พร้อมกับอบู บักร์ได้เดินทางไปถึงนครมะดีนะฮ์อย่างปลอดภัยและได้รับการต้อนรับจากชาวมะดีนะฮ์เป็นอย่างดี

ข. ยุคมะดีนะฮ์

ยุคมะดีนะฮ์เริ่มขึ้นหลังจากท่านนบี ﷺ ได้อพยพออกจากนครมักกะฮ์ไปพำนักอยู่ในนครมะดีนะฮ์ในปี ค.ศ. 622² ในช่วงประมาณสองเดือนกว่าๆ ก่อนการอพยพของท่านนบี ﷺ ไปยังนครมะดีนะฮ์มีชาวมะดีนะฮ์กลุ่มหนึ่งประกอบด้วยชายจำนวน 73 คนและหญิงอีก 2 คน คือ นางนะสิบะฮ์ บินด์ กะอับ หรือ อุมม์ อูมาเราะฮ์ และนางอัสม่า บินด์ อัมร์หรืออุมม์ มะนีฮ์ เข้าไปพบกับท่านนบี ﷺ ที่นครมักกะฮ์พร้อมกับการสัจตยาบันต่อท่านนบี ﷺ เหตุการณ์นี้ในประวัติศาสตร์

¹ นางอุมม์ มะอ์บัด มีชื่อจริงว่า อาติกะฮ์ บินด์ คอลิด อัลคอซาอียะฮ์ (عاتكة بنت خالد الخزاعية) (Ibn Hajar, 1853: 8/281)

² จากการวิเคราะห์ของอัลมุบาร็อกฟูรีย์การอพยพหรือฮิจเราะฮ์ของท่านนบี ﷺ เกิดขึ้นในเดือนกันยายน ปี ค.ศ. 622 (Al-Mubārakfūrī, 1997: 164)

³ มีชื่อจริงว่านางนะสิบะฮ์ บินด์ กะอับ อัลมาซันียะฮ์ (نَسِيبَةُ بِنْتُ كَعْبِ الْمَازِنِيَّةِ) จากเผ่ามาซัน อิบну อัลนัจญูญาร์ นางเข้าร่วมในเหตุการณ์สัจตยาบันอะเกาะบะฮ์ครั้งที่ 2 นางได้แต่งงานกับสามีคนแรกที่มีชื่อว่า ซัยด์ อิบну อาอิม และมีลูกด้วยกันสองคนคือ อับดุลลอฮ์และหะบิบ ทั้งสองเป็นเสาะหาบะฮ์ของท่านนบี ﷺ ต่อมานางได้หย่ากับสามีคนแรกและแต่งงานกับฆอซิมะฮ์ อิบну อัมร์ (غزبة بن عمرو) และมีลูกด้วยกันสองคนคือ ตะมิมและเคาะละฮ์ นางได้เข้าร่วมญิฮาดในหลายสมรภูมิ ตั้งแต่สงครามอุหุด สงครามอัลหุคัยบียะฮ์ สงครามค็อยบ์ร สงครามหุญัยน์ และสงครามขะมามะฮ์ นางได้สูญเสียลูกชายและมีของนางในสงครามขะมามะฮ์ (Ibn Sa‘d, 1990: 8/303)

รู้จักในนาม “สนธิสัญญาอะเกาะบะฮ์ครั้งที่ 2” (Ibn Hishām, 1990: 2/88) ส่วนหนึ่งของเนื้อหาที่สำคัญในการให้การสัตยาบันในครั้งนี้ก็คือ หากท่านนบี ﷺ อพยพไปยังนครมะดีนะฮ์มุสลิมชาวมะดีนะฮ์จะต้องให้การช่วยเหลือและปกป้องคุ้มครองท่านนบี ﷺ เสมือนที่พวกเขาได้ปกป้องตัวของพวกเขาและครอบครัวของพวกเขาเอง (Al-Bayhaqī, 1988: 2/443)

จากพันธสัญญาในคำสัตยาบันนี้ทำให้มุสลิมชาวมะดีนะฮ์ทั้งชายและหญิงจึงมีความสำคัญที่จะต้องช่วยเหลือและปกป้องคุ้มครองท่านนบี ﷺ ทั้งด้วยกำลังทรัพย์และกำลังกายอย่างสุดความสามารถแม้กระทั่งจะต้องแลกกับชีวิต

เมื่อท่านนบี ﷺ เดินทางมาถึงนครมะดีนะฮ์ ชาวมะดีนะฮ์ทั้งชายและหญิงออกมาต้อนรับท่านนบี ﷺ ด้วยความยินดียิ่ง (Bukhārī: 3925) และต่างก็แย่งกันที่จะรับท่านนบี ﷺ มาเป็นแขกของตนเอง จนในที่สุดก็เกิดตั้งถกถาว์นี้ตกเป็นของครอบครัวอู อัยยูบ อัลอันศอริยฺ ท่านนบี ﷺ เข้าไปพักอยู่บ้านของอู อัยยูบเป็นเวลาระยะหนึ่งจนกว่ามีสติอันระบือและบ้านของท่านนบี ﷺ สร้างเสร็จ จึงย้ายออกจากบ้านของอู อัยยูบ (Ibn Qayyim, 1998: 3/52-55) ในรายงานหะดีษบทหนึ่งที่บันทึกโดยอัลหาคิมและอัลฏอบารอนียฺเล่าว่า บ้านของอู อัยยูบเป็นบ้านลักษณะสองชั้น ทั้งอู อัยยูบและอุม്മ์ อัยยูบ¹ ยอมเสียด้านหน้าของตนเองโดยให้ท่านนบี ﷺ อยู่ชั้นบน ส่วนครอบครัวอู อัยยูบอยู่ชั้นล่าง นอกจากนี้อุม്മ์ อัยยูบยังทำหน้าที่ในการจัดสำรับอาหารให้แก่ท่านนบี ﷺ ด้วย (Al-Hākim, 2002: 3/521²; Al-Tabarānī, n.d.: 9/119-120)

เสาะหาบียาต ไม่ได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือและปกป้องท่านนบี ﷺ ในภาวะปกติเท่านั้น แม้แต่ในยามสงครามหรือในสมรภูมิต่างๆ พวกนางก็พร้อมที่จะอุทิศตนช่วยเหลือและปกป้องท่านนบี ﷺ อย่างสุดความสามารถแม้กระทั่งต้องเสี่ยงกับชีวิต ในรายงานของอิบนุ สะอูด³ ซึ่งรับจากอิบนุ อุมร์เล่าว่านางอุม്മ์ อุมาระฮ์พร้อมกับสามี⁴ และลูกของนาง⁵ เข้าร่วมในสงครามอุหุด เดิมทีนางทำ

¹ ภรรยาของอู อัยยูบซึ่งเป็นบุตรของกัยอัส อิบนุ อัมร์ อิบนุ อัมรียฺ อัลกัยอัส (قيس بن عمرو بن امرئ القيس) จากเผ่าคัยอัส (Ibn al-Athīr, 1994: 7/291)

² อัลหาคิมวินิจฉัยว่าเป็นหะดีษที่ศอฮ์ที่ตามเงื่อนไขของมุสลิม (Al-Hākim, 2002: 3/521)

³ ในรายงานของอิบนุ สะอูด³ สามีของนางในที่นี้หมายถึงฆอซิบะฮ์ อิบนุ อัมร์ (Ibn Sa'd, 1990: 8/303) ในขณะที่อิบนุ อับดุลบรัร์ (2006: 2/590) และ อิบนุ อัลอะษีร์ (1994: 7/360) รายงานว่า สามีของนางในที่นี้หมายถึงซัยด์ อิบนุ อาศิม ผู้วิจัยเห็นว่าทั้งสองท่านเข้าร่วมในสงครามอุหุดด้วย (ดูเพิ่มเติมใน Ibn Sa'd, 2001: 4/336) แต่ในช่วงสงครามอุหุดนั้นนางน่าจะเป็นภรรยาของฆอซิบะฮ์ อิบนุ อัมร์แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของอิบนุ ฆอซิมที่นำรายงานจากอุม്മ์ อุมาระฮ์เล่าว่าในช่วงเหตุการณ์สนธิสัญญาอะเกาะบะฮ์ครั้งที่ 2 นั้นสามีของนางคือฆอซิบะฮ์ อิบนุ อัมร์ ได้บอกแก่ท่านนบี ﷺ ว่ามีผู้หญิงสองคนประสงค์ที่จะให้การสัตยาบันต่อท่านนบี ﷺ ด้วย และท่านนบี ﷺ ตอบว่า ฉันไม่จับมือกับผู้หญิง (Ibn Hajar, 1853: 5/189)

หน้าที่เป็นแพทย์สนามและให้น้ำดื่มแก่ผู้บาดเจ็บ แต่เมื่อนางเห็นกองกำลังฝ่ายมุสลิมถูกฝ่ายศัตรูโจมตีจนแตกกระจาย และทหารฝ่ายมุสลิมส่วนใหญ่หนีเอาชีวิตรอดออกจากสนามรบอย่างอลหม่าน จนเหลือเศษหาบะฮ์ไม่กี่คนที่ล้อมรอบอาร์กษาท่านนบี ﷺ นางจึงตัดสินใจทิ้งอุปกรณ์การแพทย์และถังน้ำของนาง หันมาจับดาบและธนูรุกร่นเข้าไปยังกลางสมรภูมิรบเพื่อเข้าไปช่วยเหลือและเป็นโล่กำบังแก่ท่านนบี ﷺ นางจับดาบต่อสู้อย่างนักรบชาย จนทั่วร่างกายของนางได้รับบาดเจ็บจากคมดาบและลูกธนูของฝ่ายศัตรูถึง 13 แผลและต้องรักษาตัวเป็นแรมปี (Ibn Sa'd, 1990: 8/303) ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวถึงวีรสตรีคนนี้ในสมรภูมิฮุศว่า “ไม่ว่าจะหันไปทางขวาหรือซ้าย ฉันก็เห็นนางกำลังฟันดาบต่อสู้อยู่รอบๆ ฉัน” และนางขอให้ท่านนบี ﷺ ขอคู่อำนาจพระองค์อัลลอฮ์ให้ครอบครัวของนางเป็นสหายกับท่านนบี ﷺ ในสวนสวรรค์ ท่านนบี ﷺ จึงขอคู่อำนาจโดยกล่าวว่า

((اللهم اجعلهم رفقا في الجنة))

ความว่า “ข้าแต่พระองค์ ขอให้พวกเขาเป็นสหายของข้าพเจ้าในสวนสวรรค์ด้วย

เถิด” (Ibn Sa'd, 1990: 8/305)

นอกจากนี้ มีเสาะหาบียาตชาวมะดีนะฮ์บางท่านได้แสดงความรักและความเป็นห่วงต่อท่านนบี ﷺ มากกว่าคนในครอบครัวของนางเอง ดังปรากฏตัวอย่างในรายงานจากอิบну อิศฮาก ซึ่งเล่าจากสะอูด อิบну อะบี วัคกอศว่า มีสตรีจากตระกูลดีนาร์ (بنو دينار) คนหนึ่ง² ซึ่งสามี พี่ชายและบิดาของนางได้เข้าร่วมสงครามฮุศพร้อมกับท่านนบี ﷺ และทั้งสามได้เสียชีวิตในสมรภูมิฮุศเมื่อข่าวการเสียชีวิตของทั้งสามมาถึงนาง นางกลับถามด้วยความเป็นห่วงต่อท่านนบี ﷺ ว่า “รุลลอลฮ์เป็นอย่างไรบ้าง ?” ผู้คนตอบว่า “ท่านนบีปลอดภัย” เมื่อได้ยินดังนั้นนางรู้สึกโล่งใจพร้อมกับกล่าวว่า “เมื่อท่านนบีไม่ได้เป็นอะไร ดังนั้นการสูญเสียของฉันในครั้งนั้นก็เพียงการสูญเสียที่เล็กน้อยเท่านั้น” (Ibn Hishām, 1990: 3/63)

นางอุมม์ สะอูด อิบну มุอาซ³ ก็เป็นเสาะหาบียาตอีกท่านหนึ่งที่สูญเสียบุตรชายคือ อัมร์ อิบну มุอาซในสงครามฮุศ เมื่อนางทราบว่กองกำลังของอิสลามกำลังเดินทางกลับมาจากสมรภูมิ

¹ รายงานจากอิบну अबดุลบารร์ซึ่งอ้างจากอิบну อิศฮากเล่าว่าลูกในทีนี้หมายถึง अबดุลลอฮ์และหะบิบ (Ibn 'Abd al-Barr, 2006: 2/590)

² ในตำราของอัลวาเกดีย์ได้บอกชื่อสตรีคนนี้คือ นางสุมัยรอฮ์ บินต์ ก็อยซ (السَّمِيرَاءُ بِنْتُ كَيْسٍ) (Al-Wāqidī, n.d: 1/292)

³ มีชื่อจริงว่า กัษะฮ์ บินต์ รอฟีอ์ อิบну มุอาวียะฮ์ อิบну อุบัยด์ อิบну อัลอับญ์ (كَبْشَةَ بِنْتُ رَافِعِ بْنِ مَعَاوِيَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ) (Ibn Sa'd, 1990: 8/274)

อุหุดในสภาพที่ปราศัย นางจึงออกจากบ้านอย่างเร่งรีบมุ่งไปยังท่านนบี ﷺ ซึ่งในขณะนั้นท่านนบี ﷺ กำลังอยู่บนม้าน้ำโดยที่สะอาด อิบน์ มุอาซซุงสายบังเหียนอยู่ เมื่อนางเห็นท่านนบี ﷺ ในสภาพที่ปลอดภัย นางจึงกล่าวว่า “เมื่อนั้นเห็นท่านในสภาพที่ปลอดภัย ความทุกข์ของนาก็หายไปหมด” ท่านนบี ﷺ ได้แสดงความเสียใจต่อนางที่ได้สูญเสียบุตรชายไปและท่านนบี ﷺ ได้บอกข่าวดีให้แก่ นางโดยกล่าวว่า “โอ้ อุม്മ สะอัด จงดีใจดีเถอะ และจงบอกข่าวดีแก่ครอบครัววีรชนผู้เสียชีวิตทั้งหลายว่า พวกเขาจะเป็นสหายแก่พวกเจ้าทั้งหลายในสวนสวรรค์ และพวกเขาจะเป็นผู้ให้การช่วยเหลือแก่ครอบครัวในวันอะคีเราะฮ์” นางอุม്മ สะอัดกล่าวว่า “โอ้ท่านรสูลของอัลลอฮ์ พวกเราพอใจและยินดี พวกเราจะไม่ร้องไห้แก่พวกเขาอีกต่อไป” พร้อมกันนั้นนางขอให้ท่านนบี ﷺ ได้ขอพรให้แก่ญาติวีรชนที่เสียชีวิต ท่านนบี ﷺ จึงขอพรโดยกล่าวว่า “ข้าแต่พระองค์ ขอให้พระองค์จงลบล้างความเศร้าโศกในหัวใจของพวกเขา จงปิดเป่าเคราะห์กรรมของพวกเขา และขอให้พวกญาติวีรชนทั้งหลายได้รับในสิ่งที่ดียิ่งที่สุดด้วยเถิด” (Al-Wāqidi, n.d.: 1/316)

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่าเสาะหาบิฮาดมีบทบาทสำคัญยิ่งในการให้การช่วยเหลือและปกป้องท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ทั้งในยามปกติ ยามวิกฤตหรือยามสงคราม ไม่ยิ่งหย่อนกว่าเสาะหาบะฮ์ที่เป็นชาย บทบาทของพวกนางในการปกป้องและให้การช่วยเหลือท่านนบี ﷺ ปรากฏอย่างชัดเจนทั้งในยุคมักกะฮ์และยุคมะดีนะฮ์ พวกนางมีความศรัทธาและเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าในความเป็นนบีของท่านนบี ﷺ ด้วยเหตุนี้พวกนางจึงพร้อมที่จะอุทิศทั้งกำลังกาย กำลังทรัพย์ แม้แต่ชีวิตเพื่อท่านนบี ﷺ เพราะพวกนางรู้ว่าผู้ให้การช่วยเหลือและปกป้องศาสนทูตของพระเจ้าจะได้รับความโปรดปรานจากพระเจ้าอย่างแน่นอน

2) เผยแผ่ศาสนาอิสลาม

การเผยแผ่ศาสนาหรือการคะอ์วะฮ์ (تبليغ الدعوة) เป็นภารกิจของมุสลิมทุกคนทั้งชายและหญิง (Al-Mūsā, 1403: 18) ตามศักยภาพและโอกาสที่เอื้ออำนวย เพราะอิสลามเป็นศาสนาแห่งการคะอ์วะฮ์ มีบทบัญญัติมากมายทั้งจากอัลกุรอาน¹ และอัลหะดีษ² ที่กำชับให้มุสลิมจะต้องปฏิบัติ

¹ คู่อัลกุรอานซูเราะฮ์ที่ 16 อัลนะหฺล โองการที่ 125, ซูเราะฮ์ที่ 12 ยูซุฟ โองการที่ 108, ซูเราะฮ์ที่ 41 ฟุศสิลัต โองการที่ 33, ซูเราะฮ์ที่ 3 อาละอิมรอน โองการที่ 104 และ 110.

² ตัวอย่างเช่น ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً...)) (رواه بخاري : 3461)

((مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورٍ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا)) (رواه مسلم: 2674)

((فَوَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ)) (رواه بخاري : 2942)

ภารกิจดังกล่าวนี้ อัลกุรอานได้ชี้แนะแนวทางการคะอวะฮ์ซึ่งโดยทั่วไปแล้วมีสองวิธี ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَدِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾

ความว่า “จงเรียกร้องสู่แนวทางแห่งพระเจ้าของสุเจ้าโดย hikmah และแบบอย่างที่ดี และจงโต้แย้งพวกเขาด้วยสิ่งที่ดีกว่า แท้จริงพระเจ้าของเจ้านั้นพระองค์ทรงรู้ดียิ่งถึงผู้ที่หลงจากทางของพระองค์ และพระองค์ทรงรู้ดียิ่งถึงบรรดาผู้ที่อยู่ในทางที่ถูกต้อง” (Al-Nahl 16: 125)

อิมามฏอบารี (Al-Ṭabarī, 2001: 14/400) ได้อธิบายคำว่าอัลฮิกมะฮ์ (الحكمة) หมายถึงวะฮ์ยูและคัมภีร์อัลกุรอาน ส่วนคำว่าอัลมาอฺอิซอตุลหะสะนะฮ์ (الموعظة الحسنة) หมายถึงแบบอย่างที่ดี ซึ่งหมายความว่า การเผยแพร่หรือการคะอวะฮ์ในอิสลามนั้นนอกจากการคะอวะฮ์โดยตรงโดยการเรียกร้อง เชิญชวนสู่แนวทางของพระเจ้าหรือสู่ศาสนาอิสลามด้วยวาจาธรรมแล้ว การแสดงแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่นขึ้นชมนั้นก็เป็นวิธีการหนึ่งของการคะอวะฮ์อีกด้วย ซึ่งอาจเรียกว่าการคะอวะฮ์โดยอ้อม

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่จะกล่าวต่อไปนี้พบว่า ในยุคสมัยของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ไม่ใช่เฉพาะสาหะฮ์ที่เป็นชายเท่านั้นที่มีบทบาทในการเผยแพร่ศาสนาทั้งโดยตรงและโดยอ้อม หากแต่สาหะฮ์ที่บิฮะฮ์ก็มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการแผ่ขยายเมล็ดพันธุ์แห่งศาสนาอิสลามทั้งด้วยวาจาและการแสดงแบบอย่างที่ดี นักประวัติศาสตร์เห็นพ้องต้องกันว่า บุคคลแรกที่เข้ารับอิสลามรองจากท่านนบีมุหัมมัด ﷺ คือ ท่านหญิงคอดีญะฮ์ การเข้ารับอิสลามของนางไม่ใช่เป็นเพียงเพราะว่านางเป็นภรรยาของท่านนบี ﷺ การที่มีสถานะเป็นภรรยาของนบีนั้นมิได้หมายความว่านางจะต้องเข้ารับอิสลามเสมอไป ซึ่งจะเห็นได้ว่าภรรยาของนบีนุหฺและภรรยาของนบิลูฏต่างก็ไม่ได้เข้ารับศาสนาอิสลาม² นอกจากนี้การเข้ารับศาสนาอิสลามของท่านหญิงคอดีญะฮ์ไม่ใช่เป็นเพราะว่านางจะต้องพึ่งพาปัจจัยทางเศรษฐกิจจากท่านนบี ﷺ แต่ตรงกันข้ามท่านนบี ﷺ ต่างหากที่จะต้องพึ่งพาปัจจัยทางเศรษฐกิจจากนาง ปัจจัยที่ทำให้ท่านหญิงคอดีญะฮ์ เข้ารับอิสลามอย่างง่ายดายนั้นเพราะว่านาง

((إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ وَأَهْلَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِينَ حَتَّى الثَّمَلَةَ فِي جُبْحِهَا وَحَتَّى الْحُوتَ لَيُصَلُّونَ عَلَى مُعَلِّمٍ النَّاسِ الْخَيْرِ)) (رواه الترمذي: 2685)

¹ ดูเพิ่มเติมใน Ibn Ishāq, 1976: 112; Ibn ‘Uqbah, 1994: 63; และ Ibn Sa’d, 1990: 8/13.

² ดูอัลกุรอานสุเราะฮ์ที่ 66 อัดตะหรีม โองการที่ 10

รู้จักอุปนิสัยใจคอ ความซื่อสัตย์และความมีสัจจะของท่านนบี ﷺ เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่ ท่านนบี ﷺ จะอุปโลกน์ตนเองขึ้นมาเป็นนบี นางจึงเชื่อมั่นในความเป็นนบีของท่านนบี ﷺ ด้วย เหตุนี้นางจึงทุ่มเททั้งกำลังกายและกำลังทรัพย์ให้การช่วยเหลือแก่ท่านนบี ﷺ ในการเผยแผ่ศาสนา อิสลามอย่างสุดความสามารถ โดยไม่สนใจต่อการใส่ร้ายป้ายสีของชาวมุชริกมักกะฮ์ที่กล่าวหา ท่านนบี ﷺ อย่างรุนแรงว่า เป็นนักมายากล¹ เป็นนักกวี² หรือเป็นคนวิกลจริต³

มีรายงานว่าหลังจากท่านหญิงคอดีญะฮ์เข้ารับอิสลาม บรรดาลูกสาวทั้งสี่คนของท่านนบี ﷺ ที่ได้กับนาง คือ ท่านหญิงรุกัยยะฮ์ ท่านหญิงซัยนับ ท่านหญิงอุม്മ อัลกัลซุม และท่านหญิง ฟาฏิมะฮ์ก็เข้ารับศาสนาอิสลาม (Al-Halabi, 1964: 1/431) นอกจากนี้ฮินด์ ซึ่งเป็นบุตรสาวของท่านหญิงคอดีญะฮ์ที่ได้จากสามีคนเก่าที่มีชื่อว่าอะติค อิบนุ อะชีซ ก็เข้ารับอิสลามด้วย (Al-Diyārbakri, n.d.: 1/263)

วิธีการเผยแผ่ศาสนาอิสลามของท่านนบี ﷺ เริ่มจากคนในครอบครัว เครือญาติที่ใกล้ชิด ก่อน แล้วค่อยๆ ขยายไปสู่เพื่อนสนิทและบุคคลภายนอกทั่วไป ในศอฮิห์มุสลิมได้บันทึกว่า เมื่อ โองการอัลกุรอาน ﴿ وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ ﴾⁴ ถูกประทานลงมา ท่านนบี ﷺ ได้สนองตอบ บทบัญญัตินี้โดยการเรียกบุตรสาว คือท่านหญิงฟาฏิมะฮ์และพี่ของท่าน คือนางศอฟียะฮ์ บินต์ อับดุลมุฏฏอลิบเป็นการเฉพาะ (Muslim : 204)

อัลบะลาซุรีย ได้อธิบายอย่างละเอียดว่า เมื่อพระองค์อัลลอฮ์ทรงบัญชาให้ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ เริ่มการเผยแผ่ศาสนาอิสลามในหมู่เครือญาติที่ใกล้ชิดก่อน โดยผ่านการประทานโองการอัลกุรอานที่ว่า ﴿ وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ ﴾ ท่านนบี ﷺ รู้สึกกังวลและหนักใจเป็นอย่างมาก ท่านนบี ﷺ ได้กักตัวอยู่แต่ในบ้านโดยไม่ได้ออกไปไหนเป็นแรมเดือน จนบรรดาพี่และอาหญิงของท่านพากันเข้ามาเยี่ยมเพราะคิดว่าท่านนบี ﷺ ล้มป่วย ท่านนบี ﷺ ได้เล่าถึงความหนักใจของท่านที่มีต่อโองการอัลกุรอานข้างต้นให้แก่บรรดาพี่และอาหญิงของท่านฟัง พร้อมกับบอกความประสงค์ที่จะเรียกประชุมบรรดาลูกหลานวงศ์ตระกูลของอับดุลมุฏฏอลิบเพื่อที่จะเปิดเผยเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม และเชิญชวนไปสู่การภักดีต่อพระองค์อัลลอฮ์ บรรดาพี่และอาหญิงก็เห็นด้วยกับแผนการของ

¹ ดูอัลกุรอานซูเราะฮ์ที่ 6 อัลอันอาม โองการที่ 7 ซูเราะฮ์ที่ 10 ยูनुส โองการที่ 2 และซูเราะฮ์ที่ 38 สอด โองการที่ 4

² ดูอัลกุรอานซูเราะฮ์ที่ 21 อัลอัมบิยาฮ์ โองการที่ 5

³ ดูอัลกุรอานซูเราะฮ์ที่ 81 อัลตักวีร โองการที่ 22

⁴ อัลกุรอานซูเราะฮ์ที่ 26 อัซซุรออ์ โองการที่ 214 ความว่า “จงตักเตือนวงศ์วานญาติของเจ้าที่ใกล้ชิด”

ท่านนบี ﷺ โดยเสนอแนะว่าไม่ควรเชิญอบู ละฮับเข้าร่วมในงานนี้ เพราะเกรงว่าเขาจะขัดขวางและต่อต้านท่านนบี ﷺ

ต่อมาท่านนบี ﷺ ได้เชิญบรรดาลูกหลานของตระกูลอัลคุลมุลฏอิลิบและบางส่วนของตระกูลอับดุลมะนาฟตามแผนที่วางไว้ โดยมีผู้เข้าร่วมงานที่เป็นชายรวมทั้งหมดประมาณ 45 คน และอบู ละฮับก็เข้าร่วมในงานนี้ด้วย อบู ละฮับทราบดีถึงแผนการการเผยแพร่ศาสนาอิสลามของท่านนบี ﷺ เขาจึงรีบขัดขวางโดยลุกขึ้นมาพูดคัดค้านท่านนบี ﷺ เพื่อไม่ให้ท่านนบี ﷺ ได้พูดถึงเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ท่านนบี ﷺ จึงเงียบและไม่มีโอกาสที่จะเปิดเผยศาสนาอิสลามแก่ผู้เข้าร่วมงานในครั้งนี้ แต่ท่านนบี ﷺ ก็ไม่ลดความพยายาม หลังจากเหตุการณ์นี้ไม่นานท่านนบี ﷺ ได้เรียกประชุมเครือญาติที่ใกล้ชิดเป็นครั้งที่สอง ในครั้งนี้ท่านนบี ﷺ ได้มีโอกาสนประกาศความเป็นรสูลของตนเองต่อหน้าเครือญาติที่ใกล้ชิด เรียกร้องเชิญชวนพวกเขาสู่การภักดีต่อพระองค์อัลลอฮ์ และได้บอกถึงวันแห่งการคืนชีพ พร้อมกับแจ้งข่าวดีเกี่ยวกับสวรรค์และข่าวร้ายเกี่ยวกับนรกให้แก่พวกเขา ทุกคนที่อยู่ในงานเมื่อได้รับฟังคำปราศรัยของท่านนบี ﷺ เสร็จแล้ว ทุกคนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยต่างก็พูดอย่างของสุภาพและอ่อนโยนต่อท่านนบี ﷺ ยกเว้นอบู ละฮับเท่านั้นที่ลุกขึ้นมาถากถาง กระด้างกระเดื่องและแข็งกร้าวอย่างไร้มารยาทต่อท่านนบี ﷺ จนกระทั่งนางศอฟียะฮ์ บินต์ อับดุลมุฏอิลิบ ลุกขึ้นมาสนับสนุนคำพูดของท่านนบี ﷺ พร้อมกับโน้มน้าวให้ออบู ละฮับยอมรับศาสนาอิสลาม อบู ละฮับโกรธมากพร้อมกับโต้ตอบคำพูดนางอย่างดุจลูกศรว่า “คำพูดของผู้หญิงเสมือนเสียงนกเสียงกา นำมาใช้การอะไรไม่ได้ คำพูดของพวกนางใช้ได้เฉพาะในห้องนอนเท่านั้น” (Al-Balādhurī, 1959: 1/118-119)

นางศอฟียะฮ์ บินต์ อับดุลมุฏอิลิบมีบทบาทสำคัญในการปกป้องท่านนบี ﷺ และเผยแพร่ศาสนาอิสลาม นางนอกจากมีศักดิ์เป็นป้าของท่านนบี ﷺ แล้วนางยังเป็นญาติใกล้ชิดกับท่านหญิงคอดีญะฮ์อีกด้วย เพราะนางเป็นภรรยาของอัลเอาวาม อิบน์ กุวัลิดซึ่งเป็นพี่ชายของท่านหญิงคอดีญะฮ์ (Ibn Sa'd, 1990: 8/34) ส่วนบรรดาป้าและอาหญิงของท่านนบี ﷺ ท่านอื่นๆที่เป็นบุตรของอับดุลมุฏอิลิบและที่มีชีวิตทันกับการประกาศศาสนาอิสลาม เช่น นางฮัรวา และนางอาติกะฮ์ ก็มีรายงานว่าเข้ารับศาสนาอิสลามตั้งแต่ในช่วงต้นๆ (Ibn Sa'd, 1990: 8/35-36) ส่วนป้าและอาหญิงของท่านนบี ﷺ ที่มีชีวิตไม่ทันกับการประกาศศาสนาอิสลาม เช่น อัลบัยฎอฮ์ (البیضاء หรือ أم حکیم) บินต์ อับดุลมุฏอิลิบ แต่บุตรสาวของนางซึ่งมีศักดิ์เป็นลูกพี่ลูกน้องของท่านนบี ﷺ คือ ฮัรวา บินต์ กุร็อยช์ ก็เข้ารับอิสลาม (Ibn Sa'd, 1990: 8/182) ส่วนป้าของท่านนบี ﷺ อีกท่านหนึ่งที่มีชีวิตไม่ทันกับการประกาศศาสนาอิสลามก็คือ นางอุมัยยะฮ์ (أمیمة) แต่อย่างไรก็ตามบุตรสาวของนางทั้งสองคนคือ นางซัยนับ บินต์ ญะหุช และนางหัมมะฮ์ บินต์ ญะหุชก็เข้ารับอิสลามในยุคคั้นๆ (Ibn Sa'd, 1990: 8/80, 191)

แม้ว่าอบู ฏอลิบผู้เป็นลุงที่มีบุญคุณต่อท่านนบี ﷺ มากที่สุดคนหนึ่งไม่ได้เข้ารับอิสลามแต่ภรรยาของเขาคือนางฟาฏิมะฮ์ บินต์ อะซัดก็เข้ารับอิสลามตั้งแต่วัยเยาว์หลังจากอบู ฏอลิบเสียชีวิตแล้ว (Al-Balādhurī, 1996: 2/795) ส่วนนางอุม്മ์ อัลฟุฎัล บินต์ อัลฮาริษ ภรรยาของอัลอับบาส อิบน์ อับดุลมุกฏอลิบผู้เป็นอาของท่านนบี ﷺ แม้ว่าอัลอับบาสไม่ได้อยู่ในกลุ่มบุคคลที่เข้ารับอิสลามในช่วงต้นๆ แต่ภรรยาของอัลอับบาสเป็นผู้หญิงคนแรกที่เข้ารับอิสลามหลังจากท่านหญิงคอดีญะฮ์ (Ibn Sa‘d, 1990: 8/217)

สำหรับนางรุก็อยเกาะฮ์ บินต์ ค็อยฟีย์ อิบน์ ฮาซิม ผู้เป็นบุตรสาวของพี่ชายของอับดุลมุกฏอลิบผู้ซึ่งเป็นปู่ของท่านนบี ﷺ แม้ว่าจะมีอายุมากแล้ว แต่ก็เข้ารับอิสลามในช่วงต้นๆ (Ibn Sa‘d, 1990: 8/41) และถือว่าเป็นสตรีมุสลิมที่อาวุโสและเป็นพี่เลี้ยงคนหนึ่งในตระกูลบะนีฮาซิม ซึ่งเชื่อได้ว่าความอาวุโสและประสบการณ์ของนางมีประโยชน์อย่างมากต่อชาวมุสลิมในสมัยนั้น

จะเห็นได้ว่ากลุ่มสตรีที่ตอบรับการเชิญชวนของท่านนบี ﷺ ในช่วงเริ่มแรกของการเผยแผ่ศาสนาอิสลามจะประกอบด้วยเครือญาติที่ใกล้ชิดของท่านนบี ﷺ และพวกนางเหล่านี้มีบทบาทสำคัญเคียงบ่าเคียงไหล่ร่วมกับบุรุษในการแผ่ขยายศาสนาอิสลามสู่วงกว้างออกไปทั้งในหมู่กลุ่มสตรีด้วยกัน และในหมู่บุรุษตามแวดล้อมและโอกาสที่เอื้ออำนวย

ในรายงานของอิบนุ อิศฮาก (Ibn Ishāq, 1976: 121) เล่าว่ามีเศาะหาบะฮ์แนวหน้าหรือเศาะหาบะฮ์ในกลุ่ม 10 ท่านที่นบีรับรองเข้าสวรรค์¹ หลายท่าน เช่น อัลซุบัยร อิบน์ อัลเอวาม, อุยมาน อิบน์ อัฟฟาน, ฎ็อลหะฮ์ อิบน์ อุบัยดิลลาฮ์, สะอูด อิบน์ อิบน์ วิกกอศ และ อับดุลเราะห์มาน อิบน์ เอฟ เข้ารับอิสลามจากการเชิญชวนของอบู บักร์ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อสำรวจคุณสมบัติในครอบครัวของอบู บักร์ในเวลานั้นจะพบว่าภรรยาของท่านที่มีชื่อว่านางกุดัยละฮ์ บินต์ อับดุลอุซซา² และ

¹ รายนามเศาะหาบะฮ์ 10 ท่านที่ท่านนบี ﷺ รับรองเข้าสวรรค์ตามที่ปรากฏในหะดีษดังนี้

((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ عَشْرَةٌ فِي الْجَنَّةِ أَبُو بَكْرٍ فِي الْجَنَّةِ وَعُمَرُ فِي الْجَنَّةِ وَعُثْمَانُ وَعَلِيٌّ وَالزُّبَيْرُ وَطَلْحَةُ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ وَأَبُو عُبَيْدَةَ وَسَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ قَالَ فَعَدَّ هَؤُلَاءِ التَّسْعَةَ وَسَكَتَ عَنِ الْعَاشِرِ فَقَالَ الْقَوْمُ نَنْشُدُكَ اللَّهُ يَا أَبَا الْأَعْوَرِ مَنْ الْعَاشِرُ قَالَ نَشَدْتُمُونِي بِاللَّهِ أَبُو الْأَعْوَرِ فِي الْجَنَّةِ قَالَ أَبُو عَيْسَى أَبُو الْأَعْوَرِ هُوَ سَعِيدُ بْنُ زَيْدٍ (((رواه الترمذي : 3748)

² เป็นมารดาของอับดุลเลาะฮ์และอัสมาฮ์ บินต์ อบูบักร์, อิบน์ หะญูรอ้างจากอัลมุสตันฟีรีย (المستغفرى) กล่าวถึงการเข้ารับอิสลามของนางโดยใช้สำนวนว่า “تأخر إسلامها” หมายถึงนางเข้ารับอิสลามในช่วงปลายแล้ว (Ibn Hajar, 1853: 8/169)

บุตรชายของท่านคือ อับดุลเราะห์มาน¹ ก็ยังไม่ได้เข้ารับอิสลาม จึงเป็นข้อสังเกตว่า อับดุลเราะห์มาน บักร์สามารถโน้มน้าวให้คนอื่นเชื่อตามที่ตนเองเชื่อได้อย่างไรในเมื่อภรรยาและบุตรของตนเองยังไม่สามารถที่จะโน้มน้าวให้เชื่อตามที่ตนเองเชื่อได้ การที่ผู้วิจัยนำเสนอประเด็นนี้ขึ้นมาไม่ได้มีเจตนาที่จะลดความน่าเชื่อถือหรือปฏิเสธผลงานของอับดุลเราะห์มาน บักร์ที่มีต่อศาสนาอิสลามแต่อย่างใด แต่ทั้งนี้เพื่อที่จะพิสูจน์ว่าการเข้ารับศาสนาอิสลามของบรรดาสะหะบะฮ์อาวุโสที่กล่าวมาข้างต้นนั้นอาจมีปัจจัยอื่นร่วมอยู่ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยความสัมพันธ์ทางเครือญาติและบทบาทของสตรี

อัลซุบัยรฺ อิบน์ อัลอาวามมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ใกล้ชิดทั้งทางฝ่ายมารดาและฝ่ายบิดากับท่านนบี ﷺ บิดาของอัลซุบัยรฺเป็นพี่น้องร่วมบิดากับท่านหญิงคอดีญะฮ์ ในขณะที่มารดาของอัลซุบัยรฺ คือ นางศอฟียะฮ์ บินต์ อับดุลมุฏฏอลิบซึ่งมีศักดิ์เป็นป้าของท่านนบี ﷺ ผู้ซึ่งคอยปกป้องและซิมทรากับท่านนบี ﷺ ตั้งแต่เริ่มแรกของการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม (Ibn Ishāq, 2004: 199) นอกจากนี้อัลซุบัยรฺเป็นเด็กกำพร้าบิดาตั้งแต่ยังเด็ก (Al-Zubayri, 1982: 230) นางศอฟียะฮ์ยะฮ์จึงมีอิทธิพลต่อการเข้ารับอิสลามของอัลซุบัยรฺอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สำหรับอุษมาน อิบน์ อัฟฟาน นั้นมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ใกล้ชิดทางฝ่ายมารดาของท่านนบี ﷺ เพราะอุษมานมีมารดาชื่อว่านางฮัรวา บินต์ กุร็อยซฺ ซึ่งมีศักดิ์เป็นลูกพี่ลูกน้องของท่านนบี ﷺ และเข้าใจว่าการเข้ารับอิสลามตั้งแต่เริ่มแรกของบรรดาบุตรสาวของอับดุลมุฏฏอลิบซึ่งเป็นน้ำสาวของนางฮัรวา อีกทั้งการเข้ารับอิสลามของบุตรสาวของนาง คือ นางอุม്മ กัลซุม บินต์ อุกบะฮ์ (Ibn Sa'd, 1990: 8/182-183) ซึ่งเป็นน้องสาวต่างบิดาของอุษมานย่อมส่งผลต่อการเข้ารับอิสลามของนางฮัรวาและอุษมานไม่มากก็น้อย นอกจากนี้ในบันทึกของอิบนุ หะญูรฺ โดยอ้างจากอับดุลอะดี อัลนิสามูรียฺเล่าว่านางสะอ์ดา บินต์ กุร็อยซฺ ซึ่งเป็นน้ำสาวของอุษมาน ได้อ่านบทกวีบทหนึ่งให้แก่อุษมานฟัง ซึ่งเนื้อหาของบทกวีนั้นกล่าวยืนยันถึงความเป็นนบีของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ และสัจธรรมของศาสนาอิสลาม บทกวีนี้มีอิทธิพลอย่างมากต่ออุษมาน จนอุษมานกล่าววาจาออกมาว่า “คำพูดของน้ำสาวของฉันได้ฝังลึกในจิตใจของฉัน และส่งผลให้ฉันคิดถึงเรื่องนี้อยู่ตลอดเวลา”² หลังจากนั้นไม่นานอุษมานก็เข้ารับอิสลาม (Ibn Hajar, 1853: 8/106-107)

จากหลักฐานที่ปรากฏย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่าความเป็นเครือญาติทางมารดาของท่านนบี ﷺ และบทบาทของนางสะอ์ดามีผลต่อการเข้ารับอิสลามของอุษมาน อิบน์ อัฟฟานอย่างแน่นอน ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับความเห็นของนักวิชาการสมัยใหม่อย่างเช่น ศาสตราจารย์ ดร.มุหัมมัด หะมิดุลลอฮ์ (Hamidullah, 1993: 1/171)

¹ เข้ารับอิสลามหลังจากสนธิสัญญาหุคัยบียะฮ์แล้ว (Ibn al-Athir, 1994: 3/463)

² ต้นฉบับภาษาอาหรับใช้สำนวนว่า “وقع كلامها في قلبي وبقيت مفكرا فيه” (Ibn Hajar, 1853: 8/107)

ส่วนสะอูด อิบну อบี วัคกอศ และอับดุลเราะห์มาน อิบну เอาฟ เป็นคนในตระกูลชะฮ์เราะฮ์ อิบну กิลาบ (زهرة بن كلاب) ซึ่งเป็นตระกูลเดียวกันกับมารดาของท่านนบี ﷺ อับดุลเราะห์มาน เป็นพี่น้องร่วมบิดา มารดาเดียวกันกับนางอาติกะฮ์ บินต์ เอาฟ ซึ่งเป็นภรรยาของมัครอมะฮ์ อิบну เนาฟัด และมัครอมะฮ์นั้นเป็นบุตรชายของนางรุก็อยเกาะฮ์ บินต์ ค็อยฟีย์ (Al-Zubayrī, 1982: 262-263) ซึ่งมีศักดิ์เป็นลูกพี่ลูกน้องของบิดาของท่านนบี ﷺ นางอาติกะฮ์เข้ารับอิสลามก่อนสามีของนางคือ มัครอมะฮ์ และนางเป็นหนึ่งในรายชื่อผู้ให้การสัตยาบันต่อท่านนบี ﷺ ตั้งแต่ในยุคมักกะฮ์ (Ibn Sa'd, 1990: 8/195) การเข้ารับอิสลามของนางอาติกะฮ์น่าจะมีปัจจัยจากแม่ยายของนางด้วย เพราะมีรายงานว่า นางรุก็อยเกาะฮ์มีความพยายามอย่างมากที่จะให้บุตรชายของนางเข้ารับอิสลาม (Ibn Sa'd, 1990: 8/41)

นางอุม്മ มิสฎะฮ์ บินต์ อบี รุสม์ อิบну อับดุลมุฏฏอลิบ เป็นหนึ่งในบรรดาสตรีที่ให้การสัตยาบันต่อท่านนบี ﷺ ในช่วงต้นๆ ของอิสลามและนางมีศักดิ์เป็นลูกพี่ลูกน้องกับท่านนบี ﷺ ส่วนมารดาของอุม്മ มิสฎะฮ์คือ นางร็อยฎะฮ์ บินต์ ค็อคร์ อิบну อามิรก็เป็นพี่น้องของมารดาของอูบัยด์ อัลซิดดีก (Al-Zubayrī, 1982: 95) และลูกพี่ลูกน้องของนางอุม്മ มิสฎะฮ์ คือ อัลฮาริษ อิบну คอลิด อิบну ค็อคร์ อิบну อามิร และภรรยาของเขาคือนางร็อยฎะฮ์ บินต์ อัลฮาริษ อิบну ญุบัยลอะฮ์ ก็เป็นมุสลิมกลุ่มแรกๆ ที่ให้การสัตยาบันต่อท่านนบี ﷺ และเป็นผู้อพยพไปยังอบิสลิเนีย (Ibn Sa'd, 1990: 8/201)

บรรดาบุตรชายทั้งสามท่านของนางอุม്മะฮ์ บินต์ อับดุลมุฏฏอลิบที่ได้กับสามีที่มีชื่อว่า ญะหุช อิบну ริยาบ จากตระกูลอะสัด อิบну คุซัยมะฮ์ (أسد بن خزيمه) คือ อับดุลลอส, อุบัยดุลลอส และอูบัย อะห์มัด ซึ่งมีศักดิ์เป็นลูกพี่ลูกน้องของท่านนบี ﷺ ก็เข้ารับอิสลามก่อนที่จะมีสุนัยการเผยแผ่อิสลามที่คาร์ลัธรอมเสียอีก¹ นอกจากนี้พวกเขาทั้งหมดพร้อมนางอุม്മ หะบิบะฮ์ บินต์ อบี สุฟยานซึ่งเป็นภรรยาของอุบัยดุลลอสที่อยู่ในรายชื่อมุสลิมกลุ่มแรกๆ ที่อพยพไปยังอบิสลิเนีย (Ibn 'Abd Al-Barr, 2006: 1/523) และมีรายงานว่า บรรดาคนในตระกูลอะสัด อิบну คุซัยมะฮ์ที่นาง อุม്മะฮ์ บินต์ อับดุลมุฏฏอลิบเข้าไปเป็นลูกสะใภ้ต่างก็เข้ารับอิสลามกันทั้งตระกูลและพากันละทิ้งนครมักกะฮ์อพยพไปยังนครมะดีนะฮ์ตามท่านนบี ﷺ (Ibn Hazm, 1982: 190-192)

¹ ไม่ปรากฏรายงานที่กล่าวถึงปีการเริ่มต้นของยุคคาร์ลัธรอมอย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อตรวจสอบแวดลอมต่างๆ ทางประวัติศาสตร์พบว่ายุคคาร์ลัธรอมน่าจะเริ่มขึ้นในปลายปีที่ 3 หรือปีที่ 4 ของการประกาศเป็นศาสดา ซึ่งเป็นช่วงปลายของยุคการเผยแผ่อิสลามอย่างลับๆ สำหรับระยะเวลาของยุคคาร์ลัธรอมนั้นบางทัศนะเห็นว่าเพียงหนึ่งเดือนเท่านั้น ในขณะที่บางทัศนะเห็นว่าเป็นเวลา 4 ปี แต่ที่ถูกต้องน่าจะเป็น 19 เดือนหรือประมาณ 2 ปีโดยเริ่มต้นจากปีที่ 4 ของการประกาศเป็นศาสดา จนถึงอุมร์ อิบну อัลค็อฏฏอบเข้ารับอิสลามในปีที่ 6 ของการประกาศเป็นศาสดา (ดูเพิ่มเติมใน Muhammad Ahmad Ziyadah, 2001: 124-125)

ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นเป็นส่วนหนึ่ง que แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ทางเครือญาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ที่มีสตรีเป็นสะพานเชื่อมต่อทางเครือญาตินั้นมีอิทธิพลสำคัญในการแผ่ขยายศาสนาอิสลาม

สำหรับการเข้ารับอิสลามของอุมร์ อิบน์ อัลค็อฏฏอบผู้เป็นเสาะหาบะฮ์อีกท่านหนึ่งที่ท่านนบี ﷺ รับรองเข้าสวรรค์และเป็นเคาะลีฟะฮ์อรรอชิดะฮ์คนที่สองแห่งอาณาจักรอิสลามก็มีอิทธิพลมาจากน้องสาว คือนางฟาฏิมะฮ์ บินต์ อัลค็อฏฏอบอย่างชัดเจน อิบน์ ฮิซามได้อ้างรายงานจากอิบน์ อิสฮาก เล่าถึงการเข้ารับอิสลามของอุมร์ อิบน์ อัลค็อฏฏอบอย่างละเอียดว่า นางฟาฏิมะฮ์พร้อมกับสามีของนางคือ สะอิด อิบน์ ซัยด์เข้ารับอิสลามก่อนอุมร์ อิบน์ อัลค็อฏฏอบ แต่ทั้งสองได้ปิดบังความเป็นอิสลามไว้ไม่ให้อุมร์ทราบ วันหนึ่งอุมร์ อิบน์ อัลค็อฏฏอบตัดสินใจที่จะสังหารท่านนบี ﷺ เขาได้ถือดาบมุ่งหน้าไปหาท่านนบี ﷺ ซึ่งในขณะนั้นท่านนบี ﷺ กำลังรวมตัวอยู่กับบรรดาเสาะหาบะฮ์กลุ่มหนึ่งที่บ้านหลังหนึ่งที่เขาศอฟา ระหว่างทางอุมร์ ได้พบกับนุอัยม์ อิบน์ अबดุลลาส อัลนะฮาม¹ ซึ่งได้ถามอุมร์ว่าจะรีบไปไหน อุมร์ตอบว่า “ข้าจะไปสังหารมุฮัมมัด ผู้ที่ทำให้การทำงานของชาวกูร็อยซ์แตกแยก ทำลายเกียรติยศของชาวกูร็อยซ์ ลบหลู่คูหมีนศาสนาของชาวกูร็อยซ์ และคำทอต่อพระเจ้าของชาวกูร็อยซ์” ด้วยความเป็นห่วงต่อท่านนบี ﷺ นุอัยม์ได้พยายามถ่วงเวลาและเบี่ยงเบนความสนใจของอุมร์ โดยกล่าวเตือนว่า “ฉันขอสาบานต่อพระเจ้าว่า คุณกำลังสร้างความหายนะแก่ตัวของตนเอง ถ้าคุณฆ่ามุฮัมมัด คุณคิดหรือว่าคนในตระกูล अबดุลมะนาฟจะปล่อยคุณให้มีชีวิตเดินอยู่บนถนน ได้กระนั้นหรือ? ทำไมคุณไม่กลับไปจัดการกับคนในครอบครัวของคุณก่อนล่ะ?” อุมร์ถามว่า “ครอบครัวของฉันคนไหน?” นุอัยม์ตอบว่า “ฉันขอสาบานต่อพระเจ้าว่า น้องสาว

¹ นุอัยม์ อิบน์ अबดุลลาส อัลนะฮาม (الحام) คำว่าอัลนะฮาม หมายถึงเสียงไอ ได้รับฉายานามนี้เนื่องจากว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า “ฉันได้เข้าไปในสวนสวรรค์ ฉันได้ยินเสียงไอ และฉันพบว่าเป็นเสียงไอของนุอัยม์” นุอัยม์เข้ารับอิสลามในช่วงต้นๆ ก่อนการอพยพไปยังอบิสลิเนีย แต่ไม่ได้เปิดเผยความเป็นมุสลิม นุอัยม์พร้อมกับชนเผ่าของเขาจำนวน 40 คนได้อพยพไปยังมะดีนะฮ์ในปี ส.ศ.ที่ 6 บางรายงานกล่าวว่าในปีเหตุการณ์หุคัยบียะฮ์ (Abū Nu‘aym, 1998: 5/2666) และในบางรายงานกล่าวว่าเขาคงอยู่ในนครมักกะฮ์จนกระทั่งก่อนเหตุการณ์พิชิตมักกะฮ์เล็กน้อย สาเหตุที่นุอัยม์ไม่ได้อพยพไปยังนครมะดีนะฮ์พร้อมกับบรรดาเสาะหาบะฮ์รุ่นแรกๆ ก็เพราะว่าประชาชนในเผ่าของเขาขอร้องไม่ให้เขาละทิ้งพวกเขาไป ทั้งนี้เพราะว่านุอัยม์เป็นผู้นำและเป็นที่พักของชนในเผ่าของเขา ด้วยเหตุนี้ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวชื่นชมคนในเผ่าของนุอัยม์ว่า “ผู้คนที่อยู่ในเผ่าของนุอัยมนั้นดีกว่าผู้คนที่อยู่ในเผ่าของฉัน เพราะว่าพวกเขาได้ปกป้องนุอัยม์ให้อยู่ในมาตุภูมิของเขา ในขณะที่คนในเผ่าของฉันได้ขับไล่เนรเทศฉันออกจากมาตุภูมิของฉัน” สำหรับการเสียชีวิตของนุอัยม์นั้น นักประวัติศาสตร์มีทัศนะที่แตกต่างกัน บางท่านกล่าวว่าท่านถูกสังหารเป็นชะฮีดในสมรภูมิอัจญ์นาคัยน์ในปี ส.ศ. ที่ 13 ซึ่งอยู่ในปลายการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อุมู บักร์ ในขณะที่บางท่านกล่าวว่าท่านเป็นชะฮีดในสมรภูมิยัรุมุกในปี ส.ศ. ที่ 15 ซึ่งอยู่ในช่วงการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อุมร์ (Ibn ‘Abd al-Barr, 2006: 2/301)

ของคุณคือนางฟาฏิมะฮ์และน้องเขยของคุณคือสะอีด อิบน์ ซัยด์ทั้งสองได้เข้ารับอิสลามและปฏิบัติตามศาสนาของมุฮัมมัดแล้ว” เมื่อได้ยินดังนั้น อุมร์จึงเปลี่ยนความตั้งใจมุ่งหน้าไปบ้านของน้องสาวทันที

ขณะที่อุมร์ไปพบน้องสาวนั้นพบว่า ทั้งน้องสาวและน้องเขยกำลังศึกษาคัมภีร์อัลกุรอาน โดยมีค็อบบาบ อิบน์ อัลอะรัดดี เป็นผู้อ่านอัลกุรอานซึ่งกำลังอ่านสุเราะฮ์ฏอฮา (๔๖ :สุเราะฮ์ที่ 20) เมื่อได้ยินเสียงอุมร์มา ค็อบบาบจึงรีบหลบอยู่ในมุมหนึ่งของบ้าน ส่วนนางฟาฏิมะฮ์ก็ได้เก็บคัมภีร์อัลกุรอานวางไว้บนตักของนาง ในขณะที่อุมร์มาถึงบ้านของน้องสาวก็ได้ยินเสียงคัมภีร์อัลกุรอานที่ค็อบบาบอ่าน ด้วยความโกรธอุมร์ได้ถามทั้งสองว่าเสียงที่ได้ยินเมื่อตะกี้นั้นอะไร แต่ทั้งสองปฏิเสธว่าไม่ได้อ่านอะไร อุมร์จึงได้ทุบตีน้องเขยและน้องสาวอย่างรุนแรงจนเลือดไหลอาบไปทั่วร่าง ด้วยจุดยืนที่มั่นคงในอิสลามนางฟาฏิมะฮ์และสะอีดได้กล่าวต่ออุมร์อย่างแข็งกร้าวว่า “ใช่แล้ว พวกเราได้เข้ารับอิสลามและได้ศรัทธาในอัลลอฮ์และรสูลของพระองค์แล้ว คุณจะทำอะไรกับพวกเราที่เชียว” เมื่ออุมร์เห็นเลือดน้องสาวไหลอาบ เขาก็เริ่มใจอ่อน เขาได้ขอคัมภีร์อัลกุรอานที่อยู่ในมือของนางเพื่อจะดูว่ามุฮัมมัดได้สอนเรื่องอะไรบ้าง อุมร์เป็นคนหนึ่งในบรรดาชาวกุรอัยษ์มักกะฮ์ไม่กี่คนที่รู้หนังสือ เคมีที่นางฟาฏิมะฮ์ปฏิเสธที่ยื่นคัมภีร์อัลกุรอานให้แก่อุมร์ดู เพราะกลัวว่าอุมร์จะทำลายคัมภีร์อัลกุรอานนั้น แต่เมื่อดูท่าทางอุมร์มีความจริงใจและสาบานว่าจะที่คืนให้เมื่อได้อ่านเสร็จ ในที่สุดนางก็ยื่นคัมภีร์อัลกุรอานให้แก่อุมร์ เมื่ออุมร์ได้อ่านคัมภีร์อัลกุรอานที่เป็นส่วนหนึ่งของสุเราะฮ์ฏอฮา ใบหน้าของเขาก็เปลี่ยนไปทันทีพร้อมกับอุทานออกมาว่า “มันเป็นคำพูดที่ช่างประเสริฐและสูงส่งเหลือเกิน” เมื่อได้ยินดังนั้น ค็อบบาบจึงออกมาจากที่ซ่อนพร้อมกับกล่าวแก่อุมร์ว่า “โอ้อุมร์ ! หวังว่าพระเจ้าได้ทรงคัดเลือกเจ้าในบทขอพรของนบีของพระองค์ เมื่อวานฉันได้ยินท่านนบีได้ขอพร (ดูอาฮ์) ไว้ว่า โอ้พระเจ้า ขอให้พระองค์ทรงให้อัลหะกัม อิบน์ อิชามหรืออุมร์ อิบน์ อัลค็อฏฏอบเป็นผู้สนับสนุนศาสนาอิสลามด้วยเถอะ” หลังจากนั้นอุมร์จึงรีบออกจากบ้านน้องสาวมุ่งหน้าไปหาท่านนบี ﷺ เพื่อเข้ารับอิสลาม (Ibn Hishām, 1990: 1/371-372)

¹ ค็อบบาบ อดีตเป็นเชลยศึกในยุทธญาอดีละฮ์ และเป็นทาสของนางอุมม์ อันมาร์ บินต์ ซิบอา อัลค็อซายิยะฮ์ (ٱ بنت سباع الخزاعية) ท่านอยู่ในกลุ่มสิบคนแรกที่เข้ารับอิสลามและเป็นหนึ่งในกลุ่มบรรดาผู้ด้อยโอกาสและบรรดาทาสที่ถูกทรมานเพราะอิสลาม รายงานจากมุญาฮิด กล่าวว่ากลุ่มบุคคลแรกที่เปิดเผยความเป็นอิสลามก็คือ ท่านนบี ﷺ , อนุ บักร์, ค็อบบาบ, ศุฮัยบ์, บิลาล, อัมมาร และนางสุมัยยะฮ์ มารดาของอัมมาร สำหรับท่านนบี ﷺ ได้รับการคุ้มครองจากลุงของเขาชื่อ อนุ ฏอลิบ และอนุ บักร์ได้รับการคุ้มครองจากชนในตระกูลของเขา ส่วนที่เหลือนั้นถูกชาวมุชริกมักกะฮ์ทารุณกรรม โดยจับใส่เสื้อเกราะเหล็กแล้วนำมาตากแดดที่ร้อนระอุ พวกเขาต้องทนทุกข์ทั้งจากความร้อนของแสงแดดและความร้อนของเสื้อเกราะเหล็ก (Ibn al-Athīr, 1994: 2/147)

จากเหตุการณ์นี้จะเห็นได้ว่าความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวในอุดมการณ์อิสลามของสตรีผู้มีนามว่า นางฟาฏิมะฮ์ บินต์ อัลค็อฏฏอบสามารถสยบความความห้าวหาญของอุมร์ อิบน์ อัลค็อฏฏอบผู้ซึ่งเป็นพี่ชายที่น่าเกรงขามยิ่งของชาวมักกะฮ์ อีกทั้งสามารถเปลี่ยนแปลงจิตใจของอุมร์ที่มุ่งมั่นตั้งใจจะไปสังหารท่านนบี ﷺ กลับกลายเป็นผู้น้อมรับศาสนาอิสลาม

เป็นที่ทราบกันดีว่าในช่วงสามปีแรกของการประกาศเป็นรัฐ ท่านนบี ﷺ ได้เผยแผ่ศาสนาอิสลามอย่างลับๆ โดยผ่านคนต่อคนอย่างระมัดระวัง ในฐานะที่ท่านนบี ﷺ เป็นผู้ชาย จึงมีข้อจำกัดมากที่จะนำศาสนาอิสลาม ไปเผยแผ่แก่กลุ่มสตรีคนต่อคนอย่างลับๆ ด้วยเหตุนี้จึงเข้าใจว่าจะต้องมีเสาะหาปียาคกลุ่มหนึ่งที่อุทิศตนทำหน้าที่ดังกล่าวนี้แทนท่านนบี ﷺ อย่างแน่นอน จากการค้นหาในหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า มีเสาะหาปียะฮ์ท่านหนึ่งชื่อว่า นางซุซัยยะฮ์ หรือนางอุม്മัฮะริก แม้ว่านักประวัติศาสตร์มีความสับสนและมีทัศนะที่แตกต่างกันในเรื่องสายตระกูลของนาง¹ แต่ทุกคนเห็นพ้องต้องกันว่านางมีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวเผยแผ่ศาสนาอิสลามอย่างลับๆ ในหมู่สตรีชาวคูรอัยษ์มักกะฮ์² ในบันทึกของอิบน์ หะบิบเล่าว่า นางซุซัยยะฮ์ได้แอบเคลื่อนไหวเผยแผ่ศาสนาอิสลามให้แก่สตรีคูรอัยษ์อย่างลับๆ นางได้เคลื่อนไหวในลักษณะนี้เรื่อยมาจนกระทั่งชาวมุฮริมมักกะฮ์จับการเคลื่อนไหวของนางได้ นางจึงถูกจับและถูกส่งตัวกลับไปยังคนในตระกูลของนางเพื่อรับการลงโทษพร้อมกับเนรเทศนางออกจากนครมักกะฮ์ ซึ่งในเวลานั้นคนในตระกูลของนางกำลังจะอพยพออกจากนครมักกะฮ์อยู่พอดี นางได้เล่าถึงสภาพที่นางถูกทารุณกรรมว่า

“ดิฉันจึงถูกบรรทุกอยู่บนหลังอูฐที่เปลือยเปล่า ไม่มีอะไรเป็นที่กันแดด อีกทั้งไม่มีเสปียงอาหารและน้ำดื่มเลย ร่างของดิฉันถูกตากแดดเผาไหม้อยู่บนหลังอูฐท่ามกลางแสงอาทิตย์ในทะเลทรายโดยปราศจากอาหารและน้ำดื่มเป็นเวลาสามวัน ดิฉันอยู่ในสภาพที่ถึงเป็นถึงตายและหมดสติไป เมื่อถึงวันที่สามกองคาราวานได้หยุดพักที่กระท่อมแห่งหนึ่ง และพวกเขาได้มัดดิฉันทิ้งไว้กลางแดด ระหว่างนั้นดิฉันรู้สึกมีของเย็นๆ ใกล้เคียงตัวดิฉัน เมื่อมือของดิฉันไปสัมผัสพบว่าป็นน้ำ

¹ รายละเอียดสายตระกูลของนางอุม്മัฮะริกสามารถเพิ่มเติมได้ในตำราอัลอิศอบะฮ์ของอิบน์ หะญูร์ (1853: 8/248-249) ซึ่งได้นำเสนอทัศนะต่างๆ ที่แตกต่างกันเกี่ยวกับสายตระกูลของนางอย่างละเอียด ส่วนอัลบะลาซุรีย์ได้กล่าวถึงสายตระกูลของนางดังนี้ คือ นางมีชื่อว่าซุซัยยะฮ์ บินต์ ดูดาน อิบน์ เอาฟ อิบน์ อัมร์ (غزية بنت دودان) จากตระกูลอามिर อิบน์ ลูอัย (بن عوف بن عمرو) นางเป็นคนเดียวกันกับสตรีที่เสนอตัวเองให้แก่ท่านนบี ﷺ ตามที่ปรากฏในอัลกูรอานซูเราะฮ์ที่ 33 อะหซอบ โองการที่ 55 นางเคยเป็นภรรยาของ อุมู อัลอักร์ (أبو العكر) และมีบุตรชายคนหนึ่งชื่อว่า ซะริก อิบน์ อิบ์ อัลอักร์ ซึ่งเป็นที่มาฉายาของนางว่า อุม്മัฮะริก (Al-Balādhurī, 1959: 1/422)

² ดูเพิ่มเติมใน Al-Balādhurī 1959: 1/422; Ibn Ḥabīb n.d.: 81-82; Ibn al-Athīr 1994: 7/339; Ibn Ḥajar 1853: 8/248.

ดิฉันจึงดื่มน้ำจนอิ่ม และมีน้ำมาราดบนใบหน้าของดิฉัน จนตัวดิฉันและเสื้อผ้าของดิฉันเปียก เมื่อตื่นเช้า พวกเขาเห็นสภาพของดิฉันที่ดีขึ้นจากการได้รับน้ำ พวกเขาจึงเข้ามาถามดิฉันด้วยความสงสัยว่า ดิฉันได้ขโมยเอาน้ำในถุงน้ำดื่มของพวกเขาหรือไม่ (ทั้งๆ ที่นางอยู่ในสภาพที่ถูกมัดไว้ และถุงหนังเก็บน้ำก็ตั้งอยู่ห่างไกลจากตัวนาง) ดิฉันได้ปฏิเสธ พร้อมกับเล่าความจริงให้พวกเขาฟังทั้งหมด เมื่อได้ฟังดังนั้น พวกเขาจึงกล่าวว่า “ถ้าหากสิ่งที่เล่านี้เป็นความจริงทั้งหมด ศาสนาของเธอ นั้นย่อมดีกว่าศาสนาของฉัน” พวกเขารู้สึกเสียใจที่ได้กระทำต่อดิฉันและรีบปล่อยตัวดิฉันพร้อมกับเข้ารับศาสนาอิสลาม” (Ibn Ḥabīb, n.d.: 82)

ในรายงานของอิบนุ สะอูดก็มียกมาถึงเรื่องราวดังกล่าวนี้เช่นกัน แต่มีรายละเอียดที่แตกต่างกันเล็กน้อย โดยที่อิบนุ สะอูดอ้างรายงานจากมุหัมมัด อิบนุ อุมร์กล่าวว่าผู้ที่ดำเนินการลงโทษนางอุมม์ ชะริกนั้นเป็นคนในครอบครัวของอู อลอักร์ซึ่งเป็นสามีของนาง พวกเขาได้บรรทุกนางบนหลังอูฐที่เปลือยเปล่าท่ามกลางทะเลทรายที่ร้อนระอุ นอกจากนี้พวกเขาได้ทรมาณนางโดยการไม่ให้น้ำดื่มแก่นางเป็นเวลาสามวัน จนนางอยู่ในสภาพที่คล้ายกับคนหมดสติ พอถึงวันที่สามพวกเขาเข้ามาถามนางว่า นางได้กลับตัวและละทิ้งศาสนาอิสลามหรือยัง นางอุมม์ ชะริกไม่อยู่ในสภาพที่สามารถโต้ตอบได้ นางได้แต่เพียงยกนิ้วชี้ไปยังฟากฟ้าแสดงสัญลักษณ์แห่งความเป็นเอกะของพระเจ้า พวกเขาก็ปล่อยนางให้อยู่ในสภาพเช่นนั้นต่อไป หลังจากนั้นนางรู้สึกมีพลังกำลังมากขึ้นเมื่อมีน้ำเย็นๆ รินลงบนหน้าอกของนาง และนางก็คว้าเอามันดื่มได้อีกหนึ่งมันก็พลัดหลุดออกจากมือนางไป เมื่อนางลืมหูลืมตาดูปรากฏว่ามันลอยอยู่ในอากาศระหว่างฟ้ากับดิน หลังจากนั้นมันรินลงมาอีกครั้งให้นางดื่มเป็นครั้งที่สองและครั้งที่สามตามมา จนกระทั่งศีรษะ ใบหน้าและเสื้อผ้าของนางเปียกชื้น เมื่อพวกเขาออกมาเห็นนางในสภาพดังกล่าวจึงถามนางด้วยความแปลกใจว่า “เธอเอาน้ำเหล่านี้มาจากไหน โอ้ศัตรูของอัลลอฮ์ ?” นางจึงตอบกลับว่า “แท้จริงแล้วศัตรูของอัลลอฮ์นั้น ไม่ใช่ฉัน หากแต่ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามศาสนาของพระองค์ต่างหากคือศัตรูของอัลลอฮ์ สำหรับคำถามที่ว่า ฉันเอalingเหล่านี้มาจากไหน ฉันขอตอบว่า ริชกี (ปัจจัยยังชีพ) นั้นมาจากอัลลอฮ์ และพระองค์ทรงประทานรุซกีให้แก่ฉัน” เมื่อได้ยินดังนั้น พวกเขารีบรุดไปดูน้ำในถุงหนังที่เก็บน้ำไว้ ปรากฏว่าน้ำในนั้นไม่ลดแม้แต่หยดเดียว พวกเขาจึงกล่าวปฏิญาณเข้ารับศาสนาอิสลามและต่อมาได้อพยพตามท่านนบี ﷺ ไปยังนครมะดีนะฮ์ (Ibn Sa‘d, 1990: 8/123)

สภาพจิตใจตามธรรมชาติที่อ่อนโยนของสตรีเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้อัลกุรอานและหลักคำสอนอันบริสุทธิ์ของอิสลามสามารถมีอิทธิพลเข้าถึงจิตใจของพวกนางได้ง่ายกว่าพวกผู้ชาย ซึ่งชาวมุชริกมักกะฮ์ตระหนักในเรื่องนี้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงพยายามขัดขวางไม่ให้มุสลิมอ่านอัลกุรอานด้วยเสียงดัง กล่าวว่าการสาตรีของพวกเขาจะแอบมาฟังและคล้อยตามอัลกุรอาน ดังปรากฏในรายงานว่าชาวมุชริกมักกะฮ์ห้ามไม่ให้อบู บักร์อ่านอัลกุรอานด้วยเสียงดัง โดยให้เหตุผล

ว่า “พวกเรากังวลว่าอุมร บักร์ อาจนำมาซึ่งฟิตนะฮ์(ความหายนะ) ให้แก่สตรีและลูกๆ ของพวกเรา” (Al-Halabi, 1964: 1/484-485) นอกจากนี้ในช่วงที่อุมร สุฟยาน อิบน์ หัรบ ได้ถวายข้อมูลเกี่ยวกับศาสนาอิสลามให้แก่จักรพรรดิฮิราคลิอุสแห่งไบแซนทีน โดยกล่าวถึงผู้ที่เข้ารับอิสลามว่า “ผู้ที่ติดตามมุฮัมมัดนั้นประกอบด้วยกลุ่มคนที่อ่อนแอ คนยากคนจน เยาวชน และสตรี” (Al-Tabari, 1968: 2/ 648) ซึ่งจากรายงานดังกล่าวชี้ให้เห็นโดยนัยว่าศาสนาอิสลามได้แผ่ขยายอย่างกว้างขวางในหมู่สตรีตั้งแต่ช่วงแรกของการประกาศศาสนาอิสลาม

สำหรับจำนวนตัวเลขสตรีที่เข้ารับอิสลามตั้งแต่ในช่วงแรกๆ ของอิสลามนั้นมีรายงานที่แตกต่างกัน ในรายงานของฮิลาล อิบน์ ยะซาฟกล่าวว่า ในช่วงที่อุมร อิบน์ อัลค็อฏฏอบเข้ารับอิสลามนั้นมีมุสลิมอยู่แล้วที่เป็นชายจำนวน 39 คนและที่เป็นหญิงจำนวน 20 คน ซึ่งอุมรเป็นมุสลิมชายคนที่ 40 ส่วนอิบน์ อับบาสกล่าวว่า ในช่วงที่อุมร อิบน์ อัลค็อฏฏอบเข้ารับอิสลามนั้น มีผู้เข้ารับอิสลามอยู่พร้อมกับท่านนบี ﷺ แล้วทั้งชายและหญิงจำนวน 39 คน และเขาเข้ารับอิสลามเป็นคนที่ 40 อับดุลลอฮ์ อิบน์ ยะอัลละบะฮ์ กล่าวว่า ในช่วงที่อุมร อิบน์ อัลค็อฏฏอบเข้ารับอิสลามนั้นมีมุสลิมอยู่แล้วที่เป็นชายจำนวน 45 คน และที่เป็นหญิงจำนวน 11 คน สะอิด อิบน์ อัลมุสัยยิบ กล่าวว่า ในช่วงที่อุมร อิบน์ อัลค็อฏฏอบเข้ารับอิสลามนั้นมีมุสลิมอยู่แล้วที่เป็นชายจำนวน 40 คนและที่เป็นสตรีอีกจำนวน 10 คน เมื่ออุมรเข้ารับอิสลาม ศาสนาอิสลามจึงเปิดเผยอย่างโจ่งแจ้งในนครมักกะฮ์ ส่วนอัลซุบัยรฺกล่าวว่า อุมร อิบน์ อัลค็อฏฏอบเข้ารับอิสลามในช่วงที่อิสลามมีศูนย์การเผยแผ่ที่คารุลฮัรอม ซึ่งในเวลานั้นมีมุสลิมอยู่แล้วทั้งชายและหญิงประมาณ 40 หรือ 40 กว่าคน (Ibn al-Athir, 1994: 4/138-139)

จำนวนตัวเลขสตรีที่เข้ารับอิสลามก่อนอุมร อิบน์ อัลค็อฏฏอบตามที่รายงานข้างต้นนี้ ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะไม่ใช่เป็นจำนวนตัวเลขของสตรีมุสลิมทั้งหมดในเวลานั้น ซึ่งความจริงแล้วตัวเลขน่าจะต้องมากกว่านี้ และเข้าใจว่าตัวเลข 10 หรือ 11 คนนั้นเป็นเพียงจำนวนสตรีมุสลิมที่ร่วมอยู่ในบ้านคารุลฮัรอมในขณะที่อุมร อิบน์ อัลค็อฏฏอบเข้ารับอิสลามเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับการบันทึกของอิบน์ อิสฮากที่กล่าวว่า เมื่ออุมร อิบน์ อัลค็อฏฏอบกล่าวปฏิญาณเข้ารับอิสลามที่บ้านคารุลฮัรอม มุสลิมที่อยู่ ณ ที่นั้นพากันกล่าวตักบีร์ (สรรเสริญพระเจ้า) โดยมีเสียงดังขึ้นจากหลังบ้านหนึ่งครั้ง ซึ่งในเวลานั้นมีมุสลิมที่เป็นชายอยู่ประมาณ 40 กว่าคนและที่เป็นหญิงอีก 11 คน (Ibn Ishāq, 1976: 163)

เป็นที่ทราบดีว่าอุมร อิบน์ อัลค็อฏฏอบเข้ารับอิสลามในปีที่หกของการประกาศศาสนาอิสลาม (Ibn Sa'd, 2001: 3/250) ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากมุสลิมกลุ่มหนึ่งได้อพยพไปยังอบิสซิเนีย และอุมรเป็นบุคคลสุดท้ายที่เข้ารับอิสลามในยุคคารุลฮัรอม (Ibn Ishāq, 1976: 165) เมื่อสำรวจดูรายชื่อ

สตรีมุสลิมที่อพยพไปยังอบิสซิเนียหรือสตรีที่เข้ารับอิสลามในยุคคารุลอักคอมอย่างละเอียดจะพบว่ามียานวนมากกว่า 11 คนอย่างแน่นอน บางส่วนของรายชื่อดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

1. ท่านหญิงคอดีญะฮ์ บินต์ คุวัยลิด ภรรยาของท่านนบี ﷺ
2. นางลูบาบะฮ์ บินต์ อัลหาริษ หรืออุม്മ์ อัลฟักฎ์ ภรรยาของอัลอับบาส อิบน์ อับดุลมุกฏอลิบ (Ibn Sa'd, 1990: 8/217)
3. ท่านหญิงฟาฏิมะฮ์ บินต์ รสุลุลลอฮ์
4. ท่านหญิงไซนับ บินต์ รสุลุลลอฮ์
5. ท่านหญิงรูกัยยะฮ์ บินต์ รสุลุลลอฮ์
6. ท่านหญิงอุม്മ์ กัลซุม บินต์ รสุลุลลอฮ์¹
7. นางอุม്മ์ สะละมะฮ์ หรือ ฮินด์ บินต์ อบี อุมัยยะฮ์ (Ibn Sa'd, 1990: 8/96)
8. นางไลลา บินต์ อบี หัยมะฮ์ (Ibn Sa'd, 1990: 8/210)
9. นางสะฮ์ละฮ์ บินต์ สุฮัยล์ ภรรยาของอบู กุซัยฟะฮ์ อิบน์ อุตบะฮ์ (أبو حزيفة بن عتبة) (Ibn Sa'd, 1990: 8/211)
10. นางอุม്മ์ กัลซุม บินต์ สุฮัยล์ (Ibn Sa'd, 1990: 8/212)
11. นางฟาฏิมะฮ์ บินต์ อัลค็อฏฏอบ น้องสาวของอุมร์ อิบน์ อัลค็อฏฏอบ และเป็นภรรยาของสะอีด อิบน์ ซัยด์ (Ibn Sa'd, 1990: 8/209)
12. นางญาริยะฮ์ บินต์ อัมร์ (Ibn Sa'd, 1990: 8/201)
13. นางฮัสมาฮ์ บินต์ อุมัยล์ ภรรยาของญะฮ์ฟัร อิบน์ อบี ฏอลิบ (Ibn Sa'd, 1990: 8/219)
14. นางรอมละฮ์ บินต์ อบี เอาฟ (Ibn Sa'd, 1990: 8/210)
15. นางสัลมา บินต์ อุมัยล์ ภรรยาของหัมซะฮ์ อิบน์ อับดุลมุกฏอลิบ (Ibn Sa'd, 1990: 8/223)
16. นางฮัสมาฮ์ บินต์ สะลามะฮ์ ภรรยาของอียาซ อิบน์ อบี รอบีอะฮ์ (Ibn Sa'd, 1990: 8/233)
17. นางฟาฏิมะฮ์ บินต์ อัลกอมะฮ์ หรือ อุม്മ์ กิสฎูม ภรรยาของสุลัยฎุ อิบน์ อัมร์ (Ibn Sa'd, 1990: 8/213)
18. นางฟาฏิมะฮ์ บินต์ อัลมุญัลลัด หรือ อุม്മ์ ญะมิล ภรรยาของฮาฏอบ อิบน์ อัลหาริษ (Ibn Sa'd, 1990: 8/213)

¹ รายชื่อตั้งแต่หมายเลข 3-6 เป็นบุตรสาวของท่านนบี ﷺ สามารถดูเพิ่มเติมได้ใน Al-Halabi 1964: 1/431

19. นางอุมัยเราะฮ์ บินต์ อัลสะอ์ดียะ ภรรยาของมาลิก อิบน์ ซัมอะฮ์ (Ibn Sa'd, 1990: 8/213)
20. นางสัดมา บินต์ ค็อคร์ หรือ อุมม์ ค็อเยร์ มารดาของอบู บักร์ (Ibn al-Athir, 1994: 7/314-315)
21. นางสุมัยยะฮ์ บินต์ กุบบาฏ มารดาของอัมมาร อิบน์ ยาสิร (Ibn Sa'd, 1990: 8/207)
22. นางอุมม์ อัยมัน ซึ่งจริง คือนางบะรอกะฮ์ อดีตเป็นทาสหญิงและเป็นพี่เลี้ยงของท่านนบี ﷺ (Ibn al-Athir, 1994: 7/290-291)
23. นางศอไฟยะฮ์ บินต์ อับดุลมุฏฏอลิบ (Ibn Sa'd, 1990: 8/24)
24. นางซินีเราะฮ์ (Al-Balādhuri, 1959: 1/195-196)
25. นางลูบัยนะฮ์ ทาสหญิงของเผ่ามูอัมมิล อิบน์ หะบิบ (بني المؤمل بن حبيب) (Al-Balādhuri, 1959: 1/195)

26. นางอัสมาฮ์ บินต์ อบู บักร์ (Ibn al-Athir, 1994: 7/7-8)

รายชื่อสะหาบียาดทั้งหมดข้างต้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยสามารถค้นหาได้จากตำราประเภทมานุกรมบางเล่มเท่านั้น และเข้าใจว่าหากได้สำรวจอย่างละเอียดทั้งหมดทุกเล่มน่าจะมีรายชื่อเพิ่มมากกว่านี้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสตรีเข้ารับอิสลามและมีส่วนร่วมในกระบวนการเผยแผ่ศาสนาอิสลามตั้งแต่เริ่มแรกของศาสนาอิสลามไม่น้อยกว่าผู้ชาย

นอกจากนี้สะหาบียาดส่วนหนึ่งที่อพยพไปยังอบิสสิเนีย แม้ว่าพวกนางอยู่ในสถานะผู้ลี้ภัยในต่างถิ่น แต่ก็พวกนางไม่ละเว้นที่จะทำภารกิจการเผยแผ่ศาสนาอิสลามตามโอกาสที่จะเอื้ออำนวย ดังตัวอย่างเช่น นางอุมม์ หะบิบะฮ์ บินต์ อบู สุฟยาน¹ แม้ว่าสามีของนางคือ อูบัยดุลลอฮ์ อิบน์ ญะหุซ ได้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ในขณะที่ลี้ภัยอยู่ที่อบิสสิเนียก็ตาม แต่นางยังยืนหยัดมั่นคงในอิสลามพร้อมกับพยายามเผยแผ่ศาสนาอิสลามตามความสามารถของนาง ซึ่งเป็นเหตุให้สตรีชาวอบิสสิเนียสองคนเข้ารับอิสลามคือ นางอับรอฮะฮ์ (أبرأ) ทาสหญิงผู้รับใช้แห่งกษัตริย์

¹ นางเป็นหนึ่งในบรรดาภรรยาของท่านนบี ﷺ นักประวัติศาสตร์มีทัศนะที่แตกต่างกันในเรื่องชื่อจริงของนาง บางท่านเห็นว่านางมีชื่อจริงว่า รอมละฮ์ (رمل) ในขณะที่บางท่านเห็นว่าชื่อจริงของนางคือ ฮินด์ (هند) แต่อย่างไรก็ตามนักวิชาการส่วนใหญ่เห็นว่า รอมละฮ์น่าจะเป็นชื่อที่ถูกตั้งมากกว่า (Ibn 'Abd al-Barr, 2006: 2/521) นางพร้อมกับสามีอยู่ในกลุ่มมุสลิมที่ได้อพยพลี้ภัยไปยังอบิสสิเนียครั้งที่สอง แต่สามีของนางได้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์และเสียชีวิตในอบิสสิเนีย หลังจากนั้นท่านนบี ﷺ ได้แต่งงานกับนางในปีที่ 6 หรือบางทัศนะเห็นว่าในปีที่ 7 ฮิจเราะฮ์ศักราช (Kahhālāh, 1959: 1/464)

อับดุลอะซีซ (Ibn Sa'd, 1990: 8/78) และนางบะรอกะฮ์ อัลหะบะซียะฮ์ หญิงชาวอับดุลอะซีซที่เดินทางพร้อมกับนางมายังนครมะดีนะฮ์ (Ibn al-Athir, 1994: 7/35)

ในตำราศอฮีหฺบุคอรีฮ์มีรายงานจากอิมรอน อิบนู หุศัยน์ เล่าไว้ว่า ครั้งหนึ่ง คณะของท่านนบี ﷺ ได้เดินทางไปยังสถานที่แห่งหนึ่ง ในระหว่างทางได้ประสบกับภาวะการขาดแคลนน้ำอย่างรุนแรง ท่านนบี ﷺ ได้สั่งให้อะลี อิบนู อบี กุอลิบพร้อมกับเศาะหาบะฮ์อีกท่านหนึ่งออกไปแสวงหาน้ำ ระหว่างนั้นได้พบกับสตรีคนหนึ่งกำลังบรรทุกน้ำบนลาตัวหนึ่งเพื่อลำเลียงกลับไปยังบ้านของนาง เศาะหาบะฮ์ทั้งสองได้เชิญสตรีคนนี้ไปยังค่ายของมุสลิมเพื่อพบกับท่านนบี ﷺ เมื่อสตรีคนนี้มาถึงท่านนบี ﷺ ได้พูดคุยกับนางและให้เศาะหาบะฮ์นำถังน้ำที่อยู่บนหลังลาของนางลงมาพร้อมกับเรียกบรรดาเศาะหาบะฮ์ที่กระหายน้ำมาดื่มร่วมกันจนอิมเอบกันทุกคน หลังจากนั้นท่านนบี ﷺ ได้คืนถังน้ำให้แก่นางโดยวางไว้บนหลังลาของนางเหมือนเดิม ซึ่งในถังน้ำนั้นมีปริมาณน้ำเท่าเดิมโดยไม่ลดน้อยลงแต่ประการใด¹ นอกจากนี้ท่านนบี ﷺ ได้สั่งให้บรรดาเศาะหาบะฮ์รวบรวมอาหารจำนวนหนึ่งมอบให้แก่นางเพื่อเป็นการตอบแทน นางเลื่อมใสในพฤติกรรมที่มีคุณธรรมของท่านนบี ﷺ เป็นอย่างมาก เมื่อนางกลับไปถึงหมู่บ้าน นางได้เล่าเหตุการณ์ที่น่าอัศจรรย์นี้ให้คนในเผ่าของนางฟัง พร้อมกับกล่าวถึงท่านนบี ﷺ ว่า “เขาเป็นนักมายากลชั้นยอดที่สุด หรือ ไม่ก็เขาเป็นรสูลของพระองค์อัลลอฮ์จริง” ต่อมากองกำลังมุสลิมได้เข้ามาพิชิตพื้นที่ของชาวมุชริกที่อยู่รอบๆ ของเผ่าของสตรีผู้นี้ แต่ไม่ได้เข้ามาเข้าไปโจมตีเผ่าของสตรีผู้นี้แต่อย่างใด วันหนึ่งนางได้กล่าวแก่คนในเผ่าของนางว่า “ดิฉันคิดว่า พวกมุสลิมนั้นจงใจที่จะไม่พิชิตพวกเรา ทำไมพวกเราไม่เข้ารับศาสนาอิสลามกันล่ะ?” ผู้คนในเผ่าของนางเชื่อฟังนางและพากันเข้ารับศาสนาอิสลาม (Al-Bukhārī: 344) ในรายงานหะดีษอีกบทหนึ่งได้กล่าวถึงอิทธิพลของสตรีผู้นี้ในการเผยแผ่ศาสนาอิสลามเข้าสู่ชนในเผ่าตนเองโดยกล่าวว่า " فهدى الله ذاك الصرم بتلك المرأة ، فأسلمت وأسلموا " ความว่า “พระองค์อัลลอฮ์ทรงประทานทางนำให้แก่ชนเผ่ากลุ่มนี้เพราะสตรีผู้นี้ เมื่อนางเข้ารับอิสลาม ผู้คนก็เข้ารับอิสลามด้วย” (Al-Bukhārī: 3571)

ขบวนการเผยแผ่ศาสนาอิสลามของเศาะหาบียาตในอดีตไม่ได้จำกัดเฉพาะสตรีมุสลิมที่เป็นไทเท่านั้น แม้แต่สตรีมุสลิมที่เป็นทาสก็เข้ามีส่วนร่วมในขบวนการนี้ด้วย ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่าการเข้า

¹ เป็นส่วนหนึ่งของมูอัฎษะฮ์ของท่านนบี ﷺ มูอัฎษะฮ์ หมายถึงสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ นอกเหนือสติปัญญาและความสามารถของมนุษย์ ซึ่งพระเจ้าทรงประทานให้แก่บิของพระองค์เพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นรสูลหรือบิของพระองค์

รับอิสลามของสลมาน อัลฟาริสี¹ ก็เพราะทาสหญิงชาวเปอร์เซียคนหนึ่งเป็นผู้ชักนำและนำพาท่านไปพบกับท่านนบี ﷺ เพื่อเข้ารับอิสลาม ทาสหญิงผู้นี้เข้ารับอิสลามก่อนสลมาน อัลฟาริสีเสียอีก (Ibn al-Athir, 1994: 7/23)

เสาะหาบียาตบางท่านใช้ลักษณะความเป็นสตรีเป็นสื่อกลางการเผยแพร่ศาสนาอิสลาม ดังเช่น นางอุมม์ สุลัยม์ บินต์ มิดฮาน² ได้กำหนดค่าสินสอดให้แก่ผู้มาสู่ขอแต่งงานกับนางคืออูฏูฏอละฮ์ โดยการเข้ารับอิสลาม ในรายงานของอูฏูฏอละฮ์ ได้บันทึกไว้ว่า อูฏูฏอละฮ์ได้ขอหมั้นนางอุมม์ สุลัยม์ ซึ่งในขณะนั้นอูฏูฏอละฮ์ยังไม่ได้เข้ารับอิสลาม นางอุมม์ สุลัยม์ได้กล่าวต่ออูฏูฏอละฮ์ว่า “ดิฉันก็ชมชอบในตัวท่านเหมือนที่ท่านชอบดิฉัน แต่ว่าท่านเป็นคนกาฟิร (ผู้ปฏิเสธพระเจ้า) ในขณะที่ดิฉันเป็นมุสลิม ถ้าหากท่านเข้ารับอิสลามนั่นคือสินสอดของดิฉัน และดิฉันจะไม่ขออย่างอื่นอีกใดๆ จากท่าน” เมื่อได้ยินดังนั้น อูฏูฏอละฮ์จึงเข้ารับอิสลามและได้แต่งงานกับนางอุมม์ สุลัยม์ (Abū Nu‘aym, 1988: 2/ 59)⁴ ในรายงานของอิบนุ สะอูดซึ่งได้อ้างจากอิสฮาก อิบนุ อับดุลลอฮ์ซึ่งได้รับรายงานจากยายของเขาชื่อ นางอุมม์ สุลัยม์ ได้เล่าถึงการเข้ารับอิสลามของอูฏูฏอละฮ์ ในตอนหนึ่งว่า หลังจากอูฏูฏอละฮ์ เสียชีวิตแล้ว อูฏูฏอละฮ์ก็ได้เข้าไปสู่ขอนาง แต่ในเวลานั้นอูฏูฏอละฮ์ยังไม่เข้ารับอิสลาม นางจึงปฏิเสธ วันหนึ่งนางได้กล่าวแก่อูฏูฏอละฮ์ในเชิงการคะอะวะฮ์ว่า “คุณไม่เห็นหรือว่าสิ่งที่ผมได้กราบไหว้บูชาอันนั้นมันเป็นเพียงแค่ออนหิน หรือก้อนไม้เท่านั้นที่ช่างไม่ได้แกะสละให้คุณ ซึ่งมันไม่สามารถให้คุณหรือให้โทษใดๆ แก่คุณได้เลย” คำพูดของนางส่งผลทำให้อูฏูฏอละฮ์สะอูดใจและนึกคิด จนวันหนึ่งอูฏูฏอละฮ์เข้าไปหานางพร้อมทั้งกล่าวว่า “คำพูดของเธอฝังอยู่ในความคิดของผม และฉันจะเข้ารับอิสลาม” เมื่อได้ยินดังนั้นนางอุมม์ สุลัยม์จึงกล่าวว่า “ดิฉันยินดีที่จะแต่งงานกับคุณ โดยที่ดิฉันจะไม่เรียกร้องสินสอดใดๆทั้งสิ้นนอกจากการเข้ารับอิสลามของคุณ” (Ibn Sa‘d, 1990: 8/312-313) ษายิต อัลบะนาญี

¹ เป็นเสาะหาบะฮ์ที่โดดเด่นคนหนึ่งจากเปอร์เซีย ผู้เป็นเจ้าของความคิดการบูชาตนมเพลาะในสมรภูมิสงครามอะหฺซาบ (Al-Wāqidī, n.d.: 2/445)

² นางเป็นชาวมะดีนะฮ์ สำหรับชื่อจริงของนางนั้นนักวิชาการมีทัศนะที่หลากหลายมากดังต่อไปนี้คือ อัลญุมัยศอฮ์ (الجميصة), อัลรุมัยศอฮ์ (الرُميصة), สะฮ์ละฮ์ (سهلة), รุมัยละฮ์ (رُميلة), อะนีฟะฮ์ (أنيفة) และรุมัยยะฮ์ (رُميثة) (Ibn Sa‘d, 1990: 8/312)

³ ชื่อจริงคือ ซัยด์ อิบนุ สะฮ์ล อิบนุ อัลอัศวัดี (زيد بن سهل بن الأسود) (Ibn Sa‘d, 1990: 8/312)

⁴ อุมม์ สุลัยม์มีลูกกับอูฏูฏอละฮ์จำนวนสองคนคือ อับดุลลอฮ์ และอูฏูฏอละฮ์ (Abū ‘Umīr) (Ibn Sa‘d, 1990: 8/312)

⁵ เป็นอดีตสามีของนางอุมม์ สุลัยม์ มีชื่อจริงว่า มาลิก อิบนุ อัลนัฎร์ (مالك بن النضر) ซึ่งเป็นบิดาของนัส อิบนุ มาลิก (ดูเพิ่มเติมใน Ibn Sa‘d, 1990: 8/312)

อัลบัสรีญ์ กล่าวว่า “ฉันไม่เคยได้ยินหญิงใดที่เรียกร้องค่าสินสอดที่ประเสริฐที่สุดเท่ากับสินสอดของ อุมม์ สุลัยม์นั่นก็คือ ศาสนาอิสลาม” (Al-Nasā’i : 3341)¹

ในบางกรณีสตรีมีความพยายามอย่างมากที่จะเผยแพร่อิสลามให้แก่คนรักของนาง และในบางครั้งนางจำต้องยอมที่จะถูกพรัดพรากจากคนรักเพราะศาสนาอิสลาม รายงานจากอับู อัมร์ อัลซัยบานีย์ เล่าว่า มีสตรีชาวียิวจากเผ่ากูร็อยเซาะฮ์คนหนึ่งเข้ารับอิสลาม แต่สามีของนางคือ เอาส์ อิบน์ ซิบบาย์ ยังยึดมั่นในศาสนา ยิว นางจึงถูกหย่าขาดจากสามีของนาง อยู่มาวันหนึ่งนางได้เจอกับอดีตสามี นางจึงพยายามโน้มน้าวให้เข้ารับศาสนาอิสลาม แต่สามีของนางปฏิเสธพร้อมกับกล่าวเป็นทำนองลำนับทกวีว่า

دعتني إلى الإسلام يوم لقيتها   فقلت لها لا بل تعالى تهودي

ความว่า “วันที่ฉันเจอเธอ เธอชวนฉันสู่อิสลาม ฉันตอบปฏิเสธเธอ เธอนั่นแหละควรกลับสู่เป็นยิวเสีย” (Al-Asfahānī, 2008: 22/83)

ในบางครั้งการเข้ารับอิสลามของผู้หญิงบางคนเป็นเหตุให้คนในตระกูลของนางนับร้อยคนเข้ารับอิสลามตามมาด้วย ดังเช่นการเข้ารับอิสลามของท่านหญิงญุัยริยะฮ์ บินต์ อัลฮาริษ² ในบันทึกของอับนุ ฮิษามโดยอ้างจากอับนุ อิศฮากซึ่งเป็นรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าว่า หลังจากท่านนบี ﷺ ได้แบ่งเขตที่ดินที่ได้จากเผ่าบินิมุศฏอลิก (بنو المصطلق)³ ปรากฏว่าญุัยริยะฮ์ บินต์ อัลฮาริษซึ่งเป็นบุตรของผู้นำชนตระกูลมุศฏอลิกตกเป็นส่วนแบ่งของฆาบิต อิบน์ ก็อยซ อิบน์ อัลซัหมมาส หรือลูกพี่ลูกน้องของฆาบิต นางญุัยริยะฮ์ต้องการไถ่ตัวเอง นางจึงได้เข้าไปหาท่านนบี ﷺ เพื่อขอช่วยในเรื่องค่าไถ่ของนาง ท่านนบี ﷺ ได้เสนอแก่นางในสิ่งที่ดีกว่าที่นางขอ กล่าวคือท่านนบี ﷺ จะรับผิดชอบออกค่าไถ่ตัวนางพร้อมกับขอแต่งงานกับนาง และนางก็ตอบตกลงทันที เมื่อชาวมุสลิมทราบว่าคุณท่านนบี ﷺ กลายเป็นลูกเขยของตระกูลบินิมุศฏอลิก บรรดามุสลิมที่ครอบครอง

¹ อัลอัลบานียืนยันจลยว่าเป็นหะดีษศอฮีหฺ (Al-Albānī, 1998d: 2/449)

² นางมีชื่อเดิมว่าบรัเราะฮ์ (ب.ر.) ท่านนบี ﷺ ได้เปลี่ยนชื่อให้ใหม่เป็นญุัยริยะฮ์ อดีตนางเป็นภรรยาของมุซาฟิฮ์ อิบน์ ค็อฟวาน ซึ่งถูกสังหารเสียชีวิตในสงครามอัลมูรียะฮ์ นางญุัยริยะฮ์ได้แต่งงานกับท่านนบี ﷺ ในขณะที่นางมีอายุ 20 ปี (Ibn Sa‘d, 1990: 8/92, 94-95) และนางเสียชีวิตในนครมะดีนะฮ์ปี ฮ.ศ.ที่ 56 หรือในบางรายงานกล่าวว่านางเสียชีวิตในปี ฮ.ศ.ที่ 50 (Kahhālāh, 1959: 1/227)

³ จากการกองทัพอิสลามได้รับชัยชนะในสงครามบินิมุศฏอลิกหรือสงครามอัลมูรียะฮ์ (المُرْيَسِيْع) นักประวัติศาสตร์มีทัศนะที่แตกต่างกันในปีที่เกิดเหตุการณ์นี้ อิมามบุคอรีย์โดยอ้างจากมุซา อิบน์ อุกบะฮ์เห็นว่าเกิดขึ้นในปี ฮ.ศ.ที่ 4 (Al-Bukhārī, 1400: 3/122) ส่วนอัลวาเกดีย์เห็นว่าเกิดขึ้นในเดือนชะอ์บานปี ฮ.ศ.ที่ 5 (Al-Wāqidi, n.d.: 1/404) ในขณะที่อับนุ อิศฮากเห็นว่าเกิดขึ้นในเดือนชะอ์บานปี ฮ.ศ.ที่ 6 (Ibn Hishām, 1990: 3/235) แต่ที่ถูกต้องน่าจะเป็น ฮ.ศ.ที่ 5 (ดูเพิ่มเติมใน Rizqullāh Aḥmad, 1992: 432 อ้างอิงเลขที่ 13)

เชลยศึกจากตระกูลบนิมุศฏอลิกต่างก็ปล่อยพวกเขาให้เป็นไทพร้อมกับส่งคืนไปยังตระกูลบนิมุศฏอลิกและเชลยศึกเหล่านั้นก็เข้ารับอิสลาม จากการแต่งงานของท่านนบี ﷺ กับนางญะฮ์ริยะฮ์ในครั้งนี้ทำให้คนในตระกูลบนิมุศฏอลิกที่เป็นเชลยศึกถูกปล่อยให้เป็นไทไปกว่าร้อยคน ท่านหญิงอาอิชะฮ์ได้กล่าวยกย่องท่านหญิงญะฮ์ริยะฮ์ว่า “ไม่มีหญิงใดที่มอบความประเสริฐให้แก่ชนเผ่าของตนเองยิ่งใหญ่เท่ากับญะฮ์ริยะฮ์” (Ibn Hishām, 1990: 3/240-241)

ในช่วงเหตุการณ์ที่กองทัพอิสลามเข้าไปพิชิตนครมักกะฮ์ในปี ฮ.ศ.ที่ 8 มีสตรีชาวมักกะฮ์หลายคนที่มีโอกาสที่จะหนีตามสามีของพวกนางออกจากนครมักกะฮ์แต่พวกนางไม่ยอมหนีและหันกลับมาเข้ารับศาสนาอิสลาม ในรายงานของอัลวาเกียดีซึ่งสืบรายงานจากอับดุลลฮุ อิบน์ อัลฮุบัยรฺแล้วว่า ในวันพิชิตนครมักกะฮ์นั้นมีสตรีเข้ารับอิสลามจำนวนหนึ่งซึ่งประกอบด้วย นางฮินด์ บินต์ อุตบะฮ์ นางอุม്മุ หะกิม บินต์ อัลฮาริษ ซึ่งเป็นภรรยาของอิกริมะฮ์ อิบน์ อบี ญะฮ์ล นางอัลบะฆุม บินต์ อัลมุฮัซซัล ซึ่งเป็นภรรยาของศอฟวาน อิบน์ อุมัยยะฮ์ นางฟาฎิมะฮ์ บินต์ อัลวะลีด นางฮินด์ บินต์ มุแนบบิฮ์ อิบน์ อัลหุญญาญ และสตรีชาวกุรอัยฮ์อีกจำนวน 10 คน พวกนางเข้าไปหาท่านนบี ﷺ ที่อับฎะฮ์ (أَبْطَحْ) และให้การสัตยาบันต่อท่านนบี ﷺ ที่นั่น (Al-Wāqidī, n.d.: 2/850)

อิมาม มาลิกซึ่งรับรายงานจากอิบน์ ซิฮาบ เล่าว่านางอุม്മุ หะกิม บินต์ อัลฮาริษเข้ารับอิสลามในวันที่กองทัพอิสลามเข้ามาพิชิตนครมักกะฮ์ ส่วนสามีของนางคืออิกริมะฮ์ อิบน์ อบี ญะฮ์ล ได้หนีออกจากนครมักกะฮ์ไปลี้ภัยอยู่ในเยเมน นางอุม്മุ หะกิมได้ไปตามหาสามีของนางที่เยเมนพร้อมกับเชิญชวนให้เข้ารับศาสนาอิสลาม เมื่อสามีของนางเข้ารับอิสลามแล้วนางจึงนำพาสามีของนางกลับไปพบกับท่านนบี ﷺ (Mālik Ibn Anas: 1252)¹

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว มีสาเหตุบางประการที่กลุ่มหนึ่งที่ถูกทารุณกรรมอันเนื่องจากการเข้ารับอิสลาม พวกนางมีจิตใจที่มั่นคงยึดมั่นในอุดมการณ์อิสลามอย่างเหนียวแน่น ไม่มีอะไรที่สามารถพรากพวกนางออกจากอิสลามได้ พวกนางยินดีที่จะเผชิญกับทุกสถานการณ์แม้กระทั่งจะต้องแลกกับชีวิตเพื่อปกป้องอุดมการณ์อิสลาม แม้ว่าพวกนางเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นทาสหรือผู้ที่ด้อยโอกาสทางสังคม แต่ในทัศนะอิสลามแล้วพวกนางถือว่าเป็นผู้ที่มีจิตใจที่สูงส่งอันเป็นแบบอย่างที่น่าสรรเสริญยิ่ง ตัวอย่างเช่น นางสุมัยยะฮ์ บินต์ กุบบาฏ² ซึ่งเป็นทาสีของอับู หุซัยฟะฮ์ อิบน์ อัลมุฆิ

¹ อับู อูสมะฮ์ฮ์วินิจฉัยว่าเป็นหะดีษฏออิฟ (Mālik Ibn Anas, 2003: 3/224)

² นางเป็นมารดาของอัมมาร์ อิบน์ ยาสีร (عمار بن ياسر) ครอบครัวนี้อยู่ในกลุ่มแรกๆ ที่เข้ารับอิสลามและเป็นผู้ถูกทารุณกรรมทั้งครอบครัวเพราะอิสลาม ในรายงานที่ศออีฮ์จากญาบิรเล่าว่า วันหนึ่งท่านนบี ﷺ ได้เดินผ่านอัมมาร์และครอบครัวของเขาซึ่งกำลังถูกทารุณกรรม ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวแก่พวกเขาว่า “أَبشروا آل عمار أو آل”

เราะฮ์จากตระกูลมัคซุมียะห์ ท่านมูญาฮิดเล่าว่า นางสุมัยยะฮ์เป็นบุคคลที่เจ็ดที่เปิดเผยความเป็นมุสลิม ในนครมักกะฮ์ (Ibn Hajar, 1853: 8/114) เมื่อนายของนางทราบว่างนางเข้ารับอิสลาม จึงจับทรมาน นางอย่างหนักและบีบบังคับทุกวิถีทางเพื่อให้นางละทิ้งศาสนาอิสลามและกลับสู่ศาสนาเดิม แต่นาง มีความอดทนมั่นคงอยู่ในอิสลามไม่หวั่นไหวแม้แต่น้อย แม้ว่าจะถูกทรมานอย่างโหดเหี้ยมแค่ไหนก็ตาม จนสุดท้ายนางถูกอนุญะฮ์แห่งด้วยหอกจนเสียชีวิต ในรายงานที่ศอฮิห์จากมูญาฮิดเล่าว่า ผู้ที่ได้รับเกียรติเป็นชะฮีด (เสียชีวิตในหนทางพระเจ้า) คนแรกในอิสลามคือนางสุมัยยะฮ์ มารดาของอัมมาร์ นางถูกอนุญะฮ์แห่งด้วยหอกที่อวัยวะเพศจนเสียชีวิต (Ibn Sa'd, 1990: 8/207-208)

การที่พระองค์อัลลอฮ์ทรงกำหนดให้ผู้หญิงเป็นชะฮีดหรือเป็นผู้ลี้ภัยและอุทิศชีวิตเพื่อปกป้องศาสนาเป็นคนแรกในอิสลามนั้นนับว่าเป็นหลักฐานที่สำคัญยิ่งที่แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงในยุคของท่านนบี ﷺ มีความสำคัญในภารกิจที่จะต้องสถาปนาศาสนาอิสลามบนหน้าแผ่นดินไม่ยิ่งหย่อนกว่าเพศชายแม้แต่น้อย

นอกจากนางสุมัยยะฮ์แล้ว ยังมีเสาะหาบียาตอีกหลายท่านที่อยู่ในกลุ่มทาสที่ถูกเจ้านายทรมานอันเนื่องมาจากเข้ารับอิสลาม ซึ่งมีรายงานว่าอุมม บักร์ อัลคิติกได้พยายามช่วยเหลือพวกนางโดยการไถ่ถอนพวกนางออกมาเป็นไท ในบันทึกของอิบนุ อับดุลบัรร์ได้กล่าวถึงทาสที่อุมม บักร์ ได้ไถ่ตัวและปล่อยเป็นไทซึ่งประกอบด้วย บิลาล มารดาของบิลาล คือ นางหะมามะฮ์, อามिर อิบนุ พุฮัยเราะฮ์ และผู้หญิงอีกห้าคน คือ นางอุมม อูบัยฮ์¹, นางซินนีเราะฮ์, นางอัลนะฮ์ดิยะฮ์ พร้อมกับลูกสาวของนาง² และทาสหญิงคนหนึ่ง³ ของเผ่าอะดียฺ อิบนุ กะอับ (Ibn 'Abd al-Barr, 1966, 47-48)

الجنة ياسر فإن موعدكم الجنة ความว่า “โอ้วงศ์วานอัมมาร์ หรือ วงศ์วานยาสิร จงดีใจเถิด แท้จริงสถานที่พำนักของพวกเจ้าคือสวนสวรรค์” (Al-Bayhaqi, 1988: 2/282; Al-Hākim, 2002: 3/432) เมื่ออุมม ญะฮ์ ถูกสังหารในสมรภูมิบักกร ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวแก่อัมมาร์ว่า “พระองค์อัลลอฮ์ทรงสังหารผู้ที่ฆ่ามารดาของเจ้าแล้ว” (Ibn Hajar, 1853: 8/114)

¹ อัลซุบัยรฺ อิบนุ บักการฺ กล่าวว่านางอุมม อูบัยฮ์เป็นสตรีจากเผ่าตะมิมี อิบนุ มุเราะฮ์ (ميم بن مرة) ในขณะที่อัลบะลาซุรียฺกล่าวว่านางเป็นทาสของเผ่าบิชะฮ์เราะฮ์ (بنو زهرة) ผู้ที่ทำร้ายนางก็คือ อัลอัซวัด อิบนุ อับดุลยะฮุส (الأسد بن عبد يغوس) (Ibn Hajar, 1853: 8/258)

² เป็นทาสของสตรีคนหนึ่งจากตระกูล อับดุลดาร์ (عبد الدار) (Ibn Kathīr, 1997: 4/145)

³ ในอัลบะลาซุรียฺบันทึกว่า นางมีชื่อว่าลูบัยนะฮ์ (لُبَيْنَة) ซึ่งเป็นทาสของตระกูลอัลมุอัมมัด (بنو المؤمل) อิบนุ หะบิบ อิบนุ ตะมิมี อิบนุ อับดุลลาฮ์ อิบนุ กิอรัฎ์ อิบนุ รอซอาห์ (قرط بن رزاح) อิบนุ อะดียฺ อิบนุ กะอับ ทั้งนางลูบัยนะฮ์ และนางซินนีเราะฮ์ถูกอุมมฺ อิบนุ อัลค็อฏฏอบทุบตีทรมานอย่างโหดเหี้ยม อุมม บักร์ได้ขอซื้อไถ่ถอนและปล่อยนางทั้งสองเป็นไท (Al-Balādhuri, 1959: 1/195-196)

สำหรับนางซึนนี่เราะฮ์ถูกทำร้ายจนตาบอด¹ แต่นางมีความมั่นคงในอุดมการณ์อิสลามอย่างเหนียวแน่นและนางพร้อมที่จะเผยแผ่หลักอากิเดฮ์อิสลามทุกเมื่อเมื่อมีโอกาสแม้กระทั่งในขณะที่อยู่ในสภาพที่ถูกทำร้ายก็ตาม ครั้งเมื่อพวกกูรีอยซ์กล่าวแก่นางว่า “พระเจ้าอัลลาค และอุซซาเป็นผู้ทำให้ดวงตาของเธอบอด” นางได้กลับด้วยการแทรกอากิเดฮ์อิสลามว่า “ฉันขอสาบานต่อพระเจ้าว่า พวกคุณทั้งหลายเป็นผู้โกหก เจวิดอัลลาคและอุซซานั้นไม่สามารถให้คุณและให้โทษใดๆทั้งสิ้น” ต่อมาพระเจ้าทรงให้ดวงตาของนางสามารถมองเห็นได้ตามปกติ (Ibn Hishām, 1990: 1/345) อัลบะลาซุรียได้รายงานในเรื่องเดียวกันนี้ว่า อนุญะฮ์ได้กล่าวแก่นางซึนนี่เราะฮ์ว่า “เธอเห็นไหม นี่เป็นเพราะพระเจ้าอัลลาค และอุซซาทรงพิโรธเธอแล้ว” นางได้กลับอนุญะฮ์โดยเปิดเผยถึงความไร้เหตุผลในหลักความเชื่อของชาวมุชริกมกกะฮ์ว่า “ตัวมันเองก็ตาบอดเช่นกัน เจวิดอัลลาคและอุซซานั้นไม่รู้หรือว่าใครบ้างที่บูชามันและใครบ้างที่ไม่ได้บูชามัน แต่ที่ดวงตาของฉันบอดนั้นมันเป็นคำบัญชาจากฝักฟ่า พระเจ้าของฉันเป็นผู้ทรงอำนาจที่จะให้คืนดวงตาของฉันให้สามารถมองเห็นได้” ในวันรุ่งขึ้นปรากฏว่าดวงตาของนางสามารถมองเห็นได้ตามปกติ ชาวกูรีอยซ์มกกะฮ์จึงพากันกล่าวว่านี่เป็นมายากลของนบีมุหัมมัด ﷺ (Al-Balādhurī, 1959: 1/196)

การคุกคามต่อสตรีที่เข้ารับอิสลามไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในนครมกกะฮ์เท่านั้น แม้แต่สตรีมุสลิมบางคนที่อยู่ในนครมะดีนะฮ์ก็ประสบกับชะตากรรมนี้ด้วย ตัวอย่างเช่น นางเหวอาฮ์ บินด์ ยะซิด อิบน์ ลินาน ซึ่งเป็นภรรยาของกัยอัส อิบน์ อัลคอฎีม² นักกวีที่โด่งดังคนหนึ่งจากเผ่าเอาส์ในนครมะดีนะฮ์ นางเข้ารับอิสลามก่อนที่ท่านนบี ﷺ อิจเราะฮ์ไปยังนครมะดีนะฮ์เสียอีก³ ในขณะที่

¹ บางรายงานกล่าวว่าอุมร์ อิบน์ อัลค็อฏฏอบเป็นผู้ทำร้ายนาง ในขณะที่บางรายงานกล่าวว่านางถูกอนุญะฮ์ทำร้าย (Al-Balādhurī, 1959: 1/196)

² มีบางทัศนะเห็นว่าสามีของนางเหวอาฮ์ชื่อ กัยอัส อิบน์ ชัมมาส (قیس بن شماس) แต่ในทัศนะของอิบน์ อัลอะษีร์เห็นว่ากัยอัส อิบน์ อัลคอฎีมน่าจะถูกต้องมากกว่า เพราะสอดคล้องกับรายงานของมุศอับ อัลซุบัยรีย์และรายงานของอิบน์ อีสหาก ซึ่งทั้งสองอยู่ในกลุ่มนักรายงานชาวมะดีนะฮ์ อีกทั้งทั้งสองรับรายงานจากอาศิม อิบน์ อัมร์ อิบน์ กอตาละฮ์ซึ่งเป็นผู้รอบรู้เกี่ยวกับเรื่องราวมุสลิมชาวมะดีนะฮ์มากที่สุดคนหนึ่ง (Ibn al-Athīr, 1994: 7/75-76)

³ อิบน์ หะญูร์มีความเห็นว่า นางเหวอาฮ์น่าจะเข้ารับอิสลามในช่วงระหว่างเหตุการณ์สัตญูอะเกาะบะฮ์ครั้งที่ 1 กับครั้งที่ 2 ส่วนเหตุการณ์ที่ท่านนบี ﷺ ได้พบกับสามีของนางและขอร้องให้เขาปฏิบัติดีต่อนางนั้นน่าจะเกิดขึ้นระหว่างเหตุการณ์สัตญูอะเกาะบะฮ์ครั้งที่ 2 กับครั้งที่ 3 ทั้งนี้เนื่องจากว่าชาวมะดีนะฮ์นั้นได้มีโอกาสเข้าพบและทำสัตญูอะเกาะบะฮ์กับท่านนบี ﷺ จำนวนสามครั้งด้วยกัน ครั้งแรกเกิดขึ้นโดยที่มีชาวมะดีนะฮ์ไม่กี่คนเข้าร่วมเหตุการณ์ พวกเขากลับไปยังนครมะดีนะฮ์โดยปิดบังความเป็นมุสลิมไว้ พวกเขาพยายามเผยแผ่อิสลามในนครมะดีนะฮ์อย่างลับๆ ในกลุ่มที่ไว้วางใจเท่านั้น ในปีถัดมามีชาวมุสลิมมะดีนะฮ์ที่เป็นชายจำนวน 12 คนมาพบและทำสัตญูอะเกาะบะฮ์กับท่านนบี ﷺ ซึ่งเรียกกันว่าสัตญูอะเกาะบะฮ์ครั้งที่ 1 และในปีต่อมามีชาว

สามีของนางยังเป็นผู้ปฏิเสธ นางจึงถูกสามีของนางก่อกวนรังควานอยู่ตลอดเวลาเพราะไม่พอใจที่นางเข้ารับอิสลาม จนกระทั่งเรื่องนี้ทราบถึงท่านนบี ﷺ วันหนึ่งก็อัยส อิบน์ อัลคอฎีมพร้อมกับคณะชาวมะดีนะฮ์กลุ่มหนึ่งเดินทางมายังนครมักกะฮ์เพื่อเจรจาทำสนธิสัญญากระชับมิตรภาพกับชาวคูรอัยซัมมักกะฮ์ เมื่อท่านนบี ﷺ ทราบจึงเข้าไปพบก็อัยส อิบน์ อัลคอฎีมพร้อมกับเชญุชวานให้เข้ารับอิสลาม แต่เขาปฏิเสธไม่พร้อมที่จะเข้ารับอิสลาม¹ ท่านนบี ﷺ จึงได้ขอร้องให้เขาปฏิบัติดีต่อภรรยาของเขาและยุติการก่อกวนรังควานและทำร้ายนาง เขาก็รับปากที่จะปฏิบัติตามคำขอร้องของท่านนบี ﷺ (Ibn ‘Abd al-Barr, 2006: 2/ 503; Ibn al-Athir, 1994: 7/75-76)

จากปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น สรุปได้ว่าเศาะหาบียาตในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งขบวนการเผยแผ่ศาสนาอิสลามทั้งโดยตรงและโดยอ้อม พวกนางมีส่วนร่วมในการเผยแผ่ศาสนาอิสลามตั้งแต่เริ่มแรกของการประกาศศาสนาอิสลาม พวกนางทำหน้าที่เป็นนักคะอ์วะฮ์หรือนักเผยแผ่ศาสนาอิสลามทั้งในระดับครอบครัวและสังคมอย่างกว้างขวางตามศักยภาพและโอกาสที่จะเอื้ออำนวยแก่พวกนาง อีกทั้งพวกนางทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมต่อความสัมพันธ์ทางเครือญาติและการแผ่ขยายของศาสนาอิสลามได้เป็นอย่างดี ในบางกรณีการทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาของพวกนางอาจต้องเผชิญกับการคุกคามและถูกทำร้ายในลักษณะต่างๆ จากศัตรูของอิสลาม แต่ด้วยความอดทนและความมั่นคงยืนหยัดในอุดมการณ์ของอิสลามของพวกนาง ทำให้ศัตรูผู้ที่มุ่งร้ายต่ออิสลามบางท่านกลับกลายเป็นผู้ที่สวามิภักดิ์ต่ออิสลามอย่างสิ้นเชิง

3) ให้ที่พักอาศัยแก่ผู้อพยพ

หลังจากที่ท่านนบี ﷺ ได้อพยพไปยังนครมะดีนะฮ์ มีมุสลิมจำนวนมากในนครมักกะฮ์ได้อพยพติดตามท่านนบี ﷺ มายังนครมะดีนะฮ์ ซึ่งในประวัติศาสตร์ได้ขนานนามมุสลิมผู้อพยพกลุ่มนี้ว่า “ชาวมุฮาญีรีน (مهاجرين)” และได้ขนานนามชาวมะดีนะฮ์ที่ให้การต้อนรับกลุ่มมุฮาญีรีนนี้ว่า “ชาวอันศอร์ (انصار)” หลังจากมีชาวมุฮาญีรีนได้ย้ายถิ่นฐานเข้ามายังนครมะดีนะฮ์เป็นจำนวนมาก

มุสลิมมะดีนะฮ์ที่เป็นชายจำนวน 72 คนและหญิงอีก 2 คน มาทำสัญญาอะเกาะบะฮ์กับท่านนบี ﷺ ซึ่งเรียกกันว่าสัญญาอะเกาะบะฮ์ครั้งที่ 2 (Ibn Hajar, 1853: 8/55)

¹ อิบน์ หะญูรกล่าวว่า สะอิด อิบน์ อัลอัสกะริยฺได้นำรายชื่อบุคคลนี้เข้าไปในกลุ่มของเศาะหาบะฮ์ ซึ่งไม่ค่อยแน่ชัดว่าเขาเป็นเศาะหาบะฮ์จริงหรือไม่ นักลีเราะฮ์เล่าว่าเขาเคยพบกับท่านนบี ﷺ ที่นครมักกะฮ์ ท่านนบี ﷺ ได้เชิญชวนเขาให้เข้ารับอิสลามและได้อ่าน โองการอัลกุรอานให้เขาฟังอีกด้วย เขารู้สึกถึงความอัศจรรย์ของอัลกุรอาน และได้ขอเวลาหนึ่งปีเพื่อพิจารณาเข้ารับอิสลามและสัญญาว่าจะกลับมาหาท่านนบี ﷺ อีกครั้งหนึ่งในปีหน้า แต่เขาได้เสียชีวิตก่อนถึงเวลาที่สัญญาไว้ (Ibn Hajar, 1853: 5/288)

สิ่งหนึ่งที่เป็นปัญหาที่สำคัญในสังคมมะดีนะฮ์ในเวลานั้นก็คือการขาดแคลนที่พักอาศัย ก่อนที่ชาวมุฮัมมัดจะมีโอกาสได้สร้างบ้านที่เป็นของตนเองในนครมะดีนะฮ์ จำเป็นจะต้องอาศัยบ้านของชาวอันศอร์เป็นที่พักพิงอาศัยชั่วคราวก่อน บรรดาชาวอันศอร์ที่มีความพร้อมในเรื่องที่อยู่อาศัยได้เสนอความช่วยเหลือในด้านที่พักให้แก่ชาวมุฮัมมัดตามศักยภาพที่พวกเขามีอยู่ และในบรรดาชาวอันศอร์ก็มีเสาะหาบิฮาดที่ได้ยื่นมือให้การช่วยเหลือแก่มุฮัมมัดในเรื่องนี้ด้วย มีรายงานในศอฮีหฺมุสลิมเล่าว่า นางอุม്മั ชะริก อัลอันศอริยะฮ์¹ เป็นสตรีชาวอันศอร์ที่มีฐานะคนหนึ่งและเป็นผู้บริจาคทรัพย์เงินจำนวนมากในหนทางของอัลลอฮ์ อีกทั้งให้ความช่วยเหลือที่พักอาศัยแก่มุสลิมที่ยากจนเป็นจำนวนมาก (Muslim: 2942) ในบางรายงานท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “สตรีผู้นี้เป็นผู้ให้ที่พักอาศัยแก่เสาะหาบิฮาดของฉัน” (Muslim: 1480) และในรายงานอื่นกล่าวว่า “บรรดาชาวมุฮัมมัดนุญญะฮ์กลุ่มแรกได้มาอาศัยบ้านของนางอุม്മั ชะริก” (Muslim: 18/38)

นอกจากนี้ในศอฮีหฺบุคอรียังบันทึกว่า ชาวอันศอร์แย่งกันที่จะรับชาวมุฮัมมัดนุญญะฮ์เป็นแขกของตนจนกระทั่งจะต้องจับฉลากกัน ในบรรดาผู้ที่มาแย่งรับแขกนั้นก็มีการออกรับของนางอุม്മั อัลอะลาอ์ อัลอันศอริยะฮ์ มีรายงานจากอิบนุ ซิฮาบซึ่งรับรายงานจากคอรีญะฮ์ อิบนุ ซัยด์ อิบนุ ยาบิตเล่าว่า นางอุม്മั อัลอะลาอ์ ซึ่งเป็นสตรีชาวอันศอร์ท่านหนึ่งให้การสัตยาบันต่อท่านนบี ﷺ ได้เล่าว่ามีการจับฉลากแบ่งชาวมุฮัมมัดนุญญะฮ์กัน และนางกล่าวอีกว่า พวกเราได้อุยมาน อิบนุ มัสอูน² มาเป็นแขกของเรา และเราจัดให้เขาพักอยู่ที่บ้านของพวกเรา จนกระทั่งเขาล้มป่วยเสียชีวิต (Bukhārī: 7003, 7018)

4) ให้การรักษาพยาบาลผู้ป่วย

การสาธารณสุขและการรักษาพยาบาลผู้ป่วยเป็นสาธารณกุศลและเป็นกิจกรรมทางสังคมที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งในสังคม ในรายงานประวัติศาสตร์พบว่ามิเสาะหาบิฮาดจำนวนมากไม่น้อยมีบทบาทในการให้การพยาบาลและรักษาดูแลผู้ป่วยทั้งในยามสงบและยามสงคราม จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า ในมัสญิดของท่านนบี ﷺ มีเตียงที่พยาบาลของนางอูัยยะฮ์

¹ นักวิชาการยังมีความเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องเชื้อสายของนาง บางท่านเห็นว่านางเป็นบุตรของอนัส อัลมาฎิยะฮ์ (أنس الماضية) และบางท่านเห็นว่านางเป็นบุตรของคอลิด ในขณะที่บางท่านเห็นว่านางเป็นบุตรของอูบัย อัลอัศกัร อิบนุ ตัยมาฮ์ (ابو العسكر بن تيمى) (ดูเพิ่มเติมใน Ibn Hajar, 1853: 8/247 ; Kaḥḥālah, 1959: 2/296)

² เป็นเสาะหาบิฮาดชาวโศกท่านหนึ่งเข้ารับอิสลามในช่วงต้นๆ มีนามเรียกว่า อูบัย อัลสائب (ابو السائب) เป็นหนึ่งในบรรดาเสาะหาบิฮาดที่อพยพสองครั้งคือ อพยพไปยังอับิสินีเย และมะดีนะฮ์ อีกทั้งเป็นผู้เข้าร่วมสงครามบัตร์ อุยมานเป็นมุฮัมมัดนุญญะฮ์คนแรกที่เสียชีวิตในนครมะดีนะฮ์หลังจากสงครามบัตร์ (Ibn ‘Abd al-Barr, 2006: 2/20-21)

บิन्द์ สะอูด อัลอัศละมียะฮ์¹ หลังหนึ่งเปิดให้บริการรักษาพยาบาลแก่ผู้ป่วยอย่างเป็นทางการ ในรายงานของอิบนุ อิชามกล่าวว่านางได้อุทิศตนให้บริการสาธารณสุขแก่มุสลิมผู้ด้อยโอกาสเป็นการเฉพาะ (Ibn Hishām, 1990: 3/189) สะอูด อิบนุ มุอาซได้รับบาดเจ็บจากสงครามคือองค์ก็ได้รับการรักษาในเต็นท์นี้ (Ibn Sa‘d, 1990: 8/226-227)² ซึ่งนับว่าเป็นสถานพยาบาลหลังแรกอย่างเป็นทางการในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ

เศาะหาบียะฮ์ที่มีความรู้ด้านการแพทย์อีกท่านหนึ่งที่ควรกล่าวในที่นี้คือนางอัสมอา์ บิन्द์ อุมัยฮ์ นางเป็นภรรยาของญะฮ์ฟัร อิบนุ อิบิ ฎอลิบ และเป็นสตรีผู้หนึ่งที่อพยพไปยังอบิสลิเนีย และได้เรียนวิชาการแพทย์บางอย่างจากอบิสลิเนีย มีรายงานว่าในช่วงที่ท่านนบี ﷺ ป่วยหนักใกล้จะเสียชีวิต นางอัสมอา์ บิन्द์ อุมัยฮ์ ได้ส่งยาสมุนไพรชนิดหนึ่งเพื่อรักษาท่านนบี ﷺ ซึ่งสมุนไพรดังกล่าวนี้นางได้เรียนรู้จากดินแดนอบิสลิเนีย (Ibn Sa‘d, 1990: 2/ 181) นอกจากนี้นางอัสมอา์ ยังมีความรู้ในเรื่องสมุนไพรชนิดอื่นๆ อีกด้วย มีรายงานว่าท่านนบี ﷺ ได้เคยถามนางเกี่ยวกับสมุนไพรแก้ท้องเสีย (Al-Tirmidhi: 2081)³ และในช่วงที่ท่านนบี ﷺ ล้มลงหายใจใหม่ๆ บรรดาเศาะหาบะฮ์ต่างก็ลี้ใจ บางท่านเห็นว่าท่านนบี ﷺ ล้มชีวิตไปแล้วในขณะที่บางท่านเห็นว่าท่านนบี ﷺ ยังมีชีวิตอยู่ นางอัสมอา์ บิन्द์ อุมัยฮ์จึงได้วางมือของนางบนช่วงไหล่ของท่านนบี ﷺ เพื่อพิสูจน์การเต้นของชีพจรของท่านนบี ﷺ พร้อมกับกล่าวยืนยันว่าท่านนบี ﷺ ได้เสียชีวิตไปแล้ว (Ibn Sa‘d, 1990: 2/ 208) ซึ่งแสดงให้เห็นว่านางมีความเชี่ยวชาญทางการแพทย์เป็นอย่างมาก

นอกจากนางอัสมอา์ บิन्द์ อุมัยฮ์ แล้วมีรายงานแสดงให้เห็นว่าท่านหญิงอุม്മุ สะละมะฮ์ผู้ซึ่งเคยอพยพไปยังอบิสลิเนียเช่นเดียวกับนางอัสมอา์ ก็เป็นเศาะหาบียะฮ์อีกท่านหนึ่งที่มีความรู้ในเรื่องการแพทย์ (Ibn Qayyim Al-Jawziyah, 1998: 4/76) ในช่วงที่ซัมมาส อิบนุ อูษมาน อัลมัคชูมีย์ได้รับบาดเจ็บสาหัสจากสงครามอูฮุด มีรายงานว่าเริ่มแรกซัมมาสถูกส่งตัวมารักษาที่บ้านของท่านหญิงอาอิชะฮ์ แต่ต่อมาย้ายไปรักษาที่บ้านของท่านหญิงอุม്മุ สะละมะฮ์ (Al-Wāqidī, n.d.: 1/312)

ในศอฮิห์บุคอรีที่ได้บันทึกว่า ในช่วงอูษมาน อิบนุ มัสอูน ล้มป่วยที่บ้านของนางอุม്മุ อัลอะลาอ์ อัลอันศอริยะฮ์ นางก็ให้การพยาบาลแก่อูษมาน จนถึงวาระสุดท้ายของเขา (Bukhārī: 7018)

¹ นางเป็นสตรีในเผ่าอัศลาม เข้ารับอิสลามหลังจากท่านนบี ﷺ อพยพมายังมะดีนะฮ์แล้ว และได้เข้าร่วมสงครามคือยบรพร้อมกับท่านนบี ﷺ (Ibn Sa‘d, 1990: 8/226-227) ในรายงานของอิบนุ อิชามกล่าวว่า เศาะหาบียะฮ์ท่านนี้มีชื่อเรียกว่า รุฟัยอะฮ์ (رُفَيْعَةُ) (Ibn Hishām, 1990: 3/189)

² อัลวาเกดีย์ก็กล่าวถึงในเรื่องนี้ด้วย ดูเพิ่มเติมใน Al-Wāqidī n.d.: 2/510, 525

³ อัลอัลบานียืนยันจักษ์ว่าเป็นหะดีษอูฮัพในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ อีซากล่าวว่าเป็นหะดีษหะสัน ฆอริบ (Al-Albānī, 2000b: 197-198)

และมีรายงานจากนางฟาฏิมะฮ์ บินต์ อัลมุญชิร เล่าว่า นางอัสมาฮ์ บินต์ อนุ บักร์ เมื่อมีผู้ป่วยเป็นไข้สูงมาหา นางจะโปรยน้ำลงบนร่างผู้ป่วย พร้อมกับกล่าวว่า ท่านรศูล ﷺ ได้สั่งให้เราลดความร้อนด้วยน้ำ (Bukhārī: 5724)

นอกจากการใช้น้ำสมุนไพรแล้วในสมัยของท่านนบี ﷺ มีการรักษาผู้ป่วยบางชนิดโดยการเสกเป่าคาถาซึ่งเรียกวธีการรักษาแบบนี้ว่า “รุกยะฮ์ (رقية)” มีสตรีชาวคูรอัยช์คนหนึ่งชื่อว่า อัลซิฟาฮ์ บินต์ อับดุลลาฮ์¹ นางมีชื่อเสียงโด่งดังด้วยการเสกเป่าคาถาเพื่อรักษาคนป่วยในยุคญาฮิลียะฮ์ เมื่อนางเข้ารับอิสลามและอพยพติดตามท่านนบี ﷺ ไปยังนครมะดีนะฮ์ นางได้แจ้งเรื่องดังกล่าวนี้ให้ท่านนบี ﷺ ทราบพร้อมกับแสดงการเสกเป่าคาถาให้ท่านนบี ﷺ ดู เมื่อพบว่าไม่มีคำพูดใดที่เป็นต้องห้ามในอิสลาม ท่านนบี ﷺ จึงได้อนุญาตให้นางใช้การเสกเป่าคาถาในการรักษาผู้ป่วยได้ พร้อมกับขอให้นางสอนบทการเสกเป่าคาถาดังกล่าวนี้ให้แก่ท่านหญิงหัฟซะฮ์ด้วย (Al-Hākīm, 2002: 4/63-64; Ibn ‘Abd al-Barr 2006: 2/ 537) นอกจากนี้มีรายงานว่าท่านนบี ﷺ ได้ใช้ให้ท่านหญิงอาอิชะฮ์ไปรักษาการถูกมนต์ดำโดยการเสกเป่าคาถา (Ibn ‘Abdullāh al-Ṭabarī, 1989: 63) นอกจากนางอัลซิฟาฮ์แล้ว ยังปรากฏรายชื่อเสาะหาบียาตท่านอื่นๆ เช่น นางอัสมาฮ์ บินต์ อุมัยฮ์ (Muslim: 2198) และนางคอลีละฮ์ บินต์ อนัส อัลอันศอริยะฮ์ ที่ท่านนบี ﷺ ได้อนุญาตให้ใช้การเสกเป่าคาถาในการรักษาคนป่วยได้ (Ibn Hajar, 1853: 8/59)

เสาะหาบียาตไม่ได้มีบทบาทในการให้บริการสาธารณสุขให้แก่ชาวมุสลิมเท่านั้น แม้แต่คนที่ไม่ใช่มุสลิมก็มารับการบริการจากพวกนางด้วย ดังปรากฏในตำราวุฎูอะฮ์ของอิมามมาลิกรายงานจากอัมเราะฮ์ บินต์ อับดุลเราะห์มานเล่าว่า ครั้งหนึ่งอนุ บักร์ เข้าไปในบ้านของท่านหญิงอาอิชะฮ์ ซึ่งในขณะนั้นนางกำลังรักษาผู้ป่วยสตรีชาวอิหร่านคนหนึ่งโดยการเสกเป่าคาถา (รุกยะฮ์) อนุ บักร์ จึงกล่าวแก่นางว่า “เธอจงเสกเป่าคาถาด้วยโอองการอัลกุรอานเถอะ” (Mālik Ibn Anas: 1886)²

¹ นางเป็นมารดาของสุไลมาน อิบน์ อิบิ ค็อยษะมะฮ์ (سليمان بن ابي خيثمة) (ในบางตำราใช้คำว่า อิบิ หัยมะฮ์ ابي حنمة) ดูใน Ibn ‘Abd al-Barr 2006: 2/537 และ Ibn al-Athīr 1994: 7/162) บางคนกล่าวว่าชื่อจริงของนางคือไลลา นางอัลซิฟาฮ์ เข้ารับอิสลามในยุคมักกะฮ์ นางเป็นหนึ่งในบรรดาเสาะหาบียาตที่ทำให้การสตัยบบันต่อท่านนบี ﷺ และนางเป็นคนหนึ่งที่อยู่ในกลุ่มแรกๆ ที่อพยพไปยังนครมะดีนะฮ์ นางเป็นสตรีชั้นสูงและมีความปรารถนาเรื่องเป็นอย่างมาก ท่านนบี ﷺ เคยไปเยี่ยมและเขยนอนพักกลางวันที่บ้านของนาง (Ibn Hajar, 1853: 8/120-121)

² อนุ อูสามะฮ์วินิจฉัยว่าเป็นหะดีษฎออิฟเพราะสะนัคมุนกออฎิ (منقطع) ในขณะที่อัลอัลบานีย์วินิจฉัยว่าหะดีษบทนี้มีสายรายงานที่เชื่อถือ (ثابت) แต่มนกออฎิ เพราะนางอัมเราะฮ์ บินต์ อับดุลเราะห์มานนั้นไม่มีโอกาสพบเจอกับอนุ บักร์ เพราะนางเกิดหลังจากอนุ บักร์เสียชีวิตไปแล้ว 13 ปี (Mālik Ibn Anas, 2003: 4/385)

นอกจากการให้บริการพยาบาลให้แก่ผู้ที่เจ็บป่วยแล้ว การบริการทำคลอดหรือการเป็นหมอ
 คำแยกก็เป็นการบริการสาธารณสุขอีกประการหนึ่งของเสาะหาปิยาตในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ ใน
 รายงานของอิบนุ อัลอะษีรเล่าว่านางสัลมา หรืออุม്മ รอฟี้อเป็นผู้ทำคลอดให้แก่ท่านหญิงคอดีละฮ์
 ในช่วงที่ให้กำเนิดท่านหญิงฟาฏิมะฮ์ และนางได้ทำคลอดให้แก่นางมาริยะฮ์ อัลกิบฎิยะฮ์ในช่วงที่
 ให้กำเนิดอิบรอฮีม บุตรของท่านนบี ﷺ (Ibn al-Athir, 1994: 7/148) ส่วนในรายงานของ อิบนุ
 หะญูร์ โดยอ้างจากอัลวากิดีเล่าว่านางสัลมา ผู้เป็นทาสีของนางศอฟียะฮ์ บินต์ อัลคุดมุกฏอิลิษผู้
 เป็นผู้ทำคลอดให้แก่ท่านหญิงคอดีละฮ์ในช่วงที่ให้กำเนิดบุตรที่ให้กับท่านนบี ﷺ ทั้งหมด (Ibn
 Hajar, 1853: 8/113) นางสะวาดะฮ์ หรือนางเสาดะฮ์ บินต์ มิสเราะฮ์ เป็นผู้ทำคลอดให้แก่ท่านหญิง
 ฟาฏิมะฮ์ในช่วงที่ให้กำเนิดท่านหะสัน อิบนุ อะลี (Ibn Hajar, 1853: 8/117) นอกจากการทำคลอด
 แล้ว มีสตรีบางคนทำหน้าที่เข้าสู่ันต์ (จิตาน) ให้ทารกด้วย ในยุคมีกาะฮ์มีสตรีคนหนึ่งชื่ออานาง
 อุม്മ อันมาร เป็นผู้ทำหน้าที่เข้าสู่ันต์ให้ทารก (Ibn Hishām, 1990: 3/33) สำหรับในยุคมะดีนะฮ์นั้น
 มีรายงานพบว่ามีเสาะหาปิยาตท่านหนึ่งชื่อว่า อุม്മ อะฎิยะฮ์ อัลอันศอริยะฮ์ ทำหน้าที่เข้าสู่ันต์ทารก
 หญิง และท่านนบี ﷺ ได้ให้คำแนะนำในเรื่องนี้บางประการให้แก่นางด้วย (Abū Dāwud: 5271)¹

อาจกล่าวได้ว่าสตรีชาวอาหรับมีบทบาททางการแพทย์มาตั้งแต่ในยุคญาฮิลิยะฮ์ และ
 ประสบการณ์ดังกล่าวนี้ได้สานต่อเรื่อยมาจนถึงในยุคสมัยของอิสลาม นางซัยนับ อัลฏอบีบะฮ์ จาก
 เผ่าเอาด์ (أؤء) ก็เป็นแพทย์หญิงที่ชื่อชื่อคนหนึ่งของชาวอาหรับ (‘Alī, 1993: 4/620) จะสังเกตได้ว่า
 ทั้งในยุคญาฮิลิยะฮ์และยุคอิสลามก็มีสตรีที่มีฉายานามว่า อัลฏอบีบะฮ์ (الطبيبة) หรือ อัลชีฟาอ์
 (الشفاء) ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีสตรีเข้าไปมีบทบาทในด้านการแพทย์และการสาธารณสุขของสังคม
 ในสมัยนั้นอย่างชัดเจน

5) บริจาคทาน ช่วยเหลือคนยากจนและเด็กกำพร้า

การบริจาคทาน ช่วยเหลือคนยากจนและเด็กกำพร้าเป็นอิบาเดฮ์ในเชิงสังคมที่สำคัญ
 ประการหนึ่ง การบริจาคทานหมายถึงการให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนมนุษย์ในการตอบสนองความ

¹ ด้วยหะดีษในสุนันอบู ดาวิดดังนี้

((عن أم عطية الأنصارية، أن امرأةً كانت تحتن بالمدينة، فقال لها النبي صلى الله عليه وسلم لا تنهكي
 فإن ذلك أحظي للمرأة، وأحبُّ إلى العجل))

อบู ดาวิดกล่าวว่าหะดีษบทนี้มีมุหัมมัด อิบนุ หิसान เป็นสายรายงานซึ่งไม่เป็นที่รู้จัก และถือว่าเป็นหะดีษฎออิฟ
 (Abū Dāwud, 1424: 952) ในขณะที่อัลอัลบานีย์วินิจฉัยว่าเป็นหะดีษศอฮีห์ (Al-Albānī, 1998b: 3/295)
 รายละเอียดเกี่ยวกับการเข้าสู่ันต์ทารกหญิงในมิติทางกฎหมายอิสลามสามารถดูได้ใน Ibn Taymiyah, 1983: 11-12;
 Zaydān, 1993: 1/47-49 และ Ibn al-Jawzī, 1989, 14-16.

จำเป็นในชีวิตประจำวันของพวกเขาเพื่อหวังผลบุญจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งการให้ความช่วยเหลือนั้นอาจอยู่ในรูปของเงินทอง อาหารการกิน เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เวชภัณฑ์ยาโรค หรือที่อยู่อาศัย ศาสนาอิสลามได้ส่งเสริมและกำชับให้มุสลิมทุกคนทั้งชายและหญิงที่มีฐานะที่ดีกว่าในสังคมจะต้องให้การช่วยเหลือผู้ที่ด้อยกว่าโดยการบริจาคทานให้แก่ผู้ที่ยากจน ขัดสนหรือผู้ที่รอการช่วยเหลือ ไม่ว่าจะพวกเขาจะเป็นผู้มาขอหรือไม่มาขอความช่วยเหลือก็ตาม¹ ซึ่งในบางครั้งผู้ที่ไม่มาขออาจมีความจำเป็นมากกว่าผู้ที่มาขอก็เป็นไปได้² ท่านนบี ﷺ เองได้กำชับให้มีการบริจาคทานแม้ด้วยปริมาณที่เล็กน้อยก็ตาม ดังที่ท่านนบี ﷺ กล่าวต่อท่านหญิงอาอิชะฮ์ไว้ความว่า

“โอ้อาอิชะฮ์ เจ้าอย่าปฏิเสธคนจน แม้ว่าด้วยครั้งหนึ่งของลูกอินทผลัมก็ตาม จงรักพวกเขาและใกล้ชิดกับพวกเขา แท้จริงแล้วพระองค์อัลลอฮ์จะใกล้ชิดกับเจ้าในวันกิยามะฮ์” (Al-Tirmidhī: 2352)³

และท่านนบี ﷺ ได้กำชับให้ดูแลช่วยเหลือแก่เด็กกำพร้าโดยกล่าวไว้ความว่า

“ฉันกับผู้ที่ดูแลเด็กกำพร้า นั้นจะอยู่อย่างใกล้ชิดกันในสวนสวรรค์ ดังนี้”
ท่านนบี ﷺ ให้สัญลักษณ์นี้ไว้กับนิ้วกลางที่ติดกันโดยไม่มีอะไรมาขวางกั้นเลย (Bukhāri : 5304)

บรรดาเสาหาบียาตในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาภรรยาของท่านนบี ﷺ ได้แสดงบทบาทเป็นตัวอย่างในการบริจาคทานช่วยเหลือคนยากไร้ในสังคมอย่างเห็นได้ชัด พวกนางแข่งขันกันในการบริจาคทานในสิ่งที่พวกนางมีอยู่แม้ว่าจะเป็นปริมาณที่เล็กน้อยก็ตาม ท่านหญิงอาอิชะฮ์เคยบริจาคผลองุ่นหนึ่งผลให้แก่คนขอทาน ดังปรากฏในบันทึกของอิบนุ สะอูด จากสายรายงานของฟูฎัยล์ อิบน์ มัรซูก⁴ ซึ่งรับรายงานจากนางซุบัยยะฮ์ บินต์ อัลมุอัลลิล¹ กล่าวว่า

¹ ดูโครงการอัลกุรอานสูเราะฮ์ที่ 51 อัลซารียาต โองการที่ 19

² ดูโครงการอัลกุรอานสูเราะฮ์ที่ 2 อัลบะเกาะเราะฮ์ โองการที่ 273

³ อนุ อีซากล่าวว่าเป็นหะดีษฆอริบ ในขณะที่อัลอัลบานียืนยันจลัษว่าเป็นหะดีษศอฮีห์ (Al-Albānī, 2000b: 2/544)

⁴ มีชื่อเต็มว่า ฟูฎัยล์ อิบน์ มัรซูก อัลอะซหฺร อัลรอกอซีฮ์ อนุ อับดุลเราะห์มาน อัลกุฟี (فضيل بن مرزوق الأغر) นักวิชาการมีทัศนคติที่แตกต่างกันในสถานภาพความน่าเชื่อถือของท่าน อัลเฮารีย์ (الثوري) อิบน์ อุยัยนะฮ์ (ابن عيينة) และอิบน์ มุอิน (ابن معين) กล่าวว่ามิเกาะฮ์ (ثقة) อับดุลคอลิก อิบน์ มันศูร รายงานจากอิบน์ มุอินกล่าวว่า เป็นนคนที่น่าเชื่อถือในเรื่องหะดีษแต่มีแนวคิดชีอะฮ์อย่างรุนแรง ส่วนอิบน์ อปีฮาติม (ابن أبي حاتم) กล่าวว่า สอดดู (صدوق) ในขณะที่อัลนะสาอีกล่าวว่า ฎออีฟ (ضعيف) อิบน์ ฮีบบานกล่าวไว้ในตำรา “อัลมิกออด” ว่า ชุคฏีฮ์ (مُخْطِئٌ) และอัลอิญลีย (العجلي) กล่าวว่าสามารถรับหะดีษจากเขาได้ สอดดู แต่เขาเคยมีแนวคิดชีอะฮ์ (Ibn Hajar, 1995: 3/401-402)

“ครั้งหนึ่งดิฉันเข้าไปหาท่านหญิงอาอิชะฮ์ ระหว่างนั้นมีชายขอทานคนหนึ่งเข้ามาหา ท่านหญิงอาอิชะฮ์ได้ให้อุ่นหนึ่งผลให้แก่เขาพร้อมกับมองมายังดิฉันพลางพูดว่า ฉันเห็นพวกเขารู้สึกแปลกใจต่อการกระทำของฉัน แท้จริงแล้วอุ่นหนึ่งผลนั้นมีน้ำหนักมากกว่าละอองธุลี (جُذ) เสียอีก”² (Ibn Sa'd, 1990: 8/355) ในศอสีห์บุคอรีบรรยายจากท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าว่า ครั้งหนึ่งมีผู้หญิงคนหนึ่งพร้อมกับลูกสาวอีกสองคนเข้ามาขอทานจากฉัน ซึ่งวันนั้นฉันไม่มีอะไรเหลือเลยนอกจากลูกอินทผลัมหนึ่งลูก ฉันได้ให้ลูกอินทผลัมนั้นแก่นาง และนางได้แบ่งลูกอินทผลัมให้แก่ลูกสาวทั้งสอง หลังจากนั้นนางก็อำลาจากไป เมื่อท่านนบี ﷺ กลับมาฉันได้เล่าเรื่องนี้ให้ท่านฟัง ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวความว่า “ผู้ใดที่ให้การอุปการะเลี้ยงดูและปฏิบัติดีต่อเด็กผู้หญิงคนนั้น นางจะเป็นเครื่องกำบังไฟนรกให้แก่เขา” (Bukhāri: 5995)

ท่านหญิงอาอิชะฮ์เคยบริจาคเงินทองทั้งหมดที่มีอยู่ให้แก่คนยากจน จนกระทั่งไม่มีอะไรเหลือสำหรับนางใช้ในการละศีลอด มีรายงานจากนางอุม്മ ซัรเราะฮ์ เล่าว่า อิบน์ ซุบัยร์ ได้ส่งเงินจำนวนแสนดิรห์ให้แก่นาง ซึ่งในวันนั้นนางถือศีลอด นางได้นำเงินดังกล่าวไปแจกจ่ายให้แก่คนยากจนจนหมดสิ้น เมื่อถึงตอนเย็นใกล้ถึงเวลาละศีลอด นางได้เรียกคนรับใช้ให้นำอาหารมาเพื่อจะใช้ละศีลอด ปรากฏว่าไม่มีอาหารเหลือเลย นางอุม്മ ซัรเราะฮ์ ซึ่งเป็นคนรับใช้ของนางได้กล่าวแก่นางว่า “โอ้มารดาศรัทธาชน ทำไมท่านไม่เก็บเงินไว้บ้างสักหนึ่งดิรห์ จากที่ท่านได้แจกจ่ายเมื่อเช้า เพื่อซื้อเนื้อใช้ในการละศีลอดของท่านบางล่ะ?” ท่านหญิงอาอิชะฮ์ตอบว่า “อย่าตำหนิฉันเลย ถ้าเจ้าได้เตือนฉันก่อนหน้านี้ ฉันก็คงจะทำอย่างนั้น” (Ibn Sa'd, 1990: 8/53) นอกจากนี้มีรายงานจาก

¹ ไม่ปรากฏรายละเอียดประวัติของนางในตำรานามานุกรม (كتب المعجم) ต่างๆ

² ท่านหญิงอาอิชะฮ์ต้องการที่จะบอกว่าการบริจาคอุ่นหนึ่งผลก็ถือว่าเป็นความดีได้เช่นกัน เพราะมันใหญ่กว่าละอองธุลี ถึงแม้ว่าจะเท่ากับละอองธุลีก็ตามถือว่าเป็นความดีเช่นกันดังที่โองการอัลกุรอานที่ได้ตรัสไว้ว่า

﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۗ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ۗ﴾

ความว่า “คิงนั้นผู้ใดกระทำความดีสักเท่าละอองธุลี เขาก็จะเห็นมัน ส่วนผู้ใดกระทำความชั่วหนักเท่าละอองธุลี เขาก็จะ เขาก็จะเห็นมัน” (Al-Zalzalah 99: 7-8)

³ เป็นคนรับใช้ของท่านหญิงอาอิชะฮ์ มีรายงานหะดีษจากท่านหญิงอาอิชะฮ์และท่านหญิงอุม്മ สะละมะฮ์ ท่านอัลอิญญิบีย (العجلي) กล่าวว่า นางเป็นคนมะดีนะฮ์ เป็นดาบิอียะฮ์และมีสถานภาพเป็นนิเกาะฮ์ (نكحة) (Ibn Hajar, 1995: 4/696)

อูเราะฮ์¹ กล่าวว่า ฉันเห็นท่านหญิงอาอิชะฮ์ได้บริจาคเงินเป็นจำนวนเจ็ดหมื่นดิรหัมโดยที่นางไม่รู้สึกหน้าใจใดๆ ทั้งสิ้น (Ibn Sa‘d, 1990: 8/53)

ในบันทึกของอัลฮากิม รายงานจากฮิซาม อิบน์ อูเราะฮ์ ซึ่งรับรายงานจากบิดาของเขาเล่าว่า มุอาวิยะฮ์ อิบน์ อบี สุฟยาน ได้มอบเงินให้แก่ท่านหญิงอาอิชะฮ์จำนวนหนึ่งแสนดิรหัม แต่นางได้แจกจ่ายให้คนอื่นทั้งหมด จนไม่เหลือใดๆ แก่นางเลย นางบะรีเราะฮ์ (بَرِيْرَة)² ได้กล่าวแก่ท่านหญิงอาอิชะฮ์ว่า “ท่านกำลังถือศีลอดอยู่ เหตุไฉนท่านไม่เอาเงินนั้นสักหนึ่งดิรหัมเพื่อให้ฉันซื้อเนื้อให้ท่านล่ะ” ท่านหญิงอาอิชะฮ์กล่าวว่า “หากเธอบอกแก่ฉันก่อนหน้านี้ ฉันคงจะทำตามที่เธอว่า” (Al-Hākim, 2002: 4/31) ท่านหญิงอาอิชะฮ์ไม่เพียงแต่บริจาคทานให้แก่ผู้ที่เป็นมุสลิมเท่านั้น แม้แต่เพื่อนร่วมโลกที่เป็นคนต่างศาสนิกท่านหญิงอาอิชะฮ์ก็ไม่ลังเลที่จะให้บริจาคทานด้วย ดังปรากฏในหะดีษศอฮีห์ทั้งในบุคอรีฮ์และมุสลิมว่า มีรายงานจากนางอัมเราะฮ์ (عَمْرَة) บินต์ अबดุลเราะฮ์มาน³ ซึ่งท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าว่า วันหนึ่งมีสตรีชาวอิยิปต์คนหนึ่งเข้ามาขอทานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ เมื่อนางได้ให้ทานแล้ว สตรีชาวอิยิปต์นั้นได้ขอร้องให้นางว่า ขอให้พระองค์อัลลอฮ์ทรงคุ้มครองท่านจากการถูกลงทัณฑ์ในกูโบร์... (Bukhārī: 1049; Muslim: 903)

ท่านหญิงซัยนั บินต์ ญะหุช ก็เป็นตัวอย่างภรรยาของท่านนบี ﷺ อีกท่านหนึ่งที่มิพบทาทในการบริจาคทานให้ความช่วยเหลือแก่คนยากจน นางขอทานจากน้ำมือน้ำแรงของตนเอง จนท่านนบี ﷺ ได้ให้ขานนามนางว่า “นางผู้มีมือน้ำ” รายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าว่า ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวแก่บรรดาภรรยาของท่านว่า “ผู้ที่เสียชีวิตตามฉันคนแรกในหมู่พวกเธอ ก็คือผู้ที่มีมือน้ำที่สุด” ท่านหญิงอาอิชะฮ์กล่าวว่า “หลังจากท่านรุด ﷺ เสียชีวิต เมื่อใดที่พวกเรา รวมตัวกัน พวกเราจะวัดมือกันที่กำแพงบ้านว่าใครเป็นผู้ที่มีมือน้ำที่สุดจนกระทั่งท่านหญิงซัยนั

¹ อูเราะฮ์ อิบน์ อัชชูบัยร์ อิบน์ อัลเอาวาม (عروة بن الزبير بن العوام) อิบน์ สะอูด กล่าวว่า เป็นคนที่มียะกะฮ์ (نق) จำหะดีษจำนวนมาก อาลิม และฟากีหฺ ส่วนอัลอิญลียฺ (العجلي) กล่าวว่า เป็นดาบิอียฺ ชาวมะดีนะฮ์ และมียะกะฮ์ เป็นผู้ที่อยู่ในคุณธรรมไม่เข้ามีส่วนร่วมในเหตุการณ์พิตนะฮ์ อูเราะฮ์เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 91 หรือ 92 (Ibn Hajar, 1995: 3/93-94)

² เป็นอดีตเป็นทาสหญิงคนหนึ่งของท่านหญิงอาอิชะฮ์ซึ่งซื้อมาจากคนในตระกูลฮิลาล (Ibn ‘Abd al-Barr, 2006: 2/491)

³ นางเป็นชาวมะดีนะฮ์ และเคยเป็นคนรับใช้ในบ้านท่านหญิงอาอิชะฮ์, อิบน์ มะอีน (ابن معين) กล่าวว่า เป็นคนที่มียะกะฮ์ (نق) สามารถอ้างอิงได้ ส่วนอัลอิญลียฺ (العجلي) กล่าวว่า เป็นดาบิอียะฮ์ ชาวมะดีนะฮ์ และมียะกะฮ์ อิบน์ หิบบานกล่าวว่า นางเป็นผู้ที่รู้เกี่ยวหะดีษของท่านหญิงอาอิชะฮ์มากที่สุดคนหนึ่ง นางเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. ที่ 98 หรือ ฮ.ศ.ที่ 103 (Ibn Hajar, 1995: 4/682-683)

บิन्द์ ญะหฺซฺเสียชีวิต¹ นางเป็นสตรีที่ไม่สูงและไม่ใช่เป็นผู้ที่มีมือยาวที่สุดในบรรดาพวกเรา ดังนั้นพวกเราจึงรู้ว่าคำว่ามือยาวในความหมายของท่านนบี ﷺ นั้นหมายถึงการบริจาคทาน ซึ่งนางเป็นคนที่ทำงานด้วยลำแข้งของตนเองและบริจาคทานในหนทางของอัลลอฮฺจากน้ำมือของตนเอง”² ท่านหญิงซัยนัับเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. ที่ 20 ซึ่งมีอายุได้ 53 ปี (Ibn al-Jawzi, 1985: 2/ 49)

ในบันทึกของอิบนุ สะอฺุดได้นำเสนอหลายรายงานที่เล่าเกี่ยวกับการบริจาคทานของท่านหญิงซัยนัับ บิन्द์ ญะหฺซฺ แม้แต่รายได้ที่รัฐจัดให้เป็นสวัสดิการเลี้ยงชีพแก่นางเป็นการเฉพาะหรือที่เรียกว่า อัลอะฎอฮ์ (عطاء) นางก็รับเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ส่วนที่เหลือนางนำไปบริจาคให้แก่คนยากจนหรือให้แก่คนที่มีความจำเป็น (Ibn Sa'd, 1990: 8/86-87) รายงานจากอุมัร อิบนุ อุษมาน อิบนุ อับดุลลอฮ์ อัลญะหฺซียฺ ซึ่งรายงานจากบิดาของเขาเล่าว่า ท่านหญิงซัยนัับไม่มีเงินเหลือแม้แต่ดิรหัมหรือดินาร์เดียว นางจะบริจาคทานเงินที่ได้มาทั้งหมด และนางเป็นที่พึ่งของคนยากคนจน (Ibn Sa'd, 1990: 8/90) หลังจากที่นางเสียชีวิต นางอัมเราะฮ์ (عمرّة) บิन्द์ อับดุลเราะหฺมาน ได้ยื่นท่านหญิงอาอิชะฮ์กล่าวในทำนองยกย่องท่านหญิงซัยนัับว่า “เด็กกำพร้าและแม่มีรายได้สูญเสียชีวิตที่พึ่งไปแล้ว” (Ibn Sa'd, 1990: 8/87)

ท่านหญิงซัยนัับ บิन्द์ คุซัยมะฮ์ ก็เป็นภรรยาของท่านนบี ﷺ อีกท่านหนึ่งที่ชอบการบริจาคทานและให้การช่วยเหลือแก่คนยากไร้และด้อยโอกาส แม้ว่าท่านหญิงซัยนัับ บิन्द์ คุซัยมะฮ์มีชีวิตอยู่อยู่ร่วมกับท่านนบี ﷺ ในฐานะมารดาแห่งศรัทธาจนได้ไม่นาน³ ด้วยนิสัยที่ชอบให้อาหารและบริจาคทานให้แก่บรรดาคนยากจน จนนางได้รับฉายานามว่า “มารดาของผู้ยากไร้ (أم المساكين)” (Ibn al-Athir, 1994: 7/130)

นอกจากนี้ท่านหญิงเซาะดะฮ์ บิन्द์ ซัมอะฮ์ และท่านหญิงศอฟียะฮ์ บิन्द์ หุัยย ก็มีส่วนร่วมในบทบาทการบริจาคทานในหนทางของอัลลอฮฺและให้การช่วยเหลือผู้ยากไร้ ในบันทึกของอิบนุ สะอฺุด ซึ่งอ้างรายงานจากมุหัมมัด อิบนุ อุมัร เล่าว่า ท่านหญิงเซาะดะฮ์ บิन्द์ ซัมอะฮ์ได้นำเงินส่วน

¹ นางเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. ที่ 20 และเป็นภรรยาของท่านนบี ﷺ คนแรกที่เสียชีวิตหลังจากท่านนบี ﷺ เสียชีวิต (Ibn Sa'd, 1990: 8/88-91; Ibn 'Abd al-Barr, 2006: 2/525-526)

² หะดีษเดียวกันนี้ปรากฏอยู่ในตำราฎอฮ์ของอิบนุ สะอฺุด (Ibn Sa'd, 1990: 8/85-86) ซึ่งมีความสอดคล้องกับหะดีษในศอฮิหฺบุคอริฮ์ บทที่ว่าด้วยชะกาด หะดีษเลขที่ 1420 และหะดีษในศอฮิหฺมุสลิม บทที่ว่าด้วยความประเสริฐของเศาะหาบะฮ์ หะดีษเลขที่ 2452

³ ท่านนบี ﷺ ได้แต่งงานกับนางในเดือนรอมฎอน เดือนที่ 31 หลังจากฮิจเราะฮ์ และนางเสียชีวิตในปลายเดือนรอบีอุลอาคิร ซึ่งเป็นเดือนที่ 39 หลังจากฮิจเราะฮ์ (Ibn Sa'd, 1990: 7/91-92) หมายความว่านางอยู่ร่วมกับท่านนบี ﷺ ประมาณ 8 เดือน

หนึ่งจากที่รัฐจัดให้เป็นสวัสดิการเลี้ยงชีพให้แก่นางเป็นการเฉพาะบริจาคให้แก่คนยากจน (Ibn Sa'd, 1990: 8/45) ในขณะที่ท่านหญิงศอฟียะฮ์ บินต์ หุัยย์ ได้บริจาคบ้านของนางเองในช่วงที่นางยังมีชีวิตอยู่ (Ibn Sa'd, 1990: 8/102)

นอกจากบรรดาภรรยาของท่านนบี ﷺ แล้วเสาะหาบิยัตท่านอื่นๆ ก็มีส่วนร่วมในการบริจาคทานในหนทางของอัลลอฮ์รวมถึงการช่วยเหลือช่วยเหลือคนยากจนด้วย ในศอฮีห์บุคอรีฮ์ซึ่งรายงานจากอิบน์ อับบาส เล่าว่า ท่านนบี ﷺ ได้ออกไปเพื่อทำการละหมาดอีด ท่านนบี ﷺ ได้ละหมาดอีดสองร็อกอ์โดยไม่ได้ละหมาดสุนัตก่อนและหลัง หลังจากละหมาดเสร็จท่านนบี ﷺ ได้เดินไปยังแถวกลุ่มสตรี ซึ่งมีบิลาตติดตามด้วย ท่านนบี ﷺ ได้เทศนาให้แก่กลุ่มสตรีและกำชับให้พวกนางบริจาคทาน พวกนางจึงพากันถอดกำไลมือและสร้อยคอออกมาให้บริจาค (Bukhārī: 1431)

การบริจาคทานหรือการให้ความช่วยเหลือแก่คนยากจนในวิถีทางของอิสลามไม่ได้ให้ความสำคัญต่อปริมาณของทรัพย์แต่ให้ความสำคัญต่อความบริสุทธิ์ใจและการมีส่วนร่วมในสังคมตามความสามารถของแต่ละคนถึงแม้ว่าจะเป็นจำนวนที่เล็กน้อยก็ตาม ในรายงานของอิบน์ สะอูด ซึ่งอ้างรายงานจากอับดุลเราะห์มาน อิบน์ บุญญัด (رضي الله عنه) ซึ่งรับรายงานจากยายของเขาชื่อ อุม്മ์ บุญญัด ได้ถามท่านนบี ﷺ ว่า “โอ้ท่านรَسُولของอัลลอฮ์ มีคนอนาถมายังบ้านของดิฉัน ซึ่งดิฉันไม่มีอะไรที่จะให้เลย ดิฉันควรทำอย่างไร” ท่านนบี ﷺ ตอบว่า “หากไม่มีอะไรเหลือเลยนอกจากกิลิบท้ำสัตว์ที่ถูกเผาเท่านั้นก็จงหยิบยื่นให้เขา” (Ibn Sa'd, 1990: 8/336) ในอีกสายรายงานหนึ่งจากอัมร์ อิบน์ มูอาซ อัลอันศอรีฮ์ ซึ่งรับรายงานจากยายของเขาชื่อนางเหวอาฮ์ กล่าวว่า ฉันได้ยื่นท่านรَسُولลุลลอฮ์ กล่าวว่า “จงสนองตอบผู้ขอทาน แม้ว่าด้วยกิลิบท้ำสัตว์ที่ถูกเผาก็ตาม” (Ibn Sa'd, 1990: 8/336)

นางอัสมาฮ์ บินต์ อบี บักร์เคยถามท่านนบี ﷺ เกี่ยวกับการบริจาคทานจากทรัพย์ของสามีของนาง ซึ่งมีบันทึกในศอฮีห์มุสลิมเล่าว่า นางอัสมาฮ์เข้าไปหาท่านนบี ﷺ และถามว่า “โอ้นบีของอัลลอฮ์ ส่วนตัวของดิฉันไม่มีอะไร ทั้งหมดเป็นทรัพย์สินของซุบัยร์ที่นำมาให้ดิฉัน หากดิฉันบริจาคส่วนหนึ่งจากทรัพย์สินนั้น ดิฉันมีความผิดหรือไม่?” ท่านนบี ﷺ ตอบว่า “จงบริจาคเท่าจำนวนที่ไม่ทำให้ซุบัยร์โกรธเคือง เจ้าอย่าได้ตระหนี่ถี่เหนียว เพราะพระองค์อัลลอฮ์จะทรงตระหนี่ต่อเจ้า” (Muslim: 12/89)

นอกจากการบริจาคทรัพย์สินแล้ว นางอัสมาฮ์ บินต์ อบี บักร์ได้ช่วยเหลือคนยากจนโดยการอนุญาตให้คนจนใช้ที่ร่มของหลังคาบ้านของตนเองเป็นที่ค้าขายหาปัจจัยยังชีพ ดังปรากฏใน

¹ เป็นชาวอันศอร์ และเป็นหนึ่งในบรรดาเสาะหาบิยัตที่ให้การบิยะฮ์ต่อท่านนบี ﷺ มีการกล่าวว่าชื่อจริงของนางคือเหวอาฮ์ (هَوَاء) (Ibn Hajar, 1995: 4/693)

ศอฮีห์มุสลิม ซึ่งรายงานจากนางอัสมาอ์ กล่าวว่า มีชายคนหนึ่งเข้ามาหาดิฉัน และพูดขึ้นมาว่า “โอ้ มารดาของอับดุลลอฮ์ (หมายถึงอัสมาอ์) ฉันเป็นคนจน จะขออนุญาตใช้ที่ร่มหลังคาบ้านของท่าน เปิดร้านขายของได้หรือไม่” นางอัสมาอ์จึงตอบว่า “หากดิฉันอนุญาตตอนนี้เลยกลัวว่าซุบัยร์ (สามีของนาง) อาจไม่สบายใจ คุณตามดิฉันมาและขออนุญาตอีกครั้งหนึ่งต่อหน้าซุบัยร์” เมื่อไปถึงซุบัยร์ ชายคนนั้นก็กล่าวว่า “โอ้ มารดาของอับดุลลอฮ์ (หมายถึงอัสมาอ์) ฉันเป็นคนจน จะขออนุญาตใช้ที่ ร่มหลังคาบ้านของท่านเปิดร้านขายของได้หรือไม่” นางอัสมาอ์ได้พูดเสริมว่า “นอกจากบ้านดิฉัน แล้ว ในนครมะดีนะฮ์นี้ไม่มีที่อื่นที่เหมาะสมแล้วหรือ?” เมื่อได้ยินดังนั้นซุบัยร์ได้กล่าวแก่นางอัสมาอ์ว่า “เธอจะไปขัดข้องไม่ให้คนยากคนจนใช้ที่ร่มหลังคาบ้านของเราทำค้าขายไปทำไม” ชายคน นั้นได้ทำค้าขายที่นั่นจนได้กำไร... (Muslim: 39/ 35)

ในบางกรณีเสาะหาบิยาตบางท่านจะต้องช่วยเหลือทางการเงินให้แก่สามีและครอบครัวของนางเอง อันเนื่องจากสามีมีฐานะทางการเงินที่ด้อยกว่านางและถือว่าเป็นการบริจา กทานเช่นกัน ดังปรากฏในศอฮีห์บุคอรีซึ่งรายงานจากนางซัยนัับ¹ ภรรยาของอับดุลลอฮ์ อิบน์ มัส อูด กล่าวว่า ครั้งหนึ่งดิฉันอยู่ในมัสญิดและได้ยินท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “สตรีทั้งหลายจงบริจา กทานเถิด แม้นด้วยเครื่องประดับของพวกเธอ” นางซัยนัับเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายประจำวันให้แก่อับดุลลอฮ์ และให้แก่เด็กๆ กำพร้าที่อยู่ภายใต้การดูแลของนาง² นางได้กล่าวแก่อับดุลลอฮ์ ผู้เป็นสามีของนาง ว่า “จงเข้าไปถามท่านรสูลุลลอฮ์ว่า การที่ดิฉันได้ออกค่าใช้จ่ายให้แก่คุณและแก่เด็กๆ กำพร้าที่อยู่ ภายใต้การดูแลของดิฉันนั้น ดิฉันจะได้รับผลบุญเท่ากับการบริจา กทานหรือไม่?” อับดุลลอฮ์ตอบว่า “เธอเข้าไปถามท่านรสูลุลลอฮ์เองซิ” ดิฉันจึงเข้าไปหาท่านนบี ﷺ ซึ่งปรากฏว่าในเวลานั้นมีสตรี ชาวอันศอร์คนหนึ่งกำลังรอที่จะเข้าพบท่านนบี ﷺ อยู่ ระหว่างนั้นท่านบิลาลเดินผ่านมา ดิฉันจึง ฝากคำถามให้บิลาลช่วยถามท่านนบี ﷺ ว่า การที่ดิฉันได้ออกค่าใช้จ่ายให้แก่สามีของดิฉันและ ให้แก่เด็กๆ กำพร้าที่อยู่ภายใต้การดูแลของดิฉันนั้นดิฉันจะได้รับผลบุญหรือไม่ และดิฉันได้ฝากแก บิลาลว่า ไม่ต้องบอกว่าใครฝากให้ถาม บิลาลเข้าไปหาท่านนบี ﷺ และได้ตั้งคำถามเรื่องนี้ขึ้น ท่านนบี ﷺ ถามว่า “สองคนนั้นคือใคร ?” บิลาลตอบว่า “นางซัยนัับ” ท่านนบีถามอีกว่า “ซัยนัับคน ไหน ?” บิลาลตอบว่า “ซัยนัับผู้เป็นภรรยาของอับดุลลอฮ์” ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “ให้ถูกต้อง สำหรับ นางแล้วจะได้รับสองผลบุญ คือผลบุญในฐานะเครือญาติ และผลบุญในฐานะผู้บริจา กทาน”

¹ หมายถึงนางซัยนัับ บินต์ มุอาวิยะฮ์ ในบางรายงานกล่าวว่า บินต์ อับดุลลอฮ์ อิบน์ มุอาวิยะฮ์ และรู้จักกันในนาม นางรอฮิฏาะฮ์ (رَطِيَّةُ) (Ibn Hajar, 2005a: 4/305-306) หรือรอฮิฏาะฮ์ (رَطِيَّةُ) (Ibn Sa'd, 1990: 8/225) ในหะ ดิษอิบบุ มายะฮ์ เล่าว่านางเป็นสตรีที่ทำงานหารายได้ด้วยตนเอง (Ibn Mājah: 1835)

² หมายถึงลูกๆ ของบรรดาพี่น้องของนางหรือบรรดาหลานๆ ของนางที่กำพร้าพ่อ (Ibn Hajar, 2005a: 4/307)

(Bukhārī: 1466) ในหะดีษบทอื่นซึ่งรายงานโดยท่านหญิงอุม്മั สะละมะฮ์เล่าว่า ท่านรสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้สั่งให้พวกเราบริจาคทาน นางซัยนั บั ภรรยาของอับดุลลอฮ์ ได้ถามท่านรสูล ﷺ ว่า การที่ดิฉันได้บริจาคให้แก่สามีของดิฉันซึ่งเป็นคนที่ยากจน และบริจาคให้แก่ลูกๆ พี่น้องของดิฉันซึ่งเป็นเด็กกำพร้า และดิฉันเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายแก่พวกเขาทั้งหมดนั้น ดิฉันจะได้รับผลบุญจากการบริจาคหรือไม่ ท่านนบี ﷺ ตอบว่า “ใช่เธอจะได้รับผลบุญจากการบริจาค” (Ibn Mājah: 1835)¹

จากหะดีษข้างต้นจะเห็นได้ว่าเศาะหาบียาตไม่เพียงแต่มีบทบาทในเรื่องการบริจาคทานเท่านั้นหากแต่พวกนางยังมีบทบาทในเรื่องการเลี้ยงดูเด็กๆ กำพร้าอีกด้วยซึ่งเป็นบทบาทในการส่งเสริมความดีและช่วยเหลือสังคมที่สำคัญอีกประการหนึ่ง นอกจากนี้เศาะหาบียาตบางคนจำเป็นต้องนำทรัพย์ส่วนตัวเพื่อใช้จ่ายในครอบครัว ดังปรากฏในศอฮีหฺบุคอรีซึ่งรายงานจากท่านหญิงอุม്മั สะละมะฮ์ เล่าว่า นางได้ถามท่านรสูลุลลอฮ์ ﷺ ว่า การที่นางเอาทรัพย์ส่วนตัวใช้จ่ายแก่ลูกๆ ของอับดุลลอฮ์ ซึ่งก็เป็นลูกของนางด้วยนั้น นางจะได้รับผลบุญหรือไม่ ท่านนบี ﷺ ตอบว่า “จงใช้จ่ายแก่พวกเขาเถิด สำหรับเธอแล้วจะได้รับผลบุญในสิ่งที่เธอได้ใช้จ่ายแก่พวกเขา” (Bukhārī: 1467)

จากหลักฐานที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าเศาะหาบียาตในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มีส่วนร่วมในบทบาทการช่วยเหลือสังคมอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริจาคทานช่วยเหลือคนยากจนทั้งในด้านกำลังทรัพย์และโอกาส อีกทั้งให้การดูแล เลี้ยงดูเด็กกำพร้าตามศักยภาพและความสามารถของพวกนาง

6) จัดเลี้ยงอาหาร

ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าเศาะหาบียาตมีบทบาทในการช่วยเหลือสังคมตามความถนัดของพวกนาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดเลี้ยงอาหารเพื่อเป็นสื่อในการกระชับความสัมพันธ์ทางสังคมและบรรเทาความทุกข์โศกของเพื่อนสมาชิกในสังคม ท่านนบี ﷺ ได้สั่งให้ทำอาหารให้แก่เพื่อนบ้านที่เสียชีวิต ดังปรากฏในบันทึกของอิบน์ มาญะฮ์ ซึ่งรายงานจากนางฮัสมาฮ์ บินต์ อุมัยส์ เล่าว่า เมื่อญะฮ์อีร์เสียชีวิต ท่านนบี ﷺ กลับมายังบ้านพร้อมกับกล่าวแก่ภรรยา ความว่า

“แท้จริงครอบครัวของญะฮ์อีร์กำลังยุ่งอยู่กับการจัดการศพ พวกเธอทั้งหลายจงทำอาหารส่งให้แก่พวกเขา” (Ibn Mājah: 1611)²

¹ อัลอัลบานียืนยันจรรยาว่าเป็นหะดีษศอฮีหฺลิฆะษียะฮ์ (Al-Albānī, 1997b: 2/113)

² อัลอัลบานียืนยันจรรยาว่าเป็นหะดีษหะสัน (Al-Albānī, 1997b: 2/47)

ในศอฮ์หุคอรีย์รายงานจากอูรวะษะซึ่งรับรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ว่า เมื่อญาติของนางเสียชีวิตนางก็ไปเยี่ยม มีสตรีจำนวนหนึ่งรวมตัวกันที่บ้านของผู้เสียชีวิต หลังจากนั้นทุกคนก็จะแยกย้ายกลับบ้านยกเว้นเฉพาะญาติที่ใกล้ชิดหรือเพื่อนสนิทเท่านั้น ท่านหญิงอาอิชะฮ์ได้นำอาหารชนิดหนึ่งมีชื่อว่าตัลบีนะฮ์ (التلبينة) ให้แก่ญาติผู้เสียชีวิต พร้อมกับกล่าวว่า “จงทานตัลบีนะฮ์นี้ เพราะฉันได้ยินท่านนบี ﷺ กล่าวว่า ตัลบีนะฮ์สามารถบรรเทาโรคหัวใจและสามารถระงับความเศร้าโศกได้” (Bukhārī: 5417)

เศาะหาบียะฮ์ท่านหนึ่งถือโอกาสวันศุกร์ซึ่งเป็นวันสำคัญที่สุดในรอบสัปดาห์จัดเลี้ยงอาหารให้แก่ผู้คน ดังปรากฏในศอฮ์หุคอรีย์รายงานจากออบู หะซิม ซึ่งรับจากสะฮุล¹ เล่าว่ามีสตรีคนหนึ่งซึ่งเป็นเจ้าของสวนแห่งหนึ่ง นางได้ปลูกผักที่มีชื่อว่าสลิก (السلق : เป็นผักชนิดหนึ่ง) ไว้ตามขอบลำธารในสวนของนาง ในทุกวันศุกร์นางจะเก็บเกี่ยวผักสลิกจากรากของมัน แล้วนำมาทำอาหารกับผงข้าวบาร์เลย์ ซึ่งรากของสลิกเป็นอาหารทดแทนเนื้อ หลังจากเสร็จจะหมาดวันศุกร์พวกเราจะแวะไปให้สะลามแก่นาง และนางก็ยกอาหารนั้นให้แก่พวกเรา ซึ่งพวกเราก็อหิบบเอามันมาทาน ด้วยเพราะอาหารดังกล่าวนี้ พวกเราปรารถนาที่จะให้มีวันศุกร์ต่อไป (Bukhārī: 938) จากหะดิษบทนี้แม้ว่าผู้รายงานไม่ได้กล่าวชื่อเศาะหาบียะฮ์ผู้เป็นเจ้าของสวนนั้นก็ตาม แต่เราสามารถรับรู้ถึงความมีใจบุญของเศาะหาบียะฮ์ผู้นี้ ซึ่งมีบทบาทช่วยเหลือสังคมและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมโดยการจัดเลี้ยงอาหารในทุกวันศุกร์ ซึ่งเข้าใจว่าในบรรดาผู้ได้รับอาหารนั้นยอมมีเศาะหาบียะฮ์ผู้ยากจนด้วย ซึ่งพวกเขาตั้งใจเป็นอย่างมากที่ได้มีโอกาสรับประทานอาหารเหล่านั้นจนกระทั่งพวกเขารอคอยการมาถึงของวันศุกร์ในสัปดาห์ต่อไป

ในศอฮ์หุคอรีย์ได้บันทึกว่าในเหตุการณ์สงครามค็อนคัก ภรรยาของญาบิร² อิบน์ อับดุลลอฮ์ได้จัดทำอาหารให้แก่ท่านนบี ﷺ และเศาะหาบียะฮ์อีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งรายงานจากญาบิร อิบน์ อับดุลลอฮ์เล่าว่า ในช่วงการขูดสนามเพลานั้น ท่านนบี ﷺ และบรรดาเศาะหาบียะฮ์อยู่ในสภาพที่หิวมากเพราะไม่ได้ทานอาหารมาแล้วสามวัน จนท่านนบี ﷺ เองต้องเอาก้อนหินมามัดไว้ที่ท้อง ญาบิรได้ขออนุญาตท่านนบี ﷺ กลับไปบ้านและเล่าให้ภรรยาฟัง ภรรยาของญาบิรได้นำเอาข้าวบาร์เลย์ที่เหลืออยู่จำนวนหนึ่ง และลูกแพะตัวเล็กๆ อีกตัวหนึ่งมาทำอาหาร หลังจากนั้นญาบิรจึงไปกระซิบบอกท่านนบี ﷺ ไปทานอาหารที่บ้านพร้อมกับให้ชวนเศาะหาบียะฮ์อีกหนึ่งหรือสองคนไปด้วยเพราะอาหารมีจำนวนจำกัด ท่านนบี ﷺ ทานถึงปริมาณอาหาร และสั่งให้ญาบิรบอกภรรยา

¹ สะฮุล อิบน์ สะอูด อิบน์ มาลิก อิบน์ กอลิด อัลอันศอรีย์ เป็นเศาะหาบียะฮ์ เสียชีวิตปี ฮ.ศ. 88 หรือ 91 (Ibn Hajar, 2005b: 259)

² นางมีชื่อว่าสุฮัยละฮ์ บินต์ มัสอูด อัลอันศอรียะฮ์ (سهيلة بنت مسعود الأنصارية) (Ibn Hajar, 2005a: 9/190)

ตนเองว่า ห้ามยกอาหารออกจากหม้อจนกว่าท่านนบี ﷺ จะไปถึง สุดท้ายท่านนบี ﷺ ได้เชิญเสาะหาบะฮ์ทั้งหมดที่มีอยู่ ณ ที่นั้นไปทานอาหารที่บ้านของญาบิร... (Bukhārī: 4101- 4102)

นอกจากภรรยาของญาบิรแล้ว นางอุม്മุสลัยม บินต์ มิดหาน ก็เป็นเสาะหาบะฮ์อีกท่านหนึ่งที่ได้จัดเตรียมอาหารให้แก่ท่านนบี ﷺ และบรรดาเสาะหาบะฮ์ มีรายงานจากอนัส อิบน์ มาลิก เล่าว่า อับู ฏอลหะฮ์¹ ได้กล่าวแก่นางอุม്മุสลัยมว่า “ฉัน ได้ยินเสียงของท่านนบี ﷺ เบาลงเพราะความหิว ไม่ทราบว่าเธอมีของกินอะไรบ้างไหม?” นางอุม്മุสลัยมตอบว่า “มีซิ” นางได้นำขนมปังที่ทำจากข้าวบาร์เลย์ออกมา แล้วนำผ้าคลุมของนางส่วนหนึ่งที่ซ่อนขนมปังไว้ แล้วผ้าที่เหลืออีกส่วนหนึ่งซุกไปในเสื้อของฉัน (หมายถึงอนัส) และมีผ้าไว้กับตัวฉัน แล้วส่งฉันไปยังท่าน รสุลุลลอฮ์ ﷺ ฉันจึงไปหาท่านรสุลุลลอฮ์ ﷺ ซึ่งพบท่านอยู่ในมัสญิดพร้อมกับบรรดาเสาะหาบะฮ์คนอื่นๆ ฉันยืนอยู่ใกล้ๆ กับท่าน เมื่อท่านนบี ﷺ เห็นฉันจึงถามว่า “อับู ฏอลหะฮ์ส่งเจ้ามาใช่หรือไม่?” ฉันตอบว่า “ใช่ครับ” ท่านนบีถามอีกว่า “มีอาหารด้วยใช่หรือไม่?” ฉันตอบว่า “ใช่ครับ” ท่านนบี ﷺ กล่าวต่อเสาะหาบะฮ์ทั้งหมดที่อยู่ ณ ที่นั้นว่า “พวกท่านทั้งหลายจงลุกขึ้น” ทุกคนมุ่งหน้าไปยังบ้านของอับู ฏอลหะฮ์ ฉันเดินนำหน้าพวกเขา จนถึงบ้านของอับู ฏอลหะฮ์และฉันก็แจ้งให้อับู ฏอลหะฮ์ทราบ อับู ฏอลหะฮ์หันไปพูดกับนางอุม്മุสลัยมว่า “โอ้ อุม്മุสลัยม ท่านรสุลุลลอฮ์มาพร้อมกับเสาะหาบะฮ์ท่านอื่นๆ ด้วย เราไม่มีอาหารพอที่จะเลี้ยงพวกเขาทั้งหมด จะทำอย่างไรดี” นางอุม്മุสลัยมตอบว่า “พระองค์อัลลอฮ์และรสูลของพระองค์ทรงรู้ดีในเรื่องนี้” อับู ฏอลหะฮ์ออกมาต้อนรับท่านนบี ﷺ และพาเข้าบ้าน ท่านนบี ﷺ พูดว่า “โอ้ อุม്മุสลัยม จงนำอาหารมาทั้งหมด” นางก็นำขนมปังทั้งหมดวางไว้ต่อหน้าท่านนบี ﷺ และท่านนบีสั่งให้นางฉีกขนมปังให้เป็นชิ้นเล็กๆ และนางก็เอานะยาขนมปัง หลังจากนั้นท่านรสุลุลลอฮ์ ﷺ ได้อ่านบางอย่างในสิ่งที่พระองค์อัลลอฮ์ทรงประสงค์ให้อ่าน (เพื่อให้อาหารมีสิริมงคล) พร้อมกับกล่าวว่า “อนุญาตให้กลุ่มละ 10 คนเข้ามาก่อน” เสาะหาบะฮ์สิบคนแรกก็เข้าไปกินอาหารจนอิ่มแล้วออกไป ท่านนบี ﷺ กล่าวอีกว่า “อีก 10 คนเข้ามาได้” เสาะหาบะฮ์สิบคนก็เข้าไปและกินอาหารจนอิ่มแล้วออกไป ท่านนบี ﷺ อนุญาตให้เข้าไปรับประทานอาหารที่ละสิบคนไปเรื่อยๆ จนทุกคนสามารถกินอาหารจนอิ่ม ซึ่งมีทั้งหมด 80 คน (Bukhārī: 3578) นอกจากนี้นางมุสลัยกะฮ์ บินต์ มาลิก อิบน์ อะดีฮ์ ซึ่งเป็นแม่ของอุม്മุสลัยมและเป็นยายของอนัส อิบน์ มาลิก ก็เคยเชิญท่านนบี ﷺ มารับประทานอาหารที่บ้านของนางด้วย (Bukhārī: 380)

¹ ชื่อจริงคือ ซัยด์ อิบน์ สะฮุส อัลอันศอรีย์ ซึ่งเป็นสามีคนที่สองของอุม്മุสลัยม สามีคนแรกของอุม്മุสลัยมคือ มาลิก อิบน์ อัลนัจญ์ (مالك بن النضر) ซึ่งมีลูกด้วยกันคือ อนัส อิบน์ มาลิก ดังนั้นอนัส อิบน์ มาลิก จึงมีศักดิ์เป็นลูกเลี้ยงของอับู ฏอลหะฮ์ (Ibn Hajar, 2005a: 2/102; 8/236)

นอกจากการเชิญมารับประทานอาหารที่บ้านแล้ว เสาะหาบียาตบางท่านได้จัดส่งอาหารหรือสิ่งของเป็นของกำนัลให้แก่ท่านนบี ﷺ และครอบครัวอีกด้วย จากการสำรวจเฉพาะในศอฮ์ บุกอริย์ปรากฏหลักฐานมีเสาหาบียาตที่ปฏิบัติเช่นนี้หลายท่าน เช่น นางอุม്മ์ อะฎียะฮ์ อัลอันศอริยะฮ์ เคยให้เนื้อแพะแก่ท่านหญิงอาอิชะฮ์ (Bukhārī: 1446) นางอุม്മ์ หุฟัยดะฮ์ บินด์ อัลฮาริษเคยให้นมเปรี้ยว เนยใสและเนื้อตัวกูบ (ضَبُّ) แก่ท่านนบี ﷺ (Bukhārī: 5389) นางอุม്മ์ สุลัยม์เคยให้อินทผลัม เนยใสและนมเปรี้ยวในงานจัดเลี้ยงแต่งงานระหว่างท่านนบี ﷺ กับท่านหญิงซัยนั บินด์ชะหุซ (Bukhārī: 5163) และมีเสาหาบียะฮ์คนหนึ่งซึ่งผู้รายงานหะดีษไม่บอกชื่อ ได้มอบให้เสื้อคลุม (البر) แก่ท่านนบี ﷺ (Bukhārī:1277) ซึ่งพฤติกรรมทั้งหมดดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าเสาหาบียาตมีบทบาทในการส่งเสริมความดีและช่วยเหลือสังคมอย่างชัดเจน

7) ยับยั้งและห้ามปรามในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

นอกจากการส่งเสริมความดีในสังคมแล้ว การห้ามปรามในเรื่องความชั่วหรือยับยั้งในสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามหลักชะรีอะฮ์ของอิสลามนั้นก็เป็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งของมุสลิมทุกคนทั้งชายและหญิง ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าบรรดาเสาหาบียาตในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มีส่วนร่วมในบทบาทการห้ามปรามในเรื่องความชั่วหรือยับยั้งในสิ่งที่ไม่ถูกต้องที่เกิดขึ้นในสังคมตามความสามารถและโอกาสที่จะเอื้ออำนวย มีรายงานจากยะหยา อิบนุ อบี สะลิม ได้กล่าวไว้ว่าฉันเคยเห็นนางซัมรอฮ์ บินด์ นุฮัยก์ ในขณะที่นางได้เข้ามาพบท่านนบี ﷺ นางสวมใส่เสื้อที่หนา (عُرْعُ غَلِيظٌ) และผ้าคลุมที่หนา ในมือของนางถือไม้เรียวเพื่อใช้ในการควบคุมความประพฤติของผู้คน นางทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเสริมความดีและห้ามปรามความชั่ว (Al-Tabarānī, n.d.: 24/311)³ ในรายงานของอิบนุ อับดุลบารักกล่าวว่านางซัมรอฮ์ บินด์ นุฮัยก์ อัลอะสะดียะฮ์ (السيدة) เป็นผู้เดินตรวจตราตลาด ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเสริมความดีและปราบปรามความชั่วโดยที่นางไล่ตีคนถ้อยด้วยไม้เรียวที่อยู่ในมือของนาง (Ibn ‘Abd al-Barr, 2006: 2/533) นอกจากนี้ยังปรากฏชื่อเสาหาบียะฮ์

¹ มีข้อจริงว่า นุสัยบะฮ์ บินด์ อัลฮาริษ บางท่านเห็นว่านางเป็นบุตรของกะอับ นางเป็นเสาหาบียาตที่อาวุโสท่านหนึ่ง (Ibn al-Athīr, 1994: 7/356-357) เคยเข้าร่วมสงครามกับท่านนบี ﷺ ทั้งหมดเจ็ดสมรภูมิ และเป็นผู้อาบน้ำศพซัยนั บบุตรของท่านนบี ﷺ (Ibn Sa‘d, 1990: 8/333)

² ข้อจริงคือ สุซัยละฮ์ บินด์ อัลฮาริษ อัลฮิลาลียะฮ์ (سوزلة بنت الحارث الحلالية) ซึ่งเป็นพี่สาวของท่านหญิงมัมูนะฮ์ บินด์ อัลฮาริษ ภรรยาของท่านนบี ﷺ (Ibn al-Athīr, 1994: 7/306)

³ ใน Majma‘ al-Zawā'id ของ Al-Haythimī เขียนว่าบันทึกโดยอัลกูบรอนีย์ ซึ่งผู้สืบสายรายงานทุกคนมีสถานภาพเป็นผู้มีเกาะฮ์ (ثقات) (Al-Haythimī, 2001: 9/314) ส่วนอัลอัลบานีย์กล่าวว่านี่เป็นหะดีษที่มีสะนัลดุฮัยษิด (سند صحيح) (Abū Mālik, 2007: 240)

อีกท่านหนึ่งเชื่อว่านางอัลซุฟฮ์ อุม്മ์ สุไลมาน อิบนุ อบี หัยมะฮ์ ซึ่งอิบนุ อับดุลบารร์ เห็นว่านางน่าจะได้รับการแต่งตั้งจากเคาะลีฟะฮ์อุมร์ให้เป็นผู้ตรวจตรากิจการตลาด (Ibn ‘Abd al-Barr, 2006: 2/537) หรือที่เรียกว่าตำแหน่งหิสบะฮ์ (الحسبة) ซึ่งหมายถึงผู้ส่งเสริมความดีและห้ามปรามความชั่วที่เกิดขึ้นในสังคม (Zaydān, 1993: 4/359)

ในรายงานประวัติศาสตร์พบอีกว่ามีหลายกรณีที่เสาะหาบียาตได้แสดงบทบาทในการให้ความเห็นแก่สังคมเพื่อยับยั้งไม่ให้กระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องหรือการกระทำที่นำไปสู่การหลงผิด ตัวอย่างเช่น ท่านหญิงอุม്മ์ สะละมะฮ์ เคยยับยั้งและตำหนิอย่างรุนแรงต่อท่านอุมร์ อิบนุ อัลค็อฏฏอบที่มาก้าวก่ายกิจการภายในครอบครัวของท่านนบี ﷺ มีรายงานว่า ครั้งหนึ่งอุมร์ อิบนุ อัลค็อฏฏอบได้รับแจ้งจากภรรยาของตนเองว่าท่านหญิงหุฟเซฮ์ บุตรีของท่านซึ่งเป็นภรรยาของท่านนบี ﷺ ได้ปฏิบัติในสิ่งที่ทำให้ท่านนบี ﷺ โกรธเคือง อุมร์จึงรีบไปยังบ้านของท่านหญิงหุฟเซฮ์ และได้ถามนางว่า “โอ้อูกรัก เธอได้เข้าชี้ท่านนบี ﷺ จนทำให้ท่าน โกรธเคืองใช่ไหม?” ท่านหญิงหุฟเซฮ์ตอบว่า “ฉันขอสาบานต่อพระองค์อัลลอฮ์ว่า ฉันได้เข้าชี้ต่อท่านนบี ﷺ ไปแล้ว” อุมร์จึงกล่าวว่า “เธอไม่รู้หรอกหรือ ฉันได้เตือนเธอหลายครั้งแล้วถึงบทลงโทษของพระองค์อัลลอฮ์ และความโกรธเคืองของรสูลของพระองค์ โอ้อูกรัก... เธออย่าทำตามสตรีที่โหมงามและเป็นที่ยกย่องของท่านนบี ﷺ (หมายถึงท่านหญิงอาอิชะฮ์)” หลังจากได้ตักเตือนท่านหญิงหุฟเซฮ์เสร็จ ท่านอุมร์ไปยังบ้านของท่านหญิงอุม്മ์ สะละมะฮ์ซึ่งนางก็เป็นเครือญาติที่ใกล้ชิดกับอุมร์เช่นกัน อุมร์ได้เล่าเรื่องท่านหญิงหุฟเซฮ์ ให้นางฟัง เมื่อฟังเสร็จท่านหญิงอุม്മ์ สะละมะฮ์ได้กล่าวตำหนิต่ออุมร์ อิบนุ ค็อฏฏอบว่า”

((عَجَبًا لَكَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ دَخَلْتَ فِي كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى تَبْتَغِيَ أَنْ تَدْخُلَ بَيْنَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَزْوَاجِهِ...))

ความว่า “ดิฉันรู้สึกแปลกใจต่อเจ้าเป็นอย่างยิ่ง โอ้อุมร์อัลค็อฏฏอบ เจ้าก้าวก่ายทุกเรื่องแม้กระทั่งกิจการภายในครอบครัวระหว่างท่านนบี ﷺ กับบรรดาภรรยาของท่าน...”

จากคำพูดของท่านหญิงอุม്മ์ สะละมะฮ์ทำให้อุมร์ต้องสะดุ้ง จุกคิดใหม่จนต้องเปลี่ยนจุดยืนใหม่ทันที พร้อมกับอำลาจากบ้านของท่านหญิงอุม്മ์ สะละมะฮ์ไป... (Bukhārī: 4913)

ในบางกรณีเสาะหาบียาตได้พยายามยับยั้งไม่ให้เสาะหาบะฮ์บางท่านปฏิบัติเกินเลยในเรื่องศาสนาซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องในศาสนาอิสลาม บางครั้งนางได้ยับยั้งด้วยตัวเองหรืออาจแจ้ง

ใช้เสาะหาบะฮ์ท่านอื่นช่วยยับยั้งให้ ตัวอย่างเช่น มีรายงานว่า อนุ อัลคัรดาอ์¹ ได้อุทิศตนเองต่อการกักตุน (อิบาอะฮ์) ต่อพระเจ้าอย่างเกินเลยด้วยการละหมาดตลอดทั้งคืนและถือศีลอดทุกวัน โดยไม่ได้สนใจต่อครอบครัวและภารกิจทางโลกเลย ซึ่งการกระทำของอนุ อัลคัรดาอ์ทำให้ภรรยาของเขา คือ อุมม์ อัลคัรดาอ์ รู้สึกไม่สบายใจเป็นอย่างมาก อนุ อัลคัรดาอ์เป็นพี่น้องกับสลมาน อัลฟาริเศียตามที่ท่านนบี ﷺ ได้จับคู่ไว้ (Ibn al-Athir, 1994: 2/514) วันหนึ่งสลมานได้ไปเยี่ยมอนุ อัลคัรดาอ์ที่บ้าน และเห็นนางอุมม์ อัลคัรดาอ์ แต่งตัวอยู่ในสภาพที่อมทุกข์ สลมานจึงถามนางว่า “เกิดอะไรขึ้นแก่นาง” นางอุมม์ อัลคัรดาอ์กล่าวว่า “พี่น้องของคุณอนุ อัลคัรดาอ์ได้ตัดขาดจากโลกคุณยาไปแล้ว” (การกล่าวเช่นนี้ของอุมม์ อัลคัรดาอ์ ก็เพื่อให้สลมานในฐานะที่เป็นพี่น้องกันช่วยตักเตือนอนุ อัลคัรดาอ์ ไม่ให้หลงผิดในเรื่องศาสนามากกว่านี้) อนุ อัลคัรดาอ์ ก็เข้ามาต้อนรับสลมานพร้อมกับยกอาหารมาให้ และเชิญสลมานให้ทานอาหารในขณะที่ตัวเขาเองถือศีลอดอยู่ สลมานกล่าวว่า “ฉันจะไม่ทานจนกว่าท่านจะต้องทานพร้อมกันด้วย” อนุ อัลคัรดาอ์จึงยุติการถือศีลอดและนั่งทานอาหารเป็นเพื่อนด้วย ต่อมาพอถึงเวลากลางคืนอนุ อัลคัรดาอ์จะลุกไปละหมาด สลมานระงับไว้โดยกล่าวว่า “จงนอนก่อน” อนุ อัลคัรดาอ์ก็นอน จนกระทั่งใกล้สว่าง สลมานกล่าวว่า “ตอนนี้ลุกขึ้นได้แล้ว” ทั้งสองก็ได้ลุกขึ้นมาละหมาดด้วยกัน สลมานได้กล่าวแก่อนุ อัลคัรดาอ์ว่า “แท้จริงสำหรับพระเจ้าของเจ้าก็มีสิทธิในตัวเจ้า ร่างกายของเจ้าก็มีสิทธิในตัวเจ้า และครอบครัวของเจ้าก็มีสิทธิในตัวเจ้าเช่นกัน จงสนองตอบสิทธิของส่วนต่างๆ” อนุ อัลคัรดาอ์เข้าไปหาท่านนบี ﷺ และเล่าเรื่องนี้ให้ฟัง เมื่อฟังจบท่านนบี ﷺ ก็กล่าวว่า “สลมานกล่าวถูกต้องแล้ว” (Bukhārī: 1968)

นางอัมเราะฮ์ บินต์ รอวาหะฮ์² เคยยับยั้งสามีของนางคือบะซีร์ อิบну สะอูด อัลอันศอรียะฮ์³ ไม่ให้ปฏิบัติที่เป็นอธรรมต่อบรรดาลูกๆ ในฐานะที่เป็นบิดาจะต้องแสดงความรักและปฏิบัติอย่าง

¹ มีชื่อจริงว่า อุวัยมिर (عُوَيْر) หรือ อามिर (عَامِر) อิบну มาลิก อิบну ซัยด์ อิบну ก็อยส์ อิบну อุมัยยะฮ์ อิบну อามिर จากเผ่าคือซุร็อยญ์ อนุ อัลคัรดาอ์เคยได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาในเมืองคิมัสก์ในสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์ อุษมาน อิบну อัฟฟาน และท่านเสียชีวิตสองปีก่อนที่เคาะลีฟะฮ์อุษมานจะถูกลอบสังหาร (Ibn al-Athir, 1994: 6/94-95)

² มีชื่อจริงว่านางคือบะซีร์ บินต์ อิบิ หัครอดิ (حَيْرَة بنت ابى حَکْرَدِ) นางเสียชีวิตก่อนอนุ อัลคัรดาอ์สองปีที่เมืองซามในสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อุษมาน อิบну อัฟฟาน (Ibn al-Athir, 1994: 7/316)

³ เป็นน้องสาวของอับดุลลอฮ์ อิบну รอวาหะฮ์ และเป็นมารดาของอับดุลอุมาน อิบну บะซีร์ (Ibn al-Athir, 1994: 7/198)

⁴ เป็นเสาะหาบะฮ์ที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่ง เคยเข้าร่วมสงครามบักร์และสงครามอื่นๆ กับท่านนบี ﷺ เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮ์ศักราชที่ 13 ในสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์ อุมั บักร์ และมีบางท่านกล่าวว่าท่านมีชีวิตจนถึงสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อุมั อิบну อัลค็อฎฏอบ (Ibn Hajar, 2005a: 6/438)

เสมอภาคต่อบรรดาลูกๆ มีรายงานจากอาอิมรซึ่งได้ยืนอัลนุอ์มาน อิบน์ บะซีร์ กล่าวบนบินบับ (แทนเทศนา) ว่า “บิดาของฉันได้ให้ของขวัญชิ้นหนึ่งแก่ฉัน” แต่นางอัมเราะฮ์ บินต์ รอวาหะฮ์กล่าวค้านว่า “ฉันไม่ยินยอม จนกว่าจะเชิญท่านรสูลลอส ﷺ เป็นพยานในเรื่องนี้” เมื่อท่านนบี ﷺ มาถึงบิดาของฉันได้อธิบายแก่ท่านนบี ﷺ ว่า “แท้จริงฉันได้มอบของขวัญชิ้นหนึ่งแก่บุตรของฉันซึ่งเป็นบุตรที่ได้กับนางอัมเราะฮ์ บินต์ รอวาหะฮ์ แต่นางสั่งให้นำท่านมาเป็นพยานในเรื่องนี้ โอ้อ่านรสูลของอัลลอส” ท่านนบี ﷺ ถามว่า “คุณได้ให้ของขวัญเช่นเดียวกันนี้แก่บรรดาลูกๆ ของคุณคนอื่นๆ หรือไม่?” บิดาของฉันตอบว่า “ไม่” ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “จงยำเกรงต่อพระองค์อัลลอสเถิด และจงให้ความยุติธรรมแก่บรรดาลูกๆ ของเจ้า” ... (Bukhārī: 2587) และมีรายงานว่าภรรยาของศอฟวาน อิบน์ อัลมุอ์ญัฎ ได้ฟ้องต่อท่านนบี ﷺ ที่ศอฟวานมีพฤติกรรมทำร้ายร่างกายนาง และหละหลวมในการละหมาดศุบห์ (Abū Dāwūd: 2459)¹

นอกจากนี้นางอัสมาฮ์ บินต์ อุมัยส์ เคยคัดค้านความคิดของอุมร์ อิบน์ อัลค็อฏฏอบที่เห็นว่าตัวเองประเสริฐกว่านาง เพราะเป็นผู้อิสระหรือผู้อพยพมายังนครมะดีนะฮ์ก่อนนาง และคิดว่าพวกเขาไม่มีสิทธิในตัวท่านนบี ﷺ เหนือกว่ากลุ่มของพวกนางด้วย ทั้งนี้เนื่องมาจากนางอัสมาฮ์ บินต์ อุมัยส์เป็นหนึ่งในบรรดาเศาะหาบียาตที่อพยพไปยังอบิสลิเนีย และเพิ่งได้อพยพกลับมายังนครมะดีนะฮ์ในวันที่ท่านนบี ﷺ ได้พิชิตชาวอิฟที่ตำบลคือยบับแล้ว กลุ่มผู้อพยพไปยังอบิสลิเนียเหล่านี้ได้อาศัยเรืออพยพกลับมายังนครมะดีนะฮ์ ซึ่งผู้คนได้ขนานนามเศาะหาบะฮ์กลุ่มนี้ว่า “أهل السفينة” หรือ “ชนชาวเรือ”

วันหนึ่งนางอัสมาฮ์ บินต์ อุมัยส์เข้าไปเยี่ยมท่านหญิงหุฟเซาะฮ์ที่บ้านของนาง ระหว่างนั้นอุมร์ อิบน์ อัลค็อฏฏอบเข้ามาหาท่านหญิงหุฟเซาะฮ์ จึงได้เจอกับนางอัสมาฮ์ที่บ้านของท่านหญิงหุฟเซาะฮ์ ทั้งสองได้พูดคุยกัน อุมร์ อิบน์ อัลค็อฏฏอบ ได้กล่าวแก่นางอัสมาฮ์ในทำนองประชนความประเสริฐกันว่า “พวกฉันเป็นผู้อพยพก่อนพวกเธอ ดังนั้นพวกฉันมีสิทธิในตัวท่านนบี ﷺ มากกว่าพวกเธอ” เมื่อได้ยินดังนั้นนางอัสมาฮ์ เกิดอาการชุนเคืองทันที พร้อมกับกล่าวว่า “ไม่ใช่เลย ฉันขอสาบานต่อพระองค์อัลลอสว่า พวกท่านได้อยู่พร้อมกับท่านนบี ﷺ ท่านนบี ﷺ ได้ให้อาหารแก่ผู้หิวและได้สั่งสอน ตกเตือนให้แก่ผู้ที่ไม่รู้ในหมู่พวกท่าน สำหรับพวกฉันแล้วต้องทนอยู่ในดินแดนที่

¹ อัลอัลบานีชี้วินิจฉัยว่าเป็นหะดีษที่ศอฮีห์ (Al-Albānī, 1998b: 2/84)

² นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่เห็นว่าเหตุการณ์สงครามคือยบับเกิดขึ้นในปี ฮ.ศ. ที่ 7 แต่แตกต่างกันในเรื่องเดือนเท่านั้น เช่น อิบน์ อีสฮากกล่าวว่าเกิดขึ้นในเดือนมุหรรอม (Ibn Hishām, 1990: 3/275) ในขณะที่อัลวาเกดีย์กล่าวว่าเกิดขึ้นในเดือนศอฟิรหรือเดือนรอบิอูลเอาวัต (Al-Wāqidī, n.d.: 2/634) ส่วนอิบน์ สะอูด เห็นว่าเกิดขึ้นในเดือนญะมาดีลเอาวัต (Ibn Sa’d, 2001: 2/100) อิบน์ ญะญัร เห็นว่าที่ชนะที่ถูกต้องน่าจะเป็นของอิบน์ อีสฮาก (Ibn Hajar, 2005a: 9/295)

ห่างไกล แร้นแค้นแห่งอบิสซิเนีย ทั้งนี้เพื่อพระองค์อัลลอฮ์และรสูลของพระองค์ ฉันขอสาบานว่า จะไม่กินและไม่ดื่มจนกว่าจะได้บอกเรื่องที่คุณว่ามาทั้งหมดนี้ให้แก่ท่านรสูลุลลอฮ์ ﷺ ทราบ พวกฉันเคยถูกรังแกและถูกข่มขู่ ฉันจะเล่าให้ท่านนบี ﷺ ฟังและจะถามท่านด้วย ฉันขอสาบานว่าฉันจะไม่โกหก จะไม่ตกแต่งเรื่อง หรือเพิ่มเติมใดๆ ทั้งสิ้น” นางฮัสมาฮ์ จึงเข้าไปหาท่านนบี ﷺ และเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นระหว่างนางกับอุมร์ทั้งหมดให้ท่านนบี ﷺ ฟัง ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “พวกเขาไม่มีสิทธิในตัวฉันมากกว่าพวกเขาเลย สำหรับเขาและสหายของเขาจะได้แค่หนึ่งอิเราะฮ์ แต่สำหรับเธอและชนชาวเรือนั้นจะได้สองอิเราะฮ์ (คืออิเราะฮ์ไปยังอบิสซิเนียและอิเราะฮ์มายังมะดีนะฮ์)” นางฮัสมาฮ์เล่าอีกว่า “ดิฉันเห็นอับู มุซา และบรรดาชาวเรือเข้ามาหาดิฉันอย่างหนาแน่นเพื่อที่จะถามเกี่ยวกับหะดีษบทนี้ สำหรับพวกเขาแล้วไม่มีอะไรในโลกนี้ที่จะดีใจและยิ่งใหญ่ในจิตใจของพวกเขาเท่ากับคำพูดของท่านนบี ﷺ ในเรื่องนี้” (Bukhārī: 4230-4231)

นอกจากนี้ยังมีรายงานในศอฮิห์บุคอรีอีกว่า มีสตรีผู้หนึ่งเข้ามาขยับยั้งการแต่งงานระหว่าง อุกบะฮ์ อิบนู อัลฮาริษกับบุตรสาวของอับู อีสาบ อิบนู อะชีซ ทั้งนี้เพราะทั้งสองเป็นพี่น้องร่วมแม่นมเดียวกัน รายงานจากอับู มุลัยกะฮ์ ซึ่งรับรายงานจากอุกบะฮ์ อิบนู อัลฮาริษเล่าว่า อุกบะฮ์ อิบนู อัลฮาริษได้แต่งงานกับบุตรสาวของอับู อีสาบ อิบนู อะชีซ¹ ต่อมาเมื่อมีสตรีผู้หนึ่ง² เข้ามาบอกว่า นางเคยเป็นแม่นมให้แก่ทั้งอุกบะฮ์และภรรยาของเขา อุกบะฮ์กล่าวว่า “ฉันไม่เคยรู้มาก่อนว่าคุณเคยให้นมแก่ฉัน และไม่มีใครบอกเรื่องนี้ให้แก่ฉันเลย” อุกบะฮ์จึงเดินทางไปหาท่านนบี ﷺ ที่นครมะดีนะฮ์เพื่อที่จะถามเรื่องนี้ ท่านนบี ﷺ ได้หย่าทั้งสองและภรรยาของเขาก็ได้แต่งงานกับสามีคนใหม่³ (Bukhārī: 88)

จากรายงานที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นแสดงให้เห็นว่าบรรดาเศาะหาบียาตในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มีบทบาทอย่างชัดเจนในการขยับยั้งและห้ามปรามในสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามหลักชะรีอะฮ์ของอิสลามตามศักยภาพและบริบทที่เอื้ออำนวยแก่พวกนาง นอกจากนี้มีเศาะหาบียาตบางท่านรับหน้าที่ในตำแหน่งหิสบะฮ์ (الحسبة) โดยตรง ดังเช่น นางสัมรอฮ์ บินด์ นุฮัยก และนางอุม്മ์ สุลัยมาน อิบนู อับี หัยมะฮ์ ทั้งนี้เพื่อสร้างสรรค์สังคมที่ผาสุกและปกป้องจากสิ่งชั่วร้ายต่างๆ

¹ นางมีชื่อว่าฆอนิยะฮ์ (غنية) หรือ อุม്മ์ ยะห์ยา (Ibn Hajar, 2005a: 1/323)

² ผู้รายงานหะดีษไม่บอกชื่อแต่ในหะดีษบทอื่นใช้คำว่า امرأة سوداء หมายถึงสตรีผิวดำ (Bukhārī: 2052) หรือ أمة سوداء หมายถึงทาสหญิงผิวดำ (Bukhārī: 2659)

³ สามีคนใหม่ของนางมีชื่อว่าซุรียะฮ์ (ظرب) (Ibn Hajar, 2005a: 1/323)

8) รับผิดชอบต่อสังคมในด้านอื่นๆ

นอกจากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นแล้ว ยังพบว่าเสาหาบียาตบางท่านยังมีบทบาทในการส่งเสริมความดีและช่วยเหลือสังคมส่วนรวมในกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

ก. ทำความสะอาดมัสญิด

ในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ นอกจากมีเสาหาบียาตมาร่วมละหมาดญะมาอะฮ์ในมัสญิดอันนะบะวีเย่แล้ว ยังมีเสาหาบียาตบางท่านอาสาทำหน้าที่ในการดูแลความสะอาดมัสญิดอันนะบะวีเย่ด้วย มีรายงานจากอบู สุร็อยเราะฮ์ เล่าว่า มีสตรีฟิวคานหนึ่ง¹ ซึ่งทำหน้าที่รักษาความสะอาดในมัสญิด ท่านรสูลุลลอฮ์ ﷺ ไม่เห็นนางหลายวัน จึงได้ถามถึงนาง มีคนตอบว่า นางเสียชีวิตไปแล้ว ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “ทำไมไม่แจ้งให้ฉันทราบ” ท่านนบี ﷺ จึงไปที่สุสานของนางและละหมาดศพให้นาง (Ibn Mājah: 1527)² ในรายงานของอิบนุ อัลอะษีรกล่าวว่าเสาหาบียะฮ์ผู้นี้มีชื่อว่ามิหฺญะนะฮ์ เสาดาอ์ ซึ่งอิบนุ อัลอะษีรได้อ้างรายงานจากยะหฺยา อิบนุ อบี อุไนซะฮ์ โดยรับรายงานจากอัลกอมะฮ์ อิบนุ มุรฺยิด จากชายชาวมะดีนะฮ์คนหนึ่งกล่าวว่า “มีสตรีชาวมะดีนะฮ์คนหนึ่งซึ่งมีชื่อว่ามิหฺญะนะฮ์ ได้ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลความสะอาดของมัสญิด...” (Ibn al-Athir, 1994: 7/254) นอกจากนี้อบู นุอัยม์ อัลอัศบาฮานีย์ (Abū Nu‘aym, 1998: 6/3322) อิบนุ อัลอะษีร (Ibn al-Athir, 1994: 7/86) และอิบนุ หะญูร์ อัลอัศกอลานีย์ (Ibn Hajar, 1853: 8/83) ได้กล่าวถึงสตรีอีกคนหนึ่ง ชื่อว่า นางค็อรกออ์ (عُرْقُوبَة) ซึ่งเป็นสตรีฟิวคาน ทำหน้าที่ดูแลความสะอาดของมัสญิด

ข. จัดทำแท่นเทศนาหรือมิมบร (منبر) ในมัสญิด

แท่นเทศนาหรือมิมบรเป็นสิ่งจำเป็นประการหนึ่งในมัสญิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมัสญิดที่มีขนาดใหญ่และมีผู้คนเข้าละหมาดจำนวนมาก เพราะผู้มาละหมาดจะได้เห็นอิมามหรือจะได้เห็นผู้อ่านคฺฎบะฮ์ในการละหมาดวันศุกร์ได้ชัดมากขึ้น ในช่วงแรกของมัสญิดของท่านนบี ﷺ ยังไม่มีการใช้มิมบร ซึ่งเมื่อท่านนบี ﷺ ลุกขึ้นมาให้เทศนาธรรมหรืออ่านคฺฎบะฮ์ในละหมาดวันศุกร์ทำให้เสาหาบียะฮ์ที่อยู่ในแถวท้ายๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเสาหาบียาตไม่สามารถเห็นหรือได้ยินท่านนบี ﷺ ชัดมากนัก โดยเหตุนี้เสาหาบียาตท่านหนึ่งจึงเสนอที่จะทำแท่นเทศนาหรือมิมบรให้แก่

¹ หะดีษบทนี้มีหลายสายรายงานมีอยู่ทั้งในศอฮิห์บุคอรีฮ์ หะดีษเลขที่ 458, 460 และ 1337 ในศอฮิห์มุสลิมหะดีษเลขที่ 956 แต่มีตัวบทที่แตกต่างกันเล็กน้อย ในบางรายงานผู้รายงานไม่มั่นใจว่าผู้ที่ทำความสะอาดมัสญิดที่กล่าวถึงนั้นเป็นสตรีหรือบุรุษ อย่างไรก็ตามบุคอรีฮ์เองเห็นว่าน่าจะเป็นสตรี (Bukhārī: 460) และในรายงานของบัยฮากีย์ โดยสะเนดที่หะสัน จากหะดีษอิบนุ บุร็อยซะฮ์ซึ่งรับรายงานจากบิดาของเขาได้ให้ชื่อสตรีผู้นี้ว่า อุม്മ มิมฺญัน (أم ميمجان) (Ibn Hajar, 2005a: 2/206)

² อัลอัลบานีย์วินิจฉัยว่าเป็นหะดีษศอฮิห์ (Al-Albānī, 1997b: 2/25)

ท่านนบี ﷺ มีรายงานจากญาบิร อิบน์ अबดุลลอฮฺเล่าว่า มีสตรีชาวอันศอร¹ คนหนึ่งได้ถามท่านรูลุลลอฮฺ ﷺ ว่า โอ้ท่านรูลุลลอฮฺ หากดิฉันจะทำบางอย่างสำหรับเป็นที่นั่งของท่านได้หรือไม่ ทั้งนี้ดิฉันมีคนใช้ที่เป็นช่างไม้ ท่านนบี ﷺ ตอบว่า “ถ้าหากเธอมีความประสงค์เช่นนั้นก็จงทำ” สตรีผู้นั้นจึงได้ทำแท่นเทศนาให้แก่ท่านนบี ﷺ เมื่อถึงวันศุกร์ท่านนบี ﷺ ก็นั่งอยู่บนแท่นเทศนานั้น (Bukhārī: 2095) ประเพณีการทำมินบร² ในมัสญิดจึงเกิดขึ้นตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน

ค. การจัดการศพ

มีรายงานว่าในนครมะดีนะฮ์ในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มีเสาะหาบิยาตบางท่านทำหน้าที่เป็นผู้อาบน้ำศพ มีรายงานทั้งในศอฮิหฺบุคอรี³ และมุสลิม⁴ เล่าว่า นางอุม്മ อะฎิยะฮ์ เป็นผู้อาบน้ำศพให้แก่บุตรสาวของท่านนบี ﷺ² โดยที่ท่านนบี ﷺ คอยแนะนำอยู่ข้างๆ (Bukhārī: 1253; Muslim: 939) มีรายงานว่าท่านหญิงฟาฎิมะฮ์ บุตรสาวของท่านนบี ﷺ ได้สั่งเสียให้สามีของนางคืออะลี อิบน์ อับิฏอลิบ และนางอัสมาฮ์ บินต์ อุมัยส์เป็นผู้อาบน้ำศพของนาง และนางอัสมาฮ์ ก็ได้ปฏิบัติตามคำสั่งเสียของนาง (‘Abd al-Razzāq, 1983: 3/409-410) และมีรายงานว่านางสัลมา คนรับใช้ของท่านนบี ﷺ ก็เข้าร่วมในการอาบน้ำศพของท่านหญิงฟาฎิมะฮ์ด้วย (Ibn al-Athīr, 1994: 7/148) นอกจากนี้ยังมีรายงานจาก अबดุลลอฮฺ อิบน์ อับิ บักร์ว่านางอัสมาฮ์ บินต์ อุมัยส์เป็นผู้อาบน้ำศพของเคาะลีฟะฮ์อับู บักร์ด้วย³ (Mālik Ibn Anas: 572;⁴ ‘Abd al-Razzāq, 1983: 3/410)

นอกจากการอาบน้ำศพแล้ว นางอัสมาฮ์ บินต์ อุมัยส์ เป็นคนแรกที่น่าเอาแนวคิดการทำโลงศพมาใช้ในนครมะดีนะฮ์ ซึ่งนางได้รับประสบการณ์เรื่องนี้จากชาวคริสต์ในออบิสลิเนีย (Ibn Sa‘d, 1990: 8/220) นักวิชาการมีทัศนะที่แตกต่างกันว่าโลงศพถูกนำมาใช้กับศพใครเป็นคนแรก อัลบัยฮะกีษ เห็นว่าโลงศพถูกนำมาใช้กับศพของท่านหญิงซัยนับ บินต์ ญะหุช ภรรยาของท่านนบี ﷺ เป็น

¹ ผู้รายงานหะดีษไม่ทราบชื่อสตรีผู้นี้ แต่เป็นสตรีชาวอันศอร ในรายงานของอบู สะอิดเล่าว่าในนครมะดีนะฮ์สมัยนั้นมีช่างไม้ที่ถือชื่อเพียงคนเดียวคือ มัยมูน ซึ่งเป็นทาสของสะอูด อิบน์ อุบาดะฮ์ ดังนั้นสตรีผู้นี้น่าจะเป็นภรรยาของสะอูด อิบน์ อุบาดะฮ์ ซึ่งมีชื่อว่า ฟุคัยหะฮ์ บินต์ อะบีด (فكيفة بنت عبيد) แต่อย่างไรก็ตามยังไม่เป็นความเห็นที่พ้องต้องกัน (ดูเพิ่มเติมใน Ibn Hajar, 2005a: 2/97-98)

² หมายถึงท่านหญิงซัยนับ บินต์ รูลุลลอฮฺ (Muslim: 11/40)

³ หลังจากสามีของนางคือ ญะฮุช อิบน์ อับิ ฏอลิบเสียชีวิต นางได้แต่งงานกับอบู บักร์ อัลคิตติก ซึ่งมีบุตรด้วยกันคือ มุหัมมัด อิบน์ อับิ บักร์ และหลังจากอบู บักร์เสียชีวิตนางได้แต่งงานกับอะลี อิบน์ อับิ ฏอลิบซึ่งมีบุตรด้วยกันคือยะหฺยา (Ibn al-Athīr, 1994: 7/13)

⁴ อบู อูสมะฮ์วินิจฉัยว่า หะดีษบทนี้มีสายรายงานที่ถูกต้องเพราะขาดความต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะว่า अबดุลลอฮฺ อิบน์ อับิ บักร์ ไม่เคยพบกับนางอัสมาฮ์ บินต์ อุมัยส์ (Mālik Ibn Anas, 2003: 2/187)

ครั้งแรกตามการเสนอแนะของนางอัสมาอ์ บินต์ อุมัยศ์ (Al-Bayhaqī, 1988: 7/285) ซึ่งนางเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. ที่ 20 ในสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อุมัยร (Ibn al-Athir, 1994: 7/128) แต่ปรากฏในรายงานของอิบนุ สะอูดว่ามีการใช้โคงศพตั้งสมัยของท่านนบี ﷺ เสียอีก ซึ่งมีรายงานจากนางฟาฎิมะฮ์ อัลคุซาอียะฮ์ รับรายงานจากนางอัสมาอ์ บินต์ อุมัยศ์กล่าวว่า “ดิฉันเป็นผู้อาบน้ำศพของท่านหญิงอุม്മ์ กัลญุม บินต์ รสุลิลลาฮฺ และศพของนางศอฟิยะฮ์ บินต์ อับดุลมุฏฏอลิบ และดิฉันได้ทำโคงศพให้แก่นาง...” (Ibn Sa’d, 1990: 8/31) ซึ่งเป็นที่ทราบของท่านหญิงอุม്മ์ กัลญุมนั้นเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. ที่ 9 ส่วนนางศอฟิยะฮ์ บินต์ อับดุลมุฏฏอลิบนั้นเสียชีวิตในสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อุมัยร (Ibn Sa’d, 1990: 8/34) นอกจากนี้ในรายงานของอิบนุ สะอูดอีกเช่นกันซึ่งเป็นสายรายงานจากอะลี อิบน์ หุสัยน์ ซึ่งรับจากอิบนุ อับบาสกล่าวว่า โคงศพถูกนำมาใช้ครั้งแรกกับศพของท่านหญิงฟาฎิมะฮ์ บินต์ รสุลิลลาฮฺ ซึ่งนางอัสมาอ์ บินต์ อุมัยศ์ เป็นผู้สร้างให้ (Ibn Sa’d, 1990: 8/23) แม้ว่านักวิชาการมีความเห็นที่แตกต่างกันว่าโคงศพถูกนำมาใช้กับศพใครเป็นครั้งแรกในอิสลาม แต่ทุกคนเห็นพ้องต้องกันว่านางอัสมาอ์ บินต์ อุมัยศ์ เป็นเจ้าของแนวคิดการสร้างโคงศพครั้งแรกในอิสลาม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเสาะหาบียาตในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ ให้ความสนใจต่อความเป็นไปของสังคมเป็นอย่างมาก

4.2.2 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมศาสนา

1) ละหมาดญะมาอะฮ์ (ร่วมกัน) ที่มีสติ

มัสญิดเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในสังคมมุสลิม เพราะนอกจากเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติศาสนกิจและการศึกษาหาความรู้แล้ว ยังเป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองอีกด้วย การสร้างมัสญิดอันนะบะวีย์ที่นครมะดีนะฮ์ถือเป็นภารกิจแรกๆ ที่ท่านนบี ﷺ ได้กระทำขึ้นหลังจากอพยพไปถึงนครมะดีนะฮ์ได้ไม่นาน มีตัวบทหะดีษหลายบทที่ท่านนบี ﷺ ได้กำชับให้มุสลิมมาละหมาดฟัรฎูห้าเวลาด้วยกันที่มัสญิด¹ ทั้งนี้นอกจากจะได้ผลบุญมากกว่าหลายเท่ากับการละหมาดคนเดียวที่บ้านแล้ว การมามัสญิดยังมีความสำคัญในมิติทางสังคมอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้สมาชิกในสังคมมีโอกาสรับฟังอัลกุรอานจากอิมามในละหมาด รับฟังคุฏบะฮ์ หรือรับฟังการเทศนาธรรมทั่วไป อีกทั้งมีโอกาสนี้ในการพบปะสังสรรค์ วิสาสะระหว่างมุสลิมผู้

¹ ตัวอย่างเช่น หะดีษบุคอรี เลขที่ 645, 646 หะดีษมุสลิม เลขที่ 653 ด้วยเหตุนี้นักวิชาการมีทัศนะที่แตกต่างกันในบทบัญญัติเกี่ยวกับการละหมาดร่วมกันหรือละหมาดญะมาอะฮ์ที่มีสติ บางทัศนะเห็นว่าเป็นสุนัตมุกกะดะฮ์ (سنة مؤكدة) ส่วนบางทัศนะเห็นว่าเป็นฟัรฎูกิฟายะฮ์ (فرض كفاية) และในขณะที่บางทัศนะเห็นว่าเป็นฟัรฎูฮัยน์ (فرض عين) (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Zaydān, 1993: 1/209)

ศรัทธาด้วยกัน เพื่อกระชับความเป็นพี่น้องกันระหว่างสมาชิกในสังคมทั้งชายและหญิงโดยรวม ซึ่งนำไปสู่สังคมที่เข้มแข็งและเป็นเอกภาพมากขึ้น จึงไม่มีเหตุผลใดที่จะขัดขวางไม่ให้สตรีมีส่วนร่วมในกิจกรรมมัสญิด ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้สั่งห้ามไว้ความว่า

“พวกเจ้าอย่าได้ขัดขวางไม่ให้สตรีได้รับส่วนของพวกนางจากการไปมัสญิด หากพวกนางได้ขออนุญาตจากพวกเจ้า” (Muslim: 4/140)

แม้แต่ในยุคมัคกะฮ์ ก็พบว่ามีสตรีร่วมละหมาดกับท่านนบี ﷺ ในมัสญิดหะรอหม มีรายงานของท่านหญิงคอดีญะฮ์ ซึ่งเป็นภรรยาของท่านนบี ﷺ และเป็นสตรีคนแรกที่เข้ารับอิสลามได้ร่วมละหมาดกับท่านนบี ﷺ ที่หน้าวิหารกะอ์บะฮ์ (Ibn Ishāq, 1976: 119) เข้าใจว่าบรรดาสตรีมุสลิมในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ ต่างก็มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะร่วมละหมาดกับท่านนบี ﷺ หรือเป็นมะมูม (ผู้ละหมาดตาม) ของท่านนบี ﷺ ด้วยเหตุนี้ท่านนบี ﷺ จึงได้สั่งไม่ให้ขัดขวางสตรีที่จะมาละหมาดที่มัสญิด¹ แม้กระทั่งการละหมาดในเวลากลางคืนหากพวกนางประสงค์ที่จะไปละหมาดที่มัสญิดก็จงอนุญาตเสีย ดังที่ท่านนบี ﷺ กล่าวไว้ความว่า

“จงอนุญาตให้สตรีไปมัสญิดเพื่อละหมาดในเวลากลางคืน” (Bukhārī: 899; Muslim: 4/139)

นางอาติกะฮ์ บินต์ ซัยด์² เป็นตัวอย่างเสาหาบียะฮ์ท่านหนึ่งที่แสดงจุดยืนต้องการไปละหมาดญะมาอะฮ์ที่มัสญิดอย่างชัดเจน มีรายงานว่าในช่วงที่อุมร์ อิบน์ อัลค็อฎฏอบเข้าสู่ขอเพื่อแต่งงานกับนาง นางได้วางเงื่อนไขว่า หากจะเอานางเป็นภรรยาจะต้องไม่ห้ามนางไปละหมาดที่มัสญิด (Ibn al-Athīr, 1994: 7/182-183) ในช่วงที่เคาะลีฟะฮ์อุมร์ ถูกลอบสังหารในขณะที่นำละหมาดอยู่ในมัสญิดนางก็อยู่ในมัสญิดนั้นด้วย (Ibn Sa’d, 1990: 8/209) หลังจากอุมร์เสียชีวิต ซุบัยร์ อิบน์ อัลอาวามก็เข้ามาสู่ขอนางและนางก็วางเงื่อนไขเหมือนเดิม คือจะต้องไม่ห้ามนางไปละหมาดที่มัสญิด และซุบัยร์ตอบรับเงื่อนไขของนาง (Ibn al-Athīr, 1994: 7/183)

¹ ดังที่มีหะดีษซอฮีหฺหลายบทที่ท่านนบี ﷺ กล่าวไว้ว่า ((لَا تَمْنَعُوا إِمَاءَ اللَّهِ مَسَاجِدَ اللَّهِ)) (Bukhārī : 900; Muslim: 4/136) ((إِذَا اسْتَأْذَنْتِ امْرَأَةٌ أَحَدَكُمْ إِلَى الْمَسْجِدِ فَلَا يَمْنَعُهَا)) (Bukhārī : 5238) ((إِذَا اسْتَأْذَنْتِ أَحَدَكُمْ امْرَأَتَهُ إِلَى)) (Muslim: 442) ((الْمَسْجِدِ فَلَا يَمْنَعُهَا))

² มีชื่อเต็มว่า อาติกะฮ์ บินต์ ซัยด์ อิบน์ นุฟัยล์ มารดาชื่อ อุมม์ กุรซฺ บินต์ อัลหุฎรอมีฮ์ (أم كُرْز بنت الحضرمي) นางเข้ารับอิสลามและให้การบัยอะฮ์ต่อท่านนบี ﷺ พร้อมกับอพยพมายังนครมะดีนะฮ์ (Ibn Sa’d, 1990: 8/208) นางเป็นพี่น้องร่วมบิดากับสะอีด อิบน์ ซัยด์ ผู้ที่เป็นหนึ่งในสิบที่ท่านนบี ﷺ รับรองเข้าสวรรค์และนางมีศักดิ์เป็นลูกพี่ลูกน้องกับอุมร์ อิบน์ อัลค็อฎฏอบ อดีตนางเคยเป็นภรรยาของอับดุลลอฮ์ อิบน์ อิบิ บักร์ก่อนที่จะแต่งงานกับอุมร์ หลังจากอุมร์เสียชีวิตนางได้แต่งงานกับซุบัยร์ อิบน์ อัลอาวาม (Ibn al-Athīr, 1994: 7/181-182)

ปรากฏรายงานอย่างชัดเจนว่าในช่วงที่ท่านนบี ﷺ ได้รับบัญชาจากพระเจ้าให้เปลี่ยนทิศในการผินหน้าละหมาดจากบัยตุลมักคิสในปาเลสไตน์ไปยังวิหารกะอ์บะฮ์ในนครมักกะฮ์นั้น¹ มีเศาะหาบียาตบางท่านอยู่ร่วมละหมาดกับท่านนบี ﷺ ด้วย ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาละหมาดอัศร์ (Bukhārī: 4486) และผู้ที่อยู่ร่วมในเหตุการณ์นี้เรียกว่า “ผู้ที่ละหมาดสองกิบละฮ์ (القبلتين)” ซึ่งนางอุมัยเราะฮ์ บินต์ ญบัยร เป็นหนึ่งในบรรดาผู้ละหมาดสองกิบละฮ์ ในรายงานของอิบนุ สะอูด² ซึ่งเล่าโดยอูซัยบ โดยรับรายงานจากมุหัมมัด อิบนุ อีสหาค ซึ่งรับรายงานจากมะอ์บด อิบนุ กะอับ³ จากมารดาของเขาเล่าว่า นางได้ละหมาดสองกิบละฮ์ร่วมกับท่านนบี ﷺ (Ibn Sa‘d, 1990: 8/299) และในรายงานของอูซัยบ เล่าว่า นางอุมม์ อัลมุญซิร บินต์ ก็อยส์ อัลอันศอริยะฮ์ ก็เป็นเศาะหาบียะฮ์อีกท่านหนึ่งที่ได้ละหมาดสองกิบละฮ์ร่วมกับท่านนบี ﷺ (Abū Nu‘aym, 1998: 7/3565-3566)

การละหมาดญะมาอะฮ์ในมัสญิดของบรรดาเศาะหาบียาตในสมัยของท่านนบี ﷺ นั้นไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในมัสญิดอันนะบะวีฮ์ในนครมะดีนะฮ์เท่านั้น มีรายงานว่ามิเศาะหาบียาตร่วมละหมาดญะมาอะฮ์ในมัสญิดกุบฏด้วย ในรายงานของอับดุลลอฮ์ อิบนุ อุมร์เล่าว่า ในขณะที่ชาวกุบฏกำลังละหมาดศุบห์ ก็มีคนนำข่าวมาบอกว่าท่านนบี ﷺ ได้รับบัญชาจากพระเจ้าให้เปลี่ยนทิศละหมาดไปยังวิหารกะอ์บะฮ์ ซึ่งขณะนั้นชาวกุบฏกำลังละหมาดผินหน้าไปยังเมืองชามอยู่ (Bukhārī: 403) อิบนุ ญะญูร ได้อธิบายวิธีการเปลี่ยนทิศละหมาดจากทิศของนางฮุัยละฮ์ บินต์ อัศลามซึ่งรายงานโดยอิบนุ อับี หาดิมเล่าว่า นางฮุัยละฮ์ได้กล่าวว่า “พวกสตรีย้ายมายังที่ของผู้ชาย ในขณะที่พวกผู้ชายก็ย้ายมายังที่ของผู้หญิง พวกเราละหมาดโดยได้สูญุดสองสูญุดสุดท้ายที่เหลือหันไปยังบัยตุลหะรอม” (Ibn Hajar, 2005a: 2/129)

ท่านนบี ﷺ เอาใจใส่ต่อการมาละหมาดที่มีสติญุดของบรรดาเศาะหาบียาตเป็นอย่างมาก เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่พวกนางที่จะเข้าไปในมัสญิด ท่านนบี ﷺ ได้สั่งให้กำหนดประตูหนึ่งให้เป็นประตูสำหรับการเข้า-ออกมัสญิดของสตรีเป็นการเฉพาะ มีรายงานจากนาฟีอ์ ซึ่งรับจากอิบนุ อุมร์ เล่าว่า ท่านรสุล ﷺ กล่าวว่า “เราควรไว้ประตูบานนี้ให้สำหรับสตรีเป็นการเฉพาะ” นาฟีอ์เล่า

¹ ในศอฮ์หุคอรีย์ซึ่งรายงานจากอัลบรัรอฮ์ อิบนุ อาซิบ (البراء بن عازب) เล่าว่า ท่านนบี ﷺ ผินหน้าละหมาดไปยังบัยตุลมักคิสเป็นเวลา 16 หรือ 17 เดือน หลังจากนั้นได้หันทิศไปยังวิหารกะอ์บะฮ์... (Bukhārī : 399)

² มะอ์บด (معبد) เป็นหนึ่งในบรรดาเจ็ดคนลูกของนางอุมัยเราะฮ์จากสามีที่ชื่อว่า กะอับ อิบนุ มาลิก (كعب بن مالك) (Ibn Sa‘d, 1990: 8/299)

³ มีชื่อจริงว่าสลัมา (سلمى) บินต์ ก็อยส์ ซึ่งเป็นพี่น้องกับสะลิฏ (سليط) อิบนุ ก็อยส์ จากเผ่ามาซัน อิบนุ อัลนะญาร (مازن بن النجار) และนางเป็นหนึ่งในบรรดาป้าของท่านนบี ﷺ (Abū Nu‘aym, 1998: 7/3565-3566)

อีกว่า อิบน์ อุมีร์ ไม่เคยผ่านเข้าออกจากประตูนั้นเลยตลอดชีวิตของท่าน (Abū Dāwud: 462)¹ มีรายงานจากบะกัรรับรายงานจากนาฟีอ์กล่าวว่า อุมัร อิบน์ อัลค็อฏฏอบเคยสั่งห้ามไม่ให้ผ่านเข้า-ออกประตูสำหรับสตรี (Abū Dāwud: 464)² นอกจากนี้ท่านนบี ﷺ ยังหวังใยต่อสภาพของเสาหาบียาตที่มาร่วมละหมาดในมัสญิด ในขณะที่กำลังละหมาดหากได้ยินเสียงเด็กร้องให้ท่านนบี ﷺ จะละหมาดให้สั้นลง โดยการอ่านสุเราะฮ์สั้นๆ แม้ว่าเดิมที่ตั้งใจที่จะละหมาดยาวก็ตาม ดังมีรายงานจาก อนัส อิบน์ มาลิก เล่าว่า ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “แท้จริงฉันกำลังสวดการละหมาดและฉันตั้งใจจะอ่านสุเราะฮ์ที่ยาว แต่ฉันได้ยินเสียงเด็กร้องให้ ฉันจึงอ่านสั้นลง ทั้งนี้ ฉันรู้ดีถึงความกังวลของมารดาจากการร้องไห้ของลูก” (Bukhārī: 709)³ จากหะดีษบทนี้อิบน์ หะญูรกล่าวว่า เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่าอนุญาตให้นำเด็กเข้าไปในมัสญิดได้ และอนุญาตให้สตรีไปละหมาดญะมาอะฮ์กับผู้ชายในมัสญิดได้ (Ibn Hajar, 2005a: 2/597)

นอกจากนี้ยังมีรายงานจากนางอัลรُبัยยิฮ์ บินต์ มุอาวิซ อิบน์ อัฟรอฮ์ กล่าวว่า ครั้งหนึ่งในเช้าวันอาซุรอฮ์ (คือวันที่ 10 ของเดือนที่ 1 จันทรคติอาหรับ) ท่านรสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้ส่งสาส์นไปยังหมู่บ้านของชาวอันศอร်ซึ่งอยู่รอบๆ นครมะดีนะฮ์ โดยตั้งว่า “ผู้ใดที่ถือศีลอดในเช้าวันนี้ ก็จงถือต่อไปให้เต็มวัน และผู้ใดได้ทานอาหารแล้วในเช้าวันนี้ ก็จงถือศีลอดในเวลาที่เหลืออีกของวันนี้” นางอัลรُبัยยิฮ์ก็เล่าอีกว่า หลังจากนั้นพวกเราได้ถือศีลอดกัน และได้ใช้ให้เด็กเล็กๆ ของพวกเราถือศีลอดด้วย และพวกเราพากันไปมัสญิดด้วยกัน พวกเราได้ทำของเล่นที่ทำจากขนสัตว์ซึ่งแต้มด้วยหลากสีให้แก่เด็กๆ เมื่อเด็กๆ ร้องไห้เพราะความหิว พวกเราก็จะให้ของเล่นนั้นเพื่อให้เด็กๆ เพลินจนถือศีลอดได้เต็มวัน (Muslim: 1136) จากหะดีษบทนี้นอกจากแสดงให้เห็นว่าบรรดาเสาหาบียาตได้ฝึกลูกๆ ในการถือศีลอดแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่าพวกนางได้พาเด็กๆ ไปยังมัสญิดเพื่อละหมาดญะมาอะฮ์ในเวลากลางวันอีกด้วย

ในศอฮีหฺมุสลิมมีรายงานจากนางฟาฏิมะฮ์ บินต์ ก็อยส์เล่าว่า “...หลังจากดิฉันหมดอดคะฮ์⁴ ดิฉันได้ยินเสียงร้องเรียกจากผู้ป่าวประกาศของท่านรสูลุลลอฮ์ ﷺ ซึ่งเขาประกาศว่า “الصلاة جامعة” (เชิญมาร่วมละหมาดกันเถิด) ดิฉันจึงออกไปยังมัสญิด และได้ละหมาดร่วมกับท่านรสูลุลลอฮ์ ﷺ ดิฉันละหมาดอยู่ในแถวหน้าสุดของแถวสตรี ซึ่งต่อจากท้ายสุดของแถวบุรุษ...”

¹ อัลอัลบานียืนยันจันซ์ว่าเป็นหะดีษที่ศอฮีหฺ (Al-Albānī, 1998b: 1/136)

² อัลอัลบานียืนยันจันซ์ว่าเป็นหะดีษที่ฏออิฟ (Al-Albānī, 1998a: 42)

³ หะดีษในความหมายเดียวกันนี้มีหลายบทและหลายสายรายงาน ในศอฮีหฺบุคอรีก็ได้แยกเป็นหัวข้อหนึ่งในบทที่ 10 ส่วนที่ 65 ว่าด้วยผู้ที่ทำการละหมาดให้สั้นลงในขณะที่มีเสียงเด็กร้องไห้

⁴ หมายถึงภาวะการรอคอยของสตรีที่สามารถจะแต่งงานใหม่ได้หลังจากสามีหย่าหรือสามีเสียชีวิต

(Muslim: 2942) ในหะดีษนี้นางฟาฏิมะฮ์ใช้สำนวนว่า “ดิฉันละหมาดอยู่ในแถวหน้าสุดของแถวสตรี ซึ่งต่อจากท้ายสุดของแถวบุรุษ (فكنت في صف النساء التي تلي ظهور القوم)” นั้นแสดงให้เห็นว่าในมัสญิดของท่านบี ﷺ นั้นมีที่ละหมาดสำหรับสตรีเป็นการเฉพาะซึ่งอยู่ท้ายแถวของบุรุษ

แม้ว่าท่านบี ﷺ ได้เปิดกว้างให้สตรีเข้าไปมีส่วนร่วมในการละหมาดญะมาอะฮ์ที่มัสญิด แต่เนื่องจากว่ามัสญิดเป็นสถานที่สาธารณะที่ใช้ร่วมกันทั้งชายและหญิง เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยและไม่นำไปสู่การเกิดพิตนะระหว่างทั้งสองเพศ ท่านบี ﷺ จึงได้วางมาตรการบางอย่าง เช่น จัดแถวละหมาดของสตรีให้อยู่หลังสุดของผู้ชาย¹ ห้ามไม่ให้สตรีใช้น้ำหอมเวลาไปยังมัสญิด² เมื่อละหมาดเสร็จให้สตรีออกจากมัสญิดก่อน แล้วตามด้วยท่านบี ﷺ และผู้ชายคนอื่นๆ ตามลำดับ³ ไม่ให้สตรีลุกนั่งจากสุญูดจนกว่าผู้ชายได้ลุกนั่งจากสุญูดเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้เกรงว่าสตรีอาจเห็นเอารัดของฝ่ายชาย⁴ หากไม่มีภารกิจอื่นใดหลังละหมาดเสร็จให้สตรีรีบออกจากมัสญิด⁵ เป็นต้น แต่ถ้าหากหลังละหมาดเสร็จ มีการเทศนาสั่งสอนจากท่านบี ﷺ พวกนางก็จะอยู่ต่อในมัสญิดเพื่อรับฟังการเทศนาของท่านบี ﷺ ดังตัวอย่างเช่น นางฟาฏิมะฮ์ บินต์ ก็อยส์⁶ ได้รายงานหะดีษเกี่ยวกับอัลคัจญูล (الجال) ที่นางได้รับฟังจากท่านบี ﷺ โดยตรงจากการได้ร่วมละหมาดกับท่านบี ﷺ ในมัสญิด (Muslim: 2942)

จากการสำรวจรายงานทางประวัติศาสตร์พบว่ามีเศาะหาบียะฮ์เข้าไปมีส่วนร่วมในบทบาทการละหมาดญะมาอะฮ์ในมัสญิดในละหมาดต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ก. ละหมาดศุบหฺ

รายงานจากอูรวะฮ์ อิบน์ ซุบัยร์ จากท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าว่า พวกเราบรรดาสตรีมุฮ์มินได้ไปร่วมละหมาดศุบหฺในลักษณะญะมาอะฮ์กับท่านรสูลุลลอฮ์ ﷺ โดยที่พวกเราเอาผ้าคลุมทั่วร่างกายของเรา หลังจากละหมาดเสร็จพวกเราก็กลับบ้าน โดยไม่มีใครรู้จักพวกเราเพราะความมืด

¹ ดูตัวอย่างด้วยหะดีษในศอฮีหฺ มุสลิม หะดีษเลขที่ 440

² ดูตัวอย่างด้วยหะดีษในศอฮีหฺ มุสลิม หะดีษเลขที่ 443; มุสลิม 4/142

³ ดูตัวอย่างด้วยหะดีษในศอฮีหฺ บุคอรีหฺ หะดีษเลขที่ 837

⁴ ดูตัวอย่างด้วยหะดีษในศอฮีหฺ บุคอรีหฺ หะดีษเลขที่ 362

⁵ ดูตัวอย่างด้วยหะดีษในศอฮีหฺ บุคอรีหฺ หะดีษเลขที่ 872

⁶ นางเป็นหนึ่งในเศาะหาบียะฮ์ที่เป็นผู้อพยพ (มุฮาญิรีน) กลุ่มแรกๆ นางเป็นพี่สาวของอัลญะฮาก อิบน์ ก็อยส์ (الضحاك بن قيس) นางเคยเป็นภรรยาของอุมู หัฟส์ อิบน์ อัลมุฆิเราะฮ์ (ابو حفص بن المغيرة) หลังจากนางถูกหย่า ท่านบี ﷺ ได้แต่งงานให้กับอูสามะฮ์ อิบน์ ซัยด์ (Ibn al-Athir, 1994: 7/224-225)

(Bukhārī: 578; Muslim: 5/231) อิบน์ หะญูรได้อธิบายคำว่า “สตรีมูอ์มิน (نساء المؤمنات)” ในหะดีษนี้หมายถึงบรรดาสตรีที่มีจิตใจซื่อมั่นในอิสลาม หรือในบางที่สะหมายถึงบรรดาสตรีผู้ศรัทธาที่มีชื่อเสียง เหมือนกับคำว่าแก่นนำสังคมหมายถึงผู้ที่ชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในสังคมนั้นๆ (Ibn Hajar, 2005a: 2/358) และในหะดีษบุคอรีย์ รายงานจากอิบนุ อุมร์กล่าวว่า ภรรยาของอุมร์ เคยออกไปละหมาดศุบห์ และอิซาอ์ในลักษณะญะมาอะฮ์ในมัสญิด... (Bukhārī: 900) นอกจากนี้มีรายงานว่า นางอุมม์ อิซาม บินต์ ฮาริษะฮ์ อิบน์ อัลนุอ์มาน¹ กล่าวว่า ดิฉันได้ท่องจำอัลกุรอานสุเราะฮ์ ﴿ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ﴾ จากท่านรสูลุลลอฮ์ ﷺ โดยตรงซึ่งท่านได้อ่านในละหมาดศุบห์ (Al-Nasā'ī: 948)²

ข. ละหมาดมัฆริบ

มีรายงานจากอิบนุ อับบาสกล่าวว่า แท้จริงนางอุมม์ อัลฟุฎัล³ ได้ยินฉันอ่านอัลกุรอานสุเราะฮ์ ﴿وَأَمْرٌ سَلْتِ عُرْفَا﴾ นางกล่าวว่า “ไอ้ลูกรัก... ฉันขอสาบานต่อพระองค์อัลลอฮ์ว่า การที่ฉันอ่านอัลกุรอานสุเราะฮ์นี้ ทำให้ฉันรำลึกถึงบางอย่างในอดีต แท้จริงมันเป็นสุเราะฮ์สุดท้ายที่ฉันได้ยินท่านนบี ﷺ อ่านในละหมาดมัฆริบ” (Bukhārī: 763) มีในรายงานอื่นเล่าอีกว่า หลังจากนั้นท่านนบี ﷺ ไม่ได้นำละหมาดให้แก่พวกเราเลย จนกระทั่งท่านเสียชีวิต (Bukhārī: 4429) หะดีษบทนี้เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่ามีเศาะหาบียาตร่วมละหมาดมัฆริบในลักษณะญะมาอะฮ์พร้อมกับท่านนบี ﷺ

ค. ละหมาดอิซาอ์

มีรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ เล่าว่า วันหนึ่งท่านรสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้ประวิงเวลาละหมาดอิซาอ์จนกระทั่งอุมร์ ตะโกนออกมาว่า ลูกขึ้นมาละหมาดกันเถิด บรรดาเด็กๆ และสตรีหลับไปแล้ว ท่านนบี ﷺ จึงออกมาพร้อมกับกล่าวว่า “ไม่มีใครบนโลกนี้ร้อละหมาดในคำคืนวันนี้้นอกจากพวกเจ้า” ในเวลานั้นไม่มีใครละหมาดนอกจากประชาชนในนครมะดีนะฮ์เท่านั้น พวกเขาละหมาดอิซาอ์

¹ นางเป็นชาวอันศอร์ บางครั้งเรียกว่าอุมม์ ฮาซิม (أم هانم) นางเป็นหนึ่งในบรรดาสตรีที่เข้าร่วมการสัตยาบันบัยอะตุรริฎวาน (بيعة الرضوان) (Ibn al-Athīr 1994: 7/392)

² อัลอัลบานีย์วินิจฉัยว่าเป็นหะดีษซาซ (ساذ) ที่ถูกต้องน่าจะเป็นในคุณภาพะฮ์ละหมาดญุมอัตตามที่ปรากฏในหะดีษอื่นๆ (Al-Albānī, 1998c: 33)

³ มีชื่อจริงว่า นางลูบาบะฮ์ บินต์ อัลฮาริษ อัลฮิลาละฮ์ (لُبَابَةُ بِنْتُ الْحَارِثِ الْهَلَالِيَّةِ) ซึ่งเป็นภรรยาของอับบาส อิบน์ อับดุลมุฏฏออลิบและเป็นมารดาของอับดุลลอฮ์ อิบน์ อับบาส บ่อยครั้งที่ท่านนบี ﷺ ไปเยี่ยมและนอนพักกลางวันที่บ้านของนาง (Ibn al-Athīr, 1994: 7/246)

ระหว่างเวลาดังแต่แสงสีแดงบนขอบฟ้าหายลับไปจนถึงเศษหนึ่งส่วนสามของเวลากลางคืน (Bukhārī: 569) จากหะดีษศอฮ์บที่แสดงให้เห็นว่ามีเศาะหาบียาตกลุ่มหนึ่งรอกการละหมาดอิชาอ์ ลักษณะญะมาอะฮ์พร้อมกับท่านนบี ﷺ ในมัสญิดอันนะบะวีย์

นอกจากนี้ในรายงานจากอิบนุ อุมร์กล่าวว่า ภรรยาของอุมร์ เคยออกไปละหมาดศุบห์ และอิชาอ์ในลักษณะญะมาอะฮ์ในมัสญิด.... (Bukhārī: 900)

ง. ละหมาดญุมอัตหรือละหมาดวันศุกร์

เป็นที่ทราบกันดีว่าเงื่อนไขผู้ที่วาญิบจะต้องละหมาดญุมอัตหรือละหมาดวันศุกร์นั้นมี 5 ประการ คือ 1) จะต้องเป็นมุสลิม 2) มีสติสัมปชัญญะที่สมบูรณ์ 3) บรรลุศาสนภาวะ 4) เป็นผู้ชาย และ 5) เป็นผู้ที่อยู่ในถิ่นฐานนั้นๆ (มุสเตกีน) หรือไม่ใช่เป็นผู้เดินทาง ซึ่งสตรีมุสลิมนั้นไม่ได้อยู่ในกลุ่มที่วาญิบจะต้องละหมาดญุมอัต ดังมีหะดีษบทหนึ่งรายงานจากฏอริก อิบนุ ซิยาบ เล่าจากท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “การละหมาดญุมอัตนั้นเป็นสิทธิที่วาญิบสำหรับมุสลิมทุกคนที่จะต้องละหมาดร่วมกัน ยกเว้น 4 กลุ่มคน คือทาสที่มีนาย สตรี เด็กและผู้ป่วย” (Abū Dāwūd: 1067)¹ แม้ว่าสตรีไม่ได้วาญิบให้ไปละหมาดญุมอัตแต่พบว่าในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มีเศาะหาบียาตเข้าร่วมละหมาดญุมอัตในมัสญิดด้วย รายงานจากญาบิร อิบนุ अबดุลลอฮ์ เล่าว่า ในขณะที่พวกเรากำลังจะละหมาดพร้อมกับท่านนบี ﷺ ทันใดนั้นก็มีการวานบรรทุกสินค้าอาหารมาถึง ทุกคนพากันมุ่งหน้าไปยังกองคารวานนั้น จนไม่มีใครเหลืออยู่ในมัสญิดกับท่านนบี ﷺ ยกเว้น 12 คนเท่านั้น จนกระทั่งโองการอัลกุรอานถูกประทานลงมาว่า

﴿وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا أَنْفَضُوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِّنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾

ความว่า “และเมื่อพวกเขาได้เห็นการค้าและการละเล่นพวกเขาก็รุดกันไปที่นั่น และปล่อยเจ้าให้ยืนอยู่คนเดียว จงกล่าวเถิดมุหัมมัดสิ่งที่มียู่ ณ อัลลอฮ์นั้นดีกว่า การละเล่น และการค้าและอัลลอฮ์นั้นทรงเป็นเลิศยิ่งในหมู่ผู้ประทานปัจจัยยังชีพ”

(Al-Jumu'ah 62: 11) (Bukhārī: 936)

ต่อเนื่องจากหะดีษข้างต้นอิบนุ หะญูร กล่าวว่า ในอรรถาธิบายของอัลญอบะรีฮ์ และอิบนุ อบี หาดิมด้วยสายรายงานที่ศอฮ์บจากอบี กอตาอะฮ์ กล่าวว่า ท่านนบี ﷺ ได้ถามพวกเขาว่า “พวกคุณทั้งหลายมีจำนวนกี่คน ?” พวกเขาก็นับกัน ซึ่งปรากฏว่ามีอยู่ทั้งหมด 12 คนทั้งชายและหญิง ในอรรถาธิบายของอิสมาอีล อิบนุ อบี ซิยาต อัลซามีย์ กล่าวว่า มีสตรีสองคน ส่วนอิบนุ มัรอะวัยฮ์ (ابن

¹ อัลอัลบานีย์วินิจฉัยว่าเป็นหะดีษศอฮ์บ (Al-Albānī, 1998b: 1/294)

﴿مَرْوَدٌ﴾ จากหะดีษอิบนุ อับบาส กล่าวว่า มีสตรีเจ็ดคน แต่ว่าเป็นสายรายงานที่ฏอฮิฟ (Ibn Hajar, 2005a: 3/232)

รายงานจากนางอัมเราะฮ์ บินต์ อับดุลเราะห์มาน จากพี่สาวของนางกล่าวว่า ดิฉันได้เอา (หมายถึงได้เรียนและท่องจำ) อัลกุรอานสุเราะฮ์ ﴿ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ﴾ จากท่านรศูลุลลอฮ์ ﷺ ในวันศุกร์ในขณะที่ท่านได้อ่านอยู่บนมินบร (แท่นเทศนา) ในทุกวันศุกร์ (Muslim: 872) นอกจากนี้มีรายงานจากอุมม์ ฮิซาม บินต์ ฮาริษะฮ์ อิบนุ อัลนุอ์มาน กล่าวว่า ดิฉันได้ท่องจำอัลกุรอานสุเราะฮ์ ﴿ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ﴾ จากท่านรศูลุลลอฮ์ ﷺ โดยตรงซึ่งท่านได้อ่านญุบะฮ์ (เทศนาธรรมในวันศุกร์) ด้วยโองการนี้ในวันศุกร์... (Muslim: 7/52) จากหะดีษทั้งสองบทข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพี่สาวของนางอัมเราะฮ์ บินต์ อับดุลเราะห์มาน และนางอุมม์ ฮิซาม บินต์ ฮาริษะฮ์ ได้ละหมาดญุมอัต พร้อมกับฟังญุบะฮ์ญุมอัตจากท่านนบี ﷺ หลายครั้ง

ในตำราฎอฮาอิตของอิบนุ สะอัด มีรายงานจากนางอุมม์ สอบีเยฮ์ (أم صبية) คือเคาะละฮ์ บินต์ กอียส์ อัลญะฮันนิเยฮ์ กล่าวว่า ดิฉันเคยฟังญุบะฮ์ละหมาดวันศุกร์ของท่านรศูลุลลอฮ์ ﷺ ฉะนั้นอยู่แถวสุดท้ายของสตรี และได้ยินท่านนบี ﷺ อ่านอัลกุรอานสุเราะฮ์ ﴿ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ﴾ บนมินบร และฉันอยู่ท้ายสุดของมัสญิด (Ibn Sa'd, 1990: 8/229-230)

จ. ละหมาดสุนัต

นอกจากละหมาดที่เป็นฟัรฎูแล้ว พบว่าเสาะหาบียาตบางท่านได้ไปยังมัสญิดเพื่อทำการละหมาดที่เป็นสุนัตอีกด้วย มีรายงานจากอนัส อิบนุ มาลิก กล่าวว่า ท่านนบี ﷺ เข้าไปในมัสญิดและพบว่า มีเชือกผูกห้อยไว้ระหว่างเสาสองต้น ท่านนบี ﷺ ถามว่า “นี่เป็นเชือกอะไร ?” มีคนตอบว่าเป็นเชือกของท่านหญิงซัยนับ ซึ่งเมื่อนางรู้สึกเหนื่อยจากการยืนละหมาดนางก็จะจับเชือกนั้นไว้ ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “อย่าทำอย่างนั้น เอาเชือกออกเสีย พวกเจ้าจงละหมาดเท่าที่พลังกำลังมีอยู่ หากรู้สึกเหนื่อยก็จงนั่งเสีย” (Bukhārī: 1150; Muslim: 784) อิบนุ หะญูรกล่าวว่า หะดีษบทนี้เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่าอนุญาตให้สตรีละหมาดสุนัตในมัสญิดได้ (Ibn Hajar, 2005a: 3/558) นอกจากนี้อิบนุ หะญูร กล่าวอีกว่า มีรายงานจากสะอิด อิบนุ มัสนูร ซึ่งรับรายงานจากอูรวะฮ์เล่าว่า อุมร์ อิบนุ อัลค็อฏฏอบได้รวบรวมผู้คนเพื่อละหมาดกียามุลลัยลฺในเดือนรอมฎอนโดยให้อุบัยฮ์ อิบนุ กะอับ เป็นผู้นำละหมาด (อิมาม) ในกลุ่มผู้ชายและให้ตะมิมี อัลดารีฮ์ เป็นผู้นำละหมาดในกลุ่มสตรี (Ibn Hajar, 2005a: 5/447)

นอกจากนี้ในหะดีษอบู ดาวูดรายงานจากอบูซุรริ์ (أبو ذر) กล่าวว่า “... เมื่อถึงสามคืนสุดท้ายของเดือนรอมฎอน ท่านนบี ﷺ ได้รวบรวมบรรดานุศราสาว บรรดาภรรยาและผู้คนจำนวนมาก เพื่อ

ทำการละหมาดกียามุลลัยล์ (ละหมาดกลางคืน) กับพวกเรา และได้ทำการละหมาดจนกระทั่งพวกเราเกรงว่าจะไม่ทันกับอัลฟะลาห์ (الغلاح) ฉันได้ถามว่าอัลฟะลาห์คืออะไร เขาตอบว่า หมายถึงการรับประทานอาหารสุหฺร (السُّحُور)¹ ... (Abū Dāwūd: 1375)² ในรายงานของอัลนะสาอีก็กล่าวว่า ... “เมื่อเหลือเศษหนึ่งส่วนสามวันสุดท้ายของเดือนรอมฎอน ท่านนบี ﷺ เข้าไปหาบรรดาบุตรสาว บรรดาภรรยา และได้รวบรวมผู้คนจำนวนมากพร้อมกับทำการละหมาดกียามุลลัยล์กับพวกเรา จนกระทั่งพวกเราเกรงว่าจะไม่ทันกับอัลฟะลาห์ ... ดาอูด (ผู้รายงานหะดีษ) ถามว่า อัลฟะลาห์คืออะไร? เขาตอบว่า หมายถึงสุหฺร (السُّحُور) (Al-Nasā’ī: 1364)³

อิมาม มาลิกได้รายงานจากอิสมาอีล อิบน์ อุมัยยะฮ์ ซึ่งได้รับรายงานจากท่านรศูลุลลอฮ์ ﷺ ได้ยินเสียงสตรีผู้หนึ่งกำลังละหมาด ท่านนบี ﷺ ถามว่า “นางคือใคร?” มีคนตอบว่านางคือ อัลหาลาอ์ บินต์ คุฎัยด์ ซึ่งทำการละหมาดโดยไม่หลับไม่นอนทั้งคืน ท่านนบี ﷺ ไม่พอใจจนเห็นใบหน้าความไม่พอใจของท่านอย่างเห็นได้ชัด หลังจากนั้นท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “แท้จริงพระองค์อัลลอฮ์จะไม่อ่อนเพลียตราบเท่าที่พวกเจ้าอ่อนเพลีย ดังนั้นจงปฏิบัติศาสนกิจเท่าที่พวกท่านมีความสามารถเท่านั้น” (Mālik Ibn Anas: 280)⁴

จ. ละหมาดศพ (ญินาซะฮ์)

ละหมาดศพเป็นพิธีกรรมที่ฟะฮฺฮากคนส่วนหนึ่งในสังคมได้กระทำแล้ว คนอื่นๆ ในสังคมก็หลุดพ้นจากสภาพบังคับนั้นด้วย แม้ว่าการละหมาดศพส่วนใหญ่จะกระทำโดยผู้ชาย แต่อย่างไรก็ตามพบรายงานว่ามีเศาะหาบียาตบางท่านได้ละหมาดศพให้แก่ผู้เสียชีวิตด้วย ในศอฮิฮ์มุสลิมซึ่งรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าว่า ครั้งเมื่อสะอูด์ อิบน์ อุมัยยะฮ์ เสียชีวิต บรรดาภรรยาของท่านนบี ﷺ ได้บอกให้นำศพมาที่มัสญิดเพื่อที่บรรดาภรรยาของท่านนบี ﷺ จะได้ละหมาดศพให้ด้วย ผู้คนก็ได้ทำตามที่ภรรยาของท่านนบี ﷺ ได้บอกไว้ โดยศพของสะอูด์ ถูกนำมายังห้องของบรรดาภรรยาของท่านนบี ﷺ เพื่อให้พวกนางได้ละหมาดให้ ศพถูกเคลื่อนย้ายออกมาจากประตูญินาซะฮ์และหยุดพักไว้ที่มะกออิด (ซึ่งอยู่ใกล้ๆ กับมัสญิดอันนะบะวี๊) เป็นสถานที่ที่อบละหมาด

¹ หมายถึงการรับประทานอาหารเช้าก่อนถึงเวลาละหมาดศุบหฺ

² อัลอัลบานียืนยันจลยว่า เป็นหะดีษศอฮิฮ์ (Al-Albānī, 1998b: 1/380)

³ อัลอัลบานียืนยันจลยว่า เป็นหะดีษศอฮิฮ์ (Al-Albānī, 1998d: 1/439)

⁴ คำว่า “إن الله لا يمل حتى تملوا” : แท้จริงพระองค์อัลลอฮ์จะไม่อ่อนเพลียตราบเท่าที่พวกเจ้าอ่อนเพลีย หมายถึงผู้ใดทำอิบาดะฮ์ด้วยความอ่อนเพลีย พระองค์อัลลอฮ์จะทรงลบผลบุญของเขาออก” สถานภาพของหะดีษนี้อยู่ในระดับศอฮิฮ์ลิฆัยริฮ์ (صحیح لغيره) ซึ่งหะดีษในความหมายเดียวกันนี้มีอยู่ในศอฮิฮ์บุคอรี๊ หะดีษเลขที่ 43 และในศอฮิฮ์มุสลิม หะดีษเลขที่ 785 (Mālik Ibn Anas, 2003: 1/488)

และที่ปล่อยทุกข์) บรรดาภรรยาของท่านนบี ﷺ ได้ยื่นว่าผู้คนไม่เห็นด้วยที่จะนำศพเข้าไปในมัสญิด เพราะพวกเขาเห็นว่าศพไม่ควรที่จะนำเข้าไปในมัสญิด เรื่องนี้ได้ยินถึงท่านหญิงอาอิชะฮ์ นางกล่าวว่า “ทำไม่ผู้คนรีบที่จะตำหนิคนอื่นในสิ่งที่ตนไม่รู้ ... พวกเขาได้ตำหนิฉันที่บอกให้นำศพมายังในมัสญิด ทั้งๆ ที่ท่านนบี ﷺ เคยละหมาดศพของสุฮัยล์ อิบน์ บัฏฏอ ในมัสญิดไม่ใช่หรือ !” (Muslim: 11/100)

อิมาม นะวะวี (Al-Nawawī, 1994: 7/51) กล่าวถึงเกี่ยวกับการละหมาดศพของท่านนบี ﷺ ว่า สิ่งที่ต้องทำตามความเห็นของนักวิชาการส่วนใหญ่ ก็คือ มีการละหมาดศพของท่านนบี ﷺ ในลักษณะต่างคนต่างละหมาด (ไม่ได้ละหมาดหมู่) เมื่อกลุ่มหนึ่งเข้าไปละหมาดเสร็จ ซึ่งต่างคนต่างละหมาดก็ออกไป แล้วให้กลุ่มต่อไปเข้าไปละหมาดต่อ กลุ่มสตรีจะเข้าไปละหมาดหลังจากกลุ่มผู้ชาย แล้วตามด้วยกลุ่มเด็กๆ

สำหรับบทบัญญัติเกี่ยวกับการละหมาดศพของสตรีนั้น อิมาม นะวะวี ได้กล่าวไว้ในอัลมัญมูฮ์ว่า หากไม่มีผู้ชาย สตรีจะต้องเป็นผู้ละหมาดศพและถือว่าเป็นวาญิบสำหรับพวกนาง นักวิชาการมีความเห็นพ้องต้องกันว่าการละหมาดศพของสตรีถือว่าใช้ได้และพ้นสภาพบังคับที่เป็นฟิรฎูกิฟายะฮ์ ไม่ว่าศพนั้นจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็ตาม พวกนางควรที่จะละหมาดในลักษณะต่างคนต่างทำ แต่ถ้าละหมาดร่วมกัน (ญะมาอะฮ์) ก็สามารถกระทำได้ (Al-Nawawī, n.d.: 5/169) โดยที่อิมามยืนอยู่กลางแถวเหมือนกับการละหมาดฟิรฎู แต่ถ้าหากสตรีร่วมกันกับชายทำการละหมาดญะมาอะฮ์ แถวของพวกนางจะอยู่หลังจากแถวของผู้ชาย เหมือนกับการละหมาดฟิรฎู (Zaydān, 1993: 1/286) ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า สำหรับผู้ชายแล้วแถวที่ดีที่สุดคือแถวแรกและแถวที่แย่ที่สุดคือแถวสุดท้าย แต่สำหรับผู้หญิงแถวที่ดีที่สุดคือ แถวสุดท้ายและแถวที่แย่ที่สุดคือ แถวแรก (Muslim: 440)

ข. ละหมาดสุนัตคราส

รายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าว่า เช้าวันหนึ่ง ท่านนบี ﷺ ออกเดินทางโดยการขี่หลังสัตว์พาหนะ ทันใดนั้นเกิดสุริยุปราคาขึ้น ท่านจึงรีบกลับมาในช่วงเวลาฎุฮา (ช่วงสายของดวงตะวันขึ้น) และเดินผ่านมายังห้องบรรดาภรรยาของท่าน ในรายงานของมุสลิมเล่าว่า ดิฉัน (หมายถึงท่านหญิงอาอิชะฮ์) ออกมาจากห้องบรรดาภรรยาของท่านนบี ﷺ สวมัสญิด หลังจากนั้นท่านนบี ﷺ ลุกขึ้นละหมาด และผู้คนที่ละหมาดตามหลังท่าน ซึ่งท่านยืนละหมาดเป็นเวลานานมาก.... (Bukhārī: 1050; Muslim: 903)

รายงานจากญาบิรเล่าว่า เกิดเหตุการณ์สุริยุปราคาขึ้นในสมัยท่านรสูลุลลอฮ์ ﷺ ซึ่งตรงกับวันที่อิบรอฮีมบุตรชายของท่านรสูล ﷺ สิ้นชีวิต ผู้คนพากันกล่าวว่า ที่ดวงอาทิตย์จบคราสเพราะการตายของอิบรอฮีม ท่านนบี ﷺ ลุกขึ้นนำละหมาดสุนัตคราสโดยมีผู้คนละหมาดตามจำนวน 6

รูกู้อ์และ 4 สูญุด เริ่มด้วยการกล่าวตักบีร์ แล้วอ่านอายะฮ์อัลกรุอานซึ่งนานมาก แล้วก็รูกู้อ์ซึ่งนานพอกันกับยืน หลังจากนั้นก็เงยศีรษะขึ้นจากรูกู้อ์ แล้วก็อ่านอายะฮ์อัลกรุอานอีก ซึ่งไม่นานเท่ากับครั้งแรก หลังจากนั้นก็รูกู้อ์อีกเช่นเดิม (ครั้งที่สอง) แล้วเงยศีรษะขึ้นจากรูกู้อ์ แล้วก็อ่านอายะฮ์อัลกรุอานอีก หลังจากนั้นก็รูกู้อ์อีกเช่นเดิม(ครั้งที่สาม) แล้วเงยศีรษะขึ้นจากรูกู้อ์ แล้วก็อ่านอายะฮ์อัลกรุอานอีกครั้ง เสร็จแล้วลงสูญุด ท่านรศูล ﷺ สูญุดสองครั้ง ยืนขึ้นแล้วรูกู้อ์อีกสามครั้ง โดยอ่านในทุกรอกออัต ในแต่ละรอกออัตก่อนๆ นั้นนานกว่าลดหลั่นกันลงมา ส่วนการรูกู้อ์ก็เหมือนการสุญุด (ในความนาน) ต่อจากนั้นท่านก็ถอยลง แกวข้างหลังท่านก็ถอยลงมาด้วย จนกระทั่งพวกเราถอยไปจนสุด (อญ บักร์ กล่าวว่า ถอยลงไปจนสุดที่แถวของพวกผู้หญิง) หลังจากนั้นท่านนบีก็ขยับไปข้างหน้า ผู้คนที่ขยับตามมา จนตัวของท่านมาอยู่ในตำแหน่งเดิม การละหมาดเสร็จสิ้นเมื่อการจับคราสสิ้นสุดลง และดวงอาทิตย์ก็ส่องแสงจ้า...(Muslim: 10/10)

รายงานจากอัสมาอ์เล่าว่า เกิดสุริยุปราคาขึ้นในสมัยท่านรศูล ﷺ ดิฉันได้เข้าไปหาท่านหญิงอาอิชะฮ์ ซึ่งในขณะนั้นนางกำลังละหมาดสุนัตคราสอยู่ ดิฉันจึงถามว่า “ผู้คนพากันละหมาดเนื่องจากสาเหตุใด” ท่านหญิงอาอิชะฮ์ใช้ศีรษะของนางชี้ไปบนท้องฟ้า ดิฉันถามอีกว่า “นี่เป็นสัญญาณบางอย่างใช่ไหม” ท่านหญิงอาอิชะฮ์ตอบว่า “ใช่แล้ว” กรณีนี้ท่านรศูล ﷺ ได้ยื่นละหมาดนานมากจนทำให้ดิฉันเกือบหน้ามืด ดิฉันจึงเอาถุงหนังใส่น้ำมาไว้ที่ข้างๆ ดิฉัน และเอาน้ำพรมรดที่ศีรษะหรือที่บนใบหน้า นางเล่าอีกว่า เมื่อท่านรศูล ﷺ ละหมาดเสร็จ ดวงอาทิตย์ก็สว่างจ้า ท่านรศูล ﷺ ลุกขึ้นมาอ่านคุกูบะฮ์ (เทศนาธรรม) ต่อหน้าผู้คนจำนวนมาก โดยเริ่มจากการสรรเสริญและยกย่องพระองค์อัลลอฮฺ หลังจากนั้นท่านรศูล ﷺ กล่าวว่า "หลังจากนั้น (عند ما) ... (Muslim: 905) ในรายงานของบุคอรีย์บันทึกว่า ท่านหญิงอาอิชะฮ์กล่าวว่า มีเสียงเอะอะของสตรีชาวอันศอร์ดังขึ้น จนฉันต้องไปประงับให้พวกนางเงียบลง (Bukhārī: 922) จากหะดีษข้างต้นแสดงให้เห็นว่ามีเสาะหาบียาตเข้าร่วมละหมาดสุนัตสุริยุปราคาในมัสญิดของท่านนบี ﷺ อย่างแน่นอน และมีจำนวนมากพอควรที่ทำให้เกิดเสียงเอะอะดังขึ้น และในศอฮ์หฺบุคอรีย์มีบทหนึ่งว่าด้วยการละหมาดของสตรีพร้อมกับบุรุษในการละหมาดคราส ซึ่งอิบนุ หะญูรกล่าวว่า นี่เป็นหลักฐานไม่อาจรับคำพูดของผู้ที่ห้ามไม่ให้สตรีมาละหมาดที่มัสญิดได้ ซึ่งพวกเขาบอกว่าพวกนางจะต้องละหมาดในลักษณะต่างคนต่างละหมาดกัน (Ibn Hajar, 2005a: 3/427)

หากเทียบเคียงบทบัญญัติการละหมาดสุนัตสุริยุปราคากับการละหมาดสุนัตจันทร์ปราคา สตรีก็น่าจะสามารถที่จะละหมาดสุนัตจันทร์ปราคาพร้อมกับบุรุษได้ ทั้งนี้เพราะมีเงื่อนไขและเหตุผลเดียวกัน นอกจากนี้ท่านนบี ﷺ ได้มีวจนะความว่า

“แท้จริงดวงอาทิตย์และดวงจันทร์นั้น ไม่เกิดการจับคราสเพราะการเสียชีวิตของใครคนหนึ่ง หากพวกเขาเห็นดวงอาทิตย์หรือดวงจันทร์จับคราสก็จะละหมาด และขอคฺอฮ์ จนกว่ามันจะปรากฏขึ้นมาเหมือนเดิม” (Bukhārī: 1040)

2) ละหมาดอีด

การละหมาดอีดหมายถึง การละหมาดอีดทั้งสอง คืออัลฟิตรีและอีดอัลอฎฮา การละหมาดอีดในทัศนะส่วนใหญ่ของมัซฮับหะนะฟีถือว่า เป็นวาญิบ ส่วนทัศนะของมัซฮับหันบะลีถือว่า เป็นฟิรฎูกิฟายะฮ์ ในขณะที่มัซฮับมาลิกีย์และซาฟีอีถือว่า เป็นสุนัต มุอิกกะดะฮ์ (Zaydān, 1993: 1/307) แม้ว่าบรรดาอุลามามีทัศนะที่แตกต่างกันทั้งในเงื่อนไขผู้ที่จะต้องละหมาดอีด และการออกไปละหมาดอีด ณ มุศ็อลลา (สถานที่ที่กำหนดละหมาดอีด) ของบรรดาศาตริ¹ แต่ปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนว่าในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มีบรรดาเศาะหาบียาคมีส่วนร่วมในการออกไปละหมาดอีดที่มุศ็อลลา อีกทั้งมีหะดีษที่สอฮีห์ส่งเสริมให้สตรีออกไปละหมาดอีดและร่วมกันรับฟังคุฏบะฮ์ละหมาดอีดอย่างพร้อมเพรียงกันที่มุศ็อลลา ดังมีรายงานจากอุมม์ อะฏียะฮ์ เล่าว่า ท่านรสูล ﷺ ได้สั่งให้เราอนุญาตให้หญิงสาววัยรุ่น หญิงที่ขณะมีประจำเดือน และหญิงที่มีผ้าคลุมออกไปยังมุศ็อลลาในวันอีดอัลฟิตรี และอีดอัลอฎฮา สำหรับหญิงที่มีเลือดประจำเดือนนั้นให้ปลีกตัวออกจากที่ละหมาด ทั้งนี้เพื่อให้ผู้หญิงทั้งหลายจะได้ปรากฏตัวร่วมกันเป็นพยานในความดี อีกทั้งได้ร่วมกันขอพร (คฺอฮ์) ร่วมกันกับชาวมุสลิมทั้งหลาย ดิฉันได้ถามว่า “โอ้ท่านรสูล ﷺ ในกรณีที

¹ เป็นที่น่าสังเกตว่าอิมาม อะหมัด ขอมรับว่า การที่สตรีออกไปละหมาดอีดนั้นเป็นที่ถูกต้องตามบทบัญญัติของชะรีอะฮ์ และเป็นสิ่งที่เน้นหนักเป็นอย่างยิ่ง (عكس) เพราะมีหะดีษของท่านนบี ﷺ ในเรื่องนี้อย่างชัดเจน อีกทั้งวันอีดเป็นสัญลักษณ์แห่งศาสนา การที่ผู้คนออกมาเป็นจำนวนมากนั้นทำให้สัญลักษณ์แห่งอิสลาม (شعار الإسلام) เบิกบานเด่นชัดมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงอนุญาตให้หญิงที่ขณะมีประจำเดือนออกมาด้วย แต่อย่างไรก็ตามอิมาม อะหมัด ไม่ค่อยพอใจที่จะให้สตรีในยุคสมัยของท่านออกไปละหมาดอีด เพราะเกรงว่าอาจเกิดฟิदनะฮ์ ซึ่งแวดล้อมในสมัยของท่านมีความแตกต่างกับสมัยของท่านนบี ﷺ เมื่อแวดล้อมเปลี่ยนแปลง บทบัญญัติก็เปลี่ยนแปลงด้วย ทัศนะของอิมาม อะหมัดซึ่งเป็นทัศนะของผู้รู้ส่วนใหญ่ในยุคต้น (اهل السلف) เห็นว่าบทบัญญัติเกี่ยวกับการออกจากบ้านของสตรีโดยทั่วไปขึ้นอยู่กับความเป็นไปได้ที่อาจเกิดฟิदनะฮ์ หากการออกจากบ้านของพวกนางเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายก็สามารถที่จะห้ามไม่ให้พวกนางออกจากบ้านได้ แต่ถ้าหากไม่เกิดการเสียหายใดๆ ก็สามารถอนุญาตให้พวกนางออกจากบ้านได้ อิมาม อัลเฮริซก็กล่าวว่า “ข้าพเจ้าไม่ค่อยพอใจที่จะให้สตรีในวันนี้ออกไปละหมาดอีด” ส่วนอิมาม อนู เหะนีพะฮ์กล่าวว่า “สตรีในอดีตนั้นเคยได้รับอนุญาตให้ออกไปละหมาดอีด แต่ในปัจจุบันนี้ข้าพเจ้าเองก็รู้สึกไม่ค่อยสบายใจ” ในขณะที่อิมาม มาลิกกล่าวว่า “อนุญาตให้ออกไปละหมาดอีดเฉพาะสตรีที่อายุมากเท่านั้น” (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Ibn Hanbal, 2002: 152-153)

หญิงในหมู่พวกเราที่ไม่มีผ้าคลุมจะทำอย่างไร?” ท่านรศูด ﷺ ตอบว่า “ที่น่องของเธอควรจะต้องให้ยืมผ้าคลุมของตนให้แก่หล่อน (Muslim: 8/12; Bukhārī: 351) ในศออีหับคอรีย์ซึ่งรายงานจากนางอุมม์ อะฎิยะฮ์เช่นกันเล่าว่า ผู้หญิงที่มาประจำเดือนนั้นจะอยู่ที่ท้ายของผู้คนทั้งหมด พวกนางจะกล่าวคำตักบิรพร้อมกับผู้ที่กล่าวตักบิร ร่วมกันขอคุดอ้อพร้อมกับผู้ที่ขอคุดอ้อ และพวกเขาหวังที่จะได้รับความประเสริฐและการอภัยโทษแห่งวันอีด (Bukhārī: 971)

รายงานจากอิบนุ อับบาซเล่าว่า ครั้งหนึ่งฉันได้ร่วมละหมาดอีดกับรศูด ﷺ ขอสาบานได้ว่าท่านละหมาดก่อนที่จะกล่าวคุฎบะฮ์ หลังละหมาดเสร็จท่านได้กล่าวคุฎบะฮ์ ซึ่งเห็นว่าพวกผู้หญิงไม่ได้ยิน ท่านนบี ﷺ จึงเดินไปหาพวกเธอพร้อมกับกล่าวแนะนำและตักเตือนพวกเธอ รวมทั้งกำชับให้พวกเธอบริจาคทาน บิลาตได้กางผ้าของตนออก ผู้หญิงคนหนึ่งได้โยนแหวนและเครื่องประดับรวมทั้งสิ่งอื่นๆ ใส่ผ้าที่กางไว้ (Muslim: 8/2)

รายงานจากอิบนุ สะอูด ซึ่งรับสายรายงานจากอิสมาอีล อิบนุ อับดุลเราะห്മาน อิบนุ อะฎิยะฮ์ ซึ่งรับจากยายของเขาคือ นางอุมม์ อะฎิยะฮ์เล่าว่า เมื่อท่านรศูด ﷺ อพยพมาถึงนครมะดีนะฮ์ ได้สั่งให้รวบรวมบรรดาสตรีชาวอันศอรที่ที่บ้านหลังหนึ่ง หลังจากนั้นท่านนบี ﷺ ได้ส่งอุมร์ อิบนุ อัลค็อฎฎอบไปยังพวกนางที่บ้านหลังนั้น เมื่ออุมร์ ไปถึงหน้าบ้านของพวกนางก็ให้สะลามแก่พวกนางโดยกล่าวว่า “อัสสะลามุอะลัยกุมนั” พวกนางก็ตอบรับสะลาม อุมร์กล่าวอีกว่า “ข้าพเจ้าเป็นตัวแทนของรศูด ﷺ มาเยี่ยมพวกท่าน” พวกนางกล่าวว่า “ยินดีต้อนรับท่านรศูดุลลอฮ์และตัวแทนของรศูดุลลอฮ์” อุมร์กล่าวว่า “พวกท่านจงให้การบัยอะฮ์ (สัตยาบัน)ว่าจะไม่ตั้งภาคีใดๆ ต่อพระองค์อัลลอฮ์ จะไม่ลักขโมย จะไม่ผิดประเวณี จะไม่ฆ่าลูกๆ ของพวกเจ้า และจะไม่นำมาซึ่งการใส่ร้ายโดยการเสกสรรลูกหลงพอให้เป็นลูกของพวกเจ้า” พวกนางกล่าวว่า “พวกเราขอให้การสัตยาบันตามนั้น” อุมร์ อะฎิยะฮ์กล่าวอีกว่า อุมร์ได้ยื่นมือจากนอกบ้าน และพวกเราก็นำมือออกมาจากในบ้าน แล้วอุมร์กล่าวว่า “โอ้พระเจ้า จงเป็นพยาน” และนางกล่าวอีกว่า อุมร์ได้สั่งให้พวกเราอนุญาตให้หญิงสาววัยรุ่นและสตรีที่ขณะมีระดูออกไป (ยังมูก็อลลา) ในวันอีดทั้งสอง แต่ไม่ได้สั่งให้พวกเราไปละหมาดญุมอ์ (ละหมาดวันศุกร์) และสั่งห้ามพวกเราเดินตามสังคพ (ไปยังสุสาน) (Ibn Sa'd, 1990: 8/4-5)

นอกจากนี้ในศออีหับคอรีย์ ในบทที่ 13 ว่าด้วยการละหมาดอีดทั้งสอง มีบทย่อยส่วนที่ 15 ว่าด้วยการออกไปยังมูก็อลลาของสตรีและหญิงที่มาประจำเดือน ส่วนในศออีหับมุสลิม ในบทที่ 8 ว่าด้วยการละหมาดอีดทั้งสอง มีบทย่อยส่วนที่ 1 ว่าด้วยการอนุญาตให้สตรีออกไปละหมาดอีดทั้งสองที่มูก็อลลาและร่วมรับฟังคุฎบะฮ์ จากหะดีษที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้ สามารถสรุปได้ว่า เสาะหาบิยาตมีส่วนร่วมในการออกไปละหมาดอีด ทั้งอีดอัลฟิตรี์และอีดอัลอัฎฮา

3) อีดิกาฟในมัสนุด

อีดิกาฟในทางวิชาการหมายถึง การจำกัดตัวเองให้อยู่ในมัสนุดในรูปแบบที่เฉพาะเพื่อแสวงหาความใกล้ชิดกับพระเจ้า (Ibn Qudāmah, 1997: 4/455) นักวิชาการเห็นพ้องต้องกันว่า การอีดิกาฟเป็นสุนนะฮ์ของท่านนบี ﷺ ซึ่งปรากฏหลักฐานชัดเจนทั้งในอัลกุรอาน¹ และอัลหะดีษ² มีรายงานว่าในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มีเสาะหาบิยาต โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาภรรยาของท่านนบี ﷺ ได้มีส่วนร่วมในการอีดิกาฟกับท่านนบี ﷺ ในช่วงเดือนรอมฎอน ดังมีหะดีษบทหนึ่งซึ่งรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าว่า ท่านนบี ﷺ ได้อีดิกาฟในช่วงสิบวันสุดท้ายของเดือนรอมฎอนตลอดมา จนถึงท่านสิ้นชีวิต ต่อมาบรรดาภรรยาของท่านได้สานต่อการอีดิกาฟหลังจากท่านเสียชีวิตแล้ว (Bukhārī: 2026; Muslim: 14/5)

มีรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ซึ่งเล่าถึงขณะที่นางกำลังอีดิกาฟว่า “แท้จริงฉันจะแวะเข้าไปในบ้านเฉพาะในเรื่องที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้น แม้ว่าในบ้านนั้นมีผู้ป่วยอยู่ ฉันไม่ได้แวะถามอาการของเขา เพียงแค่เดินผ่านเท่านั้น .... ทั้งนี้เพราะว่า เมื่อท่านรَسُول ﷺ เข้าอีดิกาฟ ท่านจะไม่เข้าบ้านเว้นแต่มีธุระที่จำเป็นเท่านั้น” (Muslim: 3/7)

นอกจากนี้ มีรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าอีกว่า แท้จริงท่านนบี ﷺ ได้อีดิกาฟในทุกเดือนรอมฎอน เมื่อละหมาดศุบห์เสร็จท่านก็จะเข้าไปนั่งบริเวณสถานที่ที่ท่านใช้อีดิกาฟ ท่านหญิงอาอิชะฮ์ได้ขออนุญาตจากท่านเพื่อที่จะอีดิกาฟด้วย ท่านนบี ﷺ ก็อนุญาตให้แก่นาง และนางได้กางเต็นท์เล็กๆ หลังหนึ่งในมัสนุด เมื่อท่านหญิงหุฟเซาะฮ์ทราบเรื่องนี้ นางก็กางเต็นท์ของตนเองด้วย และเมื่อท่านหญิงซัยนับทราบด้วย นางก็กางเต็นท์ตามด้วยอีกหลังหนึ่ง ครั้นเมื่อท่านนบี ﷺ เสร็จจากการละหมาดศุบห์ก็เห็นมีสี่เต็นท์ (ในมัสนุด) ท่านนบี ﷺ จึงกล่าวว่า “เต็นท์อะไรกันนี้” มีคนแจ้งว่าเป็นเต็นท์ของพวกนาง (ในบางรายงานว่า เป็นเต็นท์ของท่านหญิงอาอิชะฮ์ ท่านหญิงหุฟเซาะฮ์และท่านหญิงซัยนับ)³ ท่านนบี ﷺ จึงกล่าวว่า “พวกท่านจะทำความดีประเภทไหนกันแน่ จงรีบมันเสีย ฉันไม่ต้องการเห็นมัน” ปรากฏว่าเดือนรอมฎอนในปีนั้นท่านนบี ﷺ ไม่ได้อีดิกาฟ แต่ท่านไปอีดิกาฟในสิบวันสุดท้ายของเดือนชะวาต (Bukhārī: 2041) นอกจากนี้ในศอฮีหฺบุคอรียังมีหะดีษอีกหลายบทที่รายงานว่ามีภรรยาของท่านนบี ﷺ บางท่านได้ร่วมอีดิกาฟกับท่านนบี ﷺ ในมัสนุดในขณะที่พวกนางมีประจำเดือน (Bukhārī: 309, 310, 311)

¹ เช่นอัลกุรอานสุเราะฮ์ที่ 2 อัลบะเกาะเราะฮ์ โองการที่ 125 และ 187

² ในศอฮีหฺบุคอรีบทที่ 33 ว่าด้วยเรื่อง อีดิกาฟ เป็นการเฉพาะ ซึ่งมีทั้งหมด 21 หะดีษ และในศอฮีหฺมุสลิมมีบทที่ 14 ว่าด้วยเรื่องอีดิกาฟ ซึ่งมีทั้งหมด 10 หะดีษ

³ ดูรายละเอียดใน Bukhārī: 2045

แม้ว่านักวิชาการในแต่ละมัสฮับมีทัศนะที่แตกต่างกันในเรื่องการอิฎติกาฟของสตรีในมัสญิด ซึ่งบางทัศนะเห็นว่าสามารถกระทำได้ไม่ว่าจะเป็นมัสญิดใดก็ตาม ในขณะที่บางทัศนะตีความว่าควรเป็นมัสญิดในบ้านของพวกเขาเอง¹ แต่อย่างไรก็ตามปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนว่ามีเสาะหาบิยาตร่วมทำอิฎติกาฟกับท่านนบี ﷺ ในช่วงสิบวันสุดท้ายของเดือนรอมฎอน และได้กระทำขึ้นในมัสญิดอันนะบะวีฮ์ ซึ่งเป็นมัสญิดกลางของนครมะดีนะฮ์ในสมัยนั้น การอิฎติกาฟในช่วงสิบวันสุดท้ายของเดือนรอมฎอนนอกจากได้เจริญรอยตามสุนนะฮ์ของท่านนบี ﷺ แล้วยังเป็นการอิมาระฮ์ (إمارة) หรือฟื้นฟูมัสญิดอีกด้วย

4) การเป็นอิมามนำละหมาด

แม้ว่าบทบัญญัติเกี่ยวกับการเป็นอิมามนำละหมาดของสตรีเป็นที่ถกเถียงกันอย่างหลากหลายในบรรดานักวิชาการในแต่ละมัสฮับ² แต่ในทางประวัติศาสตร์พบหลักฐานว่ามีเสาะหาบิยาตบางท่านเป็นอิมามนำละหมาดให้แก่สตรีด้วยกัน ผู้รายงานในเรื่องนี้ประกอบด้วย ท่านหญิงอาอิชะฮ์ ท่านหญิงอุม്മุ สะละมะฮ์, อะฏอฮ์ (عطاء), อัลเชารีฮ์ (الشوري), อัลเอาซาอีฮ์ (الأوزاعي), อัลซาฟีอีฮ์ (الشافعي), อิสฮาก และ อับดู เชาร์ (أبو ثور) (Zaydān, 1993: 1/253) พบรายงานมากมายว่าท่านหญิงอาอิชะฮ์เคยทั้งอะซาน อิกอมะฮ์และเคยเป็นอิมามนำละหมาดทั้งฟรัฎูและสุนัตระหว่างสตรีด้วยกัน มีรายงานจากอะฏอฮ์ซึ่งรับรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าว่านางเคยทั้งอะซาน อิกอมะฮ์และเคยเป็นอิมามนำละหมาดระหว่างสตรีด้วยกัน โดยที่นางยืนอยู่กลางแถวแรก (Al-Bayhaqī, 2003: 1/600) ในตำรา Al-Musannif ของอับดุลรอซซาค อัลค็อนอานีย์ มีบทหนึ่งว่าด้วย “สตรีจะต้องอะซานและอิกอมะฮ์หรือไม่” ซึ่งในบทนี้มีหะดีษรายงานจากญอวูส (طاووس)³ กล่าวว่า “เวลาจะละหมาดท่านหญิงอาอิชะฮ์เคยอะซานและอิกอมะฮ์” (‘Abd al-Razzāq, 1983: 3/126) และรายงานจากนางร็อย

¹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Ibn Qudāmah 1997: 4/464

² นักวิชาการกลุ่มมาลิกิยะฮ์เห็นว่า ไม่อนุญาตให้สตรีนำละหมาดสตรีด้วยกันได้ ส่วนนักวิชาการกลุ่มหะนะฟียะฮ์เห็นว่ามักรูฮ (مكروه) แต่ได้ผลบุญ ในขณะที่อัลชะอ์บีย์ และกอดาคะฮ์เห็นว่า อนุญาตเฉพาะละหมาดสุนัตเท่านั้น กลุ่มซอฮิรียะฮ์ (ظاهرية) เห็นว่าอนุญาตให้สตรีนำละหมาดสตรีได้ ส่วนกลุ่มซาฟีอียะฮ์ และหะนาบิลิยะฮ์ เห็นว่าอนุญาตให้สตรีนำละหมาดสตรีด้วยกันได้ อีกทั้งเป็นสิ่งที่ดีที่จะทำให้พวกนางละหมาดญะมาอะฮ์ระหว่างพวกนางด้วยกันเอง (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Zaydān, 1993: 1/253-254; Al-Nawawī, n.d.: 4/94-95)

³ ชื่อเต็มคือ ญอวูส อิบน์ กัยसान อัลยะมานีย์ (طاووس بن كيسان اليماني) บางท่านเห็นว่าชื่อจริงของท่านคือ ชิกวาน (كوان) ส่วนญอวูสนั้นเป็นนามแฝง อิบน์ ฮิบบานกล่าวว่า ญอวูสเป็นผู้เคร่งครัดศาสนาแห่งชาวเยเมน และเป็นแกนนำดาบิอินคนหนึ่ง ซึ่งเคยทำพิธีฮัจญ์ถึง 40 ครั้ง เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. ที่ 101 หรือ 106 ส่วนอิบน์ มะอินและอับดู ชรัอะฮ์กล่าวว่า ญอวูสเป็นคนยิเกาะฮ์ (نمقة) (Ibn Hajar, 1995: 2/235)

ญาะฮ์ อัลหะนะฟียะฮ์ กล่าวว่า “ท่านหญิงอาอิชะฮ์เคยเป็นอิมามนำละหมาดฟิรฎูแก่บรรดาสตรีด้วยกันโดยที่นางยืนอยู่ตรงกลางแถว” (‘Abd al-Razzāq, 1983: 3/141) นอกจากนี้ยังมีรายงานจากยะหฺยา อิบน์ สะอิดกล่าวว่า “ท่านหญิงอาอิชะฮ์เคยเป็น อิมามนำละหมาดบรรดาสตรีในละหมาดสุนัต (السنّة) โดยที่นางอยู่ในแถวเดียวกันกับพวกนาง” (‘Abd al-Razzāq, 1983: 3/141) ซึ่งสอดคล้องกับอิบน์ สะอิดที่ได้นำเสนอรายงานจากนางนาอิละฮ์ บินต์ อัลฟะรอฟีสะฮ์ อัลหะนะฟียะฮ์ ซึ่งรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์กล่าวว่า “ท่านหญิงอาอิชะฮ์เป็นอิมามนำละหมาดพวกเรา ซึ่งนางยืนอยู่กลางแถวแรกของพวกเรา” (Ibn Sa’d, 1990: 8/352)

นอกจากท่านหญิงอาอิชะฮ์แล้วท่านหญิงอุม്മุ สะละมะฮ์ก็เคยเป็นอิมามนำละหมาดแก่กลุ่มสตรีเช่นกัน ดังมีรายงานจากนางหุญัยเราะฮ์ บินต์ หุศัยนฺ กล่าวว่า “ท่านหญิงอุม്മุ สะละมะฮ์เคยเป็นอิมามนำละหมาดแก่พวกเราในการละหมาดอัคร์ ซึ่งนางยืนอยู่ในแถวของพวกเรา” (‘Abd al-Razzāq, 1983: 3/140; Ibn Sa’d, 1990: 8/352) และในรายงานของอิบน์ อัลบะรรฺ กล่าวว่า นางสะอิดะฮ์ บินต์ กุมามะฮ์ ซึ่งเป็นเศาะหาบียะฮ์ท่านหนึ่งก็เคยเป็นอิมามนำละหมาดระหว่างสตรีด้วยกัน (Ibn ‘Abd al-Barr, 2006: 2/531)

ที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ ท่านนบี ﷺ ได้แต่งตั้งนางอุม്മุ ะรอเกาะฮ์ ซึ่งเป็นเศาะหาบียะฮ์ท่านหนึ่งให้เป็นอิมามนำละหมาดฟิรฎูในหมู่บ้านของนาง อีกทั้งอนุญาตให้มีมุอ์ชชิน (ผู้เรียกนไปละหมาด) ท่านหนึ่งเป็นการเฉพาะให้แก่นางด้วย มีรายงานจากอิบน์ สะอิด โดยสายรายงานจากอัลวะลีด อิบน์ अबดุลลอฮ์ อิบน์ ญุมัยฮ์ (جُمَيْع) กล่าวว่า ชายของฉันทันซึ่งรับรายงานจากนางอุม്മุ ะรอเกาะฮ์ บินต์ अबดุลลอฮ์ อิบน์ อัลหะริษ เล่าแก่ฉันทันว่า “ท่านรสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้ไปเยี่ยมนางอุม്മุ ะรอเกาะฮ์และได้ให้ฉายาแก่นางว่า “อัลชะฮีดะฮ์” นางเป็นคนท่องจำอัลกุรอาน¹ ในช่วงที่ท่านรสูลุลลอฮ์ ﷺ จะออกศึกบิตรี นางได้เข้าพบท่านรสูล ﷺ พร้อมกับกล่าวว่า “ขออนุญาตให้ดิฉันออกศึกพร้อมกับท่านด้วยเถิด ดิฉันจะได้ช่วยทำพลทหารที่ได้รับบาดเจ็บ และช่วยรักษาทหารที่ล้มป่วย เพื่อว่าพระองค์อัลลอฮ์จะทรงชี้ทางชะฮีด (เสียชีวิตในหนทางของพระเจ้า) แก่ดิฉัน” ท่านรสูล ﷺ ตอบว่า “แท้จริงพระองค์อัลลอฮ์ผู้ทรงชี้ทางชะฮีดให้แก่เธอแล้ว” ด้วยเหตุนี้ นางจึงมีฉายาว่า “อัลชะฮีดะฮ์” และท่านนบี ﷺ ได้ตั้งให้นางเป็นอิมามนำละหมาดให้แก่ผู้คนในหมู่บ้านของนาง²

¹ ในตัวของอิบน์ สะอิดใช้สำนวนว่า “وكانت قد جمعت القرآن” นอกจากนี้ให้ความหมายว่าท่องจำอัลกุรอานทั้งเล่มแล้ว ยังหมายรวมถึงการรวบรวมตัวของอัลกุรอานทั้งเล่มไว้กับนางด้วย ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกการท่องจำและมีโอกาสนำออกมาท่องจำได้ทุกเมื่อ (Savaş, 1991: 115)

² ในตัวบทภาษาอาหรับใช้สำนวนว่า “قد أمرها أن تؤم أهل دارها”

นางมีมุอ์ซซิมของนางด้วย¹ และนางได้ทำหน้าที่เป็นอิมามนำละหมาดให้แก่ผู้คนในหมู่บ้านของนางเรื่อยมาจนกระทั่งนางถูกลอบสังหารโดยทาสและทาสีของนางในสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อุมัยร อิบน์ อัลค็อฎฏอบ... (Ibn Sa'īd, 1990: 8/334-335)² คำว่า “أهل” ในประโยค “أهل دارها” ในหะดีษบทนี้หมายถึงผู้คนซึ่งรวมถึงทั้งชายและหญิงด้วย อีกทั้งคำว่า “وكان لها مؤذن” หมายถึงนางมีมุอ์ซซิมที่เป็นผู้ชาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กลุ่มที่มาละหมาดร่วมกับนางอุม്മั ะรอรอะฮ์นั้นไม่ใช่เฉพาะสตรีเท่านั้น ส่วนคำว่า “أهل” ที่พบอยู่ในงานเขียนในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มักหมายถึงเผ่าหรือหมู่บ้าน ดังเช่นหะดีษบทหนึ่งที่กล่าวถึงที่อยู่อาศัยของท่านหญิงศอฟียะฮ์ บินต์ หุัยษะฮ์ “...زيد بن أسامة في دار مسكنها في دار أسامة بن زيد...” หมายถึง บ้านของนางอยู่ในเขตหมู่บ้านของอูษามะฮ์ อิบน์ หุัยษะฮ์ (Ibn Hanbal 2001: 44/433) นั่นหมายความว่าผู้คนในหมู่บ้านของนาง ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะคนในครอบครัวหรือคนในบ้านของนางเท่านั้น และเข้าใจว่าคำสั่งของท่านนบี ﷺ ให้นางอุม്മั ะรอรอะฮ์เป็นอิมามนำละหมาดนั้นน่าจะเป็นการละหมาดพักรุก เพราะว่ามีมุอ์ซซิมด้วยการอะซานนั้นเกิดขึ้นเฉพาะในละหมาดพักรุกเท่านั้น และไม่มีในละหมาดสุนัต

จากหะดีษข้างต้นนี้นักวิชาการบางท่านมีความเห็นว่าในบางกรณีสตรีสามารถเป็นอิมามนำละหมาดให้แก่ชายได้ กอตาอะฮ์ซึ่งเป็นตาบิอินที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่งกล่าวว่า หากผู้ชายไม่สามารถอ่านอัลกุรอานได้ ก็สามารถให้สตรีเป็นอิมามนำละหมาดได้ โดยที่นางยืนนำละหมาดและอ่านอัลกุรอานอยู่แถวหลังจากผู้ชาย... (‘Abd al-Razzāq, 1983: 3/141) อิบน์ อัลญะอ์ซีย์ กล่าวว่า สตรีสามารถเป็นอิมามนำละหมาดให้แก่ชายได้ในกรณีละหมาดตะรอวีห์ (تراويح) เท่านั้น ทั้งนี้หากนางท่องจำอัลกุรอานในขณะที่ไม่มีผู้ชายคนใดท่องจำอัลกุรอาน และอิบนุ อัลญะอ์ซีย์เห็นว่าหากสตรีมีการรวมตัวกันเมื่อถึงเวลาละหมาดพักรุกเป็นการดีที่พวกนางจะละหมาดญะมาอะฮ์ด้วยกันเองโดยมีอิมามในหมู่พวกนางนำละหมาดอยู่กลางแถวแรกของพวกนาง (Ibn Al-Jawzī, 1988: 55) ส่วนอิบนุ กุฎามะฮ์ เห็นแย้งว่า สตรีไม่สามารถเป็นอิมามนำละหมาดให้แก่ผู้ชายในกรณีใดๆ ทั้งสิ้น โดยยึดหะดีษที่รายงานโดยญาบิร อิบน์ अबดุลลอฮ์ ซึ่งได้ยินท่านนบี ﷺ กล่าวบนแท่นมิมบรว่า “لا تؤمنن...”

¹ ในตัวบทภาษาอาหรับใช้สำนวนว่า “وكان لها مؤذن”

² หะดีษในความหมายเดียวกันนี้มีอยู่ในสุนัน อิบิ ดาอูด บทว่าด้วย การเป็นอิมามละหมาดของสตรี หะดีษเลขที่ 591 และ 592 ซึ่งอัลอัลบานีย์เห็นว่า ทั้งสองเป็นหะดีษหะสัน (Al-Albānī, 1998b: 1/176-177) และหะดีษเดียวกันนี้มีอยู่ในมุสนัด ของอะหมัด อิบน์ หันบัล หะดีษเลขที่ 27282 และ 27283 แต่เป็นสายรายงานที่อ่อนแอ (ضعيف) เพราะมีอับดุลเราะห์มาน อิบน์ ค็อลลาด (بن خلاد) และอัลวะลีด อิบน์ अबดุลลอฮ์ ซึ่งทั้งสองไม่เป็นที่รู้จัก (Ibn Hanbal, 2001: 45/253-255)

...أمرأة رجلاً” ความว่า ห้ามสตรีนำละหมาดให้แก่บุรุษ... (Ibn Mājah: 1081)¹ สำหรับหะดีษนางอุม്മั ะรอเกาะฮ์นั้น อิบน์ กุฎามะฮ์เห็นว่า อนุญาตให้นางเป็นอิมามนำละหมาดเฉพาะสตรีเท่านั้น ตามรายงานของอัลดาร์ กุฎนีย์ (الدارقطني) อิบน์ กุฎามะฮ์กล่าวอีกว่า หากสามารถพิสูจน์ได้ว่านางได้นำละหมาดให้แก่บุรุษจริงก็น่าจะเป็นบทบัญญัติเฉพาะสำหรับนางเท่านั้น (Ibn Qudāmah, 1997: 3/33-34) อัคคุละกรีม ซัยดาน ได้สรุปเป็นทัศนะที่มีน้ำหนักมากกว่าว่า อนุญาตให้สตรีเป็น อิมามนำละหมาดให้แก่บุรุษได้พร้อมกับครอบครัวของนางในบ้านของนาง หากนางมีความเหมาะสมที่จะเป็นอิมามมากกว่าบุรุษ อันเนื่องจากนางเป็นผู้อ่านอัลกุรอานได้ดีกว่าและมีความรู้เกี่ยวกับบทบัญญัติมากกว่าบุรุษ แต่อย่างไรก็ตามสตรีไม่อนุญาตให้เป็นอิมามนำละหมาดให้แก่บุรุษในมัสญิดได้ ซึ่งเป็นทัศนะของนักวิชาการส่วนใหญ่ (Zaydān, 1993: 1/252)

4.2.3 การมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างครอบครัว

ครอบครัวเป็นหน่วยที่สำคัญที่สุดของสังคม สังคมจะเจริญรุ่งเรือง มั่นคงและผาสุกได้จะต้องอาศัยครอบครัวเป็นฐาน ความสำเร็จของแต่ละครอบครัวขึ้นอยู่กับสมาชิกของครอบครัวเป็นสำคัญ บทบาทในการขับเคลื่อนครอบครัวให้ประสบความสำเร็จนั้น ไม่ใช่เป็นภารกิจของบุรุษหรือสามีแต่เพียงฝ่ายเดียว หากแต่สตรีหรือภรรยาที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งยวดในกระบวนการสร้างครอบครัวให้ประสบความสำเร็จ ในสมัยของท่านนบี ﷺ บรรดาเสาะหาบียาตก็มีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างครอบครัวซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) การเลือกคู่ครอง

ศาสนาอิสลามให้สิทธิเสรีภาพแก่สตรีอย่างเต็มที่ในการเลือกคู่ครองของตนเอง การแต่งงานไม่อาจเกิดขึ้นได้หากไม่ได้รับการยินยอมจากพวกนาง ท่านนบี ﷺ ได้กำชับเรื่องนี้ให้แก่บรรดาผู้ปกครองของสตรีโดยมีวาระความว่า

“พวกเจ้าอย่าได้แต่งงานให้แก่หญิงม่ายจนกว่าจะได้รับคำสั่งจากนาง และเจ้าอย่าได้แต่งงานให้แก่หญิงโสดจนกว่าจะได้รับอนุญาตจากนาง” (Bukhārī: 5136)

ในทางปฏิบัติบรรดาเสาะหาบียาตได้แสดงบทบาทในการปกป้องสิทธิในการเลือกคู่ครองดังมีรายงานว่านางคันสาฮ์ บินต์ คิซาม ถูกบิดาของนางจับให้แต่งงานแบบคลุมถุงชนกับผู้ชายที่นางไม่ชอบซึ่งขณะนั้นนางเป็นหญิงม่าย นางจึงเข้าไปฟ้องต่อท่านนบี ﷺ และท่านนบี ﷺ ได้ยกเลิกการแต่งงานนั้น (Bukhārī: 5138) ข้อปฏิบัตินี้เป็นบรรทัดฐานของบรรดาสตรีในเวลาต่อมา ดังมีหะดีษซึ่งรายงานจากอัลกอซิมเล่าว่า มีลูกสาวของครอบครัวญะอ์ฟิรคนหนึ่งเกรงว่าบิดาของนางจะจับนาง

¹ อัลอัลบานีย์วินิจฉัยว่า เป็นหะดีษฎออิฟ (Al-Albānī, 1997a: 84)

แต่งงานกับชายที่นางไม่ชอบ นางจึงแจ้งเรื่องนี้ให้กับผู้อาวุโสจากชาวอันศอร์สองท่านทราบ คือ อับดุลเราะห์มาน กับมุญัมมิด์จากตระกูลญาริยะส ผู้อาวุโสทั้งสองท่านได้กล่าวแก่นางว่า “อย่าได้วิตกกังวลเลย แท้จริงนางคันสาอ์ บินต์ คิซาม ถูกบิดาของนางจับแต่งงานกับชายที่นางไม่รัก และท่านนบี ﷺ ได้ยกเลิกการแต่งงานนั้น” (Bukhārī: 6969)

มีรายงานในอิบนุ สะอูด์เล่าอีกว่า หลังจากบิดาของนางซัยนั บินต์ อุษมาน เสียชีวิต นางถูกกุดามะฮ์ อิบนุ มัสอูน ผู้เป็นลุงของนางได้แต่งงานนางให้กับอับดุลลอฮ์ อิบนุ อุมร์ซึ่งนางไม่ชอบ แต่นางชอบพอกับชายอื่นที่มีชื่อว่า อัลมุหิเราะฮ์ อิบนุ ซุอ์บะฮ์ นางและมารดาของนางจึงเข้าไปฟ้องต่อท่านนบี ﷺ และท่านนบี ﷺ ได้ยกเลิกการแต่งงานระหว่างนางกับอับดุลลอฮ์ พร้อมกับแต่งงานใหม่ให้นางกับอัลมุหิเราะฮ์ (Ibn Sa‘d, 1990: 8/211) นอกจากนี้มีรายงานในตำรามุคันนิฟของอับดุลรอซาคอีกว่า มีหญิงสาวคนหนึ่งถูกบิดาจับแต่งงานให้กับชายที่นางไม่รัก และเมื่อนำเรื่องนี้ไปถามท่านนบี ﷺ ท่านนบี ﷺ จึงคืนสิทธิให้แก่หล่อนคืน (‘Abd al-Razzāq, 1983: 6/145-146)

เสาะหาบียาตบางท่านพยายามลุกขึ้นมาปลุกกระแสให้สตรีและสังคมรับรู้ถึงบทบาทและสิทธิอันชอบธรรมของพวกนางในการเลือกคู่ครอง มีรายงานจากอับดุลลอฮ์ อิบนุ บุรียะดะฮ์ เล่าว่ามีหญิงสาวคนหนึ่งเข้าไปถามท่านนบี ﷺ ว่า “โอ้ ท่านรสูลุลลอฮ์ บิดาของดิฉัน ได้แต่งงานดิฉันให้กับหลานของเขา (หมายถึงลูกพี่ลูกน้องของนาง) ทั้งนี้เพื่อที่จะขจัดความโสมมของชายคนนั้นผ่านดิฉัน โดยที่บิดาของดิฉันไม่ได้ขออนุญาตจากดิฉันเลย ไม่ทราบว่าเป็นเรื่องนี้ดิฉันมีสิทธิในตัวของตัวเองหรือไม่?” ท่านนบี ﷺ ตอบว่า “ใช่แล้วเธอมีสิทธิ” นางกล่าวอีกว่า “ดิฉันไม่ได้ต้องการที่จะปฏิเสธการกระทำของบิดาดิฉันแต่อย่างใด แต่ดิฉันต้องการให้สตรีทั้งหลายทราบว่า ในเรื่องนี้นางมีสิทธิในตัวนางหรือไม่?” (‘Abd al-Razzāq, 1983: 6/146) ในรายงานของอิมาม มาลิกเล่าอีกว่า นางศุบัยยะฮ์ อัลอัศละมิยะฮ์ หลังจากสามีของนางเสียชีวิต ก็มีชายสองคนเข้ามาสู่ขอนาง คนหนึ่งมีอายุน้อยกว่าอีกคนหนึ่ง นางจึงเลือกที่จะแต่งงานกับชายที่หนุ่มกว่า แต่ปรากฏว่าชายที่มีอายุมากกว่านั้นไม่ยอมและพยายามกดดันนางผ่านครอบครัวของนาง นางจึงเข้าไปฟ้องต่อท่านนบี ﷺ และท่านนบี ﷺ ได้กล่าวต่อนางว่า “จงเลือกแต่งงานกับบุคคลที่เธอปรารถนา” (Mālik Ibn Anas: 1361)¹ นอกจากนี้มีรายงานว่ามิทาสึคนหนึ่งเชื่อว่านางบะรีเราะฮ์ (بَرِيرَة) ซึ่งถูกจับแต่งงานกับทาสผิวดำคนหนึ่งชื่อว่า มุฆิษ (مُغِيث) เมื่อนางได้รับอิสรภาพ นางจึงขอหย่ากับสามีของนาง แม้ว่าท่านนบี ﷺ พยายามเกลี้ยกล่อมนางไม่ให้หย่ากับสามีก็ตาม แต่สุดท้ายไม่สามารถยับยั้งความปรารถนาของนางได้ (Abū Dāwūd: 2231)² และเฉกเช่นเดียวกันที่เกิดขึ้นกับภรรยาของษาบิต อิบนุ ก็อยลี¹ ซึ่งนางได้มาฟ้องกับ

¹ อับดุลอูสามะฮ์วินิจฉัยว่าเป็นหะดีษศอฮีห์ (Mālik Ibn Anas, 2003: 3/305)

² ดูเพิ่มเติมใน ‘Awn al-Ma‘būd ของ Ābādī 2005, หน้า 1043-1046 และศอฮีห์บุคอรีห์ หะดีษเลขที่ 5283

ท่านนบี ﷺ เพื่อขอหย่ากับฆาบิต พร้อมกับยอมมอบสวนอันเป็นสินสอดคืนให้แก่ฆาบิตเพื่อแลกกับการหย่าตามข้อเสนอของท่านนบี ﷺ (Bukhārī: 5273)

เศาะหาบียาตนอกจากมีบทบาทในการเลือกคู่ชีวิตแล้ว พวกนางยังมีสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่ที่จะปฏิเสธการแต่งงาน แม้ว่าผู้มาสู่ขอนั้นจะเป็นท่านรศูลลอสฺ ﷺ เสียเองก็ตาม ดังที่นางอุม്മุ ฮานีฮ์ บินต์ อับดุลลิล ได้ปฏิเสธการสู่ขอของท่านนบี ﷺ โดยให้เหตุผลว่านางอายุมากแล้ว อีกทั้งต้องรับผิดชอบในการดูแลลูกๆ (Muslim, 1991: 4/1959) และในช่วงที่ท่านนบี ﷺ ได้ส่งคนไปสู่ขอนางซัยนั บินต์ ญะหุช นางได้ตอบว่า “ฉันไม่เคยตัดสินใจทำใดๆ จนกว่าจะขอการชี้แนะจากพระเจ้าเสียก่อน (หมายถึงละหมาดอิสติกอเราะฮ์ก่อน)” และนางได้ลุกขึ้นไปละหมาดที่ห้องละหมาดของนาง...(Muslim: 1428) ในกรณีที่มีผู้มาสู่ขอหลายคนในเวลาเดียวกันและไม่สามารถที่จะตัดสินใจว่าจะควรจะเลือกใคร นางอาจขอคำปรึกษาจากผู้ที่อาวุโสกว่า ดังที่นางฟาฏิมะฮ์ บินต์ ก็อยส์ ได้เข้าไปขอคำปรึกษากับท่านนบี ﷺ เมื่ออาวียะฮ์ อิบนุ อับดุลมุฮัยยิบ และอับดุลมุฮัยยิบ เข้ามาสู่ขอนางพร้อมๆ กัน (Muslim: 1480)

นอกจากนี้บรรดาเศาะหาบียาตบางท่านยังมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างครอบครัวโดยการแสดงบทบาทในการเสนอตัวเองให้แก่บุรุษที่พวกนางต้องการร่วมชีวิตคู่ด้วย ในรายงานทางประวัติศาสตร์พบว่ามีเศาะหาบียาตหลายท่านได้เสนอตัวเองเพื่อที่จะขอแต่งงานกับท่านนบี ﷺ ซึ่งในบางกรณีท่านนบี ﷺ ก็ตอบรับและในบางกรณีท่านนบี ﷺ ได้เสนอนางให้กับเศาะหาบะฮ์ท่านอื่น มีรายงานในบุคอรีฮ์เล่าว่า นางเคาะละฮ์ บินต์ หะกิมเป็นหนึ่งในบรรดาเศาะหาบียาตที่เสนอตัวเองให้แก่ท่านนบี ﷺ (Bukhārī: 5113) และมีรายงานจากฆาบิต อัลบุนานียฺ (أَبُو الْبُنَانِ) เล่าอีกว่า ครั้งหนึ่งฉันอยู่กับท่านอนัส และมีลูกสาวของเขาร่วมอยู่ด้วย อนัสเล่าว่า มีสตรีคนหนึ่งเข้ามาหาท่านรศูลลอสฺ ﷺ และได้เสนอตัวเองให้แก่ท่านนบี ﷺ โดยที่นางกล่าวว่า “โอ้ ท่านรศูลลอสฺ ท่านมีความปรารถนาในตัวฉันหรือไม่?” ลูกสาวของอนัสพูดขึ้นมาว่า “ผู้หญิงคนนั้นไม่มีอายุเลยนะ” ได้ยินดังนั้นอนัสกล่าวต่อว่าลูกสาวของเขาว่า “นางมีความประเสริฐมากกว่าเธอ นางรักท่านนบี ﷺ จึงเสนอตัวให้แก่ท่านนบี ﷺ” (Bukhārī: 5120) อิบนุ หะญูรได้อ้างคำพูดของอิบนุ อัลมุญิบกล่าวว่า หะดีษข้างต้นเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่าอนุญาตให้สตรีเสนอตัวเองเพื่อขอ

¹ นักวิชาการบางท่านเห็นว่าภรรยาของฆาบิต อิบนุ ก็อยส์คนนี้คือ นางญะมีละฮ์ บินต์ อุบัย ซึ่งเป็นพี่หรือน้องสาวของอับดุลลอสฺ อิบนุ อุบัย ผู้เป็นแกนนำกลุ่มมุญาฟิก ในขณะที่นักวิชาการบางท่านเห็นว่านางเป็นบุตรของอับดุลลอสฺ อิบนุ อุบัยเอง ซึ่งมีชื่อว่านางซัยนั บินต์ อับดุลลอสฺ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Ibn Hajar, 2005a: 12/89-90)

แต่งงานกับชายที่มีคุณธรรมได้ และเรื่องนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องเฉพาะสำหรับท่านนบี ﷺ เท่านั้น (Ibn Hajar, 2005a: 11/430)

ในบางกรณีที่ท่านนบี ﷺ ไม่พร้อมที่จะรับสตรีที่มาเสนอตัวให้แก่ท่าน ท่านจึงเสนอนางให้แก่สะหาบะฮ์ท่านอื่นๆ เช่นมีรายงานว่า ครั้งหนึ่งมีสตรีคนหนึ่งเข้ามาเสนอตัวเองให้แก่ท่านนบี ﷺ แต่ท่านนบี ﷺ เจียบไม่ได้ตอบรับแต่ประการใด ทันใดนั้นมีสะหาบะฮ์ท่านหนึ่งกล่าวแก่ท่านนบีว่า “โอ้ ท่านรสูลลลอฮ์ จงแต่งงานให้กับข้าพเจ้าเถิด” ท่านนบี ﷺ ถามว่า “คุณมีอะไรเป็นสินสอดไม่?” สะหาบะฮ์ท่านนั้นตอบว่า “ข้าพเจ้าไม่มีอะไรเลย” ท่านนบี ﷺ จึงสั่งว่า “จงไปหาค่าสินสอดเถิด แม้ว่าจะจะเป็นแหวนเหล็กวงหนึ่งก็ตาม....” (Bukhārī: 5121)

สรุปได้ว่าบรรดาสะหาบียาคในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มีบทบาทและมีสิทธิเต็มที่ในการเลือกคู่ครองของตนเอง ผู้ปกครองไม่มีสิทธิที่จะบังคับให้นางแต่งงานกับบุคคลที่นางไม่ชอบ นางมีสิทธิที่จะขอเลิกการแต่งงานกับบุคคลที่นางไม่ปรารถนา อีกทั้งนางมีสิทธิที่จะเสนอตัวเองให้แก่บุคคลที่นางต้องการที่จะร่วมชีวิตคู่ด้วย ซึ่งทั้งหมดเหล่านี้เพื่อให้เกิดความมั่นคงและผาสุกในครอบครัวและนำไปสู่สังคมที่พึงปรารถนาในอิสลาม

2) การเรียกร้องค่ามะฮัร (สินสอด)

มะฮัร¹ หมายถึงทรัพย์สินที่ชายจะต้องมอบให้แก่หญิงอันเนื่องจากการแต่งงาน และเป็นสิทธิอันชอบธรรมของสตรี² กฎหมายอิสลามไม่ได้กำหนดค่าสูงสุดหรือค่าต่ำสุดของมะฮัร (Ibn Qudāmah 1997: 10/99) ซึ่งขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของสตรี (Al-Bayhaqī, 2003: 7/390)³ การเรียกร้องค่ามะฮัรที่สูงมีผลทำให้เกิดความยากลำบากแก่ฝ่ายชายที่มีฐานะยากจน ซึ่งส่งผลทำให้การแต่งงานเกิดขึ้นได้ยากมากขึ้น ทั้งๆที่การแต่งงานนั้นเป็นสุนนะฮ์ที่สำคัญประการหนึ่งของท่านนบี ﷺ (Ibn Mājah: 1846)⁴ ด้วยเหตุนี้ท่านนบี ﷺ จึงได้ส่งเสริมให้บรรดาสตรีเรียกร้องค่ามะฮัรในจำนวนที่ไม่สร้างความยากลำบากให้แก่ฝ่ายชาย และสตรีที่สามารถปฏิบัติได้อย่างนี้ถือว่าเป็นผู้ที่มี

¹ ในภาษาอาหรับหรือกฎหมายอิสลามมีคำศัพท์ที่มีความหมายในทำนองสินสอดมีทั้งหมด 9 คำด้วยกันคือ 1) สอดาค (الصداق) 2) สอดุเกาะฮ์ (الصدقة) 3) มะฮัร (المهر) 4) นะห์ละฮ์ (النحلة) 5) ฟะริฎะฮ์ (الفريضة) 6) อัญญ์ (الأجر) 7) อะลาอิก (العلائق) 8) อุกร์ (العقر) 9) หีบอา (الحباء) (Ibn Qudāmah, 1997: 10/97)

² ดูรายละเอียดเพิ่มเติมบทบัญญัติว่าด้วยสอดาคในอัลกุรอานสุเราะฮ์ที่ 4 อัลนิสาฮ์ โองการที่ 4 ในตำราอรรถาธิบาย อัลกุรอานต่างๆ เช่นของ Al-Ṭabarī, 2001: 6/380-384 ของ Al-Qurtubī, 2006: 6/43-50 และของ Ibn Kathīr, 1999b: 2/213

³ ดูเพิ่มเติมในอัลกุรอานสุเราะฮ์อัลเตบะฮ์ โองการที่ 6

⁴ อัลอัลบานียืนยันจึยว่า เป็นหะดีษหะสัน (Al-Albānī, 1997b: 2/119)

ความจำเริญยิ่ง¹ บรรดาเศาะหาบียาตในยุคสมัยของท่านบี ﷺ ได้แสดงบทบาทสนองตอบคำสั่งของท่านบี ﷺ โดยการไม่เรียกร้องค่ามะฮัรเกินควรที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการแต่งงาน เศาะหาบียาตบางท่านเรียกค่ามะฮัรที่ไม่ใช่เป็นทรัพย์สินเงินทอง แต่เป็นสิ่งที่มีความค่าเหนือกว่าทรัพย์สินทั้งหมดในโลกนี้ นั่นคือศาสนาอิสลาม ดังเช่น นางอุม്മ์ สุลัยม์ บินต์ มิลทาน ได้เรียกร้องค่ามะฮัรจากอับดุลหะซัย ที่ได้ผู้ขอนางในขณะที่อับดุลหะซัยยังไม่ได้เข้ารับอิสลาม โดยนางกล่าวว่า “ดิฉันยินดีที่จะแต่งงานกับคุณ โดยที่ดิฉันจะไม่เรียกร้องมะฮัรใดๆ ทั้งสิ้นนอกจากการเข้ารับอิสลามของคุณ” (Ibn Sa'd, 1990: 8/312-313) ฆาบิต อัลบะนาณีย์ อัลบัสรี (ثابت البناني البصري) กล่าวว่า “ฉันไม่เคยได้ยินหญิงใดที่เรียกร้องค่ามะฮัรที่ประเสริฐที่สุดเท่ากับมะฮัรของอุม്മ์ สุลัยม์ นั่นก็คือ ศาสนาอิสลาม” (Al-Nasā'ī : 3341)² และพบรายงานในศอสีห์บุคอรีย์ว่ามีเศาะหาบียาตบางท่านยอมแต่งงานด้วยมะฮัรกับการสอนอัลกุรอาน ดังเช่นการแต่งงานที่เกิดขึ้นระหว่างนางเคาะละฮ์ บินต์ หะกิม กับชายชาวอันศอร์ท่านหนึ่ง (Bukhārī: 5149)³

นอกจากนี้ในสุนันอัลติรมิซีย์รายงานว่ามีเศาะหาบียะฮ์ท่านหนึ่งจากเผ่าพะซาระฮ์ (بني فرجة) ได้แต่งงานกับชายคนหนึ่งโดยมีมะฮัรเพียงแค่รองเท้าหนึ่งคู่ (Al-Tirmidhī: 1113; Ibn Mājah: 1888)⁴ และท่านบี ﷺ ได้แต่งงานกับท่านหญิงศอฟียะฮ์ บินต์ หุัยย โดยมีมะฮัรคือการปล่อยนางเป็นไท⁵ (Bukhārī: 5086) มีรายงานว่าในช่วงแรกๆ ที่อับดุลเราะห์มาน อิบน์ เอาฟ อพยพไปยังนครมะดีนะฮ์ซึ่งเข้าใจว่าในเวลานั้นอับดุลเราะห์มานยังไม่มีฐานะทางการเงินมากพอและเขาได้แต่งงานกับสตรีชาวอันศอร์คนหนึ่งด้วยมะฮัรแค่ห้าดิรฮัมเท่านั้น (Bukhārī: 5167) และยิ่งกว่านั้นเพื่อให้การแต่งงานสามารถเกิดขึ้นได้ง่ายมีเศาะหาบียาตบางท่านยอมที่จะรับการแต่งงานโดยไม่ได้รับค่ามะฮัรที่เป็นเงินสดทันที แต่จะได้รับหลังอยู่ด้วยกันแล้วเป็นเวลานาน ดังเช่นมีรายงานจากอูกบะฮ์ อิบน์ อามิรแล้วว่า ท่านบี ﷺ ได้แต่งงานให้แก่เศาะหาบะฮ์ท่านหนึ่ง โดยความยินยอมและพอใจทั้งสองฝ่าย

¹ ดังมีรายงานจากอูกบะฮ์ อิบน์ อามิรท่านบี ﷺ กล่าวว่า “خير الصداق أسره” หมายความว่า มะฮัรที่เลิศที่สุดคือมะฮัรที่เรียบง่ายที่สุด (Al-Hākim, 2002: 2/198) และมีรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ ท่านบี ﷺ กล่าวอีกว่า “أعظم النساء بركة أسرهن صداقا” หมายความว่า สตรีที่มีความจำเริญอันยิ่งใหญ่ที่สุดคือสตรีที่เรียกค่ามะฮัรเรียบง่ายที่สุด (Al-Hākim, 2002: 2/194-195)

² อัลอัลบานีย์วินิจฉัยว่าเป็นหะดีษศอสีห์ (Al-Nasā'ī, n.d.: 516-517)

³ แม้ว่าในตัวบทหะดีษไม่ปรากฏชื่อของเคาะละฮ์ บินต์ หะกิมอย่างชัดเจน แต่ในการอธิบายหะดีษของอิบน์ หะญูร์ เข้าใจว่าน่าจะเป็นนาง (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Ibn Hajar, 2005a: 11/477-496)

⁴ อัลอัลบานีย์วินิจฉัยว่าเป็นหะดีษฏออิฟ (Al-Albānī, 1997a: 146)

⁵ ทั้งนี้เนื่องจากนางเป็นเชลยศึกจากสงครามค็อยบ์ (Ibn Sa'd, 1990: 8/95)

ซึ่งทั้งสองได้ครองเรือนอยู่ด้วยกันเป็นเวลานานโดยชายไม่ได้ให้สิ่งใดเป็นค่ามะฮัรแก่หญิงเลย ฝ่ายชายเป็นเสาหาบะฮ์ที่เคยเข้าร่วมในเหตุการณ์หุคัยบียะฮ์ ซึ่งผู้ที่มีส่วนร่วมในเหตุการณ์หุคัยบียะฮ์นั้นจะได้ส่วนแบ่งในทรัพย์สงครามที่ค็อยบ์ร เมื่อเสาหาบะฮ์ท่านนี้ใกล้จะเสียชีวิตก็ได้ตั้งเสียให้มีส่วนแบ่งของเขาจากทรัพย์สงครามที่ค็อยบ์รมาจ่ายเป็นค่ามะฮัรให้แก่นาง (Abū Dāwud: 2117)¹

จากรายงานที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นแสดงให้เห็นว่าบรรดาเสาหาบียาตมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยขจัดอุปสรรคของการแต่งงาน และสนับสนุนให้เกิดการแต่งงานง่ายขึ้น ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ชายหญิงเกิดความสัมพันธ์นอกกฎหมายอันเป็นปัญหาสำคัญของสังคม โดยที่พวกนางยอมเสียสละสิทธิบางส่วนของพวกนางในเรื่องค่ามะฮัร ซึ่งบางท่านเรียกค่ามะฮัรในจำนวนที่ต่ำมากซึ่งชายสามารถหาได้ไม่ยากนัก บางท่านเรียกค่ามะฮัรที่ไม่ใช่ทรัพย์สินเงินทอง แต่เป็นคุณค่าที่มีอยู่ในตัวชาย และบางท่านยอมที่จะรับมะฮัรในลักษณะการผ่อนชำระ ทั้งนี้และทั้งนั้นก็เพื่อขจัดอุปสรรคในการสร้างครอบครัวอันเป็นพื้นฐานสู่สังคมที่ผาสุกต่อไป

3) การจัดงานเลี้ยงพิธีมงคลสมรส (วะลีมะฮ์)

การจัดงานเลี้ยงและเฉลิมฉลองงานพิธีมงคลสมรสเป็นสุนนะฮ์อย่างหนึ่งของท่านนบี ﷺ ดังที่มีหะดีษกล่าวไว้ความว่า “... จึงจัดเลี้ยงงานมงคลสมรสแม้ว่าด้วยแพะตัวหนึ่งก็ตาม” (Bukhārī: 5167) และท่านนบี ﷺ ได้กำชับให้ผู้ที่ได้รับเชิญให้มาในงานเลี้ยงพิธีมงคลสมรสจะต้องสนองตอบคำเชิญนั้น (Bukhārī: 5173) มิฉะนั้นถือว่าเป็นการฝ่าฝืนต่อพระองค์อัลลอฮ์และรสูลของพระองค์ (Bukhārī: 5177) ในการจัดงานเลี้ยงมงคลสมรสในสมัยของท่านนบี ﷺ พบว่าบรรดาเสาหาบียาตมีบทบาทสำคัญทั้งในเรื่องการจัดเตรียมอาหาร การให้บริการอาหารแก่แขกและการให้ความบันเทิงตลอดจนการเข้าร่วมเป็นแขกรับเชิญในงานเลี้ยงมงคลสมรส ในรายงานของอิบนุ สะอูดเล่าว่าท่านนบี ﷺ ได้มอบหมายให้นางอุม്മ์ สุลัยม์เป็นผู้เตรียมงานเลี้ยงมงคลสมรสระหว่างท่านนบี ﷺ กับท่านหญิงศอฟียะฮ์ บินต์ หุัยย (Ibn Sa‘d, 2001: 2/110) ซึ่งมีกำหนดเป็นเวลาสามวัน (Al-Kattānī, n.d.: 2/103)

ในบางกรณีเจ้าสาวเป็นผู้จัดเตรียมงานเองดังมีรายงานว่าในงานเลี้ยงมงคลสมรสของอูซัยด อัลดาสาดิยฺเจ้าสาวของเขา² เป็นผู้ลงมือเตรียมอาหารและยกอาหารให้แก่แขกเอง ซึ่งท่านนบี ﷺ ก็อยู่ร่วมเป็นแขกในงานนั้นด้วย (Bukhārī: 5176) และมีรายงานจากอนัส อิบนุ มาลิกเล่าว่าท่านนบี ﷺ เห็นบรรดาสตรีและเด็กๆ มุ่งหน้ากันไปในงานมงคลสมรส ท่านนบี ﷺ ยืนมองดูพวกเขาด้วยความดีใจพร้อมกับรำพึงออกมาความว่า “โอ้พระองค์อัลลอฮ์ พวกเจ้าทั้งหมดเป็นบุคคลที่

¹ อัลอัลบานียฺวินิจฉัยว่าเป็นหะดีษศอฮีหฺ (Al-Albānī, 1998b: 2/591)

² นางมีชื่อว่าสะลามะฮ์ บินต์ วะฮีบ (سلامة بنت وهيب) (Ibn Hajar, 2005a: 11/553)

อันรักมากที่สุด” (Bukhārī: 5180) อิมาม บุคอรี¹ ได้จัดหะดีษบทนี้อยู่ในบทว่าด้วยสตรีและเด็ก ๆ ไปยังงานมงคลสมรส ซึ่งอิบน์หะญูรเห็นว่าเป็นความตั้งใจของอิมามบุคอรี¹ เพื่อให้เห็นว่า การที่ สตรีและเด็ก ๆ ไปร่วมงานในงานมงคลสมรสนั้นเป็นสิ่งที่อนุญาตในชะรีอะฮ์อิสลาม อีกทั้งเพื่อ ให้เกิดความชัดเจนและไม่เกิดความเคลงใจในเรื่องนี้ต่อไป (Ibn Hajar, 2005a: 11/549) บรรดาสะหา บียาด นอกจากไปร่วมในงานเลี้ยงมงคลสมรสแล้ว พวกนางยังได้ให้ความช่วยเหลือในเรื่องอาหาร ในงานเลี้ยงมงคลสมรสอีกด้วย ดังที่มีรายงานว่านางอุมม์ สะละมะฮ์ ได้ส่งของขวัญซึ่ง ประกอบด้วยอินทผลัม เนยใสและนมเปรี้ยวให้แก่ท่านนบี ﷺ เนื่องในงานจัดเลี้ยงมงคลสมรส ระหว่างท่านนบี ﷺ กับท่านหญิงซัยนั บินต์ สะหฺ์ (Bukhārī: 5163)

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งมาควบคู่กับงานเลี้ยงมงคลสมรสของคนอาหรับในสมัยของ ท่านนบี ﷺ ก็คือความบันเทิงรื่นเริง ซึ่งมีรายงานว่า ครั้งหนึ่งท่านหญิงอาอิชะฮ์เป็นเจ้าภาพจัดงาน เลี้ยงมงคลสมรสระหว่างหญิงสาวคนหนึ่งที่อยู่ภายใต้การดูแลของนางกับชายชาวอันศอรฺคนหนึ่ง¹ ปรากฏว่าในงานนั้นไม่มีเสียงบันเทิงเลย ท่านนบี ﷺ จึงถามขึ้นมาว่า “โอ้อาอิชะฮ์ ไฉนไม่มีความ บันเทิงรื่นเริงเลย แท้จริงชาวอันศอรฺนั้นชอบความบันเทิง” (Bukhārī: 5162) ท่านนบี ﷺ จึงได้จัดส่ง นักร้องสาวชาวมะดีนะฮ์คนหนึ่ง (Al-Kattānī, n.d.: 2/81-82)

จากหลักฐานที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น สรุปได้ว่าสะหาบียาดมีบทบาทสำคัญในงานเลี้ยง พิธีมงคลสมรส ทั้งในฐานะผู้เตรียมอาหาร ผู้ให้บริการอาหาร ผู้ให้ความบันเทิง ตลอดจนเป็นแขก ผู้รับเชิญเข้าร่วมในงานเลี้ยงพิธีมงคลสมรส

4) การดูแลกิจการภายในบ้าน

การดูแลกิจการภายในบ้านเป็นภาระหน้าที่ของสตรีโดยตรง ดังที่มีหะดีษรายงาน จากอุมม์เราะฮ์ อิบน์ หะบิบกล่าวว่า

((قضى رسول ﷺ على ابنته فاطمة بخدمة البيت، وقضى على عليٍّ بما كان خارجاً

من البيت من الخدمة))

ความว่า “ท่านรสูล ﷺ ได้กำหนดให้ท่านหญิงฟาฏิมะฮ์บุตรสาวของท่านดูแลงาน ภายในบ้าน และได้กำหนดให้ท่านอะลี ดูแลงานนอกบ้าน” (Ibn Abi Shaybah, 2006: 15/36-37)²

¹ เจ้าสาวผู้นี้มีชื่อว่า อัลฟาริอะฮ์ บินต์ อัศออด (الفارعة بنت أسعد) และเจ้าบ่าวมีชื่อว่าบุษัยฎ์ อิบน์ ญาบิร (بُيُوط بن جابر) (Ibn al-Athīr, 1994: 7/210; Ibn Hajar, 2005a: 11/511)

² มุหัมมัด อาวามะฮ์ วินิจัยว่าเป็นหะดีษมุรตัด ฎออิฟ ทั้งนี้เพราะว่าอุมม์เราะฮ์ อิบน์ หะบิบ (ضمرة بن حبيب) เป็น คนรุ่นตาบิอียัที่เกาะฮ์ (Ibn Abi Shaybah, 2006: 15/36)

และท่านนบี ﷺ ได้มีวจนะอีกความว่า

“...และสตรีนั้นมีหน้าที่ดูแลกิจการภายในบ้านสามีของนางและนางจะต้องรับผิดชอบในหน้าที่ของนาง...” (Bukhārī: 893)

กิจการภายในบ้านที่สำคัญมีสองประการ คือ การดูแลงานบ้าน และการดูแลเลี้ยงดูบุตร ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวไว้ความว่า

“และสตรีนั้นมีหน้าที่ดูแลงานบ้าน และดูแลลูกๆ ของสามีของนาง ซึ่งนางจะต้องรับผิดชอบในหน้าที่ดังกล่าวนี้” (Bukhārī: 2554)

การดูแลกิจการภายในบ้านเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งและถือว่าเป็นการญิฮาดประการหนึ่ง ดังที่มีหะดีษรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ท่านนบี ﷺ กล่าวไว้ความว่า

“พวกนางทั้งหลายจะต้องดูแลงานบ้าน เพราะแท้จริงแล้วมันคือการญิฮาดของพวกนาง” (Ibn Ḥanbal: 24393)¹

การดูแลงานบ้าน ประกอบด้วยงานจิปาละต่างๆ ภายในบ้าน เช่น การจัดทำอาหาร การทำความสะอาดบ้าน การให้บริการและต้อนรับแขก ตลอดจนงานอื่นๆ ที่เป็นการดูแลงานบ้านโดยรวม แม้วานักวิชาการมีทัศนะที่แตกต่างกันว่างานบ้านที่กล่าวมาข้างต้นเป็นหน้าที่ของภรรยาที่จะต้องทำหรือเป็นเพียงแค่ความสนใจที่นางจะทำหรือไม่ทำก็ได้² แต่ปรากฏการณ์ในประวัติศาสตร์พบว่าบรรดาสะหะฮาบีฮาดในสมัยของท่านนบี ﷺ มีบทบาทในการดูแลงานบ้านอย่างชัดเจน ดังมีรายงานทั้งในศอฮีหฺบุคอรีฮ์และศอฮีหฺมุสลิมว่า นางฮัสมาฮ์ บินต์ อับ บักร์ ได้ปรนนิบัติสามีของนางคืออัลซุบัยรฺ ในเรื่องงานบ้าน อีกทั้งนางยังทำหน้าที่เลี้ยงดูและม้าของอัลซุบัยรฺด้วย ซึ่งนางบ่นว่าเป็นงานที่หนักมากสำหรับนาง จนกระทั่งท่านนบี ﷺ (บางรายงานกล่าวว่าอับู บักร์) ได้ให้ทาสคนหนึ่งให้แก่นางเพื่อช่วยนางในการเลี้ยงม้า ทำให้งานของนางเบาลงจนนางเปรียบเทียบ

¹ เป็นหะดีษที่มีอิสานาดที่ฎออิฟ อัลสินดีฮ์ กล่าวว่า “عَلَيْكُنَّ بِالْبَيْتِ” ในที่นี้หมายถึงการประกอบพิธีฮัจญ์หรืออุมเราะฮ์ (Ibn Ḥanbal, 2001: 40/458) ซึ่งสอดคล้องกับหะดีษศอฮีหฺที่รายงานโดยท่านหญิงอาอิชะฮ์กล่าวว่า ((اسْتَأْذِنْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْجِهَادِ فَقَالَ جِهَادُكُنَّ الْحُجُّ)) ความว่า “ดิฉันได้ขออนุญาตจากท่านนบี ﷺ ที่จะออกไปญิฮาด ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า ญิฮาดของพวกหล่อนทั้งหลายคือ การประกอบพิธีฮัจญ์” (Bukhārī: 2875) อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่า “عَلَيْكُنَّ بِالْبَيْتِ” ในความหมายการดูแลการงานภายในบ้านก็ไม่น่าจะไกลจากความจริง เพราะว่าการดูแลงานบ้านมีความสำคัญไม่น้อยกว่าการญิฮาดในหนทางของอัลลอฮ์ หากพวกนางดูแลงานบ้านในขณะที่สามีของพวกนางออกไปญิฮาดในหนทางของอัลลอฮ์ หรือออกไปประกอบพิธีฮัจญ์หรืออุมเราะฮ์ พวกนางก็จะมีส่วนในผลบุญญุดงค์กล่าวนั้นด้วยโดยไม่ยิ่งหย่อนแต่ประการใด ดังปรากฏในหะดีษของนางฮัสมาฮ์ บินต์ ซะซีด อัลฮัซซะลียะฮ์ (Ibn al-Athīr, 1994: 7/17-18)

² ดูรายละเอียดทัศนะของบรรดานักวิชาการ ในเรื่องนี้ใน Khamīs Badrān, 2006: 42

เสมือนว่านางถูกปล่อยจากความเป็นทาส (Bukhārī: 5224; Muslim: 39/35) และมีรายงานอีกว่าท่านหญิงฟาฏิมะฮ์บุตรสาวของท่านบี ﷺ เกิดความเหนื่อยยากจากการทำงานบ้าน นางจึงไปขอคนใช้คนหนึ่งจากท่านบี ﷺ... (Bukhārī: 5361; Muslim: 2727)

การทำอาหารก็เป็นงานบ้านที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสตรี มีรายงานว่า วันหนึ่งท่านหญิงอาอิชะฮ์ทำอาหารชนิดหนึ่งเรียกว่าหะรีเราะฮ์ (حريرة) และได้ยกให้ท่านหญิงเซาะดะฮ์ บินต์ ซัมอะฮ์ในทำนองกระเซ้าเหย้าเหย๋บังคับให้ท่านแต่นางปฏิเสธที่จะทาน และต่างคนต่างก็เอาอาหารนั้นไปเล่นใส่หน้ากัน ท่านบี ﷺ ก็อยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วยและยึดต่อการเข้าเหย้าเล่นของทั้งสอง (Ibn Hanbal, 1983: 350) การที่ท่านหญิงเซาะดะฮ์ บินต์ ซัมอะฮ์ปฏิเสธที่จะทานอาหารจากฝีมือของท่านหญิงอาอิชะฮ์นั้นอาจเป็นเพราะว่าอาหารไม่อร่อย อันเนื่องจากว่าท่านหญิงอาอิชะฮ์มีอายุน้อยซึ่งมีประสบการณ์ในการทำอาหารไม่มากเท่ากับท่านหญิงเซาะดะฮ์ และมีรายงานอีกว่าท่านหญิงศอฟียะฮ์ บินต์ หุัยย์ มีฝีมือในการทำอาหารเป็นอย่างมาก จนเป็นที่อิจฉาของบรรดาภรรยาคนอื่นๆ (Abū Dāwūd: 3568)¹

นอกจากนี้ยังมีรายงานว่าในช่วงที่ท่านบี ﷺ และบรรดาสะหายะฮ์กำลังเร่งรีบขุดสนามเพลาะเพื่อเตรียมการในสงครามอะหฺซาบ ปรากฏว่าญาบิร อิบน์ अबดุลลอฮ์ สังเกตเห็นท่านบี ﷺ อยู่ในสภาพที่หิวมาก ญาบิรจึงได้ขออนุญาตกลับไปบ้านและบอกภรรยาซึ่งมีนามว่านางสุลัยละฮ์ บินต์ มัสอูดให้เตรียมอาหารเพื่อที่จะเชิญท่านบี ﷺ มาทานอาหารที่บ้าน ซึ่งในรายงานได้เล่าอย่างละเอียดว่านางเป็นผู้ซื้อคอกแพะและบดแป้งเอง (Bukhārī: 4102)² และมีรายงานอีกว่าอนุ กูอลหะฮ์ เคยบอกให้นางอุม്മ์ สุลัยม์ จัดทำอาหารเพื่อที่จะเชิญท่านบี ﷺ มาทานอาหารที่บ้าน (Bukhārī: 3578) นอกจากนี้มีรายงานว่ามิชวอันศอ์รคนหนึ่งรับอาสาที่จะเป็นเจ้าภาพดูแลแขกของท่านบี ﷺ โดยที่เขาได้บอกให้ภรรยาที่บ้านเตรียมอาหารเพื่อรับรองแขกของท่านบี ﷺ ทั้งๆ ที่เขามีอาหารเพียงเล็กน้อยเพียงพอสำหรับลูกๆ ของเขาเท่านั้น (Bukhārī: 3798) จากรายงานที่กล่าวมา

¹ อัลอัลบานียืนยันจลัฎว่าเป็นหะดีษฏออิฟ (Al-Albānī, 1998a: 284)

² ในตำราศอฮิฮ์นุกอริยัจบับที่ตีพิมพ์เมื่อ ฮ.ศ. 1400 โดยสำนักพิมพ์ Al-Maktabah al-Salafiyah ที่กรุงไคโร ประเทศอียิปต์ ใช้ตัวบทภาษาอาหรับว่า “وَلَنَا بُهَيْمَةٌ دَاجِنٌ فَذَبَحْتُهَا، وَطَحَنْتِ الشَّعِيرَ” ซึ่งหมายถึงนางเป็นทั้งผู้ซื้อคอกแพะและบดแป้ง ส่วนอิบน์ หะญูรได้อ่านหะดีษบทนี้ว่า “وَلَنَا بُهَيْمَةٌ دَاجِنٌ فَذَبَحْتُهَا، وَطَحَنْتِ الشَّعِيرَ” ซึ่งให้ความหมายว่าญาบิรเป็นผู้ซื้อคอกแพะและนางเป็นผู้บดแป้ง ผู้วิจัยเห็นว่าไม่ว่าใครเป็นผู้ซื้อคอกแพะไม่เป็นประเด็นสำคัญเพราะไม่มีบทบัญญัติต้องห้ามไม่ให้สตรีเชือดสัตว์ แต่ที่สำคัญปรากฏอย่างชัดเจนว่าสตรีมีบทบาทสำคัญในการจัดเตรียมอาหารภายในบ้าน

ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าบรรดาเศาะหาบียาตมีบทบาทในงานบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานบ้านใน ส่วนที่เกี่ยวกับการจัดทำและเตรียมอาหารทั้งให้แก่คนในครอบครัวและแขกของสามี

นอกจากการปรนนิบัติต่อสามีแล้ว เศาะหาบียาตในสมัยของท่านนบี ﷺ ยังมีบทบาทในการเลี้ยงดูและให้การอบรมแก่บุตรอีกด้วย ซึ่งเรื่องนี้ปรากฏเป็นหลักฐานอย่างชัดเจนในคำพูดของ นางอัสมาอ์ บินต์ อะซิด อัลอันศอรียะฮ์ จากเผ่าอัสซะลียะฮ์ (أسلمية) ซึ่งนางในฐานะเป็นตัวแทน ของกลุ่มสตรีเข้าไปพบท่านนบี ﷺ และได้พูดไว้ในตอนหนึ่งว่า “แท้จริงพระองค์อัลลอฮ์ทรงอุบัติ ท่านขึ้นมาเพื่อทั้งชายและหญิงทั้งหมด พวกเราได้ศรัทธาต่อท่านและศรัทธาในพระเจ้าของท่าน พวกเราเป็นกลุ่มสตรีซึ่งมีข้อจำกัดหลายประการ พวกเราเป็นผู้ดูแลงานบ้านของพวกท่าน สนองตอบอารมณ์ทางเพศของพวกท่าน และอุ้มท้องลูกของพวกท่าน แต่พวกท่านเป็นกลุ่มผู้ชายซึ่ง ได้รับความประเสริฐเหนือพวกเราหลายประการ ทั้งในเรื่องการละหมาดญุมอัตในวันศุกร์ ละหมาด ญะมาอะฮ์ (ร่วมกันที่มัสญิด) สามารถไปเยี่ยมเยียนผู้ป่วย ร่วมงานศพผู้เสียชีวิต สามารถไปทำพิธี ฮัจญ์หลายต่อหลายครั้ง และยิ่งกว่านั้นพวกท่านสามารถออกไปทำสงครามในหนทางของอัลลอฮ์ ได้ ในระหว่างที่พวกผู้ชายออกไปทำพิธีฮัจญ์ อุมเราะฮ์หรือออกรบในหนทางของพระเจ้านั้น พวก เราเป็นผู้ดูแลปกป้องทรัพย์สินของพวกเรา ถักทอเสื้อผ้าของพวกเรา อีกทั้งเป็นผู้เลี้ยงดูลูกๆ ของ พวกเรา พวกเราซึ่งเป็นพวกผู้หญิงนี้จะได้รับส่วนแบ่งผลบุญในความดีที่พวกผู้ชายได้กระทำ ดังกล่าวนี้อหรือไม?...” (Abū Nu‘aym, 1998: 6/3259-3260; Ibn al-Athīr, 1994: 7/17)¹ นอกจากนี้ใน สอฮิห์บุคอรีย์ทั้งหะดีษจากออบู กอตาละฮ์ (Bukhārī: 707) และจากอนัส อิบน์ มาลิก (Bukhārī: 708, 709) อีกทั้งในสอฮิห์มุสลิมหะดีษจากนางอัลรُبัยยียะฮ์ บินต์ มุอาวิซ ต่างแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า บรรดาเศาะหาบียาตมีบทบาทในการอบรมดูแลลูกๆ ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะโดยการพาพวกเขา ไป ละหมาดที่มัสญิดและฝึกการถือศีลอด แม้กระทั่งในกรณีที่พ่อแม่หย่ากันและเกิดพิพาทกันในการ แยกเลี้ยงดูบุตรที่ยังเล็กอยู่ ท่านนบี ﷺ เคยพิพากษาให้เศาะหาบียะฮ์ผู้เป็นแม่มีสิทธิในการผู้เลี้ยงดู บุตรตราบเท่าที่นางยังไม่แต่งงานกับสามีคนใหม่ (Abū Dāwūd: 2276)²

¹ อัลบัยฮะกีฮ์ได้นำเสนอหะดีษนี้ในตำรา Al-Jāmi‘ Li-Shu‘ab al-Imān เล่มที่ 11 หะดีษเลขที่ 8369 โดยมีสายสืบที่ ไม่เป็นที่รู้จัก (Al-Bayhaqī, 2003a: 11/177) และสุยฎีย์ได้รายงานหะดีษบทนี้จากอัลบัยฮะกีฮ์เช่นกัน (Al-Suyūṭī, 2003: 9/394)

² อัลอัลบานียืนยันจลยว่าเป็นหะดีษหะสัน (Al-Albānī, 1998b: 2/32)

4.3 บทบาทของเศาะหาบียาคในด้านวัฒนธรรม

คำว่าวัฒนธรรมมีความหมายที่กว้างมาก ดังที่เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2535: 8) ได้สรุปนิยามวัฒนธรรมอิสลามไว้ว่า เป็นวิถีการดำเนินชีวิตหรือรูปแบบแห่งพฤติกรรมของมุสลิมตลอดจนสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นมาซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความศรัทธาต่อความเป็นเอกะของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และความเป็นศาสนทูตของนบีมุฮัมมัด ﷺ จากนิยามดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรมมีพื้นที่ครอบคลุมทุกอย่างของการดำเนินชีวิตของมุสลิมตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต รวมถึงผลงานต่างๆ ที่มุสลิมได้สร้างสรรค์ขึ้นทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สำหรับหัวข้อบทบาทของเศาะหาบียะฮ์ในด้านวัฒนธรรมนี้ ผู้วิจัยไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตหรือรูปแบบแห่งพฤติกรรมทั้งหมดของบรรดาเศาะหาบียาคในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ ซึ่งรูปแบบแห่งพฤติกรรมดังกล่าวนี้ทั้งในด้านสังคม การศึกษาและการเมืองมีการกล่าวถึงในบทอื่นๆ แล้ว สำหรับในหัวข้อย่อยนี้ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะบทบาทของเศาะหาบียาคในด้านวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของความเป็นสตรีมุสลิมในสองประเด็น คือ วัฒนธรรมการแต่งกายและวัฒนธรรมสันตนาการ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.3.1 วัฒนธรรมการแต่งกาย

สำหรับในเรื่องวัฒนธรรมการแต่งกายผู้วิจัยจะศึกษาบทบาทของเศาะหาบียาคในสองด้าน คือด้านเครื่องนุ่งห่มและด้านเครื่องประดับ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) เครื่องนุ่งห่ม

เครื่องนุ่งห่มหรือเสื้อผ้าเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ลักษณะหรือรูปแบบของเครื่องนุ่งห่มของแต่ละสังคมมนุษย์ขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิอากาศ ความเชื่อและความสามารถในการจัดหาของแต่ละสังคมมนุษย์เป็นสำคัญ (Savaş, 1991: 31) โดยทั่วไปแล้วลักษณะเครื่องนุ่งห่มของสตรีมุสลิมในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ ได้รับอิทธิพลสืบทอดโดยตรงจากวัฒนธรรมการแต่งกายของสตรีอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อศาสนาอิสลามได้กำหนดบทบัญญัติต่างๆ เกี่ยวกับการแต่งกายของสตรีมุสลิมขึ้น¹ เศาะหาบียาคจึงมีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาประเพณีการแต่งกายของสตรีอาหรับจากยุคญาฮิลียะฮ์สู่ลักษณะที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม จากการสำรวจหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าชนิดของเครื่องนุ่งห่มที่สำคัญของเศาะหาบียาคในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มีลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

¹ ตัวอย่างเช่น อัลกุรอานซูเราะฮ์ที่ 24 อัลนุร โองการที่ 31, ซูเราะฮ์ที่ 33 อัลอะห์ซาบ โองการที่ 59.

ก. คิมาร์ (خمار) เป็นภาษาอาหรับหมายถึงผ้าคลุมศีรษะหรือสิ่งที่สตรีใช้ปกปิดศีรษะของนาง (Ibn Manzūr, n.d.: 2/1261) ท่านหญิงอาอิชะฮ์ได้ให้นิยามคิมาร์ว่า สิ่งที่มาปกปิดเส้นผมและเนื้อหนัง ('Abd al-Razzāq, 1983: 3/133) อัลกุรอานได้กล่าวถึงคำนี้ว่า

﴿...وَلِيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ...﴾

ความว่า “...และพวกเธอจงดึงคิมาร์ของเธอลงมาปิดไว้บนคอเสื้อของพวกเธอ...”

(Al-Nūr 24: 31)

อัลกุฎีบีได้อธิบายถึงสาเหตุการประทานโองการนี้ว่า เนื่องจากว่าสตรีในอดีตเมื่อสวมใส่ผ้าคลุมศีรษะพวกนางจะปล่อยผ้าลงมาด้านหลัง ซึ่งอัลนุกอช (النقاش) กล่าวว่าเหมือนกับการกระทำของสตรีชวานาบาเทียน ซึ่งพวกนางใส่ผ้าคลุมศีรษะโดยเปิดเผยต้นคอและหูทั้งสองข้างของพวกนาง ดังนั้นพระองค์อัลลอฮ์จึงทรงบัญชาให้ดึงผ้าคลุมศีรษะลงมาบังคอเสื้อเพื่อปกปิดหน้าอกของพวกนาง (Al-Qurtubī, 2006: 15/215) อัลอาลุสียักกล่าวว่า พระองค์อัลลอฮ์ทรงบัญชาให้สตรีปกปิดต้นคอและหน้าอกของนางด้วยคิมาร์เพื่อมิให้คนอื่นเห็นในสิ่งดังกล่าวนี้ ทั้งนี้เพราะว่าสตรีในอดีตนั้นสวมใส่ผ้าคลุมศีรษะตามประเพณีญะฮิลียะฮ์กล่าวคือพวกนางปล่อยผ้าคลุมศีรษะลงมาด้านหลังโดยที่เปิดเผยต้นคอและบางส่วนของหน้าอกพวกนาง (Al-Alūsī al-Baghdādī, n.d.: 18/142)

มีรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ว่าเมื่อโองการดังกล่าวข้างต้นถูกประทานลงมาบรรดาเศาะหาบียาตได้สนองตอบพระบัญชาของพระองค์อัลลอฮ์ทันที โดยที่พวกนางได้จัดทำคิมาร์ใช้ในการคลุมศีรษะจรดลงมาที่ถึงหน้าอกของพวกนาง (Bukhārī: 4758, 4759) และมีรายงานจากอิบน์ อุบี ฮาติม ซึ่งรายงานจากนางศอไฟยะฮ์ เล่าว่า ครั้งหนึ่งพวกเราได้พูดถึงความประเสริฐของสตรีชาวคูรอัยฮ์ ต่อหน้าท่านหญิงอาอิชะฮ์ ซึ่งนางกล่าวว่า “แท้จริงสตรีชาวคูรอัยฮ์นั้นมีความประเสริฐจริง แต่ดิฉันขอสาบานต่อพระองค์อัลลอฮ์ว่า ดิฉันไม่เคยเห็นผู้ใดที่ประเสริฐกว่าสตรีชาวอันศอร์ ซึ่งพวกนางมีความศรัทธาอย่างแรงกล้าต่อคัมภีร์ของอัลลอฮ์ เมื่อโองการ “وَلِيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ” ถูกประทานลงมาและถูกนำมาอ่านแก่พวกนาง ต่างคนต่างก็รีบหาผ้าจัดทำคิมาร์ทันทีและเมื่อถึงเช้าอรุณวันรุ่งขึ้นพวกนางก็สวมใส่คิมาร์ออกมาละหมาดศุบห์ ซึ่งพวกนางคลุมศีรษะและไบหน้าทั้งหมดจนศีรษะของพวกนางสีดำเสมือนฝุ่นนกอีกา (Ibn Hajar, 2005a: 10/446)

นอกจากนี้ยังมีรายงานว่าวันหนึ่งนางหัฟสะฮ์ บินต์ อับดุลเราะห์มาน ได้เข้าไปหาท่านหญิงอาอิชะฮ์ ซึ่งขณะนั้นนางหัฟสะฮ์สวมใส่คิมาร์ที่บางมาก ท่านหญิงอาอิชะฮ์จึงจับนิกคิมาร์ของนางทิ้งและนำคิมาร์ที่หนากว่าให้แก่นางใส่แทน (Ibn Sa‘d, 1990: 8/56) จากรายงานข้างต้นนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของเศาะหาบียาตในการประดิษฐ์หรือตัดแปลงอาภรณ์คิมาร์ที่มีความหนาพอ

สามารถใช้ในการปกปิดต้นคอและหน้าอกของพวกนางได้เพื่อสนองตอบพระบัญชาของพระองค์
อัลลอฮ์ตาม โองการอัลกุรอานข้างต้น

ข. ญิลบาบ (حلباب) อัลกุรอานได้กล่าวถึงการสวมใส่ญิลบาบไว้ว่า

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجِكُمْ وَبَنَاتِكُمْ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ...﴾ الخ

ความว่า “โอ้ยะบีเย้ย ! จงกล่าวแก่บรรดาภรรยาของเจ้า และบุตรสาวของเจ้า และ
บรรดาหญิงของบรรดาผู้ศรัทธา ให้พวกนางดึงญิลบาบของพวกนางลงมาปิดตัว
ของพวกนาง...” (Al-Aḥzāb 33: 59)

นักวิชาการได้ให้นิยามญิลบาบไว้หลากหลายเป็นอย่างมาก¹ ในทัศนะของอิมาม อับบาซ
และอิมาม มัสอูดญิลบาบหมายถึงเสื้อคลุมภายนอก อัลกุรอานบียักกล่าวว่าญิลบาบหมายถึง เสื้อผ้าที่
ปกปิดทั่วร่างกาย (Al-Qurtubī, 2006: 17/230) ซึ่งโดยสรุปแล้วคุณลักษณะญิลบาบโดยรวมคือ
เครื่องแต่งกายที่มีลักษณะใหญ่ซึ่งใช้สวมทับบนเสื้อของสตรีเพื่อปกปิดร่างกายทั้งหมดของนาง
ตั้งแต่ศีรษะจรดถึงเท้า (Zaydān, 1993: 3/322)

มีรายงานจากท่านหญิงอุม്മุ สะละมะฮ์กล่าวว่า เมื่อโองการอัลกุรอาน “ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ” ถูกประทานลงมา บรรดาเศาะหาบียาตชาวอันศอร์เมื่อออกจากบ้านศีรษะของพวกนางดู
เหมือนนกอีกาเพราะผ้าคลุมศีรษะสีดำ (Abū Dāwūd: 4101)² ซึ่งหะดีษบทนี้บ่งบอกถึงบรรดาเศาะ
หาบียาตไม่ซั๊กซ้าที่จะสนองคำบัญชาของพระเจ้าในเรื่องญิลบาบ มีรายงานจากนางอัมเราะฮ์ เล่าว่า
ท่านหญิงอาอิชะฮ์กล่าวว่า “ผู้หญิงทุกคนจะต้องมีเสื้อผ้าน้อยสามอย่าง เพื่อใช้ในการละหมาด
ของนาง คือ เสื้อ (درع) เสื้อคลุมภายนอก (حلباب) และผ้าคลุมศีรษะ (خمار)” และท่านหญิงอาอิชะฮ์
เคยรื้อกระโปรงของนางออกเพื่อนำมาทำญิลบาบ (Ibn Sa‘d, 1990: 8/56)

ในศอฮีหฺบุคอรีมีหะดีษบทหนึ่งซึ่งท่านนบี ﷺ ได้สั่งให้สตรีทุกคนรวมถึงสตรีที่กำลังมี
รอบเดือนให้ออกไปซังมูซ็อลลา (ที่ละหมาด) ในวันอีด มีเศาะหาบียะฮ์ผู้หนึ่งลุกขึ้นถามท่านนบี ﷺ
ว่า “โอ้ท่านรสูลุลลอฮ์ หากมีสตรีในหมู่พวกเราที่ไม่มีญิลบาบจะทำอย่างไร?” ท่านนบี ﷺ ตอบว่า
“พี่น้องของเธอควรจะต้องให้ยืมญิลบาบของตนให้แก่หล่อน” (Bukhārī: 351)

ค. คีรอ (عروة) คำว่าคีรอในความหมายของเสื้อมีสองความหมายคือ เสื้อเกราะที่ทำด้วย
เหล็ก หรือเสื้อผู้หญิง (Al-Fairūz ‘Ābādī, 1996: 923) มีรายงานในอบู ดาวูดซึ่งเป็นหะดีษจากท่าน

¹ ดูเพิ่มเติมใน Al-Zamakhsharī 1998: 5/ 97; Ibn Kathīr 1999b: 6/481-482

² อัลอัลบานียืนยันจัดว่าเป็นหะดีษที่ศอฮีหฺ (Al-Albānī, 1998b: 2/520)

หญิงอุมม์ สะละมะฮ์ ได้ถามท่านนบี ﷺ ว่า “สตรีละหมาดโดยการสวมใส่เสื้อีร์ (عِزْرَاءُ) และผ้าคลุมศีรษะ (الْحِمَاةُ) โดยไม่ใส่โสร่ง (زِيَّاءُ) ได้หรือไม่?” ท่านนบี ﷺ ตอบว่า “ได้ถ้าหากเสื้อีร์ของนางปกปิดร่างกายและยาวจนปิดสันเท้าทั้งสองข้างของนาง” (Abū Dāwud: 640)¹ และในรายงานของอิมาม มาลิก กล่าวว่าท่านหญิงอาอิชะฮ์เคยละหมาดโดยการสวมใส่เสื้อีร์ (العِزْرَاءُ) และผ้าคลุมศีรษะ (Mālik Ibn Anas: 349)² นอกจากนี้มีรายงานในบุคอรียกเล่าว่าท่านหญิงอาอิชะฮ์เคยให้ยืมเสื้อีร์แก่สาว ๆ ชาวมะดีนะฮ์เพื่อสวมใส่ในวันแต่งงานของพวกนาง (Bukhārī: 2628) จากหะดีษทั้งหมดนี้เข้าใจว่าดิร้อ เป็นเสื้อีร์ชนิดหนึ่งที่ใหญ่สามารถปกปิดทั่วร่างกายและยาวลงมาถึงเท้าทั้งสองข้าง (Zaydān, 1993: 1/193)

ง. อิซาร์ (إِزَارٌ) ซึ่งเดิมหมายถึงการห่อหรือหุ้มบางอย่าง ในที่นี้หมายถึงเครื่องแต่งกายชนิดหนึ่งที่ปกปิดร่างกายมนุษย์ตั้งแต่เอวจรดลงมาล่าง (Savaş, 1991: 204) ซึ่งน่าจะเหมือนกับโสร่งหรือกระโปรงในบ้านเราปัจจุบัน อิซาร์ในสมัยของท่านนบี ﷺ ถือว่าเป็นเครื่องแต่งกายที่เป็นทั้งของผู้หญิงและของผู้ชาย (Bukhārī: 352; Al-Nasā'ī: 285; Ibn Shabbah, 1979: 1/88: 3/957) ท่านนบี ﷺ ได้สั่งห้ามทั้งชายและหญิงสวมใส่อิซาร์ที่ยาวลากดินด้วยความหยิ่งยโส ดังมีรายงานจากอบู สุร็อยเราะฮ์ ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “ในวันกิยามะฮ์ พระองค์อัลลอฮ์จะไม่ทรงทอดพระเนตรชายที่ดึงอิซาร์ของเขาให้ยาวด้วยความหยิ่งยโสโอหัง” (Bukhārī: 5788) สำหรับ อิซาร์ของสตรีนั้นมีรายงานจากท่านหญิงอุมม์ สะละมะฮ์ว่าจะต้องยาวลงมาจากกลางน่องขาอีกหนึ่งคืบหรือไม่เกินหนึ่งศอก (Abū Dāwud: 4117)³ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เปิดเผยเท้าของนาง และในบางกรณีพบว่ามีเสาะหาบียาตบางท่านสวมใส่เสื้อีร์ยาวจนลากดิน (Al-Tirmidhī: 143)⁴

จ. สิริवाल (سِرْوَالٌ) คำว่าสิริवालเดิมเป็นภาษาเปอร์เซีย และถูกนำมาใช้ในภาษาอาหรับ (Ibn Manzūr, n.d.: 3/1999) ซึ่งหมายถึงเครื่องแต่งกายที่ปกปิดร่างกายตั้งแต่สะดือจนถึงหัวเข่า (Dayf, 2004: 428) หรือกางเกงในปัจจุบัน เสาะหาบียาตในสมัยของท่านนบี ﷺ สวมใส่สิริवालเป็นชั้นแรก โดยมีเสื้อีร์ทับอีกชั้นหนึ่ง ดังมีรายงานจากมุญาฮิดเล่าว่า ครั้งหนึ่งมีสตรีคนหนึ่งตกลงมาจากหลัง

¹ อัลอัลบานียืนยันจลยว่าเป็นหะดีษที่ถู้ออิฟ (Al-Albānī, 1998a: 54) ในขณะที่อบู อูสามะฮ์กล่าวว่า เป็นหะดีษเมากูฟ สออีห์ (موقوف صحيح) (Mālik Ibn Anas, 2003: 1/543-544)

² อบู อูสามะฮ์ยืนยันจลยว่าเป็นหะดีษเมากูฟ สออีห์ (Mālik Ibn Anas, 2003: 1/543)

³ อัลอัลบานียืนยันจลยว่าเป็นหะดีษที่สออีห์ (Al-Albānī 1998b: 2/523) และดูคำอธิบายหะดีษเพิ่มเติมใน Ābādī, 2005: 1878

⁴ อัลอัลบานียืนยันจลยว่าเป็นหะดีษสออีห์ (Al-Tirmidhī, n.d.: 45-46)

สัตว์พาหนะ จนผ้าของนางถลกปอกเปิด ท่านนบี ﷺ อยู่ใกล้ๆ กับเหตุการณ์นั้น ท่านนบี ﷺ ได้จึงผินหลังให้แก่นาง ต่อมามีคนบอกว่านางสวมใส่สิริवाल ท่านนบี ﷺ จึงกล่าวว่า “يرحم الله المتسولات” ความว่า ขอให้พระองค์อัลลอฮ์ทรงเมตตาให้แก่สตรีผู้สวมใส่สิริवाल (‘Abd al-Razzāq, 1983: 3/131-132) นอกจากนี้มีรายงานจากท่านอะลี อิบน์ อับดุลิบบิเล่าว่า ครั้งหนึ่งท่านนั่งร่วมวงอยู่กับท่านนบี ﷺ ที่บะกีอ์ (البقيع) ซึ่งเป็นวันที่มีฝนตก ต่อมาสตรีคนหนึ่งจีลาผ่านมาซึ่งปรากฏว่าขาลาเดินไปสะดุดหลุมจนทำให้นางตกลงมาจากลา ท่านนบี ﷺ เห็นเหตุการณ์แล้วหันหน้าไปทางอื่น (เข้าใจว่ากลัวจะเห็นเอาระฮ์ของนาง) ต่อมามีคนกล่าวต่อท่านนบี ﷺ ว่า “ไอ้รสูลลอสุน นางสวมใส่สิริवाल” เมื่อได้ยินดังนั้นท่านนบี ﷺ ก็กล่าวว่า “ขอให้พระเจ้าทรงอภัยโทษแก่สตรีที่สวมใส่สิริवालในหมู่ประชาชาติของฉัน โอ้มนุษย์ทั้งหลาย จงสวมใส่สิริवाल เพราะแท้จริงมันเป็นอาภรณ์ที่ปกปิดเข้าได้มากที่สุด และจงปกป้องสตรีของพวกเขาโดยให้นางสวมใส่สิริवाल เมื่อพวกนางจะออกจากบ้าน” (Ibn ‘Uday, n.d.: 1/412-413; Zaydān, 1993: 3/325) จากรายงานที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า สิริवालหรือกางเกงเป็นเครื่องแต่งกายชนิดหนึ่งที่เสาะหาบียาตสวมใส่ในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ

รายชื่อประเภทเครื่องนุ่งห่มทั้งห้าชนิดที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นเป็นอาภรณ์หลักของบรรดาเสาะหาบียาตในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ การอธิบายถึงลักษณะรูปร่างและวิธีการสวมใส่ที่ชัดเจนของเสื้อผ้าแต่ละชนิดค่อนข้างยากมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเครื่องแต่งกายในสมัยปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะว่าวัฒนธรรมการแต่งกายในแต่ละยุคสมัยมีความแตกต่างกันมาก แต่อย่างไรก็ตามศาสนาอิสลามได้กำหนดเอาระฮ์ (عورة)¹ ของสตรีที่จะต้องปกปิดสิ่งที่พึงสงวนไว้อย่างชัดเจน² ดังนั้นลักษณะเครื่องแต่งกายของสตรีทั้งในเรื่องความหนาบางของเนื้อผ้า ขนาดและความยาวของเสื้อผ้าจะต้องสอดคล้องกับความเป็นเอาระฮ์ของสตรี จากการสำรวจรายงานทางประวัติศาสตร์พบว่าเสาะหาบียาตในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มีการแต่งตัวที่หลากหลาย บางท่านแต่งตัวในลักษณะที่เปิดเผยใบหน้าในขณะที่บางท่านปิดใบหน้าอย่างมิดชิดโดยเฉพาะดวงตาเท่านั้น ซึ่งมีหลักฐานดังต่อไปนี้

¹ เอาระฮ์หมายถึง ส่วนของร่างกายที่รู้สึกอายเมื่อถูกเปิดเผย สำหรับเอาระฮ์ของผู้ชายคือระหว่างสะดือถึงหัวเข่า ส่วนเอาระฮ์ของสตรีที่เป็นไทคือ ร่างกายของนางทั้งหมดยกเว้นใบหน้าและมือทั้งสองข้างจนถึงข้อศอก และสำหรับเอาระฮ์ของสตรีที่เป็นทาส คือ เหมือนกับผู้ชาย (Ibn al-Athir, 1963: 3/318-319)

² นักวิชาการมีทัศนะที่แตกต่างกันในเรื่องขอบเขตของเอาระฮ์ของสตรี สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน Zaydān, 1993: 3/183-195.

ก. กรณีที่ปิดไบหน้า

มีรายงานในมุสนัด อิบุ ดาอูด ได้กล่าวถึงเศาะหาบียะฮ์ท่านหนึ่งซึ่งมีชื่อว่าอุมม์ ก็อลลาด เข้ามาหาท่านนบี ﷺ ในสภาพที่ปิดไบหน้าเพื่อตามหาบุตรชายของนางที่เสียชีวิต (Abū Dāwūd: 2488)¹ และมีรายงานจากนางฟาฏิมะฮ์ บินต์ อัลมุนชิรกล่าวว่า พวกเราได้ปิดไบหน้าของพวกเราในช่วงที่ถืออิหฺรอม ซึ่งในขณะนั้นนางอัสม่า บินต์ อิบุ บักร์ก็อยู่ร่วมกับเราด้วย (Mālik Ibn Anas: 787)² นอกจากนี้ท่านนบี ﷺ ได้สั่งห้ามให้สตรีปิดหน้าและใส่ถุงมือในขณะที่ถืออิหฺรอมทั้งในช่วงพิธีการทำฮัจญ์หรืออุมเราะฮ์ (Bukhārī: 1838) ซึ่งจากหะดีษบทนี้ทำให้เข้าใจว่าในสังคมสมัยของท่านนบี ﷺ มีเศาะหาบียะฮ์จำนวนหนึ่งที่สวมใส่ผ้าคลุมที่ปิดไบหน้าเป็นปกติวิสัย ท่านนบี ﷺ จึงได้สั่งห้ามพวกนางไม่ให้ปิดไบหน้าเฉพาะในช่วงถืออิหฺรอม ถ้าหากในสมัยของท่านนบี ﷺ ไม่มีสตรีท่านใดปิดไบหน้าเลย ท่านนบี ﷺ ก็ไม่จำเป็นต้องออกคำสั่งห้ามในเรื่องนี้ นอกจากนี้พบในรายงานของอิบนุ อัลญะฮิษว่า นางอุมม์ กัลญุม บินต์ อุคบะฮ์ เข้าไปหาท่านหญิงอุมม์ สะละมะฮ์ในสภาพที่ปิดไบหน้าจนท่านหญิงอุมม์ สะละมะฮ์จำนางไม่ได้ (Ibn al-Jawzī, 1985: 2/56)

ข. กรณีเปิดเผยไบหน้า

มีหะดีษในศอฮีหฺมุสลิมซึ่งรายงานโดยญาบิร อิบนุ अबดุลลอฮฺว่า ครั้งหนึ่งท่านได้ร่วมละหมาดอีดกับท่านนบี ﷺ หลังจากละหมาดเสร็จ ท่านนบี ﷺ ลุกขึ้นอ่านคฺุฎบะฮ์ หลังจากนั้นท่านนบี ﷺ เดินไปยังแถวของบรรดาศาสนี และได้แสดงธรรมสั่งสอนพวกนางโดยกล่าวในตอนหนึ่งว่า “พวกเจ้าทั้งหลายจงบริจาคนั้น แท้จริงพวกเจ้าส่วนมากจะเป็นไม้ฟืนของไฟนรก” มีสตรีคนหนึ่งลุกขึ้นมาในสภาพที่สีหน้าของนางเปลี่ยน พร้อมกับถามว่า “ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น โอ้อิสลาม ลุลลอฮฺ” .... (Muslim 8/4) ผู้รายงานหะดีษคือญาบิร อิบนุ अबดุลลอฮฺได้สังเกตเห็นไบหน้าของเศาะหาบียะฮ์ท่านนี้เปลี่ยนสี ซึ่งในคำตอบของหะดีษใช้สำนวนว่า “سَفَاءُ الْخَدَّيْنِ” หมายถึงแก้มทั้งสองข้างของนางเปลี่ยนสีจากการได้ยินคำพูดที่น่ากลัวของท่านนบี ﷺ ซึ่งเราสามารถเข้าใจได้อย่างชัดเจนว่าเศาะหาบียะฮ์ท่านนี้ไม่ได้ปิดไบหน้า จนญาบิร อิบนุ अबดุลลอฮฺสามารถสังเกตเห็นไบหน้าของนางได้

นอกจากนี้ยังมีรายงานจาก अबดุลลอฮฺ อิบนุ अबباسเล่าว่า มีสตรีที่โง่เง่าคนหนึ่งจากเผ่าค็อยฮัม (حِمْيَر) เข้ามาหาท่านนบี ﷺ เพื่อจะถามปัญหาเรื่องศาสนา ซึ่งในช่วงนั้นอัลฟุฎล อิบนุ अबบาสอยู่ร่วมกับท่านนบี ﷺ ด้วย อัลฟุฎลก็เป็นชายที่รูปร่างหน้าตาดีคนหนึ่ง อัลฟุฎลได้มองดูนาง

¹ อัลอัลบานียฺวินิจฉัยว่าเป็นหะดีษฏออิฟ (Al-Albānī, 1998a: 192)

² อิบุ อุสมะฮ์วินิจฉัยว่าเป็นหะดีษเมากูฟ ศอฮีหฺ (موقوف صحيح) (Mālik Ibn Anas, 2003: 2/409)

ด้วยความตะลึงถึงความงามของนาง¹ ท่านนบี ﷺ สังเกตเห็นพฤติกรรมของอัลฟุฎล์ จึงเอามือจับที่คางของอัลฟุฎล์แล้วหันหัวไปทางอื่นเพื่อไม่ให้จ้องดูนาง สตรีที่มีโฉมงามผู้นั้นได้ถามท่านนบี ﷺ โดยกล่าวว่า “*ไอ้รูดุลลอฮฺ พระองค์อัลลอฮฺ ได้ทรงกำหนดให้บ่าวของพระองค์ประกอบพิธีฮัจญ์ แต่บิดาของดิฉันมีอายุมากแล้ว และไม่สามารถที่จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ได้ ดิฉันจะทำฮัจญ์แทนให้บิดาของดิฉันได้หรือไม่?*” ท่านนบี ﷺ ตอบว่า “*ได้*” (Bukhārī: 6228) จากหะดีษนี้จะเห็นว่าผู้รายงานหะดีษบอกว่าสตรีที่งาม ซึ่งในฉบับภาษาอาหรับใช้สำนวนว่า “*امرأة وضيئة*” และอัลฟุฎล์ตะลึงในความงามของนาง ซึ่งในฉบับทหะดีษใช้สำนวนว่า “*وأعجبه حسنها*” ดังนั้นจากตัวบทหะดีษนี้สามารถเข้าใจได้อย่างชัดเจนว่านางไม่ได้ปกปิดใบหน้า จึงทำให้อัลฟุฎล์สามารถสังเกตเห็นถึงความงามของนางจากใบหน้าได้

อิบนุ อับด์ ร็อบบิฮ์ ได้อ้างรายงานจากอัลฮัษมะอียะ (الأصمعي) กล่าวว่า อุมร์ อิบนุ อัลค็อฏฏอบเห็นร่องรอยความโสกเศร้าบนใบหน้าของนางอัลคันสาอ์ และได้ถามนางว่า “*ไอ้นางคันสาอ์ อะไรทำให้ใบหน้าของเธอมีร่องรอยโสกเศร้าเช่นนี้?*” นางตอบว่า “*เกิดจากการที่ดิฉันร้องไห้เป็นเวลานานแก่พี่น้องของดิฉัน....*” (Ibn ‘Abd Rabbih, 1983: 3/222) จากรายงานนี้เห็นได้ว่าท่านอุมร์ได้พูดคุยกับนางคันสาอ์ซึ่งเป็นเสาะหาบิยะฮ์นักกีท่านหนึ่งโดยที่นางไม่ได้ปกปิดใบหน้าจนอุมร์สามารถเห็นร่องรอยความโสกเศร้าบนใบหน้าของนางได้ และพบรายงานอีกว่านางอาอิชะฮ์ บินต์ กุอลหะฮ์ อิบนุ อุบัยดิลลาฮ์² ซึ่งเป็นลูกศิษย์ท่านหนึ่งของท่านหญิงอาอิชะฮ์สวามิเส้าคลุมโดยไม่ปิดใบหน้า จนสามีของนางคือมุศอับ อิบนุ อัลซุบัยรฺไม่พอใจ แต่นางก็ยืนยันในความถูกต้องของนาง (Al-Aṣṣfahānī, 2008: 11/122)

จากรายงานที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่าการแต่งกายของเสาะหาบิยะฮ์ในสมัยของท่านนบี ﷺ มีทั้งที่ปิดใบหน้าและที่เปิดเผยใบหน้าซึ่งทั้งสองลักษณะไม่ปรากฏข้อตำหนิหรือการสั่งห้ามจากท่านนบี ﷺ แต่อย่างใด สำหรับลักษณะข้อห้ามบางประการที่เกี่ยวกับเสื้อผ้าของสตรีที่ปรากฏในหะดีษเช่น จะต้องไม่รัดรูปจนเกินไป (Ibn Ḥanbal: 21786)³ ไม่ดึงดูคความสนใจแก่ผู้พบเห็น (Abū Dāwūd: 4029)⁴ จะต้องไม่เหมือนกับเสื้อผ้าผู้ชาย (Abū Dāwūd: 4098)¹ และจะต้องไม่บางเกินไปดัง

¹ ในตัวบทหะดีษอื่นเล่าว่านางก็จ้องมองดูอัลฟุฎล์ด้วย (Bukhārī: 1855)

² มารดาของนางคือ อุมม์ กัลหุุม บินต์ อบี บักร์ อัลศิดดีก ซามิคนแรกของนางคือ อับดุลลอฮฺ อิบนุ อับดุลเราะห์มาน อิบนุ อุบัยรฺ อัลศิดดีก ต่อมานางได้แต่งงานกับมุศอับ อิบนุ อัลซุบัยรฺ เมื่อมุศอับ เสียชีวิตนางได้แต่งงานอุมร์ อิบนุ อุบัยดิลลาฮฺ (Ibn Sa‘d, 1990, Vol,VIII, 341) นางมีศักดิ์เป็นหลานของท่านหญิงอาอิชะฮ์

³ ซุอัยบ์ อัลฮัษนะฮฺและคณะวินิจฉัยว่าน่าจะเป็นหะดีษหะสัน (Ibn Ḥanbal, 2001: 36/120)

⁴ อัลอัลบานีย์วินิจฉัยว่าเป็นหะดีษหะสัน (Al-Albānī, 1998b: 2/503)

มีรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์กล่าวว่า วันหนึ่งนางอัสมาอ์ บินต์ อุมุ บักร์ เข้าพบท่านรสูลุลลอฮ์ ﷺ โดยที่นางสวมใส่เสื้อผ้าบาง ท่านรสูลุลลอฮ์ ﷺ จึงหันหน้าไปทางอื่นพร้อมกับกล่าวว่า “โอ้อัสมาอ์ สตรีเมื่อเข้าสู่วัยมีประจำเดือนแล้ว (หมายถึงบรรลุนิติภาวะแล้ว) ไม่นอนุญาตให้นางเปิดเผยร่างกายส่วนต่างๆ ของนางยกเว้นอันนี้และอันนี้” ท่านนบี ﷺ ได้ให้สัญลักษณ์ที่ใบหน้าและฝ่ามือ (Abū Dāwūd: 4104)² และหลังจากนั้นต่อมาอัลมุหนิร อิบน์ อัลซุบัยร์ ได้นำเสื้อผ้าที่เนือบงจากประเทศอิรักมาเป็นของฝากให้แก่นางอัสมาอ์ แต่นางได้ปฏิเสธที่จะรับและได้ส่งฝ้ายดังกล่าวคืนให้แก่อัลมุหนิร จนกระทั่งอัลมุหนิร ไปซื้อฝ้ายใหม่ที่มีเนื้อฝ้ายหนากว่าให้แก่นาง นางจึงรับฝ้ายดังกล่าว นั้น (Ibn Sa‘d, 1990: 7/199) จากหะดีษบทนี้นอกจากห้ามไม่ให้สตรีใส่เสื้อผ้าที่บางจนสามารถเห็นสีผิวแล้ว ยังเป็นหลักฐานสนับสนุนว่าใบหน้าและฝ่ามือไม่ใช่เป็นเอวาระฮ์ของสตรีอีกด้วย³

กล่าวโดยสรุปแล้ว แม้ว่าเครื่องนุ่งห่มหรือเสื้อผ้าของเสาะหาบียาตในสมัยของท่านนบี ﷺ ได้รับการสืบทอดจากวัฒนธรรมอาหรับก่อนอิสลาม แต่บรรดาเสาะหาบียาตมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและปรับแต่งเสื้อผ้าดังกล่าวให้สอดคล้องกับหลักการอิสลามที่สามารถปกปิดเอวาระฮ์ของพวกนางและเหมาะสมกับความเป็นสตรีมุสลิมอย่างสมดุล⁴ ดังปรากฏในหะดีษศอฮีหฺบุคอรีฮ์ ว่าเมื่อโองการที่เกี่ยวกับคิมาร์หรือการคลุมศีรษะถูกประทานลงมาบรรดาเสาะหาบียาตต่างก็ไม่รีรอที่จะรีอเสื้อผ้าที่มีอยู่เดิมและพากันตัดเย็บใหม่ให้สอดคล้องกับคำบัญชาของอัลกุรอาน (Bukhārī: 4758, 4759)

2) การเสริมความงาม

การเสริมความงามในภาษาอาหรับเรียกว่าอัลซินะฮ์ (الزينة) หมายถึงสิ่งที่นำมาประดับให้เกิดความสวยงาม (Ibn Manzūr, n.d.: 3/1903) ในคัมภีร์อัลกุรอานได้กล่าวถึงคำนี้ไว้ในหลาย

¹ อัลอัลบานียฺวินิจฉัยว่าเป็นหะดีษศอฮีหฺ (Al-Albānī, 1998b: 2/519)

² อัลอัลบานียฺวินิจฉัยว่าเป็นหะดีษที่ศอฮีหฺ (Al-Albānī, 1998b: 2/520).

³ อัลอัลบานียฺได้รวบรวมหะดีษศอฮีหฺจำนวน 13 บทที่เป็นหลักฐานบ่งบอกว่าใบหน้าและฝ่ามือของสตรีไม่ใช่เป็นเอวาระฮ์ ดูรายละเอียดใน Abū Mālik, 2007: 216-221.

⁴ อัลอัลบานียฺได้รวบรวมกรอบกว้างๆ ของการแต่งกายของสตรีมุสลิมตามหลักชะรีอะฮ์ของอิสลามไว้ 8 ประการ ดังนี้ คือ 1) จะต้องปกปิดส่วนต่างๆ ของร่างกายยกเว้นที่ได้รับอนุญาตให้เปิดเผยได้ คือใบหน้าและฝ่ามือ 2) เสื้อผ้าที่ไม่มีเครื่องประดับที่ดึงดูดเพศตรงข้าม 3) มีความหนาพอที่จะไม่เห็นสีผิว 4) ไม่รัดรูป 5) ไม่มีกลิ่นหอม 6) ไม่เหมือนกับเครื่องแต่งกายของเพศชาย 7) ไม่เหมือนเครื่องแต่งกายของสตรีผู้ปฏิเสธ และ 8) ไม่โดดเด่นดึงดูดสายตาผู้พบเห็น (Abū Mālik, 2007: 207-266)

โองการ¹ การเสริมความงามหรือเครื่องประดับนั้นมีทั้งที่เกิดขึ้นในตัวของมันเอง² และที่นำมาประดับจากภายนอก³ นอกจากนี้อัลกุรอานใช้คำว่าอัลซินะฮ์หรือความงามทั้งในความหมายที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม⁴ อิบน์ คัยมียะฮ์กล่าวว่า ความงามของสตรีมีสองประเภท คือประเภทที่เปิดเผยและไม่เปิดเผย ส่วนที่เปิดเผยนั้นบรรดาอุลามาอ์มีทัศนะที่แตกต่างกัน อิบน์ มัสอูดกล่าวว่า หมายถึงเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มของสตรี ในขณะที่อิบน์ อับบาสกล่าวว่า หมายถึงสิ่งที่อยู่บนใบหน้าและสองมือของสตรี เช่น ผงแร่ดำที่ทาบริเวณขอบตาหรือแหวนที่ใส่ไว้ที่นิ้วมือ เป็นต้น (Ibn Taymiyah, 1983: 32) อัลรอซัย ได้ให้ความหมายซินะฮ์ที่ปรากฏในอัลกุรอานสุเราะฮ์อัลอะฮ์รอฟ โองการที่ 32 ไว้สองประการ คือ 1) หมายถึงเสื้อผ้าที่ปกปิดเอวาระฮ์ 2) หมายถึงสิ่งที่ทำให้เกิดความสวยงามทุกชนิด ซึ่งรวมถึงการทำให้ร่างกายดูงาม โดยวิธีการต่างๆ การสวมใส่รองเท้าและเครื่องประดับต่างๆ (Al-Rāzi, 1981: 14/67) กล่าวโดยสรุปแล้วการเสริมความงามของสตรีครอบคลุมใน 3 เรื่องดังนี้ คือ 1) เสื้อผ้าอาภรณ์ของพวกนาง 2) การเสริมสวยตกแต่งเรือนร่างให้สวยงามโดยใช้วัสดุต่างๆ เช่น การใช้เครื่องสำอางบนใบหน้า การใส่ผงแร่ดำที่ขอบตา การข้อมสีผมด้วยต้นเทียน และการใช้ต้นเทียนทาที่มือและเท้า เป็นต้น 3) เครื่องประดับอื่นๆ เช่น สร้อยคอ กำไลมือ กำไลเท้า เป็นต้น

โดยทั่วไปแล้วการเสริมความงามทุกชนิดเป็นที่อนุมัติในอิสลามเว้นแต่มีหลักฐานสั่งห้ามไว้อย่างชัดเจน (Al-Rāzi, 1981: 14/67) และอิสลามเป็นศาสนาที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ ไม่มีบทบัญญัติใดของอิสลามที่ขัดกับธรรมชาติอันบริสุทธิ์ของมนุษย์ และธรรมชาติของสตรีทุกคนมีความหลงใหลและปรารถนาในความสวยงาม ด้วยเหตุนี้อิสลามจึงอนุญาตให้สตรีเสริมความงามหรือใช้เครื่องประดับได้เพื่อสนองตอบธรรมชาติอันบริสุทธิ์ของพวกนาง แม้ว่าเครื่องประดับและความงามมีความแตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย แต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือปรารถนาที่จะให้เกิดความสวยงาม ดังนั้นอิสลามจึงไม่ขัดขวางความปรารถนาอันเป็นธรรมชาติของสตรี แต่อิสลามได้วาง

¹ ซึ่งแต่ละ โองการสื่อความหมายที่แตกต่างกัน ในบางโองการหมายถึงสิ่งที่สวยงามแพริศแล้ว ดังปรากฏในสุเราะฮ์ที่ 18 อัลกะฮ์ฟ โองการที่ 7 และ 46 และในบางโองการหมายถึงสิ่งที่ดึงดูดสายตาผู้คนให้อยากดู ดังเช่นในสุเราะฮ์ที่ 15 อัลฮัจร์ โองการที่ 16 และสุเราะฮ์ที่ 50 ก็อฟ โองการที่ 6 ในขณะที่บางโองการหมายถึงสิ่งที่ทำให้ดูดี โดยการซ่อนเร้นหรือปิดบังในส่วนที่ไม่ดีไว้ ดังปรากฏในสุเราะฮ์ที่ 6 อัลอันอาม โองการที่ 122 สุเราะฮ์ที่ 8 อัลอินฟาล โองการที่ 48 และสุเราะฮ์ที่ 9 โองการที่ 37

² ดูอัลกุรอานสุเราะฮ์ที่ 10 ยูनुส โองการที่ 24 ; สุเราะฮ์ที่ 37 อัลฮัจร์ โองการที่ 7

³ ดูอัลกุรอานสุเราะฮ์ที่ 7 อัลอะฮ์รอฟ โองการที่ 31; สุเราะฮ์ที่ 24 อัลนูร โองการที่ 31

⁴ ดูอัลกุรอานสุเราะฮ์ที่ 50 ก็อฟ โองการที่ 6; สุเราะฮ์ที่ 48 อัลฟัดห์ โองการที่ 12 ; สุเราะฮ์ที่ 49 อัลหุญร็อด โองการที่ 7

กรอบไว้เพื่อให้ความปรารถนาดังกล่าวนี้ไม่ฟุ้งเฟ้อไร้ความสมดุลและมุ่งสู่แก่ชายผู้ที่เป็นคู่ชีวิตของพวกนาง (Qutub, 2003: 2512)

ศาสนาอิสลามส่งเสริมให้สตรีที่มีสามีแล้วให้ทำการเสริมความงามได้ ดังมีรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าว่า ภรรยาของอุษมาน อิบน์ มัศอูนเป็นคนชอบแต่งตัวโดยการทาสีที่มือและเท้าด้วยดินเทียนและใช้น้ำหอม วันหนึ่งนางเข้าไปหาท่านหญิงอาอิชะฮ์ในสภาพที่ไม่ได้แต่งตัวอะไรเลยซึ่งแตกต่างกับที่เคยเป็น ท่านหญิงอาอิชะฮ์จึงได้ถามนางว่า “สามีของนางอยู่บ้านหรือไม่” นางตอบว่า “ถึงเขาอยู่บ้านก็เหมือนกับไม่อยู่” ท่านหญิงอาอิชะฮ์ถามอีกว่า “ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น” นางตอบว่า “อุษมาน ได้สละในเรื่องทางโลกแล้วและไม่ปรารถนาในเรื่องผู้หญิง” เมื่อท่านนบี ﷺ กลับมาบ้านท่านหญิงอาอิชะฮ์ได้เล่าเรื่องนี้ให้ท่านนบี ﷺ ฟัง ท่านนบี ﷺ จึงไปหาท่านอุษมานพร้อมบอกว่า “โอ้อุษมาน คุณได้ศรัทธาในสิ่งที่พวกเราได้ศรัทธาหรือไม่?” อุษมานตอบว่า “แน่นอน โอ้อิสลามของอัลลอฮ์” ท่านนบี ﷺ กล่าวอีกว่า “ถ้าอย่างนั้น จงยึดมั่นปฏิบัติตามแบบอย่างของฉัน” (Ibn Hanbal: 24753)¹

จากการสำรวจรายงานทางประวัติศาสตร์พบว่าเสาะหาปิยาดในสมัยของท่านนบี ﷺ มีการเสริมความงามด้วยเครื่องประดับชนิดต่างๆ อย่างหลากหลาย ทั้งที่ทำมาจากทองคำและเงิน มีรายงานว่าครั้งหนึ่งท่านนบี ﷺ ได้ออกไปเพื่อทำการละหมาดอีด หลังจากละหมาดเสร็จท่านนบี ﷺ ลูกขึ้นอ่านกุญบะฮ์ แล้วท่านนบี ﷺ ได้เดินไปยังแถวกลุ่มสตรี ซึ่งมีบิลาลเดินตามด้วย ท่านนบี ﷺ ได้เทศนาธรรมให้แก่กลุ่มสตรีและกำชับให้พวกนางบริจาทาน พวกนางจึงพากันถอดกำไลมือ สร้อยคอ (Bukhārī: 1431) และตุ้มหู (Bukhārī: 5883) ตลอดจนแหวนประเภทต่างๆ ออกมาบริจาทให้แก่ท่านนบี ﷺ โดยรวมไว้ในเสื้อของบิลาล (Bukhārī: 5880) นอกจากนี้มีรายงานจากอัลกอสิม อิบน์ มุหัมมัด กล่าวยืนยันว่าได้เห็นท่านหญิงอาอิชะฮ์สวมใส่เสื้อผ้าที่มีสีและแหวนทอง (Ibn Hajar, 2005a: 13/377)

นอกจากเครื่องประดับที่กล่าวมาแล้ว ศาสนาอิสลามยังส่งเสริมให้สตรีใช้ดินเทียนทาที่มือและเล็บเพื่อความสวยงาม มีรายงานว่าท่านนบี ﷺ รังเกียจสตรีที่มีมือของนางไร้ร่องรอยสีดินเทียน (Al-Bayhaqī, 2003: 7/509) มีรายงานจากอิกริมะฮ์เล่าว่า ท่านหญิงอาอิชะฮ์และบรรดาภรรยาของท่านนบี ﷺ เคยทาสีมือด้วยดินเทียนในขณะที่ครองอิหม่ามอยู่ (Ibn Qudāmah, 1997: 5/161) มีรายงานอีกว่า หลังจากกองทัพอิสลามได้พิชิตนครมักกะฮ์ได้สำเร็จแล้ว นางฮินด์ บินต์ อุดบะฮ์ซึ่งเป็นภรรยาของ อับู สุฟยาน ได้เข้าไปหาท่านนบี ﷺ เพื่อที่จะให้การสตัยบบันต่อท่านนบี ﷺ แต่

¹ ซุอัยบ์ อัลอิรนะวูดและคณะวินิจฉัยว่าเป็นหะดีษศอฮีหฺ ลิฆัยริส (صحیح لغیر) (Ibn Hanbal, 2001: 41/273) ดูเพิ่มเติมในมุสนัด ของอบู ดาวูด หะดีษเลขที่ 1369 และในมุศอนนิฟของอับดุลรอซาก หะดีษเลขที่ 10375

ท่านนบี ﷺ ปฏิเสธพร้อมกับสั่งให้นางทาสีมือทั้งสองข้างของนางด้วยดินเทียนก่อน เพราะมือที่ไร้
 สีดั้นเทียนนั้นเสมือนมือของสัตว์ร้าย (Abū Dāwud: 4165¹; Ābādī, 2005: 1896) นอกจากนี้มี
 รายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าว่า มีสตรีคนหนึ่งยื่นหนังสือฉบับหนึ่งผ่านมานำไปยังท่านนบี ﷺ
 และท่านนบี ﷺ รับหนังสือฉบับนั้นพร้อมกับกล่าวว่า “ฉันไม่ทราบว่ามือที่ยื่นหนังสือฉบับนี้เป็นมือของ
 ผู้ชายหรือมือของผู้หญิง” ผู้หญิงคนนั้นตอบว่า “มือของผู้หญิง” ท่านนบี ﷺ จึงกล่าวว่า “หากคุณ
 เป็นผู้หญิงจงทาสีเล็บมือของคุณด้วยดินเทียน” (Abū Dāwud: 4166;² Al-Nasā’i: 5089)³

นอกจากการทาสีเล็บและมือแล้วยังพบรายงานว่ามิเศาะหาบียะฮ์บางท่านในยุคสมัยของท่าน
 ท่านนบี ﷺ ใช้สมุนไพรบางอย่างทาบนใบหน้า (Al-Tirmidhī: 139)⁴ อีกทั้งมีการถอนขนบน
 ใบหน้าเพื่อสวยงามอีกด้วย ดังมีสตรีคนหนึ่งเข้าไปถามท่านนหญิงอาอิชะฮ์ในเรื่องนี้โดยกล่าวว่า
 “โอ้มารดาผู้สรรททา! ใบหน้าของดิฉันมีขนมาก หากดิฉันถอนมันเพื่อให้เกิดความสวยงามแก่สามี
 ดิฉันได้หรือไม่?” ท่านหญิงอาอิชะฮ์ได้ตอบอนุญาตให้นางกระทำได้ (‘Abd al-Razzāq, 1983:
 3/146)

นอกจากนี้ท่านนบี ﷺ ยังส่งเสริมให้มีการข้อมผมหงอก โดยที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า
 “พวกเจ้าจงข้อมผมหงอก และอย่าทำให้เหมือนกับพวกยิว” (Al-Nasā’i: 5074)⁵ และท่านนบี ﷺ ได้
 กล่าวอีกว่า “แท้จริงชาวยิวและคริสต์นั้นไม่ข้อมผมหงอก พวกเจ้าจงปฏิบัติตรงกันข้ามกับพวกเขา”
 (Al-Nasā’i: 5072)⁶ ในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มีสตรีที่ใช้ดินเทียนในการข้อมผมหงอก ดังมีรายงาน
 จากนางกะริมะฮ์ บินต์ ฮูมาม เล่าว่ามีสตรีคนหนึ่งเข้าไปหาท่านหญิงอาอิชะฮ์และถามเกี่ยวกับการข้อม
 ผมด้วยดินเทียน ท่านหญิงอาอิชะฮ์ตอบว่า “สามารถกระทำได้ แต่ฉันไม่ชอบมัน และท่านนบี ﷺ
 เองก็ไม่ชอบกลิ่นของมัน” (Al-Nasā’i: 5090; Abū Dāwud: 4164)⁷ ในอดีตสตรีให้ความสำคัญใน
 การดูแลและทำความสะอาดเส้นผมเป็นอย่างมากตามศักราชที่มีอยู่ในเวลานั้น เครื่องสำอางที่ใช้
 ในการทำความสะอาดผมในสมัยนั้นประกอบด้วย ดินโคลน (الطين) ฟีชสมุนไพร อุซนนาน (الأشنان)

¹ อัลอัลบานียืนยันจลัฎว่าเป็นหะดีษที่ฏออิฟ (Al-Albānī, 1998a: 337)

² อัลอัลบานียืนยันจลัฎว่าเป็นหะดีษที่หะสัน (Al-Albānī, 1998b: 3/536)

³ อัลอัลบานียืนยันจลัฎว่าเป็นหะดีษศอฮีหฺ (Al-Albānī, 1998d: 3/366-367)

⁴ ในตัวบทหะดีษใช้สำนวนว่า “...كَفَّ مِنْ الْكَلْفِ...” อัลอัลบานียืนยันจลัฎว่าเป็นหะดีษหะ
 สัน ศอฮีหฺ (Al-Tirmidhī, n.d.: 44)

⁵ อัลอัลบานียืนยันจลัฎว่าเป็นหะดีษศอฮีหฺ (Al-Albānī, 1998d: 3/364)

⁶ อัลอัลบานียืนยันจลัฎว่าเป็นหะดีษศอฮีหฺ (Al-Albānī, 1998d: 3/363)

⁷ อัลอัลบานียืนยันจลัฎว่าเป็นหะดีษฏออิฟ (Al-Albānī, 1998a: 337)

และสมุนไพรรักคือภูมิย (الخطمي) เป็นต้น และสำหรับสตรีที่มีฐานะมักใช้น้ำหอมเป็นส่วนประกอบด้วย (‘Alī, 1993: 4/622) นอกจากนี้ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญในการจัดเส้นผมแล้ว ในรายงานพบว่าเสาะหาบียาตในสมัยของท่านนบี ﷺ รู้จักใช้กระจกเงาในการแต่งตัวอีกด้วย (Mālik Ibn Anas: 1673)¹

การใช้ผงแร่ในการทาที่ขอบตาหรือในภาษาอาหรับเรียกว่า อัลกุหล (الكحل) ก็เป็นวิธีการเสริมสวยอีกประการหนึ่งที่บรรดาเสาะหาบียาตในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ ใช้ แม้ว่าอัลกุหลใช้เพื่อประโยชน์ต่อสุขภาพตา (Al-Nasā’i: 5113)² แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าเป็นการเพิ่มความสวยงามอีกประการหนึ่ง มีรายงานจากอุมม์ อะฎิยะฮ์กล่าวว่า ในช่วงที่สตรีไว้ทุกข์ต่อการเสียชีวิตของสามีนั้น ไม่นอนุญาตให้พวกนางทาผงขอบตา ใช้น้ำหอม และสวมใส่เสื้อผ้าที่สวยงาม (Bukhārī: 5341) ซึ่งจากหะดีษอุมม์ อะฎิยะฮ์นี้สามารถเข้าใจได้ว่าในภาวะปกติมีเสาะหาบียาตที่ใช้ผงแร่ทาที่ขอบตาเพื่อความสวยงาม

นอกจากนี้พบรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ที่กล่าวถึงการโภชนาการของสตรีที่ไม่ทำให้พวกนางเพิ่มน้ำหนักมากขึ้น (Al-Ṭabarī, 1968: 2/611) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเสาะหาบียาตในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ ให้ความสำคัญในการดูแลหุ่นตัวเองให้ดูดีสวยงามและไม่อ้วนจนเกินไป

จากรายงานที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่าเสาะหาบียาตในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมเสริมความงามอันเป็นธรรมชาติอันบริสุทธิ์ของสตรี พร้อมกับพัฒนาและปรับแต่งให้สอดคล้องกับบทบัญญัติอิสลามอย่างสมดุลภายใต้กรอบชะรีอะฮ์ดังต่อไปนี้

1. การเสริมความงามหรือใช้เครื่องประดับที่ไม่ขัดกับคำสั่งห้ามของชะรีอะฮ์อย่างชัดเจน
2. ไม่มีเจตนาที่จะให้เหมือนสตรีผู้ปฏิเสธ (Abū Dāwūd: 4031)³
3. ไม่ใช่เป็นความงามหรือเครื่องประดับของบุรุษหรือให้เหมือนบุรุษ (Bukhārī: 5885)
4. ไม่เป็นการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่พระองค์ทรงสร้าง และไม่ผิดแผกจากความเป็นธรรมชาติ (Bukhārī: 5931)
5. ไม่เป็นการฟุ่มเฟือย (Bukhārī: 5975)
6. ไม่เป็นการเสียเวลาโดยไร้เหตุ (Al-Tirmidhī: 2417)⁴
7. ไม่เกิดอันตรายต่อร่างกายและสุขภาพ (Ibn Mājah: 2340)¹

¹ อูซามะฮ์ฮ์วินิจัยว่าเป็นหะดีษเมาฎูฟ ศอฮีหฺ (Mālik Ibn Anas, 2003: 4/161)

² อัลอัลบานีย์วินิจัยว่าเป็นหะดีษหะสัน (Al-Albānī, 1998b: 2/504)

³ อัลอัลบานีย์วินิจัยว่าเป็นหะดีษหะสัน ศอฮีหฺ (Abū Dāwūd, 1424: 721).

⁴ อัลอัลบานีย์วินิจัยว่าเป็นหะดีษศอฮีหฺ (Al-Tirmidhī, n.d.: 544)

8. ไม่มีส่วนผสมที่เป็นสิ่งสกปรกหรือสิ่งต้องห้าม (Bukhārī: 2236)
9. ในกรณีที่จะออกนอกบ้านเครื่องสำอางหรือเครื่องประดับนั้นจะต้องไม่มีกลิ่นหอม (Al-Tirmidhī: 2786, 2787)²
10. การแต่งตัวหรือเสริมสวยนั้นเพื่อคู่สมรสเป็นอันดับแรก หรือแก่บุคคลที่สามารถเปิดเผยความงามได้ ตามที่ปรากฏในอัลกุรอาน สุเราะฮ์ที่ 24 อัลนุร โองการที่ 31

4.3.2 วัฒนธรรมสันตนาการ

ในการศึกษาบทบาทด้านวัฒนธรรมสันตนาการของเศาะหาบียาตในสมัยของท่านนบี ﷺ ผู้วิจัยได้แบ่งสันตนาการของเศาะหาบียาตออกเป็น 2 ประเด็นใหญ่ๆ คือ 1) การร้องเพลง 2) การละเล่น³ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) การร้องเพลง

การร้องรำทำเพลงเป็นศิลปะการบันเทิงชนิดหนึ่งที่มีอยู่ในทุกเชื้อชาติของมนุษย์ ชาวอาหรับก่อนอิสลามรู้จักการใช้สุนทรียภาพของเสียงเพลงในการบันเทิงเป็นเวลานานแล้ว⁴ ศิลปะการร้องเพลงของชาวอาหรับมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการขับลำนำบทกวี (‘Alī, 1993: 5/106) สตรีชาวอาหรับก่อนอิสลามมีบทบาทสำคัญในการใช้ศิลปะการร้องเพลงเพื่อความบันเทิงแก่สังคมในงานต่างๆ เช่น งานแต่งงาน งานมหรสพและงานวันตรุษ ตลอดจนในสถานที่รื่นเริง สถานที่ดื่มเหล้าหรือสถานที่พบปะสังสรรค์ต่างๆ พวกนางหลายคนที่มีชื่อเสียงด้วยอาชีพเป็นศิลปินนักร้อง (Savaş, 1991: 26)

หลังจากเข้าสู่ยุคอิสลามแล้วบทบาทของสตรีในการร้องเพลงเพื่อความบันเทิงในโอกาสต่างๆ ยังปรากฏให้เห็นในรายงานต่างๆ ทั้งในตำราประวัติศาสตร์และในตำราหะดีษ ในศออีหับุคอรีย์เล่าว่าครั้งหนึ่งในวันอีด ท่านนบี ﷺ เข้ามาหาท่านหญิงอาอิชะฮ์ซึ่งในขณะนั้นมีเด็กสาวสองคน

¹ อัลอัลบานีย์วินิจฉัยว่าเป็นหะดีษศออีห์ (Al-Albānī, 1997b: 2/258)

² อัลอัลบานีย์วินิจฉัยว่าหะดีษเลขที่ 2786 เป็นหะดีษหะสันและหะดีษเลขที่ 2787 เป็นหะดีษศออีห์ (Al-Tirmidhī, n.d.: 625)

³ ในการแบ่งนี้ผู้วิจัยใช้กรอบจากหะดีษที่รายงานโดยอัลมูฏออลิบ อิบน์ อับดุลลอฮ์ จากท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “اللَّهُمَّ غَلْظَةُ دِينِكُمْ فِي الْعَبَا، فَإِنِّي أُرِي أَن يُرَى فِي دِينِكُمْ غَلْظَةُ” (Al-Bayhaqī, 2003a: 8/486)

⁴ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิวัฒนาการศิลปะการร้องเพลงของชาวอาหรับใน Ibn Khaldūn, 2005: 2/324-331

⁵ ด้วยบทหะดีษภาษาอาหรับใช้คำว่า “حاربان” ซึ่งอิบน์ อัลกัอยิมอธิบายว่าเป็นเด็กสาวที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ (Ibn Qayyim Al-Jawziyah, 1432: 452)

กำลังตีกลองร้องเพลงเกี่ยวกับเหตุการณ์สงครามบูอาฮ¹ อย่างสนุกสนานต่อหน้าท่านหญิงอาอิชะฮ์ ท่านนบี ﷺ เข้าไปในบ้านและเอนกายอยู่บนที่นอนโดยหันหน้าไปทางอื่น ต่อมาอบู บักร์เข้ามาหาท่านนบี ﷺ และเห็นเหตุการณ์ดังกล่าวจึงกล่าวตำหนิต่านหญิงอาอิชะฮ์โดยกล่าวว่า “นำขลุ่ยของไขเถื่อนเข้ามาในบ้านของท่านนบี ﷺ ได้อย่างไร !” แต่ท่านนบี ﷺ ได้ปรามอบู บักร์ไว้โดยกล่าวว่า “ปล่อยให้พวกเขาทำไปเถอะ เพราะแท้จริงวันนี้เป็นวันอีด” (Bukhārī: 949, 952, 987)

นอกจากการฉลองวันอีดแล้ว เศาะหาบียาตยังมีบทบาทสำคัญในการให้ความบันเทิงในพิธีเฉลิมฉลองมกคลสมรต ในตำราศอฮีหฺบุคอรียฺบที่ 67 ว่าด้วยเรื่อง “การแต่งงาน” บุคอรียฺได้กำหนดหัวข้อย่อยส่วนที่ 48 ว่าด้วยเรื่อง “การตีกลองในพิธีแต่งงานและงานวะลิมะฮ์” เป็นการเฉพาะ ซึ่งมีรายงานจากคอลิด อิบน์ ซักวาน เล่าว่านางอัลรุษัยฮ์ บินด์ มุอฺอฺวิซ อิบน์ อฟร็อ เล่าว่าท่านนบี ﷺ มาร่วมงานเลี้ยงมกคลสมรตของนางในเช้าตรู่ของคืนแต่งงาน ท่านนบี ﷺ นั่งร่วมวงอยู่เหมือนที่พวกเขา นั่งร่วมวงกันในเวลานั้น ซึ่งมีเด็กสาวๆ ตีกลองพร้อมกับร้องรำทำเพลงสรรเสริญบรรพบุรุษของพวกเขาที่พลีชีพในสงครามบัคร์ และระหว่างนั้นก็มียุวกสาวคนหนึ่งได้ร้องเพลงเพิ่มเนื้อร้องมาท่อนหนึ่งว่า “ในหมู่พวกเรามีมีผู้ล่วงรู้ในอนาคต” เมื่อได้ยินดังนั้นท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “จงตัดทิ้งเนื้อร้องท่อนนั้นเสีย และจงร้องตามเนื้อเพลงเดิม” (Bukhārī: 5147)

มีรายงานจากอัลสาอิบ อิบน์ ยะซีด กล่าวว่า วันหนึ่งท่านนบี ﷺ ได้เดินผ่านเด็กสาว (الجواري) กลุ่มหนึ่งซึ่งกำลังร้องเพลงในงานเฉลิมฉลองพิธีมกคลสมรต โดยที่พวกนางกล่าวเนื้อร้องท่อนหนึ่งว่า “تحيونا تحيونا تحيونا” ท่านนบี ﷺ จึงหยุดและเรียกพวกนางมาพร้อมกับกล่าวว่า “อย่าร้องเพลงอย่างนั้น จงร้องด้วยคำว่า وايّاكم” หลังจากนั้นก็มีชายคนหนึ่งเข้ามาถามท่านนบี ﷺ ว่า “โอ้ท่านรสูลุลลอฮฺ ท่านอนุญาตให้ผู้คนทำเช่นนี้กระนั้นหรือ?” ท่านนบี ﷺ ตอบว่า “ใช่ แท้จริงนี้เป็นงานมกคลสมรต ไม่ใช่การแอบสมสู่กัน จงป่าวประกาศถึงงานมกคลสมรต” (Al-Ṭabarānī, n.d.: 7/181)

นอกจากนี้ยังมีรายงานจากนางอุม്മ์ นุบัยฎ์ เล่าว่า วันหนึ่งนางได้เข้าร่วมงานส่งเจ้าสาวจากเผ่าอัลนะญารฺไปยังบ้านของเจ้าบ่าว และระหว่างทางนางได้ตีกลองขับร้องลำนำโดยกล่าวว่า

أتيناكم أتيناكم فحيونا فحيونا تحيكم
لولا الذهب الأحمر ما حلت بؤادكم

เมื่อท่านนบี ﷺ เดินทางผ่านมาเห็นเหตุการณ์จึงหยุดถามนางอุม്മ์ นุบัยฎ์ว่าเป็นงานอะไร นางจึงตอบว่าเป็นงานส่งเจ้าสาวไปยังบ้านของเจ้าบ่าว และท่านนบี ﷺ ได้ถามนางอีกว่า นางได้ขับ

¹ เหตุการณ์ศึกสมรภูมิบูอาฮ (بعاث) เป็นศึกนองเลือดระหว่างเผ่าอาลกับเผ่าคือซร็อญญ์ (Ibn Hishām, 1990: 2/197) ซึ่งเกิดขึ้นก่อนที่นบีมุหัมมัด ﷺ อพยพมายังนครมะดีนะฮ์

ร้องเพลงอะไร นางจึงขับร้องนำอีกครั้งหนึ่งให้ท่านนบี ﷺ ฟัง เมื่อได้ยินดังนั้นท่านนบี ﷺ จึงขับ
 นำบทกวีเสริมต่อจากนางไปอีกหนึ่งบทโดยกล่าวว่า

لولا الحِنطَةُ السَّمَاءِ مَا سَمُنَ عَذَارِيكُمْ

(Ibn al-Athīr, 1994: 7/390-391)¹

ฎอบรอญีย์ได้รายงานในตำรา “Al-’Awsat” โดยสายรายงานที่หะสันจากท่านหญิงอาอิชะฮ์
 เล่าว่า ท่านนบี ﷺ ได้เดินผ่านสตรีชาวอันศอรฺ์กลุ่มหนึ่งซึ่งร่วมอยู่ในงานเลี้ยงมงคลสมรส และพวก
 นางกำลังร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน อัลมุฮัลลิบ (المهلب) กล่าวว่า หะดีษบทนี้แสดงให้เห็น
 ว่าการประกาศพิธีสมรสโดยการตีกลองและร้องเพลงนั้นเป็นที่อนุมัติ (Ibn Hajar, 2005a: 11/475)

นอกจากนี้ มีรายงานจากอามิร อิบ努 สะอูดฺ เล่าว่า ฉันได้เข้าไปนั่งร่วมวงกับกูรอเซาะฮ์ อิบนู
 กะอูบ์ และอนู มัสอูด อัลอันศอรฺีย์ในงานเลี้ยงมงคลสมรสของบุคคลหนึ่ง เมื่อมีเด็กสาวๆ ร้องเพลง
 ขึ้น ฉันได้กล่าวแก่ทั้งสองว่า “ท่านทั้งสองเป็นถึงเสาะหาบะฮ์ของท่านรสูลุลลอฮ์ ﷺ อีกทั้งเป็น
 ผู้เข้าร่วมสงครามบักด์ พวกเขาทำอย่างนี้ต่อหน้าพวกท่านทั้งสองได้อย่างไรกัน !” ทั้งสองตอบว่า
 “หากท่านต้องการจะนั่ง ก็จงนั่งเถิด และมาฟังเพลงด้วยกันกับพวกเรา แต่ถ้าหากท่านต้องการจะไป
 ก็ไปเถิด แท้จริงการรื่นเริงบันเทิงในงานมงคลสมรสนั้นเป็นที่อนุมัติแก่พวกเรา” (Al-Nasā’ī:
 3383)² ในตำรา Al-Mustadrak ‘Alā al-Ṣahīhayn ของอัลฮากิมซึ่งรายงานจากอามิร อิบนู กะอูบ์เล่า
 ว่า ฉันอยู่กับซาบิต อิบนู วะดีอะฮ์และกูรอเซาะฮ์ อิบนู กะอูบ์ในงานมงคลสมรสของบุคคลหนึ่ง
 ทันใดนั้นฉันได้ยินเสียงเพลง ฉันจึงกล่าวแก่ทั้งสองว่า “พวกคุณทั้งสองฟังเพลงกระนั้นหรือ ?” ทั้ง
 สองตอบว่า “แท้จริงเสียงเพลงในงานมงคลสมรสและเสียงร้องไห้ที่ไม่ใช่การคร่ำครวญต่อ
 ผู้เสียชีวิตเป็นที่อนุมัติแก่พวกเรา” (Ibn Abī Shaybah, 2006: 9/145; Al-Hākim, 2002: 2/ 201)³

นอกจากบทบาทในการให้ความบันเทิงโดยการตีกลองร้องเพลงในงานพิธีมงคลสมรสแล้ว
 เสาะหาบิยาตบางท่านยังมีบทบาทในการให้ความบันเทิงในโอกาสสำคัญอื่นๆ อีกด้วย เช่น ในงาน
 ฉลองพิธีเข้าสู่สูนัต (حنا)⁴ และการฉลองต้อนรับการกลับมาของท่านนบี ﷺ และกองทัพอิสลาม
 จากสมรภูมิมิงกราม ดังมีรายงานจากอับดุลลอฮ์ อิบนู บรู๊ยะดะฮ์ (بُرَيْدُ) ซึ่งรายงานจากบิดาของเขา
 เล่าว่า ครั้งหนึ่งท่านนบี ﷺ ได้ออกศึกสงครามหนึ่ง และเมื่อท่านนบี ﷺ เดินกลับมาจากการออกศึก

¹ อิบนู หะญูร์เห็นว่าเป็นหะดีษฆอริบ (غريب) ซึ่งบันทึกโดยอิบนู มันดุฮ์ และอิบนู อัลอะษีร (Ibn Hajar, 1853:
 8/286)

² อัลอัลบานียฺวินิจฉัยว่าเป็นหะดีษหะสัน (Al-Albānī, 1998d: 2/461)

³ เป็นหะดีษศอฮีห์ตามเงื่อนไขของบุคอรีฮ์และมุสลิม (Al-Hākim, 2002: 2/201)

⁴ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Al-Aṣṣfahānī, 2008: 17/120-121

ก็มีสตรีฟิวดำ (جارية سوداء) คนหนึ่งเข้ามาหาท่านนบี ﷺ โดยกล่าวว่า “ไอ้รสูลของอัลลอฮ์ คิฉันได้บนบานว่า หากพระองค์อัลลอฮ์ทรงทำให้ท่านกลับมาจากการออกศึกโดยสวัสดิภาพ คิฉันจะดีกลองร้องเพลงต่อหน้าท่าน” ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “หากเธอได้บนบานไว้ ก็จงทำตามนั้น หากไม่ได้บนบานไว้ก็ไม่ต้องทำ...” (Al-Tirmidhi: 3690)¹ มีรายงานอีกว่าเมื่อท่านนบี ﷺ นำทัพกลับมาจากสงครามตะบูก และมุ่งสู่ประตูเมืองมะดีนะฮ์ ชาวมะดีนะฮ์พากันออกมาต้อนรับการกลับมาของกองทัพอิสลาม พร้อมกับมีบรรดาสตรีและเด็กๆ ร่วมกันออกมาร้องเพลงโดยกล่าวว่า

طلع البدر علينا من ثنيات الوداع
وجب الشكر علينا ما دعا لله داعي

(Ibn Qayyim Al-Jawziyah, 1998: 3/481-482)²

นอกจากนี้เสาะหาบียาตยังใช้เสียงเพลงเพื่อความเพลิดเพลินหย่อนใจ มีรายงานจากอัลลาอิบ อิบนุ ยะซีด เล่าว่า มีผู้หญิงคนหนึ่งเข้ามาหาท่านนบี ﷺ ซึ่งในขณะนั้นท่านนบี ﷺ อยู่กับท่านหญิงอาอิชะฮ์ ท่านนบี ﷺ ได้ถามท่านหญิงอาอิชะฮ์ว่า รู้จักผู้หญิงคนนี้หรือไม่ ท่านหญิงอาอิชะฮ์ตอบว่าไม่รู้จัก ท่านนบี ﷺ จึงกล่าวแนะนำนางว่า เป็นศิลปินนักร้องหญิงจากเผ่าตระกูลหนึ่ง และท่านนบี ﷺ ได้ถามท่านหญิงอาอิชะฮ์อีกว่า “เธอชอบที่จะให้นางร้องเพลงให้ฟังหรือไม่ ?” ท่านหญิงอาอิชะฮ์ตอบว่า “ชอบ” ท่านนบี ﷺ จึงสั่งให้นางลองให้แก่นางและนางก็ร้องเพลงให้ท่านหญิงอาอิชะฮ์ฟัง... (Ibn Hanbal: 15720)³ จากหะดีษบทนี้สามารถเข้าใจได้ว่าท่านนบี ﷺ เป็นผู้เสนอศิลปินนักร้องหญิงคนนี้ให้ร้องเพลงเพื่อความเพลิดเพลินแก่ท่านหญิงอาอิชะฮ์ด้วยตนเอง และไม่ใช่ว่าเป็นการเรียกร้องจากฝ่ายท่านหญิงอาอิชะฮ์แต่ประการใด การกระทำของท่านนบี ﷺ ในครั้งนี้ นอกจากเป็นการกระชับความสัมพันธ์ในครอบครัวแล้ว ซึ่งอัลกัตตานียังกล่าวว่าเป็นหลักฐานที่ชัดเจนว่าอนุญาตให้มีการร้องและฟังเสียงเพลงได้ (Al-Kattāni, n.d.: 2/88)

¹ อัลอัลบานียืนยันว่าเป็นหะดีษหะสัน ศออีหฺ ฆอริบจากหะดีษบุรือยอะฮ์ (Al-Tirmidhi, n.d.: 837) และดูเพิ่มเติมใน Ibn Hanbal หะดีษเลขที่ 480 ซึ่งมีอิสนาตที่หะสัน และหะดีษเลขที่ 594 ซึ่งมีอิสนาตที่ศออีหฺ (Ibn Hanbal, 1983: 333-334, 392)

² แม้ว่ามีนักวิชาการบางท่านยืนยันว่าบทเพลงนี้ชาวมะดีนะฮ์ใช้ร้องในโอกาสต้อนรับท่านนบี ﷺ มาถึงนครมะดีนะฮ์ในช่วงอพยพมาจากนครมักกะฮ์ แต่ก็ไม่อาจไปปฏิเสธได้ว่าเนื้อเพลงนี้อาจนำมาร้องอีกในโอกาสอื่นๆ ซ้ำอีกก็ได้ รวมถึงในโอกาสท่านนบี ﷺ กลับมาจากสมรภูมิตะบูก ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Al-Kattāni, n.d.: 2/85

³ ซุอัยบ์ อัลอัรนะวุตและคณะวินิจฉัยว่าหะดีษนี้มีอิสนาตที่ศออีหฺตามเงื่อนไขของบุกอรีฮ์และมุสลิม (Ibn Hanbal, 1998: 24/497)

มีรายงานอีกว่าครั้งหนึ่งท่านนบี ﷺ ได้เดินผ่านนักกีฬาสถาน อิบну ซาบิต¹ พร้อมกับพรรคพวกของเขา กลุ่มหนึ่งซึ่งกำลังเพลิดเพลินกับศิลปะการร้องเพลงขับลำนำบทกวีได้ชายคาบ้านหลังหนึ่ง โดยมีนางสีรีน (سرين)² ซึ่งเป็นภรรยาของหัสซานเป็นผู้ตีกลองร้องเพลง เมื่อนางเห็นท่านนบี ﷺ นางจึงได้ขับลำนำในทำนองถามท่านนบี ﷺ ว่าการให้ความบันเทิงของนางในลักษณะเช่นนี้ขัดกับหลักชะรีอะฮ์หรือไม่³ ท่านนบี ﷺ ยิ้มพร้อมกับตอบในเชิงบวกว่า “لا حرج إن شاء الله” หมายถึงไม่เป็นไร อินซาอัลลอฮ์ (Ibn ‘Abd Rabbih, 1983: 7/8-9; Al-Kattānī, n.d.: 2/ 86) และมีรายงานจากอนัส อิบну มาลิกเล่าว่า ท่านนบี ﷺ ได้เดินผ่านหมู่บ้านแห่งหนึ่งซึ่งปรากฏว่ามีเด็ก ๆ สตรีกลุ่มหนึ่งกำลังตีกลองร้องเพลง และได้ร้องพาดพิงถึงท่านนบี ﷺ ว่า

نحن جوار من بني النجار يا حَبْنًا مُحَمَّدٌ من جار

ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า “พระองค์อัลลอฮ์ทรงทราบดีว่า แท้จริงฉันรักพวกเธอทั้งหมด” (Ibn Mājah: 1899)⁴

อัลกัฏตานีย์ ได้รวบรวมรายชื่อนักร้องสาวชาวมะดีนะฮ์ที่มีชื่อเสียงในสมัยของท่านนบี ﷺ ซึ่งประกอบด้วย นางหิมามะฮ์ (حمامة) นางอรรนัษ (أرنب) นางญะมิละฮ์ (جميلة) นางซัยนัษ อัลอันศอริยะฮ์ นางฟูรียะฮ์ บินต์ มุอั้ววิษ และนางบะรอกะฮ์ (بركة) (Al-Kattānī, n.d.: 2/81-82)

จากหลักฐานทั้งหมดสรุปได้ว่าเสาะหาบียาตในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มีบทบาทสำคัญในการใช้สุนทรีภาพของเสียงเพลงเพื่อสันตนาการในโอกาสและงานต่างๆ เช่น งานสังสรรค์เฉลิม

¹ มีชื่อจริงว่าตัซมุลลอฮ์ (تيم الله) เป็นชาวอันศอรฺจากเผ่าคือซุรฺรอญญ์ เป็นหนึ่งในนักกีฬาท่านนบี ﷺ ไม่เคยออกศึกกับท่านนบี ﷺ เลย เพราะเป็นคนจืดจาง นักประวัติศาสตร์มีความเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับปีเสียชีวิตของเข บางคนเห็นว่าเสียชีวิตก่อนปี ฮ.ศ. ที่ 40 ในสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อะลี ส่วนบางคนเห็นว่าเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. ที่ 50 ในขณะที่บางคนเห็นว่าเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. ที่ 55 แต่อย่างไรก็ตามทุกคนเห็นพ้องต้องกันว่าเขาเสียชีวิตในขณะที่มีอายุได้ 120 ปี (Ibn al-Athīr, 1994: 2/6-9)

² อิบनु อะษีรกล่าวว่า นางเป็นที่นั่งกับนางมาริยะฮ์ อัลกิบฎิยะฮ์ ซึ่งทั้งสองเป็นของขวัญที่กษัตริย์อัลมุเกากิส (المقوقس) แห่งอียิปต์ได้ส่งมาถวายแก่ท่านนบี ﷺ ซึ่งท่านนบี ﷺ ได้เลือกนางมาริยะฮ์ และได้มอบนางสีรีนให้แก่หัสซาน อิบनु ซาบิต ทั้งสองมีลูกด้วยกันคนหนึ่งชื่อว่า อับดุลเราะหฺมาน อิบनु หัสซาน (Ibn ‘Abd al-Barr, 2006: 2/536-537; Ibn al-Athīr, 1994: 7/159-160)

³ เนื้อบทกวีที่เป็นภาษาอาหรับดังนี้ (Al-Kattānī, n.d.: 2/86)

هل عليّ ويحكما إن لهوتُ من حرج

⁴ อัลอัลบานีย์วินิจฉัยว่าเป็นหะดีษศอฮีหฺ (Al-Albānī, 1997b: 2/136)

ฉลองวันอีด งานพิธีมงคลสมรส งานส่งตัวเจ้าสาว งานต้อนรับการกลับมาของผู้เดินทางไกล เป็นต้น รวมถึงการร้องเพลงเพื่อความบันเทิงเพลิดเพลินทั่วไปในครอบครัว¹

2) การละเล่น

การละเล่นเป็นการพักผ่อนหย่อนใจประการหนึ่งและมีความสำคัญต่อจิตใจและสติปัญญาเป็นอย่างยิ่ง ดังที่อิมามอัลฆอซาลีกล่าวว่า การละเล่นเป็นการพักผ่อนหย่อนใจและผ่อนคลายความเครียดจากความอ่อนล้าต่างๆ การพักผ่อนหย่อนใจจะช่วยรื้อฟื้นความสดใสให้แก่อารมณ์และความคิดขึ้นมาใหม่ การละเล่นจึงเป็นโอสถทางจิตใจในการรักษาความเบื่อหน่ายและความอ่อนเพลีย ด้วยเหตุนี้อิสลามจึงอนุมัติการละเล่น แต่อย่างไรก็ตามจะต้องไม่มากเกินไป เหมือนกับการไม่ควรรับประทานโอสถมากเกินไปจนเกินขนาด (Al-Ghazālī, n.d.: 2/284)

ศาสนาอิสลามไม่เคยปฏิเสธข้อเท็จจริงอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนทั้งชายและหญิงต้องการการพักผ่อนหย่อนใจเพื่อคลายความอ่อนเพลีย ความอ่อนล้าและความตึงเครียดต่างๆ การละเล่นก็เป็นการพักผ่อนหย่อนใจประการหนึ่ง ซึ่งท่านนบี ﷺ เองก็ชอบในสิ่งที่เป็นความสุขและสนุกสนาน (Abū Dāwūd: 2774)² ในขณะที่เดียวกันท่านนบี ﷺ ได้ขอพรจากพระเจ้าให้ห่างไกลจากสิ่งที่เป็นทุกข์และความเศร้าโศกต่างๆ (Bukhārī: 6369) อีกทั้งท่านนบี ﷺ ยังได้ส่งเสริมให้มีการละเล่นโดยกล่าวว่า

الهُوَا وَالْعِبُوَا، فَإِنِّي أكرَهُ أَنْ يُرَى فِي دِينِكُمْ غِلْظَةٌ

ความว่า “จงรื่นเริง และจงละเล่นกันเถาะ แท้จริงฉันรังเกียจที่จะให้ศาสนาของเจ้า

ถูกมองว่าเป็นศาสนาที่หยาบกระด้าง” (Al-Bayhaqī, 2003a: 8/486)³

¹ อิมาม อัลฆอซาลีได้กล่าวถึงบทบัญญัติอิสลามเกี่ยวกับการร้องเพลงอย่างละเอียด โดยได้นำเสนอทัศนะของบรรดาอุลามอ์ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการร้องเพลงโดยมีหลักฐานประกอบทั้งสองฝ่าย และในช่วงท้าย อิมาม อัลฆอซาลีได้พยายามหักล้างหลักฐานของผู้ที่เห็นว่าการร้องเพลงเป็นสิ่งที่ต้องห้ามในอิสลาม พร้อมกันนั้น อิมาม อัลฆอซาลีได้วางกรอบลักษณะการร้องเพลงที่อิสลามอนุมัติ ทุกรายละเอียดเพิ่มเติมใน Al-Ghazālī n.d.: 2/266-284

² อัลอัลบานียืนยันจันยว่าเป็นหะดีษหะสัน (Al-Albānī, 1998b: 2/180)

³ อัลอัลบานียืนยันจันยว่าเป็นหะดีษเมาฎูอ์ (موضوع) (Al-Albānī 1988a, 174) ส่วน Mukhtār Aḥmad al-Nadwī กล่าวว่า เป็นหะดีษที่มีอิสานดที่ถูกต้อง เพราะมีผู้รายงานชื่อว่า ะหฺยา อิบฺนุ ะหฺยา อัลฆอซาลี และชื่อนี้ปรากฏอยู่ในตำรา “Al-Du‘afā’ ” ของอัลชะฮาบีย์ ส่วนอะหมัดได้กล่าวไว้ในตำรา “Fayd al-Qadīm” ว่าบุคคลนี้ไม่มีปัญหาในเรื่องความน่าเชื่อถือ (ص ٤٠٦) และอัลสะยูฎีย์ได้บันทึกหะดีษนี้ในตำรา “Al-Jāmi‘ al-Ṣaḡhīr” (Al-Bayhaqī, 2003a: 8/485-486)

นอกจากนี้ท่านนบี ﷺ ยังได้อุญาตและสนับสนุนให้คณะจากชาวอับิสินีแสดง การละเล่นการใช้อาวุธในมัสญิดพร้อมกับกล่าวว่า

تَعْلَمُ يَهُودُ أَنْ فِي دِينِنَا فُسْحَةٌ، إِنْ بُعِثَتْ بِحَنِيفِيَّةٍ سَمِحَةٍ

ความว่า “เพื่อให้ชาวยิวรู้ว่า ศาสนาของเราไม่คับแคบ แท้จริงฉันถูกอุปถัมภ์ขึ้น ด้วยศาสนาอันบริสุทธิ์ที่ใจกว้าง” (Ibn Hajar, 2005a: 3/266)

ในรายงานของอบู ดาูด (Abū Dāwūd: 4923)¹ และของอะหมัด อิบน์ หันบัล (Ibn Ḥanbal: 12649) เล่าว่า ในช่วงที่ท่านนบี ﷺ อพยพมาถึงนครมะดีนะฮ์ มีคนชาวอับิสินีออกมาต้อนรับ ท่านนบี ﷺ ด้วยความปีติยินดี พร้อมกับแสดงการละเล่นการใช้อาวุธหอก นอกจากนี้มีรายงาน จากอิบนุ อับดุลลอฮ์ ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า สันทนาการที่ทรงชอบที่สุด ณ พระองค์อัลลอฮ์ คือการ ควบม้า การยิงธนู และการที่พวกเจ้ามีการเล่นกันกับบรรดาภรรยาของพวกเจ้า (Ibn ‘Uday, n.d.: 7/381)

นอกจากนี้ท่านนบี ﷺ ได้กำชับให้ผู้ปกครองให้ความสำคัญต่อการสันทนาการและ การละเล่นของลูกๆ ดังมีรายงานจากบักร์ อิบน์ อับดุลลอฮ์ อิบน์ รอบีอ์ อัลอันศอริย์ กล่าวว่าท่านรศู ลุดลอฮ์ ﷺ กล่าวว่า

((عَلِّمُوا أَبْنَاءَكُمْ السَّبَاحَةَ وَالرَّمَايَةَ، وَنِعْمَ لَهُوَ الْمُؤْمِنَةُ فِي بَيْتِهَا الْمَعْرَلُ وَإِذَا دَعَاكَ أَبُوكَ فَأَجِبْ أَمَّا ك))

ความว่า “พวกเจ้าทั้งหลายจงสอนการว่ายน้ำและการยิงธนูแก่บรรดาลูกๆ ของพวก เจ้า และการละเล่นที่ดีที่สุดของศรัทธาชนหญิงที่สามารถกระทำในบ้านของพวก นางก็คือ การถักทอ และเมื่อบุพการีของเจ้าเรียกหาเจ้า จงตอบรับคำเรียกของ มารดาก่อน” (Abū Nu‘aym, 1998: 1/440)²

การละเล่นที่เป็นการสันทนาการของแต่ละชนชาติและแต่ละยุคสมัยมีความแตกต่างกันซึ่ง ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสภาพแวดล้อมและประเพณีนิยมของแต่ละยุคสมัย จากการสำรวจการละเล่นที่ เป็นการสันทนาการในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ พบว่ามีหลายชนิด เช่น การเล่นมวยปล้ำ (Ibn Hishām, 1990: 2/ 41) การว่ายน้ำ (Al-Suyūṭī, 1994: 4/310) การเดินร่า (Muslim: 8/20) การขี่ม้าและ

¹ อัลอัลบานียืนยันจลยว่าเป็นหะดีษที่มีอิสานาดหะสัน (Al-Albānī, 1998b: 3/207)

² หะดีษดังกล่าวนี้มีบันทึกในตำรา “Al-Jāmi‘ al-Sāghir” ของอัลสุญญัยดีซึ่งอัลอัลบานียืนยันจลยว่าเป็นหะดีษฏอ อีฟ (Al-Albānī, 1988a: 545) อัลสะคอวียกกล่าวว่าหะดีษนี้มีสะนัด์ที่ฏออีฟแต่มีชะวาฮิด (Al-Manāwī, 1972: 4/328)

การแข่งขันจีมี๊ว (Bukhārī: 2870; Al-Suyūṭī, 1994: 1/105) การแข่งขันยิงธนู (Al-Ṭabarānī, 1995: 2/304) การล่าสัตว์ป่า (Al-Tirmidhī: 1469) เป็นต้น

สำหรับเสาะหาบียาตในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ ก็มีส่วนร่วมในบทบาทการละเล่นทั้งในฐานะที่เป็นผู้ชมการละเล่น ผู้ผลิตของเล่นและผู้แสดงการละเล่นเอง มีรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าว่า ในช่วงที่นางอพยพไปยังนครมะดีนะฮ์ใหม่ๆ นางได้พักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านของเผ่าอัลหารีษ อิบน์ อัลค็อซร็อญ์และนางได้เล่นอยู่บนเปลกับเพื่อนๆ อยู่ที่นั้น (Bukhārī : 3894) ในรายงานของอบู ดาวูดได้เล่าถึงลักษณะเปลว่าเป็นเปลที่ผูกไว้ระหว่างต้นอินทผลัมสองต้น (Abū Dāwud: 4937)¹

มีรายงานในศอฮ์หุคอรีย์ซึ่งเล่าจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ว่า ในช่วงอยู่กับท่านนบี ﷺ นางเคยเล่นตุ๊กตาและมีเพื่อนๆ ผู้หญิงของนางร่วมเล่นกับนางด้วย เมื่อท่านนบี ﷺ เข้ามาหานาง เพื่อนๆ ของนางก็พากันหลบไปหลังม่าน และเมื่อท่านนบี ﷺ ออกไป พวกเขาก็ออกมาเล่นกับนางต่อ (Bukhārī: 6130; Abū Dāwud: 4931) นอกจากนี้ท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าอีกว่านางได้เล่นของเล่นที่เป็นตุ๊กตาที่มีรูปร่างเป็นม้าซึ่งมีปีกทั้งสองข้าง เมื่อท่านนบี ﷺ เห็นจึงขบขันถามว่าม้าอะไรมีปีกด้วยหรือ? ท่านหญิงอาอิชะฮ์จึงตอบว่า ท่านไม่เคยได้ยินม้าของนบิสุไลมานมีปีกกระนั้นหรือ? คำตอบของนางทำให้ท่านนบี ﷺ หัวเราะจนเห็นฟันกราม (Abū Dāwud: 4932)²

ในศอฮ์หุมุสลิมได้กล่าวถึงหะดีษของนางอัลรُبัยย็อ บินต์ มุอาวิซ อิบน์ อ์ฟรอฮ์ ซึ่งเล่าถึงวิธีการฝึกฝนให้เด็กๆ ถือศีลอด โดยที่บรรดาเสาะหาบียาตได้ทำของเล่นที่ทำจากขนสัตว์ซึ่งแด้มด้วยสีต่างๆ ให้แก่เด็กๆ เล่นเพื่อให้เกิดความเพลินจนลืมความหิวและสามารถถือศีลอดเต็มวันได้ (Muslim: 1136)

การแข่งขันกันวิ่งก็เป็นการละเล่นที่เป็นการสนทนาการอย่างหนึ่งที่เสาะหาบียาตมีส่วนร่วมในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มีบันทึกในอบู ดาวูดจากท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าว่า ครั้งหนึ่งนางได้ร่วมเดินทางกับท่านนบี ﷺ และนางได้วิ่งแข่งกับท่านนบี ﷺ ซึ่งนางได้รับชัยชนะ ต่อมาเมื่อนางมีน้ำหนักมากขึ้นนางได้แข่งวิ่งกับท่านนบี ﷺ อีกครั้งหนึ่ง ปรากฏว่าท่านนบี ﷺ เป็นผู้ชนะ และท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “นี่เป็นการเอาคืนจากครั้งที่แล้ว” (Abū Dāwud: 2578)³ ในตำรา Al-Samṭ al-Thamīn ได้อธิบายรายละเอียดเรื่องนี้โดยอ้างรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าว่า ครั้งหนึ่งดิฉันได้ร่วมเดินทางกับท่านรสูลุลลอฮ์ ﷺ ในช่วงนั้นดิฉันยังเป็นเด็กสาว ซึ่งเรื้อนร่างยังพอมบางยังไม่อ้วน

¹ อัลอัลบานีย์วินิจฉัยว่าเป็นหะดีษหะสัน ศอฮ์หุ (Al-Albānī, 1998b: 3/211)

² อัลอัลบานีย์วินิจฉัยว่าเป็นหะดีษศอฮ์หุ (Al-Albānī, 1998b: 3/209-210)

³ อัลอัลบานีย์วินิจฉัยว่าเป็นหะดีษศอฮ์หุ (Al-Albānī, 1998b: 2/118)

ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวแก่ผู้คนที่ร่วมเดินทางว่า “มาซิพวกเรามาแข่งวิ่งกัน” ทุกคนก็พากันวิ่งแข่งกัน และท่านนบี ﷺ กล่าวแก่ดิฉันว่า “โอ้อาอิชะฮ์ มาแข่งวิ่งกับฉันกันเถอะ” ดิฉันจึงวิ่งแข่งกับท่านนบี ﷺ ผลปรากฏว่า ดิฉันเป็นผู้ชนะ ท่านนบี ﷺ จึงเจียบ... ครั้งเมื่อเหตุการณ์ผ่านไปเป็นเวลานาน ดิฉันลืมเรื่องนี้ไปแล้ว ดิฉันได้มีโอกาสร่วมเดินทางกับท่านนบี ﷺ อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในครั้งนี้นี้ดิฉันมีน้ำหนักมากขึ้น ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวแก่ผู้คนที่ร่วมเดินทางว่า “มาพวกเรามาแข่งวิ่งกัน” ทุกคนก็พากันวิ่งแข่งกัน และท่านนบี ﷺ หันมากล่าวแก่ดิฉันว่า “โอ้อาอิชะฮ์ เรามาแข่งวิ่งกัน” ดิฉันจึงวิ่งแข่งกับท่านนบี ﷺ ผลปรากฏว่า ดิฉันเป็นผู้แพ้ ท่านนบี ﷺ หัวเราะพร้อมกับกล่าวว่า “นี่เป็นการเอาคืนจากครั้งที่แล้ว” (Ibn ‘Abdullāh al-Ṭabarī, 1989: 91)

นอกจากนี้ยังพบรายงานว่าในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มีสตรีเป็นผู้แสดงการละเล่นเองโดยมีเด็กๆ และผู้คนร่วมกันชมการแสดง มีรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ว่า ครั้งหนึ่งท่านนบี ﷺ กำลังนั่งอยู่กับพวกเรา ทันใดนั้นพวกเราได้ยินเสียงกรีกโครมและตามด้วยเสียงของเด็กๆ ท่านนบี ﷺ จึงลุกขึ้นดูปรากฏว่ามีสตรีชาวอบิสติเนียกำลังแสดงการละเล่น โดยการเต้นรำ! โดยมีเด็กๆ ห้อมล้อมชมการแสดงอยู่ ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวแก่ท่านหญิงอาอิชะฮ์ว่า “โอ้อาอิชะฮ์ เราไปดูการแสดงกันเถอะ” ท่านหญิงอาอิชะฮ์จึงไปชมการแสดงกับท่านนบี ﷺ ซึ่งนางยืนชมอยู่ด้านหลังของท่านนบี ﷺ ในท่าที่นางวางคางของนางอยู่บนไหล่ของท่านนบี ﷺ เมื่อชมการแสดงได้ระยะหนึ่ง ท่านนบี ﷺ ได้ถามนางว่า “ดูพอหรือยัง?” ท่านหญิงอาอิชะฮ์แก้มองตอบว่า “ยังดูไม่อิ่ม” ทั้งนี้เพื่อที่จะให้เห็นถึงสถานะความใกล้ชิดของนางกับท่านนบี ﷺ ครั้งเมื่ออุมร์ อิบน์ อัลค็อฏฏอบเข้ามา ผู้คนต่างก็แยกย้ายกันไป ท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าอีกว่า ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า “แท้จริงฉันเห็นบรรดาไพร่พลจากมนุษย์และจากญินต่างวิ่งหนีไปจากอุมร์” หลังจากนั้นท่านหญิงอาอิชะฮ์ก็กลับบ้าน (Al-Tirmidhi: 3691)² อับดุลการิม ซัยดานกล่าวว่าหะดีษบทนี้เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่าอนุญาตให้สตรีและบุรุษชมการแสดงการละเล่นของสตรีได้ เพราะท่านนบี ﷺ และท่านหญิงอาอิชะฮ์ได้ร่วมชมการแสดงการละเล่นของสตรีชาวอบิสติเนีย นอกจากนี้ในฉบับทหะดีษใช้สำนวนว่า “فأرض الناس” หมายถึง ผู้คนต่างก็แยกย้ายกันไป (หลังจากอุมร์เข้ามา) ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีผู้คนที่ชายหญิงเข้าชมการแสดงการละเล่นของสตรีชาวอบิสติเนียในครั้งนี้ (Zaydān, 1993: 4/108)

¹ ในฉบับที่เป็นภาษาอาหรับใช้คำว่า “فرض” หมายถึงการร่ำรำตามจังหวะการใช้อาวุธ (Al-Nawawī, 1994: 6/264-265)

² อนุ อีซา กล่าวว่า เป็นหะดีษหะสัน ศออีห์ ฆอริบ ส่วนอัลอัลบานียืนยันอีกว่าเป็นหะดีษศออีห์ (Al-Albānī, 2000b: 3/513)

นอกจากการแสดงการเล่นด้วยตนเองแล้ว เศาะหาบีฮาดในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ ยังมีโอกาสเข้าชมการเล่นหรือการแสดงต่างๆ ที่แสดงโดยกลุ่มบุรุษด้วย ซึ่งมีรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าว่า ครั้งหนึ่งในวันอีดิ มีชาวซูดานกำลังแสดงการเล่นโดยการใช้อาวุธหอกและโล่ ท่านนบี ﷺ ได้ถามนางว่าต้องการจะดูหรือไม่ นางตอบว่าจะดู ท่านนบี ﷺ จึงให้นางยืนดูการแสดงอยู่ด้านหลังของท่านนบี ﷺ และท่านนบี ﷺ ได้ขอให้คณะผู้แสดงได้แสดงต่อไป จนนางดูจนเบื่อ และท่านนบี ﷺ ได้ถามนางว่าดูพอหรือยัง นางตอบว่า พอแล้ว ท่านนบี ﷺ ก็กล่าวว่า ถ้าอย่างนั้นก็ไปได้แล้ว (Bukhārī: 950) จากหะดีษบทนี้ อัลกอฎี อียาฎ (القاضي عياض) กล่าวว่า เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่าอนุญาตให้สตรีชมการแสดงการเล่นของบุรุษได้ (Ibn Hajar, 2005a: 3/267)

ในคอฮิหมุสลิมรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์เล่าอีกว่า ครั้งหนึ่งในวันอีดิมีคณะจากอบิสลิเนียมาแสดงการเล่นเต้นรำ¹ ในมัสญิด ท่านนบี ﷺ ได้ชวนท่านหญิงอาอิชะฮ์ไปชมการแสดง ซึ่งท่านหญิงอาอิชะฮ์ได้ยืนชมการแสดงในท่าที่ศีรษะของนางวางอยู่บนไหล่ของท่านนบี ﷺ และนางได้ชมการแสดงจนเต็มอิ่ม (Muslim: 8/20) และมีรายงานจากอบู สุร็อยเราะฮ์เล่าว่า ในขณะที่คณะจากอบิสลิเนียกำลังแสดงการเล่นการใช้อาวุธหอกต่อหน้าท่านนบี ﷺ นั้น อุมร์ อิบน์ อัลค็อฎฏอบก็เข้ามา และอุมร์ ได้ก้มเอาก้อนกรวดปาเข้าไปที่คณะผู้แสดง (เพื่อให้ยุติการแสดง) แต่ท่านนบี ﷺ ได้สั่งห้ามอุมร์ไว้โดยกล่าวว่า “ปล่อยให้พวกเขาแสดงเถอะ โอ้อุมร์ !” (Muslim: 893)

จากหลักฐานที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่า เศาะหาบีฮาดในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มีบทบาทสำคัญในวัฒนธรรมการเล่น ทั้งในฐานะที่เป็นผู้แสดงการเล่น การผลิตของเล่น ตลอดจนเป็นผู้ชมการแสดงการเล่น ทั้งนี้เพื่อสนองตอบธรรมชาติความต้องการของมนุษย์ในด้านการสันทนาการและเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ นอกจากนี้เศาะหาบีฮาดยังมีบทบาทสำคัญในการแสดงให้เห็นถึงกรอบ² การเล่นที่สตรีมุสลิมสามารถทำได้ ซึ่งเป็นแบบอย่างให้แก่สตรีมุสลิมในยุคหลังถือปฏิบัติต่อไป

¹ ในตัวบทหะดีษที่เป็นภาษาอาหรับใช้คำว่า “وَدْرُؤُةٌ” แปลว่า แสดงการเล่นเต้นรำ อัลนะวะวียกเล่าว่า การเต้นรำในที่นี้บรรดานักวิชาการได้ตีความว่า เป็นการกระโดดโลดเต้นตามจังหวะการแสดงการใช้อาวุธ ทั้งนี้เนื่องจากว่า ในรายงานอื่นๆ ส่วนใหญ่บอกว่าเป็นการแสดงการเล่นการใช้อาวุธ (Al-Nawawī, 1994: 6/264-265)

² นักวิชาการได้สรุปกรอบการเล่นที่อิสลามอนุญาตคือ 1) จะต้องไม่เป็นการเล่นที่เป็นการทรยศต่อพระเจ้า 2) ไม่ปะปนกับสิ่งที่ต้องห้าม 3) ไม่ทำให้ละเลยต่อภารกิจที่มีต่อพระเจ้า และ 3) ไม่สร้างความรำคาญให้แก่ผู้อื่น (Alwīs, 2001: 4)

4.4 สรุปท้ายบท

สตรีอาหรับในยุคญาฮิลียะฮ์มีสถานภาพและบทบาททางสังคมที่ด้อยกว่าบุรุษเป็นอย่างมาก พวกนางแทบไม่มีพื้นที่ทางสังคมเลย ยกเว้นเฉพาะสตรีในชนชั้นสูงเท่านั้นซึ่งก็มีบทบาททางสังคมอยู่ในกรอบที่ค่อนข้างจำกัดมาก พวกนางส่วนใหญ่ถูกกดขี่และถูกกลั่นแกล้งอีกทั้งถูกละเมิดในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ในหลายด้าน เสมือนหนึ่งว่าพวกนางเป็นเพียงวัตถุสินค้าและเป็นที่ยอมรับทางเพศของบุรุษเท่านั้น สถานภาพและบทบาทของพวกนางได้รับการสังคายนาและปฏิวัติขนานใหญ่เมื่อเข้าสู่ยุคอิสลาม

เศาะหาบียะฮ์ในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ มีบทบาททางสังคมและวัฒนธรรมไม่น้อยกว่าเศาะหาบะฮ์ที่เป็นชาย ศาสนาอิสลามได้มอบเกียรติยศและศักดิ์ศรีของสตรีอย่างเท่าเทียมกับบุรุษ พร้อมกับเปิดพื้นที่ทางสังคมแก่พวกนางได้แสดงบทบาทตามศักยภาพและความพร้อมของพวกนางอย่างเต็มที่ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในสังคม ในยุคสมัยของท่านนบี ﷺ บรรดาเศาะหาบียะฮ์ได้แสดงบทบาททางสังคมในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการส่งเสริมความดีและห้ามปรามความชั่ว เช่น ให้การช่วยเหลือและปกป้องท่านนบี ﷺ เผยแผ่ศาสนาอิสลามทั้งโดยเปิดเผยและอย่างลับๆ ช่วยเหลือสังคมโดยการให้ที่พักพิงแก่ผู้อพยพ บริจาคทานช่วยเหลือคนยากจนและเด็กกำพร้า ยับยั้งและห้ามปรามในสิ่งที่ไม่ถูกต้องในสังคม ตลอดจนรับใช้สังคมในด้านอื่นๆ ตามความจำเป็นในบริบทของสังคมสมัยนั้น

นอกจากนี้บรรดาเศาะหาบียะฮ์ยังมีส่วนร่วมในบทบาทกิจกรรมศาสนาที่เป็นเชิงสังคม เช่น การละหมาดญะมาอะฮ์ (ร่วมกัน) ที่มีสติทุกทั้งที่เป็นละหมาดฟิรฎู 5 เวลา ละหมาดวันศุกร์ และละหมาดสุนัตต่างๆ รวมถึงการอีดกัฟในมัสญิด และการละหมาดวันอีดที่มีสื่อกลางของท่านนบี ﷺ

ส่วนในด้านครอบครัวนั้นเศาะหาบียะฮ์มีบทบาทสำคัญในกระบวนการสร้างครอบครัวตามครรลองของอิสลาม ตั้งแต่การเลือกคู่ครอง การเรียกร้องค่ามะฮัรตามอัตภาพที่ไม่ก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการแต่งงาน การจัดเลี้ยงและเฉลิมฉลองงานวะลีมะฮ์ให้เป็นไปตามสุนนะฮ์ของท่านนบี ﷺ ตลอดจนการดูแลกิจการภายในบ้านซึ่งประกอบด้วยการปรนนิบัติสามี การดูแลเลี้ยงดูบุตรและงานจิปาละต่างๆ ภายในบ้าน เช่น การทำอาหาร การทำความสะอาดบ้าน การให้บริการและต้อนรับแขก ตลอดจนงานอื่นๆ ที่เป็นการดูแลงานบ้านโดยรวม

สำหรับในด้านวัฒนธรรมบรรดาเศาะหาบียะฮ์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเครื่องแต่งกายของสตรีให้สอดคล้องกับหลักการอิสลามที่สามารถปกปิดเอวและมีความเหมาะสมกับความ เป็นกุลสตรีมุสลิมอย่างสมดุลในบริบทของสังคมและประเพณีในยุคสมัยนั้น อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมเสริมความงามและเครื่องประดับอันเป็นธรรมชาติอันบริสุทธิ์ของสตรีพร้อมกับพัฒนาและปรับแต่งให้สอดคล้องกับหลักชะรีอะฮ์ของอิสลามอย่างเหมาะสม

นอกจากนี้เศาะหาบียาตยังมีบทบาทสำคัญในการใช้สุนทรียภาพของเสียงเพลงเพื่อสันตนาการในโอกาสและงานต่างๆ เช่น งานสังสรรค์เฉลิมฉลองวันอีด งานพิธีมงคลสมรส งานส่งตัวเจ้าสาว เป็นต้น รวมถึงการร้องเพลงเพื่อความบันเทิงเพลิดเพลินทั่วไปในครอบครัว นอกจากนี้พวกนางยังมีบทบาทสำคัญในวัฒนธรรมการละเล่นอีกด้วย ทั้งในฐานะที่เป็นผู้แสดงการละเล่น การผลิตของเล่น ตลอดจนเป็นผู้ชมการแสดงการละเล่น ทั้งนี้เพื่อสนองตอบธรรมชาติความต้องการของมนุษย์ในด้านการสันตนาการและเป็นการพักผ่อนหย่อนใจภายใต้กรอบที่อิสลามอนุมัติ

Prince of Songkla University
Pattani Campus